Ad Usum
Fr̃is Josephi Vincentij Mazieri

THEOLOGIA
SCHOLASTICO-DOGMATICA
JUXTA MENTEM
D. THOMÆ AQUINATIS
AD USUM DISCIPULORUM
EJUSDEM ANGELICI PRÆCEPTORIS
ACCOMMODATA

PER F. VINCENTIUM LUDOVICUM GOTTI
Ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Magistrum, Doctorem Collegiatum, & in Patria Bononiensi Universitate Controversiarum Fidei Publicum Professorem.

TOMUS I. IN PRIMAM PARTEM
De Prolegomenis, & Locis Theologicis.

BONONIÆ MDCCXXVII.
Ex Typographia Bononiensi Sancti THOMÆ AQUINATIS.
SUPERIORUM PERMISSU.

INCREATÆ ÆTERNÆ
OMNIUM CREATRICI
INCARNATÆ
HOMINUM REPARATRICI
DIVINÆ SAPIENTIÆ

D tuæ Supremæ Majeſtatis Thronum, & Creationis, ac Redemtionis

titulo, omnia mea, me ipſum humillimè proſternere, ſumma Religionis eſt. Huic tamen generali debito (quod in omnibus aliis qualibuſcumque à me editis Operibus perſolvere curavi) ſpecialiorem rationem adfert hęc Theologia, quę tota tua eſt. Tota, inquam, non ſolùm nomine, quia *ſermo de Te*, ſed ipſa re. Hæc enim Te in Te meditatur, dùm Dei exiſtentiam, eſſentiam, attributa, tuæ omniſcientię profunda, tuę voluntatis arcana, æternæ tuæ generationis abdita inacceſſa penetrare, quantum poteſt, conatur. Hæc Te in tuis operibus inveſtigat, dùm de Te omnium Creatore, hominum Redemtore, Auctore gratiæ, & gloriæ, ultimo omnium Fine (nam propter Te ipſum omnia operatus es) ſermonem inſtituit. Quid ni ergo ad Te, à quo exivit, ad quem ſpontè vadit, cujus ope compacta eſt, revertatur, & in Te, propter quem eſt, requieſcat? Hoc probè noſcens Thomas Aquinas, quem tuæ mentis fidelem Interpretem Eccleſiæ tuæ obtuliſti, & tua ſpeciali gratia mihi pręelegiſti Magiſtrum, omnia ſua ſcripta ad Te non ſemel detulit, tuoque ſu-

premo

premo, ac infallibili judicio examinanda præſentavit. Ne dedigneris ergo, ut Magiſtri premens veſtigia Diſcipulus, Theologicum hunc curſum tibi ſiſtat venerabundus. Thomæ Magiſtri ſcripta comprobaſti, *Benè*, inquiens, *ſcripſiſti de me Thoma*. Mercedem pro labore exhibuiſti, *Quam ergo mercedem accipies?* Abſit, ut à Te id præſumam inter Thomæ Diſcipulos infimus. Spero tamen, fore, ut ea, quæ de Thoma excerpſi, ab iis, quæ de meo adjunxi, ſecernens, quę Thomæ ſunt, iterata commendatione excipias, quæ verò de meo adjunxi, miſericordi indulgentia non repellas. Opus certè, ut par erat, non implevi. Id, in quo veritatem ſum aſsecutus, totum tuum eſt; Id verò, in quo eam aſſequi non licuit, meum eſt: meum, inquam, non animo, & voluntate (quam, Tu ſcis, Tibi Primæ, ac Æternę Veritati, tuæque Eccleſiæ ſui Paſtoris voce, quæ tua eſt, loquenti, ſubjeci, & ſubjiciam ſemper) ſed mentis debilitate, nimirum, non quia volui, ſed quia neſcivi, aut ſcire nequivi. Adſis ergo. Thomæ Doctrinam, ejuſque Scholam tuo ſupremo patrocinio ſu-
ſcipe

ſcipe , fove , tuere , defende , tui luminis radio perfunde , ut quæ Magiſter docuit , intellectu conſpicere , & quę egit , imitatione valeant ſemper complere Diſcipuli . Mihi verò Gratiam tuam clementer impartire , dùm vixero , ut tandem id , quod Thomas petiit in mercedem , mihi vertatur in miſericordiam , & gratiam , & ad æternam gloriam , ad Te ipſum nempe , valeam pervenire . Ità ſupplex humillimè deprecatur .

Fr. Vincentius Ludovicus Gotti
Ordinis Prædicatorum Sacerdos .

L E C T O R I

Eligiosæ Obedientiæ fœtum in hac mea Theologia tibi exhibeo, quisquis sis, amice Lector; Hinc cessabit admiratio, si quam fortè conceperis, cur post Theologicos cursus à Viris omnigena scientia præclarissimis adornatos, evulgatosque, in arenam ego prodire ausus fuerim. Scias ergo oportet hujus mihi demandati Operis consilium. Multi sanè, & quidem doctè elaborati, Theologici cursus apud Nostrates, sive prælo jam editi, sive manu exarati, in dies, Discipulorum, & nostris, oculis subjiciuntur. Sed quorum non modica pars purè scholasticis quæstionibus, & metaphysicis subtilitatibus ac tricis plus æquo indulgens, Juvenes penè jejunos dimittat in Veritatibus verè Theologicis, & solùm ad nauseam usque refertos disputationibus ad fidei negotium, aut Sacram Eruditionem minimè conducentibus, adeò, ut interrogati de Catholica Veritate adversus hæreticos, & de controversiis, quæ à Lutheranis, Calvinistis, Anabaptistis, Socinianis, & id genus hominibus Catholicos secernunt, nec controversiæ statum (ne dicam nomen) exponere norint, ac Theologicam metam attigisse sibi adulentur, etiamsi quid inter illos, & nos, seu quid illos invicem intersit, nec à limine conspexerint.

Verùm utinam novum esset hoc infortunium! Utinam hoc præcavissent, animumque ad seria, veroque Theologo digna convertentes, magis, quàm Aristotelem, Scripturam Sacram, Traditiones, Concilia, Patres consuluissent, in eis-

que

que exercitatos sese ostendißent Theologi quidam, qui cum Luthero negotium suscepere! Huic audacissimo Apostatæ ansam procul dubio præripuissent eos increpandi, subsannandi, nec non dicendi (tom. 1. in respons. ad Silvestr.) si apud Jure-Consultos proverbium recipitur: *Turpe est Juristam loqui sine textu:* Tu vide, quàm sit honorificum, Theologum (qui maximè omnium debet) loqui sine textu; quem Apostolus (*Ephes. 6.*) jubet calceatum esse pedibus in præparatione Evangelii; Et Episcopum potentem, non in syllogismis, & opinionibus hominum, sed in Doctrina sana, nimirum ea, quam alibi inspiratam vocat. Hoc enim consilium si fuisset servatum, minus nunc Ecclesia haberet inutilium quæstionum, & opinionum, & plus Evangelii, & Christianæ veritatis. *Pudere debuißet Catholicos Theologos audire Lutherum tali reprehensione ipsis, eorumque Scholis insultantem, atque saniori consilio animum, ac mentem ad seria convertendo, apostatici nebulonis, ejusque gregalium impudentes cachinnos collatis manibus propulsare, opportunum fuißet. Verùm res in deterius ruit. Succedentibus seculis, quibus hæretica pestis non modicam Europæ partem invasit, Sacramenta majori ex parte sustulit, ab Eucharistia Christum ejecit, Sanctis Cultum, Sacris eorum, & Christi Imaginibus venerationem denegavit, ritus abolevit, Cœlibatum, Jejunia exulare fecit, Romanum Episcopum ea, qua à Christo donatus semper viguit, auctoritate nudare tentavit, nec non antiquam, veramque fidem falsis dogmatibus deturpavit, ementita jactantia nil aliud, quàm Sacram Scripturam in ore gestans, ejusque Sacros Textus in suos, pravosque sensus, vel repugnantem, detorquens: quis non putaßet, tunc ad*

Scri-

Scripturas, ad Traditiones, ad Concilia, ad Patres, ad Disciplinæ veteris studium Catholicis Theologis confugiendum fuisse, ut iisdem, quibus se triumphare existimabat, armis errorem obruerent, obstrepentis hæresis ora contunderent, simplicesque à deceptione liberarent? Ità sanè faciendum fuiße quisquis prudens existimabit. At non ità à plerisque factitatum est. Non defuere quidem, qui sancto pro Christi, ejusque fidei gloria zelo accensi, id pro dignitate præstiterint. Sed major Theologorum portio, Domitianum imitata, muscarum aucupio (inutilium dico, & purè metaphysicorum studio) occupata permansit, cùm hostes fuerant debellandi.

Absit tamen invidia verbo. Nec enim existimet quispiam, me Scholæ detrahere, dùm sacrorum dogmatum studium promoveo. Hoc fuit Lutheri genium, quod detestor. In Scholam tota hæreticorum rabies invehitur, cujus armis in dies ad mortem usque vulnerantur, & transfiguntur. Nec minima Scholæ auctoritas esse potest, quam parvi facere sine fidei discrimine nemo unquam potuit. Connexæ quippe sunt, ac fuere semper, post natam Scholam, Scholæ contemtus, ac hæresum pestes. Scholasticæ usum defendam, imò & necessitatem demonstrabo. Scholasticas disputationes nec S. Thomas omisit; cur eas omittet Discipulus? Integra veri Theologi messis est, nedum in doctrina sana exhortari; sed & eos, qui contradicunt arguere. Hoc autem sine Theologia argumentativa, seu scholastica quomodo præstabit?

Jamque palam fieri incipiet præsentis Operis Idea. Cùm enim aliqui res dogmaticas purè dogmaticè tractaverint, plerique scholasticis purè scholasticè vacaverint, desiderari videbatur Opus utrumque conjungens, & dogmaticum, & scholasticum, quodque sic scholasticis vacaret, ut dogmatica non

omitteret, sed illa istis amico fœdere copulans, scholastica, quantum fieri potest, dogmaticè, dogmatica verò scholastica methodo persolveret. Hoc mihi demandatum prosequi, quantum potero, conabor, omnemque à me detergere suspicionem, ne, dùm dogmatica propono, Scholæ quidquam me detrahere quis putet. Solùm hoc Lectorem meum moneo, eam me vocare Scholæ doctrinam, quæ Sacrarum Litterarum fundamentis constituta sit, non eam, quæ Sacris Litteris longum valedixerit. Theologo quidem in famulatum philosophica interdum accersere S. Thomas non damnat: nec ego improbo. Eos solùm repudio, quos Theologos adscriptitios vocat Canus (lib. 8. Loc. Theol. c. 1.) qui quæstiones verè Theologicas, aut omittunt, aut aliis inutilibus toti vacant, aut si Theologica tractant, ea non Theologicè, sed vanis, invalidisque ratiunculis, magnum pondus rebus gravissimis detrahentes, absolvunt. Eos pariter probare non possum, nec debeo, qui quasi ad discordiam nati, tùm optimè se disseruisse putant, cùm contra alios dixerint, ut non tàm pro veritate certare, quàm Adversarios convincere velle videantur, & concertationibus, ac rixis totas chartas implentes, veritatem involvunt potiùs, quàm detegant.

Horum non paucos esse in Ecclesia hisce temporibus nemo non videt, ex Scholasticis nedum, sed ex iis, qui se venditant Dogmaticos, qui nempe in sui ingenii ostensionem, & pompam, novas doctrinarum merces ex suæ mentis officina exponere plus æquo satagentes, nec non critici nomine gloriantes, vel cuncta in dubium vocant, vel (quod majus est) nihil, nisi novum, ac priscis Doctoribus, nec non venerabili antiquitati adversum, ac si omnes cæci fuerint, ipsi soli perspicaces, & occulati existant, suis scriptis evulgare gestiunt.

Utriusque generis vitium meus Candidatus evadet, si exactè custodierit Apostoli monitum, qui discipulos suos Timotheum, ac Titum sanis imbuens consiliis, Timotheo inquit (ep.2.c.2. v. 23.) Stultas, & sine disciplina quæstiones devita, sciens, quia generant lites: servum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem &c. *Tito autem (c. 3. v. 9.)* Stultas, *ait*, quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis devita; sunt enim inutiles, & vanæ. *Monita hæc religiosè servabit, si ad Magistrum suum S. Thomam sedulus adspiciat, qui suæ Summæ, ac Scriptis nullam quæstionem, imò & articulum interserit, qui non, vel aliquem errorem exterminet, vel alicujus utilitatis pro Ecclesia Sancta Dei existat; quod suis in annotationibus ad Summam Doctus æquè, ac Venerabilis Vir Fr. Seraphinus* Capponi *à Porrecta ad oculum sigillatim ostendit. Qui insuper ingenio, animoque adeò docilem sese exhibet, tantaque veneratione Patres, Veteresque prosequitur, ut in iis quoque, in queis reperit singulares, si nihil contrarium Ecclesia statuerit, eos non deserat penitùs, sed quæstionem problematicè absolvens, suum eis honorem servet, vel si ab Ecclesiæ sensu dissentire videantur, benigna interpretatione ad sanum, verumque sensum eos trahere conatur. Qui demum S. Augustini vestigia adeò fideliter premit, ut* Augustinum contractum *eum Jansenius nuncupaverit, & indivisa semper fuerit Augustinianæ, ac Thomisticæ doctrinæ fortuna, nec ullus à Thoma unquam dissentire potuerit, quin dissenserit ab Augustino, nec Augustinum relinquere, quin & Thomam reliquerit.*

Hoc & ego religiosè persequi, meumque Candidatum ejusmodi genio imbuere, quantum potero, conabor. In scholasticis

quæstionibus, quas pertractare necesse fuerit, eas eligam, quas alicujus utilitatis fore dignoscam, cæteras vel omittens, vel calamo strictiori percurrens. Controversias, quæ Catholicas Scholas dividunt, sic percensebo, ut meæ quidem Scholæ sententiam pro viribus tuear, sed contendendi, ac rixandi animo prorsùs deposito, cæterarum invidiam declinem. In dogmaticis porro, ac Fidem quomodolibet tangentibus totus ero, ut eis Studiosum pro merito instructum reddam. Non latet, me difficillimam provinciam aßumere, meisque viribus longè superiorem. Non latet, divisis utrimque studiis, quibusdam Scholasticæ in totum mancipatis, quibusdam Dogmaticæ unicè vacantibus, arduum fore, ut uniuscujusque partium votis satis faciam. Verùm si quis hujusce Operis ideam, Tyrones nimirum imbuendi, pacato animo revolvat, facilè acquiescet, si ea tantùm, quæ magis neceßaria scitu, & captui incipientium accommodata sunt, me tradidisse contentus, ne labor in immensum abiret, pro uberiori rerum disquisitione ad Auctores, qui de singulis ex professo tractaverunt, Lectorem plura desiderantem dimiserim. His expositum volui Candidato meo hujusce laboris consilium. Superest, ut, & ego, & ipse ad Deum confugientes, lumen ad rectè in doctrina percurrendum, & Spiritum veritatis, qui Spiritus pacis est, non dissensionis, humiliter petamus; quod, Angelico nostro Præceptore è Cœlis intercedente, nos obtenturos fore piè speramus. Vale

CATA-

CATALOGUS

Eorum, quæ hic Primus Tomus in Primam Partem pertractat.

TRACTATUS PRIMUS ISAGOGICUS.

QUÆSTIO PRIMA.

De existentia, necessitate, divisione &c. Theologiæ.

DUBIUM PRIMUM.

An existat Theologia, & an sit necessaria?

DUBIUM SECUNDUM.

De Theologia Positiva, & Scholastica.

DUBIUM TERTIUM.

De utilitate utriusque Theologiæ, Positivę, & Scholasticę.

DUBIUM QUARTUM.

Quid sit, quidque requiratur, ut aliquid sit dogma fidei?

DUBIUM QUINTUM.

De variis errorum gradibus.

DUBIUM SEXTUM.

An omne dogma Catholicum sit Fidei dogma, & an omne Fidei dogma sit articulus Fidei?

QUÆSTIO SECUNDA.

De natura Theologiæ.

DUBIUM PRIMUM.

An Theologia sit verè Scientia?

DU-

DUBIUM SECUNDUM.

An noſtra Theologia ſubalternetur ſcientiæ Dei, & Beatorum, & an maneat in Patria?

DUBIUM TERTIUM.

An noſtra Theologia ſit entitativè ſupernaturalis?

DUBIUM QUARTUM.

An Theologia noſtra ſit ſpeculativa, an practica, an utrumque?

DUBIUM QUINTUM.

An Theologia ſit certior, digniorque aliis ſcientiis; & an ſit etiam Sapientia?

DUBIUM SEXTUM.

An Deus sit objectum Theologiæ.

DUBIUM SEPTIMUM.

An Theologia sit argumentativa?

QUÆSTIO TERTIA.

De Locis Theologicis.

DUBUIM PRIMUM.

Quid, & quotuplex sit Locus Theologicus?

DUBIUM SECUNDUM.

De Sacræ Scripturæ usu in argumentis Theologicis.

DU-

DUBIUM TERTIUM.

De Loco à Traditionibus.

DUBIUM QUARTUM.

De Loco ab Ecclesia.

DUBIUM QUINTUM.

De loco ab Auctoritate Conciliorum.

DUBIUM SEXTUM.

De Loco ab Auctoritate Summi Pontificis.

DUBIUM SEPTIMUM.

Locus ab auctoritate SS. Patrum.

DUBIUM OCTAVUM.

Locus ab auctoritate Theologorum Scholasticorum.

DUBIUM NONUM.

Locus ab auctoritate Juris Pontificii Doctorum.

DUBIUM DECIMUM.

Locus à rationis naturalis, & scientiarum naturalium, & Philosophorum auctoritate.

DU-

DUBIUM UNDECIMUM.

Locus ab Historiæ humanæ auctoritate.

NOS FR. THOMAS RIPOLL

SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSOR,

Ac totius Ordinis Prædicatorum humilis Magister Generalis, & Servus.

HArum serie, nostrique auctoritate Officii licentiam concedimus Rev. Adm. P. Magistro Fr. Vincentio Ludovico Gotti Provinciæ nostræ utriusque Lombardiæ imprimendi cursum *Scholastico-Dogmaticum* ab eodem compositum; postquam fuerit revisum Opus, & approbatum ab A.A. R.R. P.P. Magistris Fr. Hieronymo Caravadossi, & Fr. Dominico Antonino Pazzaglia ejusdem Provinciæ; servatis etiam aliis de Jure servandis. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. In quorum fidem &c.
Datum Romæ in Conventu nostro Sanctæ Mariæ super Minervam die 27. Julii 1726.

Fr. Thomas Ripoll
Magister Ordinis.

Loco ✠ Sigilli.

Regiſtr. fol. 12.

Fr. Dominicus Ponsi
Mag. Exprov., & Socius.

Novo

NOvo cumulatus honore à Reverendissimo meo P. Generali Fr. Thoma Ripoll, post approbatum illud egregium Sacri Cęlibatus Defensorium, ab A. R. P. Fr. Vincentio Ludovico Gotti de Bononia Sacr. Theologię in nostra Provincia Magistro, ac in Patria Universitate publico Controversiarum Fidei Professore compositum, hoc aliud, in debitæ meæ obedientię Tesseram, ejusdem Auctoris insigne Opus lustrandum assumsi, cui titulus est: *Theologia Scholastico-Dogmatica, juxta mentem Divi Thomæ Aquinatis ad usum Discipulorum ejusdem Angelici Præceptoris accommodata* in plures Tomos divisa.

In hoc à nostra Schola exoptatissimo opere, comprehendente pro nunc, dissertationes Polemicas, & Scholasticas in Primam Partem Summæ Angelici Præceptoris: totum inveni, tùm ad Catholicæ Ecclesiæ, tùm ad Thomisticæ Scholæ firmanda dogmata apprimè elaboratum. Quâ parte Dogma Catholicum propugnat, nonnisi Divinarum Scripturarum, Sacrorum Conciliorum, probatorumque Patrum linguis loquitur; Quâ parte verò Scholasticas enucleare aggreditur difficultates, & præcipuè sublimiores, De Scientia, De Voluntate Dei, De Prædestinatione, De Trinitate &c., nonnisi quàm DD. Augustini, & Thomę calamo scribit, adeò, ut meritò dicere possim: Nostrum Vincentium Ludovicum esse simul *Augustinum, & Thomam contractum*; Ambosque in hoc suo verè aureo Opere, tanquam rarissimi pretii splendidissimas gemmas, mirâ arte tenere inclusos. Quamobrem hunc eruditissimum laborem, ad evidentem tùm Catholicæ Ecclesiæ, tùm Thomisticæ nostræ Scholæ utilitatem assumtum, publicâ luce dignissimum censeo.

Dabam Bononiæ in Ædibus SS. Patriarchæ Nostri Dominici idibus Augusti 1727.

Fr. Petrus Hieronymus Caravadossi de Nicæa Sacræ Theologiæ Magister, & in Archigymnasio Ord. Præd. actualis Baccalaureus Manu propriâ.

Exi-

EXimium Opus, cui titulus, *Theologia Scholastico-Dogmatica juxta mentem D. Thomæ Aquinatis ad usum Discipulorum ejusdem Angelici Præceptoris accommodata*, ab Ad. R. P. Fr. Vincentio Ludovico Gotti Ordin. Prædic. S. Th. Mag. Doct. Colleg., & in Patria Bonon. Universitate publico Professore in Primam Partem elaboratum, mei summâ animi voluptate attentè perlegi; nec quidquam datum est reperire (sive Fidem spectes, sive Mores) quod umbrâ vel reprehensionis dignum videretur: quin potiùs sapientiam, eruditionem, pietatem, modestiam omnia nactus sum redolere. In ipso enim Divinorum Scientia ità Scholasticæ partes agit, ut, adhuc hisce temporibus sibi adversis, tędio neminem afficere valeat; quippe quæ vanis speculationibus, superfluisque prætermissis quæstionibus, necessaria dumtaxat omnino, verèque utilia pertractet. Dogmaticæ quoque adeò munia implet, ut penè ignores, an Studiosum magis delectet, quàm juvet. In utraque Auctor prolixitatem devitat, ne illâ nimium Tyrones defatigati plus legant, quàm discant, &, quantum patitur argumentum, unicè brevitati studet, sed mirum in modum perspicuitati fœderatæ, quòd difficiliora cuilibet, minùs etsi perspicaci ingenio, plana statim fiant, captuque facilia. Verùm (quod negotium facessit) doctrinam undequaque sanam tradit; Scripturis, Traditionibus, Conciliis firmatam; Patrum testimoniis roboratam; nec unquam solidis rationibus destitutam, præsertim ab Ecclesiæ luminibus Augustino, & Thoma plerumque mutuatis: Quorum sicut ubique vestigia fidelissimè premit, ità eorumdem sinceram assequi mentem potissimùm curat. Idcirco non vererer dicere, Discipulo adaptari posse, quod de Sancto Præceptore scriptum est: *Stylus brevis, grata facundia: celsa, clara, firma sententia*. Hìc demum habent Juvenes, unde non nominis, sed re Theologi evadant, veræque Thomisticæ scholæ reipsâ sectatores fiant: Fides arma reperit, quibus se ab omni genere hostium tueatur: Hæresis quæ argumenta meritò pertimescat. Dignum ergo Opus, quod in communem utilitatem Typis mandetur, ego infrascriptus existimo. At-

que

que utinam jampridem in lucem prodiisset! & numerosiores Doctrinæ suæ Angelicus Magister amatores sortitus esset.

Ità est Fr. Dominicus Antoninus Pazzaglia de Bononia S. Theol. Mag. Ord. Prædic.

Vidit D. Augustinus Maria Alfieri Cler. Regul. S. Pauli, & in Ecclesia Metropolitana S. Petri Bononiæ Pœnitentiarius pro Eminentissimo, & Reverendissimo D. Dom. Jacobo Cardin. Boncompagno Episcopo Albanensi, Archiepiscopo Bononiæ, & S. R. I. Principe.

Die 26. Octobris 1726.

Ad A. R. P. F. Aurelium Savini Sac. Theol. Magistrum Ord. Servorum B. M. V., Consultorem S. Officii &c., ut videat, & referat.

Fr. Vincentius Maria Mazzoleni Inquisitor Gen. Bononiæ.

NOn quòd recognosci indigere putaverim, sed eâ, quâ decet, reverentiâ, Reverendiss. Patris Magistri Vincentii Mariæ Mazzoleni, super hæreticam pravitatem Generalis Inquisitoris, tantùm obsequendi causâ mandatis, perillustre hoc Opus, cui titulus, *Theologia Scholastico-Dogmatica &c.* perlustravi. Et sanè, cùm ejus maximi Viri, qui & ingenio, & prudentiâ, & morum integritate, cæterisque virtutibus summoperè pollet; ejus maximi Viri sit, cujus *Opera clariora sunt Sole*, ut phrasi loquar S. Hieronymi, in Catal. Scrip. sic de Cypriano effantis, labor sit, studiumque, quis non hoc satis esse, ut cuncta, quæ in eo sunt posita, atque edocta (sicut olim de libris Hilarii testatus fuit idem S. Doctor epist. 7. ad Lætam) posse *inoffenso pede decurri*, tutò judicet, & certò affirmet? Perlegi ergo ea, quæ in Primam Partem D. Thomæ universam pertractat, & unicè obedientiâ ductus, cognovi, quod mihi cognoscendum datum fuit; cùmque de facto, ut justo jam judicaveram judicio, antequam legerem, nihil, peni-

penitusque nihil, occurrat, quod, vel latum unguem, à sana deflectat doctrina: imò ità fidei ventilata mysteria; atque his affinia, & connexa scholasticorum placita, ut nil plus valeat desiderari, quid dicam? Dicam, meo videri, de tàm inclyto Ordinis Prædicatorum alumno, & tàm benemerito totius Ecclesiæ, totiusque litterariæ Reipublicæ perinsigni Scriptore jure posse affirmari, quod de D. Augustino perbelle inquit Fulgentius lib. 2. de verit. prædest., & gratiæ cap. 18., quòd videlicet: *posteris certandi, & vincendi ordinem, si quando victa pravitas, recidivo ausu infandum caput erigere niteretur, ostendit*. Dicam, luce publicâ dignissimum esse Opus, ut, quam merentur, sibi omnium vindicent admirationem, quæ in eo elucescunt, *opportunitas in exemplis, fides in testimoniis, virtus in argumentis* (utor verbis Sidonii lib. 4. epist. 7.) *pondus in sensibus, flumen in verbis, fulmen in clausulis*. Ità sentio omnium minimus &c. die 14. Februarii 1727.

Fr. Aurelius Savini Ord. Servor. Mariæ Sac. Theologiæ Mag., Doctor Collegiatus, in Universitate Bononiæ publicus Lector, Ex-Provincialis, & Definitor perpetuus, necnon S. Inquisitionis Consultor &c.

Die 15. Februarii 1727.

Attentâ attestatione ut supra.

IMPRIMATUR.

F. V. M. Mazzoleni Inquisitor Gen. Bononiæ.

TRA-

TRACTATUS PRIMUS ISAGOGICUS.

QUÆSTIO I.

De existentia, necessitate, divisione &c. Theologiæ.

Onsueverunt Artis alicujus, vel Scientiç Tractatores, priusquàm ad Artis, vel Scientiæ secretiora penetralia tyrones suos introducant, illis, velut in atrio, & vestibulo, artis, vel scientiæ naturam, proprietates, methodum, nobilitatem, utilitatem, necessitatem, cæterasque dotes exponere; quò ad illius existimationem, desiderium, atque amorem excitati, eam alacriores ingrediantur. Hoc vel maximè à me præstandum esse, cui ad Sacram Theologiam, artem artium, scientiam scientiarum juvenes instituere, ac præparare in munere contigit, nemo non videt.

Solent etiam, ne omni doctrinç vento circumferantur, eis Doctorem aliquem præfigere, cujus vestigia prementes, ea, quæ salebrosa, & aspera occurrent, tuto pede valeant superare. Hunc ego Tyronibus meis propono, de cujus veritate doctrinç nefas est suspicari, D. Thomam scilicet Aquinatem, Angelicum, fidumque Divinorum Oraculorum Interpretem, à cujus mente, nec ad latum unguem recedam; libertate tamen servatâ in iis, de quibus non est explorata S. Doctoris mens, quod verius, aut verosimilius videbitur, opinandi.

Propositum meum in hoc opere mihi erit idem, quod sibi fuisse in sua summa adornanda, testatur S. Thomas in prologo ad eandem: nimirum, *ea quæ ad Christianam Religionem pertinent, eo modo tradere, secundùm quod congruit ad eruditionem incipientium*. Quia verò hujus doctrinæ novitios in iis, quæ à diversis scripta sunt plurimùm impediri consideravi. *Partim quidem propter multiplicationem inutilium quæstionum, articulorum, & argumentorum. Partim etiam, quia ea, quæ sunt necessaria talibus ad sciendum, non traduntur secundùm ordinem disciplinæ..... Partim, quia eorum frequens repetitio, & fastidium, & confusionem generabat in animis auditorum.* Idcircò quçstiones, articulos, & argumenta inutilia, vel penitùs omittam, vel si opus erit, aliqua dicere, sobriè pertractabo. Secundò ea, quæ maximè circà dogmata sparsim ab Auctoribus dicta sunt, suis disponam locis. Tertiò tandem à jam dictorum repetitione, quantum fieri poterit, abstinebo.

DUBIUM I.

An existat Theologia, & an sit necessaria.

§. I.

Variæ Theologiæ acceptiones.

I. Theologia, si nomen spectes, idem est, ac *Sermo de Deo*: est enim vox consurgens ex græco nomine *Theos*, latinè *Deus*, & græco *Logos*, latinè *Sermo*. Quare quicumque Sermo de Deo, sive Sacer sit, sive Prophanus, sive de Deo vero, sive falso, sive serius, sive fabulosus, Theologiæ nomine insigniri potest. Et sub hac generali ratione, ait D. August. *l.8. de Civit. Dei c. 1.*, Theologiæ nomine: *significari intelligimus de divinitate rationem, sive sermonem.*

II. Hinc

II. Hinc & ipsi Pagani suam jactabant Theologiam, quæ de suis falsis diis sermonem habebat, quam referente D. Augustino *l.6. de Civit. Dei c. 5.* in tria genera distinguebat Varro, in mythicam, seù fabularem, vel fabulosam, quâ utebantur Poetæ, maximè in Theatris, multa contrà dignitatem diis affingentes. In physicam, seù naturalem, quâ utebantur Philosophi, naturam, ac genus deorum investigantes. Et in civilem, quâ utebantur Cives in Urbibus, maximè Sacerdotes, dùm, quos deos publicè colere, quibus Ritibus, quibus Sacrificiis deberet, populum erudiebant. *Prima* (dicebat Varro) *maximè accommodata est ad Theatrum; secunda ad Mundum; tertia ad Urbem.* Quasi quòd alii dii pertinerent ad Mundum, alii in Templis adorarentur, alii riderentur in Theatris, ut notat S. Augustin. ibi *cap. 6.* Meliùs ergo Varro dixisset, tres omnes illas species fabulosas esse. Triplicem hanc Theologiæ speciem reprobavit Apostolus *Rom. 1.* teste D. Thom. *ibid. lect. 7. in fin.* his verbis: *Videtur autem Apostolus triplicem Theologiam tangere Gentilium. Primò quidem civilem, quæ observabatur à Pontificibus in adoratione Idolorum in Templo; & quantum ad hoc dicit:* & mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei. *Secundò Theologiam fabularem, quam Poetæ trahebant in Theatris; & quantum ad hoc dicit:* qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium. *Tertiò Theologiam naturalem, quam observaverunt Philosophi in Mundo, partes Mundi colentes, & quantum ad hoc dicit:* & coluerunt, & servierunt Creaturæ potiùs, quàm Creatori.

III. Quamquam autem Sacrum Theologiæ nomen prophanaverint Gentiles, illud tamen in vero sensu usurpare veriti non sunt Sacri Doctores, ut de vero Deo cognitionem, sermonem, & tractationem exprimerent. Quare Theologia dividi consuevit in naturalem, & supernaturalem. Supernaturalis in beatam, infusam, & acquisitam. Acquisita in positivam, & scholasticam, & hæc utraque in moralem, polemicam, & mysticam.

IV. Naturalis Theologia dicitur Dei, rerumque divinarum scientia, quæ solo rationis lumine paritur; qualis est metaphysica in ea parte, quâ de Deo disserit; qualis & illa, quâ Philosophi *cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt*, ut ait Paulus *Rom. 1. 21.*, & hæc ex creaturis ascendit ad Deum, teste eodem Paulo *v. 20. Invisibilia ipsius* (Dei) *à creatura Mundi per ea, quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur.*

V. Supernaturalis vocatur ea, quæ supernaturali lumine paritur, idque vel per lumen gloriæ, vel per infusionem, vel per discursum ex revelatis; unde in Beatam, infusam, & acquisitam dividitur.

VI. Beata, seu Beatorum propria dicitur, quâ Beati lumine gloriæ perfusi clarè, & intuitivè, seu, ut loquitur D. Paulus *1. Cor. 13. v. 12. non per speculum in enigmate, sed facie ad faciem vident Deum sicuti est.*

VII. Infusa verò dicitur, quæ non nostro studio comparatur, sed à Deo per infusionem in nos descendit: qualis fuit illa, quâ divinitùs imbuti, & Spiritu Sancto afflati Christi Discipuli, cœperunt loqui magnalia Dei; quos ideò in Petro Apostolorum Principe D. Dionysius in suo de Divinis Nominibus libro, Theologos appellat, dicens: *Aderat, & Petrus, Supremum Decus, & antiquissimorum Theologorum culmen.* Huic addi posset lumen propheticum, quo Propheta sępe multa de Deo, & rebus divinis loquitur, sed, quia istud non insidet menti Prophetę per modum habitus, sed advenit per modum impressionis transeuntis, ut docet D. Thom. *1. 2. qu.68. art.3. ad 3.*, & *2. 2. qu 171. art.2. in C.*, nec est virtus intellectualis, nec Theologica, ut docet D. Th. in *3. dist. 23. qu. 2. art. 3. qu. 1. ad 4.*, ideo ad Theologiam, quæ est habitus, & virtus intellectualis, non pertinet.

VIII. Acquisita Theologia dicitur illa, quæ proprio labore, & studio comparatur per discursum, quo ex principiis revelatis, & creditis fide divinâ, aliqua veritas concluditur. Qualis est ea, quâ, qui præditi sunt, vulgò dicuntur hodie Theologi, & de qua, quia Viatorum propriâ, erit nobis hìc potissimùm quæstio; quæque propriè loquendo nihil aliud est, quàm quædam ex principiis revelatis, & Fide Divinâ creditis discursiva scientia; Et hæc, ut dixi, dividitur in positivam, & scholasticam; & utraque in moralem, polemicam, & mysticam.

IX. Theologia acquisita positiva dicitur, dum discurrendo probat conclusiones suas per principia positiva; hoc est per principia, quæ non probantur, sed supponuntur, & creduntur, quia accepta à Verbo Divino scripto, vel tradito, nobisque per Ecclesiam proposito. Theologia namque nititur Verbo Dei tanquàm principio, quod teste Apostolo *Ephes.* 2. 20. *Est fundamentum Apostolorum, & Prophetarum:* præter quod *aliud nemo potest ponere* 1. *Cor.* 3. 11. Diciturque *positiva*, vel quia circa jus positivum divinum explicandum, exponendum, confirmandum tota versatur. Vel quia Positiones, & Theses statuit graviores fidei controversias, ac principes veritates concernentes, quibus fides roboretur, ac stabiliatur; ideoque dogmatica etiam dici solet, cum circa fidei dogmata versetur. Vel denique, quia non disputatoriâ, & regulis dialecticę methodo accommodatâ, sed fusiori, positivo, & oratorio stylo.

X. Scholastica Theologia sic dicta, quia in Scholis traditur, & discitur, eadem quidem est, ac Positiva (ut dicetur) sed strictiori modo, & methodo Dialecticæ regulis accommodatiori, à Scholarum Magistris proponitur, ut validiùs possit Catholicus contra fidei hostes procedere, & eorum tela retundere. Estò autem Theologia Scholastica ex iisdem principiis procedat, ac positiva, interdum tamen suas conclusiones confirmat extraneis argumentis, utens scientiis inferioribus in obsequium sui, & quasi vocans ancillas ad arcem, ut Catholica fides extraneis etiam confirmata argumentis, faciliùs persuaderi possit iis, qui foris sunt, & cuilibet poscenti, de fide nostra ratio reddi possit. Cæterùm Scholastica Theologia, ait D. Th. 1. *p. qu.* 1. *art.* 8. cum ex sibi propriis discurrit, non minus, ac Positiva, ex Verbo Dei procedit. Sed de his iterum.

XI. Utraque tum Positiva, tum Scholastica, Moralis dicitur, si regulas ad mores nostros informandos pręscribat. Polemica verò, seù bellatrix, si de rebus controversis, maximè contra Infideles, eos arguendo, & contra eos pugnando pertractet. Mystica tandem, seu affectiva vocatur, dum affectus nostros movet, ac dirigit in Deum. Ut enim docet D. Th ad *Heb.* 5. *l.* 2. alię scientię illuminant solùm intellectum, ut cognoscat verum; at Theologia non solùm illuminat mentem ad cognoscendum verum Divinum, sed etiam nutrit, & roborat animam movendo affectum, ut dirigatur ad amandum Deum hìc in via, donec illum tandem consequatur in Patria. His ergo positis, de existentia, & necessitate Theologiæ quæremus cum D. Thom. 1. *p. qu.* 1. *art.* 1. primò in genere, deindè in specie; an scilicet præter Theologiam naturalem detur, & dari debeat Theologia supernaturalis, seu ex revelatis de Deo discurrens.

XII. Circa hoc noto primò, Veritates, quæ de Deo cognosci possunt, alias esse, quæ lumine naturalis rationis ex effectibus creatis investigari possunt: alias esse, quæ naturalis rationis lumen prorsùs excedunt.

Noto secundò, necessarium dici dupliciter: uno modo absolutè, & in se, alio modo ad finem aliquem consequendum; non enim absolutè necessarium est habere equum, vel navim, sed necessarius quidem est equus ad equitandum, navis ad navigandum,

quia sine equo non possum equitare, nec sinè navi navigare.

Noto tertiò, necessarium hoc modo sumtum, aliud esse necessarium necessitate pręcepti, aliud necessitate medii, aliud necessitate medii, & etiam præcepti. Primo modo audire sacrum diebus festis necessarium est ad salutem, quia præceptum; secundo modo Baptismus parvulis necessarius est ad salutem; tertio modo idem Baptismus necessarius est adultis, quia hi sine Baptismo vel in re, vel in voto nequeunt salutem consequi, & insuper Divino Mandato tenentur eam per Baptismum procurare.

Noto quartò, necessarium ad finem posse dici dupliciter. Uno modo, itaut sine illo finis nullatenus haberi possit, sicut equitare non potest haberi sinè equo, & hoc vocant necessarium simpliciter: alio modo, itaut sinè illo finis quidem haberi possit, sed commodiùs habeatur cum illo; sicut itinerari possum quidem sine equo, aut rhedâ, eundo pedester; commodiùs tamen, & faciliùs itinerabor equo vectus, vel rhedâ: & hoc vocant necessarium secundum quid, seu ad benè, vel meliùs esse.

XIII. Noto quintò, necessarium modò explicatum posse dici tale, vel respectu alicujus totius communitatis tantùm, vel etiam singulis illius communitatis. Sic communitati necessarium est aliquem esse fabrum, cęmentarium, medicum &c. necessarium tamen non est singulis esse fabros, cęmentarios, medicos &c. e contra manducare, bibere, ad vitam necessarium est, nedum toti communitati, sed etiam singulis illius communitatis. His ergo prænotatis quærimus, an Sacra Theologia necessaria sit ad cognoscendas veritates de Deo, nedum rationis lumen excedentes, sed etiam lumine naturali vestigabiles. Rursùs quâ necessitate; & demum, an singulis, an verò tantùm Reipublicæ Christianæ.

§. II.

Necessitas Theologiæ ad cognoscendas res ex revelatis.

XIV. Dico primo. Præter philosophicas disciplinas necessaria est homini aliqua Sacra Doctrina, quę ex revelatis procedat: ita D. Th. *1. p. qu. 1. art. 1.*, & probo. Necessaria est homini doctrina, quâ possit cognoscere determinatè suum ultimum finem, ut possit ad illum determinatè tendere, ac sese, suasque actiones in illum dirigere: agens enim cognitione, & ratione prçditum non potest finem determinatè intendere, nisi illum determinatè præcognoscat; quia nihil volitum, quin sit priùs cognitum; & si determinatè suum finem non cognosceret, in incertum scopum collimaret: sed ad cognoscendum determinatè suum ultimum finem necessaria est homini doctrina sacra procedens ex revelatis: ergo &c. minor probatur. Finis, ad quem homo ultimò ordinatur, est Deus clarè visus, seu beatitudo supernaturalis; sed hæc sine doctrinâ ex revelatis procedente, non potest ab homine cognosci, excedit enim comprehensionem naturalis luminis, & rationis, juxtà illud *Isaia 64. v. 4. A seculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit., Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te.* Quæ D. Paulus transferens in suam primam epistolam ad *Cor. c. 2. v. 9.*, ait *sicut scriptum est: quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum:* Isaiam autem, & Paulum de supernaturali hominis beatitudine fuisse locutos testantur, nedum D. Thom. hìc, in *cap. 64. Isaiæ*, & in *cap. 2. prima ad Cor. lect. 2.* Sed etiam S. Cyprian. *epist. 56.*, & S. Hieronym. in *cap. 64. Isaiæ.* Ergo ad cognoscendum &c. necessaria est homini doctrina ex revelatis; quarè D. Paulus loco laudato, cum de Sapientia Dei dixisset: *quam*

quam nemo Principum hujus seculi cognovit: subdit: *nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum.*

Probatur secundò à posteriori. Quotquot ex Philosophis veteribus conati sunt hominis beatitudinem cognoscere, nedum non sunt eam assecuti, sed in turpissimos errores inciderunt; unde octo supra ducentos, & octoginta sibi invicem contrarios enumerat Marcus Varro. Quin Aristoteles ipse, Philosophorum Aquila, scopum hunc attingere nequivit. Agens enim de hominis ultima felicitate, nullibi docuit, Deum clarè videndum, ac intuitivè, esse ejus ultimum finem; imò *l. 1. Ethic. c. 7.* finem ultimum hominis constituit in cognitione substantiarum separatarum. Ubi enim *cap. 5. & 6.* varias retulisset, & rejecisset veterum Philosophorum circa hominis beatitudinem sententias, duplicem ipse statuit hominis felicitatem, Moralem, & Civilem; alteram Speculativam, & Contemplativam. Moralem, & Civilem *1. Eth. cap. 7.* statuit in operatione secundùm optimam virtutum, quam ajebat esse prudentiam; ita ut hominem moraliter, ac civiliter beatum tunc existimaverit, cum sapienter, & ordinatè omnes suas actiones componeret. Speculativam autem, & Contemplativam *10. Eth. cap. 6. 7. & 8.* in operatione omnium perfectissima collocavit, qualem censuit esse cognitionem Dei, ac substantiarum separatarum, abstractivam tamen, & discursivam. Signum est ergo, rationem naturalem non posse nos manducere ad notitiam veræ beatitudinis, ac proinde hanc debere hauriri ex Magisterio Divino docente nos per revelationem. Quare D. Justinus Martyr *cohort. 1. ad Græcos*, causam, cur Philosophi tantâ, circà divina, laboraverint ignorantiâ, cur inter se adeò discordes fuerint assignans, fuisse hanc dicit: *Quid scilicet non à peritis discere voluerint, sed se ipsos humanæ mentis suæ solertiâ, cælestia clarè pervidere posse confisi fuerint, cùm ne terrena quidem perspicere quiverint.* Ex quibus patet præsentem resolutionem procedere de necessitate simpliciter tali.

XV. Nec tamen hinc inferas, hominem fore deterioris conditionis quàm cęteras creaturas, & intellectum fore imperfectiorem sensu. Cùm enim cæteræ creaturæ propriis, ac naturalibus viribus suos fines ultimos consequi possint, imò & consequautur, solus homo finem suum ultimum nec consequi potest, imò nec propriis viribus cognoscere. Rursus cum sensus nullo egeat auxilio supernaturali, ut circa quælibet sua objecta feratur: oculus enim nativâ suâ activitate videre potest quodcumque visibile, solus intellectus viribus destitutus egebit supernaturali ope, ut cognoscat objectum suum Principale, quod est Deus.

Non inquam, quia ut ait D. Thom. *1. sent. qu. 1. art. 1. ad 3.* hoc axioma: *Illud quod per se suam perfectionem consequi potest, nobilius est eo, quod per se consequi non potest, valet quidem in his, quæ acquirunt æqualem bonitatem pro fine, sed illud quod acquirit bonitatem perfectam, licèt pluribus auxiliis, & motibus, est nobilius eo, quod imperfectam bonitatem acquirit paucioribus, vel per se ipsum, sicut dicit Phylosophus in 2. de Cęlo, & Mundo text. 3.* Homo autem respectu aliarum creaturarum ordinatur ad acquirendam nobiliorem perfectionem, nimirùm *ipsius Divinæ Gloriæ participationem, propter quam factus est.* Et ideo licèt ad illam nedum acquirendam, verùm & cognoscendam, egeat pluribus auxiliis, & motibus, quàm cæteræ creaturæ ad suos fines, non erit deterior, aut imperfectior illis. Hoc idem docet S. Doct. *1. 2. qu. 5. art. 5. ad 3., & qu. 14. de veritate art. 10. ad 5.*, ubi ait: *Ad quintum dicendum, quod homo perfectior est aliis animalibus, nec tamen determinata sunt sibi ab ipsa natura, quæ sunt necessaria ad finem consequendum, sicut aliis animalibus propter duas rationes. Primò, quia homo ad altiorem finem ordinatur; & ideo etiamsi pluribus auxiliis indigeat*

geat ad ipsum consequendum, & sibi naturalia principia non sufficiant, nihilominùs perfectior erit. Secundò, quia hoc ipsum est in homine perfectionis, quia multiplices vias potest habere ad consequendum finem suum. Unde non poterat ei una via naturalis determinari, sicut aliis animalibus; sed loco omnium, quæ natura aliis animalibus providit, data est homini ratio, per quam, & necessaria hujus vitæ sibi parare potest, & disponere se ad recipienda auxilia divinitus futuræ vitæ.

XVI. Eâdem ratione sensus non erit nobilior intellectu, quamvis sensus sibi sufficiat ad omnia sua objecta attingenda, intellectus autem non. Imò oppositum; ex quo enim sensus sibi sufficiat ad omnia objecta, infertur, eum esse determinatum ad certa quædam objecta intra lineam, & certum naturalem modum operandi contenta, & proinde ad ea limitatum, & restrictum. At ex quo intellectus sibi non sufficiat, sed egeat ope, & auxilio exteriori ad aliqua sua objecta, infertur, ejus sphęram non esse determinatam ad objecta sola naturalia, sed extendi etiam ad objecta, naturæ captum excedentia; & proindè, quod intellectus possit elevari ad majorem perfectionem recipiendam, quàm possit ipse producere, summa perfectio illi est. Indicium est enim, eum non perfici solum iis, quæ intra naturæ limites arctantur, sed protendi etiam ad ea, quæ supra naturam sunt, & aliquam excellentiorem perfectionem ad sui complementum exigere.

§. III.

Necessitas Theologiæ ad res naturali ratione vestigabiles.

XVII. Dico secundo. Ad cognoscendas etiam veritates illas, quæ de Deo possunt ratione humanâ investigari, necessaria est, aliqua Sacra, & revelata Doctrina. Ita D. Thom. 1. *p. qu.* 1. *art.* 1. his verbis: *Ad ea etiam, quæ de Deo ratione humanâ investigari possunt, necessarium fuit homines instrui revelatione divinâ; quia Veritas de Deo per rationem investigata, à paucis, & per longum tempus, & cum admixtione multorum errorum homini proveniret.*

XVIII. Ex his conficitur ratio probativa hujus asserti. Ad salutem cuilibet homini necessarium est, certò scire de Deo etiam veritates illas, quę naturali lumine investigari possunt: sed absque doctrinâ revelatâ hujusmodi cognitionem assequerentur pauci, nec nisi post longum tempus, & cum admixtione multorum errorum; ergo &c. min. probat, & explicat D. Th. *lib.* 1. *contr. gentes cap.* 4. Et quidem pro prima parte: quia à veritatis contemplatione plurimi impediuntur: quidam propter hebetudinem ingenii, quâ sic sunt indispositi ad sciendum, ut nullo studio possent ad hoc pertingere, ut summum cognitionis gradum attingerent, qui in cognoscendo Deum consistit. Quidam necessitate rei familiaris, oportet enim ex hominibus plures esse, qui temporalia curent, & ferè totum vitę suæ tempus in hoc exercitio insumant, qui certè ab otio contemplationis arceantur. Quidam tandem impediuntur pigritiâ. Ad cognitionem enim divinorum multa præcognoscere oportet ex Philosophia, quæ faciunt, ut nonnisi post longum studium, & laborem ad illam perveniri possit, quem quidem laborem pro amore scientiæ pauci subire volunt.

XIX. Pro secunda parte probat. Cùm enim ex dictis studium, & labor prærequiratur antequàm homo perveniat ad cognitionem de Deo, in tali opere multum temporis impendi necesse est. Cumque juventutis ætas, quâ diversis passionum motibus anima fluctuat, parum idonea sit quieti, quę ad tàm altæ veritatis cognitionem acquirendam necessaria est, fieret ut homines ad veritatem divinorum non pervenirent, nisi in extrema ætate.

XX. Tertia similiter pars ab eodem

Ange-

Angelico Magiſtro 1. *c. gentes c.*4. ſic explicatur: *Nam inveſtigationi rationis humanæ plerumque falſitas admiſcetur propter debilitatem intellectus noſtri in judicando, & phantaſmatum permixtionem. Et ideo apud multos in dubitatione remanerent ea, quæ ſunt veriſſimè etiam demonſtrata, dum vim demonſtrationis ignorant: & præcipuè eum videant à diverſis, qui ſapientes dicuntur, diverſa doceri. Inter multa etiam vera, quæ demonſtrantur, immiſcetur aliquando aliquod falſum, quod non demonſtratur: ſed aliqua probabili, vel ſophiſticâ ratione aſſeritur, quæ interdum demonſtratio reputatur.* Unde ex Philoſophis gentilibus, qui Deum cognoverunt, alii futurorum ſcientiam ei negaverunt, alii omnium rerum Providentiam, & Gubernationem, alii in alios multiplices, & turpiſſimos errores lapſi ſunt. Concludit D. Th. *& ideò oportuit per viam fidei, fixâ certitudine, ipſam veritatem de rebus divinis homini exhiberi. Salubriter ergo Divina providit Clementia, ut ea etiam, quæ ratio inveſtigare poteſt, ſide tenenda præciperet: ut ſic omnes de facili poſſent divinæ cognitionis participes eſſe: & abſque dubitatione, & errore; hinc eſt, quod Epheſ.* 4. *dicitur*. Jam non ambuletis, ſicut & gentes ambulant, in vanitate ſenſus ſui, tenebris obſcuratum habentes intellectum. *Et Iſaiæ* 54. Ponam univerſos filios tuos doctos à Domino. Ita D. Th. 1. *contr. gentes cap.* 4. laudato.

§. IV.

Quid nomine Theologiæ, ſeu Sacræ Doctrinæ intelligat D. Thomas.

XXI. Dubium hoc ex doctrina hactenus tradita ſtatim emergit. Cùm enim ſacra doctrina, quam neceſſariam diximus, ad veritates, tùm excedentes lumen rationis, tum ad eas, quæ rationis lumine ſunt veſtigabiles, ſit doctrina ex Dei revelatione procedens, meritò dubitatur, an ſit doctrina immediatè revelata, qualis eſt doctrina fidei, an verò revelata tantum mediatè, ideſt procedens ex principiis revelatis ad alia deducenda, qualis eſt doctrina propriè Theologica.

Videtur enim D. Thomas per Sac. Doctrinam intellexiſſe Fidem Theologicam, quia hanc dixit eſſe ad ſalutem neceſſariam, certum autem eſt ad ſalutem neceſſariam quidem eſſe Fidem, non verò Theologiam.

Videtur etiam intellexiſſe Theologiam condiſtinctam à Fide: nam de ea Sacra Doctrina, ut homini neceſſaria loquitur *art.* 1., de qua *art.*2., dicit eſſe ſcientiam *art.* 3., eſſe unam ſcientiam *art.* 5., eſſe digniorem aliis ſcientiis *art.* 8., eſſe argumentativam: atqui fides neque ſcientia eſt, neque argumentativa; ergo ex ordine, & cohærentia doctrinæ, videtur D. Th. loqui etiam in 1. *art.* de Theologia ſub nomine Sacræ Doctrinę.

XXII. Cajetanus *in comment. art.* 1. dicit, Sacram Doctrinam neque ſumi pro fide, ut diſtinguitur contra Theologiam, nec pro Theologia, ut diſtinguitur contra fidem, ſed pro cognitione à Deo revelata, ſive formaliter, ſive virtualiter, abſtrahendo à ratione crediti, & ſciti, & de hac dicit eſſe neceſſariam ad ſalutem.

XXIII. Veroſimiliùs tamen videtur D. Thomam nomine Sacræ Doctrinæ intellexiſſe determinatè Theologiam. Id ſuadent nuper dicta, & ulteriùs, quia D. Thom. hoc *art.*1. ad 2. hanc Sacram Doctrinam vocat Theologiam, eamque comparat cum aliis ſcientiis naturalibus, & diſtinguit ab eis. Item *art.* 2. Doctrinam Sacram vocat eam, quæ procedit ex principiis revelatis, quæ pro ſuis principiis habet articulos fidei *art.* 7. & 8., at qui ſola Theologia procedit ex principiis à Deo revelatis, habetque articulos Fidei pro ſuis principiis; ergo per Sacram Doctrinam intelligit Theologiam. Denium de ea doctrina hîc loquitur, dum dicit eſſe neceſſariam, de qua in proœmio

mio hujus quæstionis dicit, se investigaturum qualis sit, & ad quæ se extendat; non investigat autem in hac quæstione de Sac. Doctrina abstractè, & in genere, sed de Theologia; ergo de hac loquitur, dum dicit esse necessariam præter philosophicas disciplinas.

XXIV. At dices: Sacra Doctrina, de qua loquitur D. Thom., est necessaria omnibus ad salutem; Theologia verò non est necessaria omnibus ad salutem, non enim omnes salvandi, Theologi esse debent, sed fideles; ergo de fide, non de Theologia sermo est, vel de doctrina abstrahente à doctrina fidei, & Theologica.

Respondeo tamen negando minorem, aliud enim est Theologiam omnibus hominibus necessariam esse ad salutem, aliud necessarium esse omnes homines esse Theologos, ut salventur. Sicut aliud est dicere, omnibus hominibus necessaria est medicina, ut sanentur, & aliud est omnibus hominibus ut sanentur necessarium est, quod sint medici. Sicut ergo verum est, cuilibet homini esse necessariam medicinam ut sanetur, absque eo, quod quilibet sit medicus: ita verum erit omnibus, seu cuilibet homini esse necessariam Theologiam ad salutem, etsi non quilibet homo sit Theologus.

Cur autem cuilibet homini ad salutem, ultra fidem, necessaria sit Theologia ostendo ex doctrina D. Thom. 2.2. *qu. 6. art. 1.* Fides etenim est quidem fundamentum salutis, sed ad fidem concipiendam duo requiruntur: unum, quod homini proponantur ea, quæ ipsi credenda sunt; alterum, quod homo assentiatur iis, quæ sibi per fidem proposita sunt ut credenda. Licèt autem ad talem assensum homo principaliter inclinetur à Deo interius movente per gratiam, Deus tamen viâ ordinariâ utitur ministerio alicujus exterius inducentis ad fidem; Puta vel miraculi visi, vel hominis prædicantis, & persuadentis fidem, *Rom. 10 v. 14. quomodo eredent ei, quem non audierunt, quomodo autem audient sinè Prædicante?* ex quibus infert Paulus *v. 17. Ergo fides est ex auditu*. Si ergo viâ ordinaria nemo potest credere nisi audiat, nec audire sinè prædicante, & instruente ipsum de credendis, cuilibet homini ad fidem gignendam, & nutriendam necessaria erit instructio, persuasio, & prædicatio; hæc autem habetur ope Theologiæ, unde D. Th. laudatus ad primum dicit: *quod per scientiam gignitur fides, & nutritur per modum exterioris persuasionis, quæ fit ab aliqua scientia*, & hoc ait exponens dictum D. Augustini *lib. 14. de Trinitate c. 1.*, qui rerum divinarum scientiæ hoc tribuit, *quo fides saluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit gignitur, nutritur, defenditur, roboratur, quâ scientiâ non pollent fideles plurimi, quamvis polleant ipsâ fide plurimùm. Aliud enim est scire tantummodo, quid homo credere debeat propter adipiscendam vitam beatam, quæ nonnisi æterna est, aliud autem scire quemadmodum hoc ipsum, & piis opituletur, & contra impios defendatur, quam proprio appellare vocabulo scientiam videtur Apostolus.* Hinc licèt multi consequantur salutem, qui Theologi non sunt, non tamen sinè adjumento Theologiæ, quæ in eis fidem gignat, nutriat, ac conservet. Quod verum est etiam de iis, qui de fide instruuntur à parentibus idiotis, rusticis, ita ut nullos alios doctos viros de fide exponentes audiant. Nam licet parentes illi rudes, ac idiotæ absolute Theologi non sint, in tali tamen instructione, quâ filios docent de vera credulitate, idest quid credere debeant, quomodo se gerere pro adipiscenda beatitudine, quidve fugere, aliquid de vera Theologia participant.

XXV. Ex hactenus dictis infertur, quod licèt cuilibet homini necessarium non sit, quòd verè, & propriè Theologus sit, & Theologiam calleat, necessarium tamen est Ecclesiæ Christi, seu collectioni fidelium, ut aliqui in ea

ea Theologi sint. In omni enim republica benè ordinata necessarium est esse aliquos, qui doceant, dirigant, & instruant de sequendis, ac de fugiendis admoneant. Quod maximè in Republica Christiana verificatur. Si enim nulli essent Theologi, quomodo staret fides; quis eam tueretur ab hęresibus, eam, ac fideles subvertere à veritate conantibus? Propterea Theologiam fidei hostes quovis tempore dicteriis, scommatibus, maledictis insecuti sunt, ut eam à Catholicis exulare prorsus contingat, quò factos inermes expugnari faciliùs possint; Philistæos imitantes, qui ut legitur 1. *Reg.* 13. *v.* 19. ut Israelitas funditus profligarent, fraude effecerant, ne faber ferrarius inveniretur in omni Terra Israel, aut ullus qui faceret gladium, & lanceam. Adeo ut cum venisset dies prælii non sit inventus ensis, & lancea in manu totius populi, qui erat cum Saule, & Jonatha.

DUBIUM II.

De Theologia Positiva, & Scholastica.

§. I.

Quod nam sit inter utramque discrimen.

I. Dico primò. Utraque Theologia Positiva, & Scholastica est una, eademque essentialiter, solo accidentali quodam modo procedendi diversa. Probo primam partem. Utraque enim habet idem objectum, Deum nempe sub ratione Deitatis cognoscendum per discursum. Utraque eadem principia agnoscit, easdemque fidei assertiones, sive scriptas, sive traditas, ex quibus suas conclusiones elicit. Utraque non hæret solis Scripturis Sacris proferendis, sed etiam colligit, & adjicit indubias Ecclesiæ traditiones, evoluit Ecclesiasticam Historiam, Decreta Conciliorum scrutatur, Commentaria SS. PP. inquirit, ut ex eis latentem Catholicam Veritatem detegat, & aperiat. Utraque eodem modo acquiritur, nempe non per infusionem, sed humanis actibus, & discursu. Rursus aquisitâ positivâ, nulla est difficultas formalis ad aquirendam scholasticam, aut e contra: quia nova difficultas formalis solum contingit in scientiis, in quibus principia, & lumen diversa sunt, quod in Theologia Positiva, & Scholastica non accidit; utraque enim procedit sub iisdem principiis, & lumine eodem, nempe virtualis revelationis.

II. Confirmatur hæc eadem pars. Magister sententiarum, qui, ut adversarii autumant, primus Theologiam ad methodum scholasticam tradidit, novam non condidit Theologiam, sed eam, quam SS. PP. ex Verbo Dei scripto, vel tradito libris consignaverant, solùm sub nova methodo, & forma scholis accommodatiori proposuit, quam D. Thomas, Scotus, cæterique Theologi posteà secuti sunt. Ergo transitus Theologiæ à merè positiva ad scholasticam merè accidentalis est. Quod magis urgetur. Nam omnes artes successu temporis accuratiori, ac subtiliori ingenio exercitę sunt, quàm ab antiquis quondam exercerentur: quia tamen eadem semper principia fuerunt, idemque objectum, eædem essentialiter sunt Artes antiquorum, ac modernorum. Ergo à pari.

III. Ex dictis eruitur probatio secundæ partis. Estò enim utraque sub eisdem principiis, & lumine de suo objecto discurrat; Positiva tamen oratorio modo, Scholastica Philosophico, & ordinatiori: ideoque scholastica exactior est, & accuratior in suadendis veritatibus, quia strictiori formâ, & ordine syllogistico illas proponit, vim illationis detegit, & contraria sophismata dissolvit. Adde, Scholasticam plerumque Philosophiæ naturalis auxilium, & lumen petere, nedum ut hæreticorum argumenta, & infidelium cæterorum contra fidei articulos vi-

vibrata retundat naturali etiam , ac philosophico ratiocinio, sed etiam , ut fidei dogmata suadeat esse credenda, hoc etiam motivo , quod rationi naturali , & momentis philosophicis non sint contraria.

IV. Contra tamen objicies primo. Multi sunt , qui benè Theologizant Positivè, qui tamen non benè Theologizant Scholasticè ; nesciunt captiosas hæreticorum artes detegere , eorum sophysmata solvere , eosque falsitatis arguere; ergo Theologia Scholastica addit novam difficultatem , & consequenter novum habitum supra Positivam.

Respondeo distinguo antecedens . Qui tamen non benè &c. difficultate orta ex carentia principiorum , quibus Theologicè proceditur ; nego antecedens: orta ex defectu artis syllogisticæ, & formę arguendi ; conc. antecedens : & distinguo consequens , novam difficultatem tollendam per habitum dialecticæ; concedo consequentiam , tollendam per novum habitum Theologiæ; nego consequentiam. Si enim quis perfectus Theologus positivus nesciat perfectè scholasticè discurrere, hoc non est , quia ad benè scholasticè theologizandum requirantur diversa principia theologica , quæ illi desint; sed quia non benè callet regulas rectè argumentandi , atque sophismata eludendi. Verùm hęc difficultas vincenda est, non per novum habitum Theologicum, sed per habitum Dialecticę, ad quem spectat Theologum methodo , & formâ arguendi informare : hęc enim difficultas non ex objecto, sed ex subjecto malè disposito oriretur . Sicut esset ei , qui gladium habens acutum, ex imperitia artis gladiatoriæ nesciret eo uti ad hostem feriendum.

V. Objicies secundò. Theologia Positiva non est argumentativa: Scholastica vero tota argumentationibus intenta, ac litigiis plena ; ergo essentialiter differt à Positiva.

Respondeo negando antecedens pro prima parte. Si enim Theologia Positiva argumentativa non esset , nec esset Theologia, quæ essentialiter est habitus , quo ex principiis revelatis deduci possunt, & cognosci conclusiones . Neque à fide differret , cum Theologia viatorum in hoc differat à Fide, quod Fides res à Deo revelatas sinè discursu credit ; Theologia verò ex revelatis , vel circa revelata discurrit. Quare D. Thom. 1.*p. qu.*1. *art.*8., ait quod Theologia *non argumentatur ad sua principia probanda , quæ sunt articuli fidei , sed ex eis procedit ad aliquid ostendendum : sicut Apostolus* 1. *Cor.* 15. *ex Resurrectione Christi argumentatur ad resurrectionem communem probandam.*

Imo prosequitur D. Thom. Theologia non solum argumentatur ostendendo alia ex suis principiis , verùm argumentativè etiam aliquando procedit circa sua principia, vel ea explicando, vel ea defendendo. Sicut enim licet *inferiores scientiæ, nec probent sua principia , nec contra negantem principia disputent, sed hoc relinquunt superiori scientiæ: suprema verò inter eas, scilicet metaphysica disputat contra negantem sua principia , si adversarius aliquid concedit , si autem nihil concedit , non potest cum eo disputare , potest tamen solvere rationes ipsius* . Sic *Sacra Scriptura* (vel ut veriùs in MS. Codice) *Doctrina cum non habeat superiorem , disputat cum negante sua principia , argumentando quidem , si adversarius aliquid concedat eorum , quæ per divinam revelationem habentur : sicut per auctoritates Sacræ Doctrinæ disputamus contra hæreticos , & per unum articulum contra negantes alium. Si verò adversarius nihil credat eorum, quæ divinitus revelantur , non remanet amplius via ad probandum articulos fidei per rationes , sed ad solvendum rationes , si quas inducit contra fidem. Cùm enim fides infallibili veritati innitatur , impossibile autem sit de vero demonstrari contrarium , manifestum est , probationes , quæ contra fidem inducuntur*

tur non esse demonstrationes, sed solubilia argumenta. Hæc D. Thom.: quę in re Theologica præ oculis habenda sunt.

VI. Objicies tertio. Theologia Scholastica ex principiis naturalibus procedit, & discurrit: Positiva autem ex revelatis, & solâ fide creditis argumentationes conficit: ergo ista differt essentialiter ab illa.

Respondeo dist. antecedens ex naturalibus principiis tanquam ex propriis, & necessariò; nego antecedens, tanquam ex extraneis, & probabiliter; conc. antecedens. Responsio hęc est D. Thom. 1. *p. qu.* 1. *art.*8. *ad* 2., ubi docet, *quòd argumentari ex auctoritate est maximè proprium hujus doctrinæ, eo quòd principia hujus doctrinæ per revelationem habentur. Et sic oportet quòd credatur auctoritati eorum, quibus revelatio facta est. Nec hoc derogat dignitati hujus doctrinæ; nam, licèt locus ab auctoritate, quæ fundatur super ratione humana sit infirmissimus; locus tamen ab auctoritate, quæ fundatur super revelatione divina est efficacissimus. Utitur tamen Sacra Doctrina etiam ratione humanâ: non quidem ad probandam fidem (quia per hoc tolleretur meritum fidei) sed ad manifestandum aliqua alia, quæ traduntur in hac doctrina.*

Cum igitur gratia non tollat naturam, sed perficiat, oportet, quod naturalis ratio subserviat fidei, sicut & naturalis inclinatio voluntatis obsequitur charitati. Unde & Apostolus dicit 2 *Cor.* 10. In captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. *Et inde est, quod etiam auctoritatibus Philosophorum Sacra Doctrina utitur, ubi per rationem naturalem veritatem cognoscere potuerunt, sicut Paulus act.* 17. *inducit verbum Arati, dicens:* Sicut & quidam poetarum vestrorum dixerunt, Genus Dei sumus. *Sed tamen Sac. Doctrina hujusmodi auctoritatibus utitur, quasi extraneis argumentis, & probabilibus. Auctoritatibus autem canonicæ scripturæ utitur propriè ex necessitate argumentando. Auctoritatibus autem aliorum Doctorum Ecclesiæ, quasi arguendo ex propriis, sed probabiliter. Innititur enim fides nostra revelationi Apostolis, & Prophetis factæ, qui canonicos libros scripserunt, non autem revelationi, si qua fuit aliis Doctoribus facta. Unde dicit Augustinus in epist. ad Hieronymum (olim.* 19. *nunc verò* 82.) Solis eis scripturarum libris, qui canonici appellantur didici hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum auctorem eorum in scribendo errasse aliquid firmissimè credam. Alios autem ita lego, ut quantâlibet sanctitate, doctrinâque prępolleant, non ideò verum putem, quod ipsi ita senserunt, vel scripserunt. Hæc D. Thomas.

VII. Sed inquies. Si rationes naturales sunt à Theologo extraneæ, & solùm probabiliter suadent: cur tantus labor à Scholasticis assumitur in iis congerendis? Quorsum libri contra Gentiles rationibus naturalibus pleni? aut ergo hi non tradunt veram Theologiam, aut in extraneis nimis morati sunt.

Respond.; veritates, de quibus agit Theologia, quasdam esse, quæ alio lumine, quàm divinæ revelationis cognosci nequeunt, ut est Mysterium Trinitatis, Incarnationis &c., & ad has probandas rationes naturales congerere, ineptia esset. Utilis tamen est naturalis ratio (etsi non ad eas probandas) ad ostendendum eas non esse impossibiles, nec lumini naturalis rationis contrarias: quod fit, ut ait D. Thomas supra laudatus, solvendo argumenta, quæ ex ratione naturali in contrarium adduci possunt. Quasdam verò esse veritates, de quibus Theologia secundariò procedit, quæ licèt sint à Deo revelatæ, & ut tales à Theologia considerentur, adhuc tamen ratione naturali demonstrari possunt, ut sunt Deum esse, esse unum, infinitum, immortalem, omnium provisorem &c., & ad istas contra Paganos stabiliendas ratio naturalis non est

penitus extranea, nec tantùm probabiliter, sed demonstrativè concludit. Sancti ergo Doctores, qui ingenio speculativo præditi fuere, rationes philosophicas conati sunt afferre, vel ut ostenderent, ea quæ fidei sunt, rationi naturali non esse contraria, sicque Fidem Catholicam ab irrisione, & contemptu gentilium liberarent. Vel ut ea, quæ fides dictat, & etiam ratio naturalis evincit, duplici viâ ostenderent: & hâc regulâ usus est D. Thomas, maximè in libris contra gentes.

VIII. Hoc pro veritate dixi: non tamen animum habens tuendi abusum, qui inter Scholasticos irrepsit, nimirum intrudendi in suam Theologiam quamplures quęstiones purè metaphysicales, nihil fidei veritatem, sed solùm humani acumen ingenii ostendentes. Hos enim à vera Theologia rejiciendos esse censeo, & in his non se gerere ut Theologos, sed ut Philosophos sustineo, ut inferiùs dicam.

§. II.

Antiquitas utriusque Theologiæ.

IX. Dico primo. Theologia generaliter sumta prout importat cognitionem de Deo, rebusque divinis habitam per discursum ex articulis revelatis est mundo coæva. Hanc enim fuisse infusam Adamo docet D. Thom. 1. *p. qu.* 94. *art.* 3., ait enim, *eum de supernaturalibus tantam cognitionem accepisse, quanta erat necessaria ad gubernationem vitæ humanę secundùm statum illum*. Eam posteà habuisse reliquos SS. Patriarchas, & Prophetas propriis actibus aquisitam, non est probatu difficile; cum eam haberent articulorum fidei notitiam, ut illos possent filiis, ac nepotibus, quantum necessitas postulabat, explicare, & ex iis conclusiones, sive ad Sacrificium Deo soli offerendum, sive ad mores in vera pietate formandos, & opera ad finem supernaturalem ordinanda pertinentes deducere. Antequam tamen doctrina revelata esset scripto tradita per Moysem, ac Prophetas, de credendis pro illo tempore instruebantur internâ revelatione Sancti illi Viri, quam deinde cæteris communicabant; & ex revelatis docebant eos ad alia discurrere.

X. Dico secundo. Hæc Theologia quâ ab initio Mundi homines imbuti fuerunt, dici potest Theologia Positiva. Quovis enim tempore necessaria fuit hominibus doctrina aliqua, quæ de inspiratis, ac revelatis à Deo discurreret, ea exponendo, ex illis alia inferendo, ac ab impugnatoribus ea tuendo; hic autem Theologiæ Positivę character proprius est, quę, ut vidimus, tota versatur, in rerum revelatarum explanatione, ut fideles instruat, mysteria referet, & ex iis alia inferat, & doceat: eam propterea Tertullianus *lib. de Præscript. cap.* 14. *scripturarum exercitationem* appellat. Sed de hoc infra dicetur, ubi de Theologiæ Positivæ utilitate, ac necessitate sermo erit.

XI. Dico tertio. Quovis etiam tempore fuit aliqualis usus Theologiæ, quam hodie Scholasticam vocant. Nota, me hic non sumere Theologiam Scholasticam juxta exactam, & accuratam methodum, quâ traditur, & discitur in Scholis hodie; sed eam sumere, prout est Theologia ex revelatis à Deo discurrens, & disputans, abstrahendo à tali, vel tali methodo. Ita cum Annato *in apparat. ad Theolog. Positiv. lib.* 1. *artic.* 3. & probo. Quovis tempore fuit necessaria aliqua fidelium quoad res credendas instructio; & necessarii semper fuerunt aliqui parati ad satisfaciendum omni poscenti rationem; & non tantùm ad solum exhortandum in doctrina sana, quod Theologi positivi munus est, sed etiam ad arguendum eos, qui contradicunt: atqui hoc fieri non poterat, nisi aliquali servatâ methodo, & regulis boni discursus, & argumentatio-

tionis, quod Theologiam Scholasticam aliqualiter sapit, quæ nil aliud est, quàm methodica, & argumentativa res divinas tractandi via; ergo quovis tempore &c.

XII. Confirmo. Certum est, primos primorum temporum Patriarchas, & Primarios populi ante Christum rectores habuisse fidei nostræ, saltem quoad generaliora mysteria, & præcipua capita, & precipuè de ultimo supernaturali fine consequendo per gratiam Mediatoris, cognitionem aliquam acceptam per fidem, quâ solâ placebant Deo, ut testatur Paulus *ad Heb. cap. 11., & v. 6.*, ait *sinè autem fide impossibile est placere Deo*. Certum pariter est, eos, cum pollerent ingenio, ac eruditione summâ, vitâque fruerentur multò longiori nostrâ, potuisse per discursum conclusiones varias deducere, easque suo modo probare, & contra impugnantes, oppositas solvendo rationes defendere; & denique hæc omnia tradidisse, ac explicasse aliis, filiis videlicet, posteris, & populis.

Atqui credibile non est, hæc omnia eos fecisse confusè, inordinatè, absque ulla methodo, & arte discurrendi Dialecticè; si enim ordinem aliquem, & methodum, regulasque servasse credimus in tradendis mechanicis, ac naturalibus disciplinis: cur non servassent in Divinis, Supernaturalibus, & Theologicis? Iste autem ordo, quædam præformatio fuit istius, qui strictiori, & exactiori methodo successu temporis in scholas invectus est.

XIII. Clarius id apparet in Novo Testamento exemplo Christi, Apostolorum, & Patrum, qui persępè aliquâ arguendi, & discurrendi formâ usi sunt. Christus porrò *Matth. 22. v. 42.*, ut suam probet divinitatem, & se Dei, non tantùm Davidis, filium naturalem esse, ex illo *Psalm. 109. Dixit Dominus Domino meo*, sic concludit: *Si ergo David vocat eum* (Christum) *Dominum, quomodo filius ejus est?* quasi diceret: qui à Davide vocatur *Dominus*, filius ejus purè non est, & purus homo: Christus à Davide vocatur Dominus; ergo Christus non solius Davidis, sed etiam filius Dei est, non purus Homo, sed Deus simul, & Homo.

Secundò *Matt. 22. v. 20.* ut concludat, Cęsari solvendum esse tributum, ostensâ sibi in numismate impressâ Imagine Cæsaris, quęrit à Judæis *Cujus est imago hęc?* & respondentibus illis, Cęsaris esse, intulit: *reddite ergo quę sunt Cæsaris Cæsari*. Nonne hoc idem fuit, ac dicere: quæ Cæsaris sunt, Cæsari reddenda sunt; numisma hoc gerens imaginem Cæsaris, Cęsaris est; ergo Cæsari reddendum est?

Tertiò, ut Pharisæis probet matrimonium esse indissolubile, ex illo *Genes. 2. v. 24. propter hoc .... & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*, concludit *Matth. 19. v. 6. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*. Hoc in forma arguendi idem est: quod Deus conjunxit homo separare non potest: Deus conjunxit virum cum uxore: ergo homo virum ab uxore separare non potest.

Quartò *Luc. 20. v. 38.* contra Saducæos probat animæ immortalitatem hoc ratiocinio: Deus *Exodi 3.* dicitur: Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob: sed Deus non est Deus mortuorum, sed viventium: ergo Abraham, Isaac, & Jacob adhuc vivunt; sed non vivunt secundùm corpus; ergo vivunt secundùm animam; ergo anima est immortalis. Rursus cum vivere sit totius suppositi ex anima, & corpore constituti, si Deus est Deus vivorum, concludit, Abraham &c., vel adhuc vivere etiam secundùm corpus, vel aliquando victuros; sed non primum, ergo secundum; ergo aliquando Abraham &c. resurgent; ergo resurrectio aliquando futura est.

XIV. D. Paulus item sub aliqua Scholasticæ Theologiæ forma locutus est, 1. *Rom. 11. v. 5., & 6.*, dum sic ait electio ad fidem ex gratia est: *Reliquia*

liquiæ secundùm electionem gratiæ salvę factę sunt: sed quod ex gratia est, ex operibus non est, *alioquin gratia, jam non est gratia*; ergo electio ad fidem ex operibus non est.

Secundò 1. *Cor.* 12. *v.* 12. ut probet, non habere idem Donum à Deo, nec omnes esse debere Doctores, arguit sic: omnes, qui baptizati sumus in uno spiritu, sumus in Christo, sicut membra in uno Corpore: sed non omnia membra ejusdem corporis eundem actum habent: *Si enim totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi odoratus?* ergo non omnes habemus à Deo idem Donum, non omnes Doctores &c.

Tertiò 1. *Cor.* 15. 12. ex resurrectione Christi ad generalem mortuorum resurrectionem discurrit sic: *Si resurrectio mortuorum non est, neque Christus resurrexit*, conceditis quod Christus resurrexit, *si enim Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est fides vestra*. Ergo concedere debetis, dari resurrectionem mortuorum.

XV. SS. etiam PP. antiquiores aliqualem Scholasticæ Theologiæ usum habuisse testatur S. Hieronym. *in Cathal. Script. Eccles.*, dum S. Marci temporibus Alexandriæ Scholas Theologicas asserit, & in eis post Clementem Alexandrinum, Origenem Clementis discipulum docuisse notat *ep.* 64. *ad Pammach.*, & *Oceanum* datâ. Videri possunt Sancti Justini pro Christianis apologia. Clementis Alexandrini stromata; Eusebii demonstratio, & præparatio Evangelica; SS. Athanasii, & Hilarii Pictaviensis in Arianos scripta; Hieronymus contra Helvidium, Jovinianum, & Vigilantium. Augustini certamina contra Academicos, Manichęos, Donatistas, Pelagianos, & passim ubique deprehendetur aliquale Theologiæ Scholasticę pręludium, & argumenta nedum ex scripturis, sed ex Philosophis, ex ratione exacto ratiocinio deducta.

XVI. Sed dices primò. Communis Doctorum consensus est, Theologiam Scholasticam ortum suum habuisse à Sancto Joan. Damasceno circa annum Christi 800.: augmentum verò suum à Petro Lombardo sententiarum Magistro circa annum 1160., & hodiernæ perfectionis statum, & usum à S. Thoma Doctore Angelico circa ann. 1260.; ergo ante Damascenum nullus erat Scholasticæ usus.

Respondeo hæc solum evincere ante Damascenum, Petrum Lombardum, & D. Thomam non fuisse Theologiam Scholasticam sub methodo adeo accurata, & stricta, sub qua modò in Scholis versatur; non verò ante illos non fuisse aliquam, sive perfectam, sive imperfectam; accuratam, vel non accuratam; scriptam, vel non scriptam; methodicam, & argumentativam res divinas tractandi viam; oppositum enim ostendi.

XVII. Fateor enim prioribus Ecclesiæ seculis positivam fuisse maximè frequentatam, & Patres oratorio, ut plurimum more potiùs, quàm scholastico processisse. Nemo tamen ibit inficias, ipsos, dum rem pressiùs agerent contra hęreticos, aliosque infideles, strictam methodum arguendi, quâ utuntur modo Scholastici, aliqualiter usurpasse.

Cur autem antiquiores Positivum theologizandi modum frequentiùs usurpaverint, ratio esse potest; quia Theologia Positiva accommodatior erat Philosophiæ Platonicæ, quæ tunc in usu erat. Hæc enim allegoriis, & oratorio discursu plurimùm utitur; cum Scholastica Aristotelicam, quæ per analysim, & pressiorem syllogizandi modum procedit, imitetur. Voluit autem Deus justis de causis, ut nascentis Ecclesię filiis Platonica potius Philosophia deserviret. Primò, quia hic philosophandi, & ratiocinandi modus frequentior erat apud Judæos, & Gentiles, quorum errores expugnandi erant, ut iisdem armis, quibus se tuebantur vincerentur. Secundò, quia Platonica Philo-

fo-

ſophia magis docilis erat, & aperta, ideòque magis idonea ad inſinuandas Fidei Veritates, & ſuadenda Divina Myſteria. Tertiò, quia cum Plato circa divina contemplanda totus ſit, & plurimas Fidei Veritates, & nonnulla Myſteria ab Hebræis in Ægypto didicerit, eaque ſuis ſcriptis inſeruerit: longè accommodatior videbatur ejus philoſophia ad ea ſuadenda Philoſophis, & Doctoribus Paganis, quàm Ariſtotelica, quæ circa naturalia tota occupatur, & vix res divinas ſcrutatur, ac inveſtigat. Denique, quia Philoſophia Platonica, cum parabolis, & allegoriis plurimum vigeret, & illuſtraretur, hiſce involucris ſupernaturalis Divinæ Veritatis radios temperabat, & ad captum fidelium adhuc infirmiorum, veluti lac parvulis propinabat, & infidelibus ipſis multa etiam abſcondebat, quibus apertè ſibi expoſitis, ſcandalum potius, quàm fidem concepiſſent. Hinc etiam factum exiſtimo, ut Primi Patres abſtinuerint, à redigendis in ſummas Theologicas Chriſtianis Veritatibus; & variis de eis formandis quæſtionibus; ne & infidelibus abdita myſteria patefacerent, & talibus quæſtionibus fidelium debilem adhuc fidem turbarent. Neceſſum ergo fuit, ut allegoria præcederet analyſim, & ut novâ ſemper accedente veritatum manifeſtatione, Catholica Fides in plano ſtatueretur.

XVIII. Verùm ubi omnibus ſuis partibus ſolidè conſtitit Chriſtiana Fides, ac Divinæ Veritates ſatis ſuperque fuerunt evulgatæ, & in Sanctorum Patrum ſcriptis hìc, illìcque ſparſim diſſeminatæ, & ab illas impugnantibus, pro ut ſeſe obtulit occaſio hæreſum inſurgentium, ſolidis argumentis defenſatæ: Tunc ad faciliorem illarum intelligentiam, & promtiorem earumdem defenſionem, oportuit, ut Theologi Catholicas Veritates in unum colligerent corpus, certum, ac methodicum in ordinem redigerent; & quæ PP. antiquiores ſparſim, & oratorio modo comprobarant, ac defenſarant, ad ſtrictiorem Ariſtotelicam philoſophandi methodum reformarent: tum ut nitidiùs Evangelicæ Veritates eluceſserent: tum, ut hæreticorum technæ, & ſophiſmata faciliùs apparerent, & ſolvi poſſent. Quod tamen non tollit, quin in veterum ſcriptis aliqua hujus methodi ſemina deprehenderentur, quæ hâc novâ methodo accuratiùs exculta, majori luce perfuſa in lucem prodierunt: hinc Sententiarum Magiſter, novi methodi Inſtaurator, ex ſcriptura, & PP. monumentis omnes ferè ſuas probationes firmat, & contraria ſolvit argumenta.

XIX. Objicies ſecundò. Theologia argumentativa, & conſequenter ſcholaſtica reprobatur à SS. Eccleſiæ Patribus, maximè à Sancto Ambroſio *l. 1. de fide c. 5.* dicente, *removenda ſunt argumenta, ubi quæritur fides, & credimus piſcatoribus, non dialecticis.* Et à S. Leone Magno *ſerm. 7. de natal. Dom.* pariter inclamante. *Abigatur procul terrenarum caligo rationum, & ab illuminata fidei oculo mundana ſapientiæ fumus abſcedat.* Ergo apud Sanct. Patres nullus probatus viguit Scholaſticæ Theologiæ uſus.

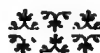
Reſpondeo negando anteced., quod non probant allati textus. Ambroſius enim, & Leo non loquuntur de Theologia, quæ ſcientia eſt, ſed de fide; ſolum contendentes, argumenta, & humana ratiocinia eo ſenſu eſſe removenda, & abigenda, ut eis non nitatur fides noſtra, nec potius rationi naturali, quàm divinæ credat auctoritati. Hoc vitio certè non peccat Theologia ſcholaſtica, & argumentativa; nam dum utitur argumentis, & diſcurſu à ratione naturali, non eis utitur ad probanda ea, quæ fidei ſunt; ſed vel ad ea explicanda, vel ad ea defendenda, oſtendendo ſcilicet, ea non eſſe rationi naturali contraria; vel denique ad manifeſtanda alia, quæ in hac doctrina traduntur, ut ſupra diximus ex D. Thom. 1. *p.* q. 1. *ar.* 8.

1. *art.* 8., & præcipuè ad 2., ex quo ostendimus, Theologiam uti principiis naturalibus, non per se, & tanquam propriis, sed per accidens, & tanquam extraneis, & quasi ex abundantiâ, ut fidei hostes cognoscant, veritatibus, quas ipsa dictat, etiam Philosophicas rationes deservire, & famulari.

XX. Nec poterant Veteres Patres damnare arguendi modum, quo ipsi persæpe usi sunt, dum contra Ethnicos, & Atheos (qui nullâ aliâ, quàm discursu naturali, convinci possunt viâ) pugnandi data fuit occasio, vel etiam contra hæreticos, qui Mysteria Fidei philosophicis argumentis quatere conati sunt; ut Calvinistæ modò impugnant realem Corporis Christi præsentiam ex impossibilitate unius corporis simul existendi in pluribus locis, & quidem modo inextenso, & indivisibili, quorum Philosophica argumenta diluere non posset Theologus, nisi ad philosophica principia recurrendo. Ita propterea processerunt Sanctus Justinus in Apolog. pro Christianis. S. Clemens Alexand. in suis stromatum libris. S. Gregorius Nazianzenus, & S. Cyrillus dum ageret contra Julianum Apostatam. S. Gregorius Thaumaturg. ad Tatianum celebrem scripsit sermonem de anima, sic ab eo rogatus, nullis scripturæ testimoniis, sed solis argumentis, ac philosophicis demonstrationibus usus: *Jussisti* (inquit) *præstantissime Tatiane, ut cum efficacibus argumentis, sive demonstrationibus sermonem, atque disputationem de Anima tibi conscriptam mitterem, eaque in re nullis scripturarum uterer testimoniis.* Magnus itidem Athanasius (teste Gregor. Nazianz. orat. in laudem Athan.) contra Arianos persæpè pugnavit, nedum scripturis, sed etiam philosophicis rationibus, *ut probabilibus argumentis, atque ad persuadendum accommodatis.* Sed quid plura? S. Paulus ut probaret, in Ecclesia non omnes debere esse doctores 1. *Cor.* 15., nonne id persuadere conatus fuit exemplo membrorum, quæ non omnia in corpore idem officium habent? *Rom.* 9. 21. Deum pro sua voluntate aliquos prædestinare, alios non, persuadet exemplo figuli, in cujus potestate est facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam; & ut ait D. Thom. *cit. artic.* 8. *ad* 2., *act.* 17. inducit auctoritatem Arati Poetæ, ut ostendat Atheniensibus, Divinitatem inesse non posse auro, aut argento, aut cuilibet sculptili. Sicut ergo idem Paulus omnibus omnia factus, Hebræus Hebræis erat, & Paganis Paganus, ut omnes lucrifaceret: ita Theologus interdum fiat necesse est Philosophus Philosophis, ut istos faciliùs, ac luculentiùs lucretur, ac devincat. *Exhibenda enim cuique sunt, quæ conveniunt, & familiaria sunt, ut per propria veniat ad fidem veritatis* (inquit Melchior Canus.)

XXI. Neque dicas, Paulum ipsum *ad Colos. cap* 2. *v.* 8. monere eos: *videte, ne quis vos decipiat per Philosophiam, & inanem fallaciam.*

Nam Paulus ibi non monet Colossenses, ut caveant à Philosophia, quando hæc inducitur ad confirmanda fidei dogmata, uti eam inducunt Theologi, & ipse eam induxit, ut nuper dicebamus: sed monet eos, cæterosque fideles, ut caveant à Philosophia, quando inducitur contra fidei dogmata: tunc enim vera Philosophia non est, *sed inanis fallacia*, quia verum non est contrarium vero. Unde ait: *videte ne quis vos decipiat per Philosophiam, & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominum, secundùm elementa Mundi, & non secundùm Christum.* Loquitur ergo de Philosophia, quæ Doctrinę Christi contraria est.

D U-

DUBIUM III.

De utilitate utriusque Theologiæ, Positivæ, & Scholasticæ.

§. I.

Utilitas Theologiæ Positivæ.

I. Dico primò. Theologia positiva Ecclesiæ Dei semper fuit utilis, imò necessaria. Huic asserto maximam lucem afferunt, quę hactenus dicta sunt, maximè *Dub.* 1. §. 2. magis autem suadetur. Primò ex necessitate, quam semper habuit Ecclesia, ut in ea essent Doctores, qui Sacras Scripturas populo exponerent, illarum verum sensum aperirent, falsas interpretationes, atque hæreticorum fallacias detegerent, ac dissiparent: atqui hoc indicat necessitatem Theologiæ Positivæ, cujus hoc officium est: ergo &c. minor ex dictis apparet. Major verò probatur ex S. Paulo, tum ad *Ephes.* 4. 12. ubi dicit: Deum suâ erga Ecclesiam providentiâ ei varios dedisse Ministros, maximè verò *Doctores ..... in opus ministerii, in ædificationem Corporis Christi*. Et hoc ideo *v.* 14. *Ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento Doctrinę in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris*. Hinc ad *Titum* 1. *v.*9. dicit, oportere, *Episcopum esse amplectentem eum, qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt arguere. Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & seductores, maximè, qui de circumcisione sunt, quos oportet redargui: qui universas domos subvertunt, docentes, quæ non oportet, &c.*

II. Secundò probatur: hęretici Scripturas Sacras pravum in sensum detorquent, ut suis erroribus patrocinari videantur, et sic decipiant infirmos. Ita Tertullianus *lib. de pręscription. cap.* 14. *Scripturas obtendunt, & hac suâ audaciâ, statim quosdam movent; in ipso verò congressu, firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum scrupulo dimittunt, & c.* 39. *Nec periclitor dicere, ipsas quoque Scripturas, sic esse ex Dei voluntate dispositas, ut hæreticis materias subministrarent; cum legam:* oportet hæreses esse, *quæ sine scripturis esse non possunt*. Idem sentit Origenes *lib.* 3. *de principiis c.* 11. Hilarius *lib.* 2. *de Trinit.*, & S. Augustin. *tract.* 18. *super Joan.* his verbis: *Neque enim nata sunt hæreses, & quędam dogmata perversitatis illaqueantia animas, & in profundum præcipitantia, nisi dum scripturæ bonæ, intelliguntur non benè, & quod in eis non benè intelligitur, etiam temerè, & audacter asseritur*. Sed quid plura? Inspicite proximis seculis exortas hæreses, easque videbitis de scripturis gloriantes, & ad Scripturas malè intellectas, atque in suorum patrocinium errorum adductas, provocantes Catholicos. Necessum ergo fuit, & est, ut sint aliqui Catholici Doctores, qui genuinum Scripturæ sensum aperiant, & detegant insidias, quas fidelibus, ex depravato Sacræ Scripturæ sensu, struunt hæretici.

Hinc verę Ecclesię praxis quovis seculo fuit instituere Scholas, in quibus Theologia Positiva publicè traderetur. Hanc celeberrimam Alexandriæ olim fuisse refert Eusebius. *lib.* 5. *histor. Eccles. cap.* 10. *Per idem tempus Fidelium Scholæ præerat vir doctrinæ causâ celeberrimus nomine Pantænus, quippe jam à priscis temporibus Sacrarum Litterarum Schola in ea Civitate fuerat instituta, quæ quidem nostrâ adhuc ætate perseverat, & ab hominibus, tum eloquentiâ, tum Divinarum Litterarum studio instructissimis obtineri dicitur.*

III. Tertiò probatur, Scripturę Sacræ sensum adeo profundum, ac reconditum habent, totque, ac tantas difficultates in eo assequendo occurrunt, ut summâ opus sit eruditione, summoque studio ad eas exponendas, ac

ac interpretandas, proindeque necesse est, ut aliqui huic expositioni, ac explanationi totam dent operam: atqui hoc fit ope Theologiæ Positivę; ergo &c. Minor patet. Major, quam negant recentiores hęretici; prob. ex D. Petro *epist.* 2. *cap.* 3. *v.* 16., qui de Pauli epistolis, cęterisque scripturis: *In quibus* (inquit) *sunt quędam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & cęteras scripturas ad suam ipsorum perditionem*. Idipsum pene omnes SS. PP. testantur. Origenes *l.* 7 *contr. Celsum*: *Alii* (inquit) *quoque cordati viri scrutando Scripturam, intellectum ejus invenire potuerunt; licèt re vera sit multis locis obscura*. Ambros. *epist.* 44. *Mare est Divina Scriptura habens in se sensus profundos, altitudinem Propheticorum enigmatum*. Sanctus Augustinus *lib.* 12. *conf. c.* 14., & *lib.* 2. *de Doctr. Christ. c.* 4. loquens de Scripturarum lectione, ait: *Sed multis, & multiplicibus obscuritatibus, & ambiguitatibus decipiuntur, qui temerè legunt aliud pro alio sentientes; quibusdam autem locis, quid vel falsò suspicentur, non inveniunt; ita obscurè quædam dicta, densissimam caliginem obducunt*. Cujus obscuritatis rationem reddens: *Quod totum* (ait) *provisum divinitus esse non dubito, ad edomandam labore superbiam, & intellectum à fastidio revocandum, cui facilè investigata plerumque vilescunt*. Augustino concinit S. Gregor. *homil.* 6. *in Ezech.* videndus.

Verùm hęc SS. PP. doctrina hęreticis recentioribus non placet, qui Sacram Scripturam Sole meridiano clariorem esse venditant. Unusque pro cunctis Calvinus *lib.* 1. *inst. c.* 7. §. 2. ait: *Non obscuriorem veritatis suæ sensum ultrò Scriptura præfefert, quàm coloris sui res alba, aut nigra, saporis suaves, & amara*.

IV. Quare contra illam objiciunt 1. *Psalm.* 18. dicitur: *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos*. *Prov.* 6. *mandatum lucerna est, & lex lux*. 2. *Petri* 1. *v.* 19. *habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benè facitis attendentes tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco*. Ergo Scriptura nedum non est obscura, imò ipsa lux, lucerna est, quæ alias veritates illuminat, & patefacit. Ergo si Theologia Positiva ob id statuitur, ut Sac. Scripturæ obscuritates, & ambiguitates solvat, superfluè statuitur.

V. Quæro primò ab adversariis: si Sacra Scriptura tota lux est, adeoque clara, & illuminans alia; Ideoque superfluit Theologia Positiva, quæ illam explicet. Cur ipsi insudant in edendis Sac. Scripturæ commentariis, & interpretationibus? cur ipsi Universitates, Scholasque publicas habent pro Theologiæ studio? cur denique in assignando vero sensu Scripturæ adeo inter se discordes sunt, ut nullâ viâ conciliari potuerint, quod contigit in assignando vero sensu istius propositionis *hoc est Corpus meum*?

VI. Secundò respondeo, Prophetam, & Sanctum Petrum non loqui de Sacra Scriptura, quoad omnem sui partem, ita ut in omni sui parte sit aperta, & clara, sed solùm quoad aliquam, & maximè quoad Præcepta Decalogi, quę rationi naturali adeo sunt conformia, ut cuilibet ratione utenti per se pateant, ideòque dicit David: *Præceptum Domini lucidum*: *Mandatum lucerna est, & lex lux*, dicit Salomon. S. Petrus etiam loquitur, non de quocumque prophetico sermone, sed de prophetico sermone de Christo, & Lege Evangelica, qui quidem clarè adeo lucet. ut non nisi obcęcatis non appareat. Cęterum ipse Petrus, ut nuper dicebamus, multa difficilia in epistolis Pauli, sicut & in cæteris scripturis adesse fatetur. Neque David ipse hoc negabat, dum, & in lege aliqua latentia observans, ajebat *Psalm.* 118. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam: revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua*.........

Illu-

Illumina super servum tuum , & doce me justificationes tuas. Ad quæ respiciens Sanctus Hieronym. *ep. ad Paulinum : si tantus* (inquit) *Propheta tenebras ignorantiæ confitetur , quâ nos putas parvulos , & penè lactentes inscitiæ nocte circumdari ? Hoc autem velamen non solùm in facie Moysis , sed & in Evangeliis , & Apostolis positum est . . . . . nisi aperta fuerint universa , quæ scripta sunt ab eo , qui habet clavem David , qui aperit , & nemo claudit , claudit , & nemo aperit , nullo alio reserante pandentur*.

VII. Inquiunt tamen : Scripturæ Sanctæ non sunt intellectu difficiles, nisi superbis , & malitiâ excęcatis , dicente Paulo 2. *Cor.* 4. *v.* 3. : *Si opertum est Evangelium nostrum , in iis , qui pereunt , est opertum*.

At non vident, Paulum ibi non loqui de Sacra Scriptura , sed de Evangelio à se prędicato , subdit enim , *non enim nosmetipsos prædicamus , sed Jesum Christum Dominum nostrum* ; Quod certè opertum erat iis, qui ex malitia , & mentis excęcatione illud repellebant ? Falsum pariter est , quòd solis superbis Sacra Scriptura sit obscura , & difficilis. Non enim superbus erat David , qui tamen à Deo petebat Scripturarum , & legis intelligentiam . Superbus non erat Eunuchus ille Reginæ Candacis *actor.* 8., qui dum legeret Isaiam Prophetam , & nihil intelligens, eguit , ut Philippus ei explicaret . Intelligentia ergo, & interpretatio Scripturarum donum Dei est , nimirum *interpretatio sermonum , vel donum scientiæ* , sed hoc nunquid omnibus datur ? Paulum audio dicentem , aliis dari , aliis non . 1. *Cor.* 12. *v.* 7. *alii quidem sermo Sapientiæ : alii autem sermo Scientiæ . . . alii interpretatio sermonum . Nunquid omnes doctores ? nunquid omnes interpretantur ? ibid. v.* 30. , *& ad Ephes.* 4. *v.* 11. *posuit Deus , alios autem Pastores , & Doctores*. Non omnibus ergo adest intelligentia , & interpretatio Scripturarum , sed quibus dat spiritus , *dividens singulis prout vult* . Et quidem valdè miror , quòd continentiam , quia Donum Dei est , non omnibus etiam humiliter petentibus certò dari Protestantes velint , Scripturarum autem intelligentiam , & interpretationem , etiamsi donum Dei sit , omnibus adesse contendant , & contra Apostolum velint , omnes esse doctores , omnes interpretari , habere omnes donum Scientię .

VIII. Objiciunt secundò. Si Sacra Scriptura aliquibus tenebris offundatur, eas tamen non ab homine exteriùs explicante , sed à Deo interiùs docente esse dissipandas. Deum autem cuique fideli adesse , donando lumen ad veritatis cognitionem , juxta illud *Isaiæ* 54. *v.* 13. *Ponam universos filios tuos doctos à Domino ; & Jeremiæ* 31. *v.* 33. 34. *dabo legem meam in cordibus eorum , & in corde eorum scribam eam : non docebit ultra vir proximum suum , dicens , cognosce Dominum ; omnes enim scient me à minimo eorum , usque ad maximum* . Unde 1. *Joan. c.* 2. *v.* 27. Inquit Joannes ad fideles scribens : *Non necesse habetis , ut aliquis doceat vos , sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus* .

IX. Retorqueo argumentum : si fideles omnes immediatè docentur à Domino, & non est necesse , ut aliquis eos doceat ; Cur dicit Paulus laudatis locis, in Ecclesia aliquos esse debere Doctores ? Cur ipse tot epistolas scripsit , cæterique Apostoli , ut Ecclesias , quas fundaverant , erudirent ? Cur Patres tot , tantaque scripserunt , homilias, sermones , tractatus ediderunt , ut instruerent populos ? Cur Protestantes ipsi, Prędicantes , & Ministros alunt, & Catechismos ediderunt ? hæc omnia superflua sunt, si fideles omnes docentur à Domino , si necesse non habent, ut aliquis doceat illos . Dicendum ergo , Deum quidem fideles suos lumine perfundere , sed sicut Ecclesiam visibiliter regit per Pastores ; ita fideles visibiliter instrui vult per Doctores ,

ita tamen, ut eorum exteriori doctrinæ cooperetur ipse suâ internâ illustratione, si obicem non inveniat.

X. Respondeo ergo Isaiam, & Jeremiam statuere differentiam inter doctrinam Legis Mosaicæ, & Evangelicæ, quòd, ubi illa tradita fuit per homines, ista tradenda erat immediatè per ipsummet filium Dei, quod & expressit Sanctus Paulus *ad Hebr.* 1. *multifariam, multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis; novissimè diebus istis locutus est nobis in filio*. Quo fit, ut Christiani omnes dicantur *Theodidacti*, hoc est, à Deo edocti, vel immediatè, ut Apostoli, cæterique, qui Christum audierunt, vel mediatè saltem, ut cæteri fideles.

Vel dico, prelaudatos vates, ut exponunt Chrysostom., Theophil., & OEcumenius in *cap.* 8. *ad Hebr.*, & Sanct. August. *de gratia Christi c.* 12. solùm indicare, quòd tanta futura sit facilitas, & gratia Legis Evangelicę, ut non sit opus magno labore ad discenda necessaria ad salutem; & tanta erit Spiritus Sancti illustratio, & tam obvius ejusdem impulsus ad credendum, sperandum, & amandum, ut externa fidei prædicatio, comparata ad internam illam vocationem, parùm, & quasi nihil esse videatur.

Vel dico Prophetas prelusisse illi mirando illapsui, quo in die Pentecostes Apostoli, aliique Ecclesię nascentis filii erudiebantur, quibus cum baptismo Spiritus Sanctus, & cum eo dona scientiæ, prophetiæ, genera linguarum &c. divinitus infundebantur, itaut idiotæ quique, & rudes in momento sapientissimi evaderent.

Sanct. autem Joannes ibi solùm innuit, fideles, ad quos scribebat, & jam docuerat, per ea sola, quæ didicerant, fidem tueri, ac servare posse contra quamcumque aliam perversam Pseudo Apostolorum doctrinam, Spiritus Sancti internâ auxiliante gratiâ. Unde præmiserat *hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos. Et vos unctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis*, ac si diceret: contra seductores nil aliud facite, nisi servate fidem, quam edocti estis.

§. II.

Utilitas Theologiæ Scholasticæ.

XI. Non loquemur de Theologia Scholastica, prout dicit aliqualem methodum, strictioremque discurrendi modum: hanc enim quovis seculo in usu aliqualiter fuisse supra ostendimus præcedenti dubio §. 1. loquentes de utriusque Theologiæ antiquitate. Sed loquemur de Theologia Scholastica, prout in Scholas Catholicas invecta fuit, redigens nimirùm in summam, & methodum accuratam, & strictam tractatus, & quæstiones Theologicas, easque tractans modo formaliori, & dialecticæ regulis accomodatiori.

XII. Dico secundò. Theologia Scholastica utilis est Ecclesiæ, imò & necessaria, sic, ut non plenè sufficiat Positiva, sed utraque requiratur. Id probat ipsum Theologi officium. Oportet enim inprimis, Theologum, sicut & Episcopum, *non solum amplecti eum; qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana*, sed etiam rationem reddit Sanctus Paulus ad *Tit.* 1. *v.* 11. *sunt enim multi etiam inobedientes, & docentes, quæ non oportet*, infideles quippe multi, Judæi, Hæretici. Secundò juxta Sancti Petri monitum *ep.* 1. *cap.* 3. *v.* 16. *Paratus esse debet ad satisfaciendum omni poscenti rationem de ea, quæ est in nobis, spe*. Denique ex *Sap.* 8. *v.* 8. *debet scire versutias sermonum, & dissolutiones argumentorum*. Atqui cum sola Theologia Positiva esto possit amplecti fidelem sermonem, & exhortari in doctrina sana, non tamen (saltem ita prompte, ac expedite) eos, qui contradicunt arguere, satisfacere omni poscenti ratio-

tionem, scire versutias sermonum, & dissolutiones argumentorum sine Scholastica posset, quę docet accuratè argumentari, fallacias detegere, ac versutias sermonum, easque dissolvere: ergo &c.

Theologus ergo positivus Scholasticâ penitus destitutus, esset veluti miles habens arma, carens verò arte, & dexteritate ea tractandi. Sicut ergo militi ars, & peritia tractandi arma, & eludendi hostium insidias necessaria est, ita Theologo peritia arguendi, & hostium argumenta eludendi: hoc autem ipsi præstat Theologia Scholastica. Propterea vel ipsos SS. PP. dum hęreticorum technas dissolverent, ad aliqualem Scholasticæ usum recurrisse supra ostendimus.

XIII. Secundò probat. Theologia Ecclesiæ utilis, ut ait D. August. *lib. 14. de Trinit. cap. 1.*, debet fidem gignere, nutrire, defendere, roborare: atqui hoc totum Scholastica præstat; fidem namque gignit, dum declarans, & explicans Scripturam Sacram, objectaque revelata proponit, dispositivè fidem in corde generat: *fides enim ex auditu, auditus autem* per Verbum Christi. *Rom. 10. 17.* Fidem nutrit; rationes enim, & similitudines, motiva, & exempla, quibus Theologi Scholastici fidei articulos elucidant, & credibilem demonstrant, fovent fidem, eam nutriunt, & augent. Fidem defendit dum hæreticorum falsa ratiocinia, & malè philosophantium technas, & sophismata detegens, ac dissolvens, fidei suam lucem restituit. Fidem tandem roborat, dum Theologicis discursibus ostendit, fidei articulos non esse contra, licèt sint supra rationem naturalem: imo plerumque demonstrat, eos esse naturalibus principiis conformes, quo intellectus inclinatur, ut eis firmiorem, ac tenaciorem præbeat assensum, ex quo fides maximà roboratur, & firmatur.

XIV. Theologiæ Scholasticæ utilitatem probat ulteriùs illius toto litterario in orbe usus. Eam omnes Academiæ excolunt, ac profitentur. Eam commendat Ecclesia: Concilium enim Lateranense IV. magnificè laudat, & approbat Petri Lombardi Scholasticam docendi methodum, damnat e contra ejus impugnatorem Abbatem Joachimum. Concilium insuper Viennense tanti fecit Scholasticos Theologos, ut in quæstione de baptismi parvulorum effectu, majorem sui temporis Scholasticorum partem sequendam esse decreverit. Varii Summi Pontifices eam probavere in S. Thoma Doctore Angelico, cujus summam Theologicam summis laudibus extulerunt, inter quos Urbanus IV., Innocentius VI., Joan. XXII., sicut Innoc. IV., & Alexander IV., quorum unus Alexandro Alensi mandavit, ut summam Theologicam conscriberet: alter verò jam conscriptam suo diplomate approbavit.

Et jure quidem merito: sicut enim nemo rationis compos vituperandum existimaret, qui scientiam aliquam ante perturbatam, inordinatam, indigestam ordinaret, in partes distribueret, omnia suis locis antea dispersa collocaret, multis etiam quęstionibus augeret, ac strictiori, & accuratiori methodo ea pertractaret, quâ ratione nemo damnat, imo quilibet laudat Aristotelem, qui hoc præstitit in Philosophia: sic tantùm abest, ut convitiis digni sint Theologi Scholastici, imò potiùs summam laudem apud omnes mereantur, quòd hoc idem in Theologicis peregerint, ordinando videlicet in unam summam, ea quæ in SS. PP. erant dispersa, novâ methodo ea donando, pluribusque augendo quæstionibus, fidei mysteria mirè illustrantibus, ea indagando, expendendo, excutiendo, & ab impugnationibus liberando.

XV. Soli propterea Theologos Scholasticos odio habent hæretici, eosque impudenter convitiis onerant. Eorum Scholas *Cainitica castra* vocat VVicleffus: *Conventus idololatriæ, & impietatis scholas* Calvinus: *Antichristi* Lu-

Lupanaria Lutherus. Scholasticam Theologiam *prophanam* Melanchton, *negotium* verò *perambulans in tenebris* vocitat Kemnitius. Uno verbo quotquot invenere Theologiæ Scholasticæ libros publico tradidere rogo VVittembergenses anno 1520., sperantes, ut olim Pagani Sacr. Codicibus combustis Religionem Christianam extinguere, sic illi, Scholasticâ extinctâ, Catholicam Fidem defensoribus vacuam funditùs evertere. Non desunt tamen aliqui Catholici, qui zelotæ, sed non secundum scientiam, scholasticam plus nimio deprimentes, soli positivæ, quasi sufficienti vacandum tyronibus suis suadent.

XVI. Contra eam ergo objiciunt primò. Scholastica longè abest à veterum Theologorum dicendi gravitate, & peritia: gravius siquidem illi tractabant Divina Mysteria, quia nihil, nisi auctoritate Scripturæ, aut Conciliorum definitionibus, vel Priorum Patrum sententiis dijudicabant. Formulas autem istas syllogisticas imbecillium muscipulas, vel ignorabant, vel tanquam inutiles aversabantur, & respuebant. Theologi verò Scholastici, omissis omnibus præfatis, quæ fideles maximè decent, quæcumque ad rationis trutinam, dialecticasque regulas examinant. Insuper eorum stylus incultus est, & verba duriora, ac barbara, *materialiter*, *formaliter*, *reduplicativè*, *specificativè*, *metaphysicè*, *entitas*, *proprietas personalis*, *quidditas*, *ratio formalis &c.*, imò nonnunquam solecismis gloriantur, ut cum agentes de Sacramentis dicunt, ea causare gratiam *ex opere operato*.

XVII. Respondeo negando antecedens. Cum enim Theologia Scholastica, ut diximus, non differat essentialiter a Positiva, iisdem utitur principiis, ac Positiva, & à doctrina antiquorum Patrum in hoc solùm discrepat, quòd, quæ illi fusiori, & oratorio stylo, ad vulgi intelligentiam accommodatiori, integris libris, ac voluminibus disputarunt: hęc brevi, & strictiori dialectico dicendi modo procedit, identidem ad rationes naturales recurrens, non per se, & tanquam intraneas, sed ut extraneas modo supra à D. Thom. 1. *p. quæst.* 1. *art.* 8. *in corp.*, *& ad* 2. explicato. Quòd si aliqui Scholastici relictâ Scripturâ, & Concil., & PP. auctoritate, plus æquo ad rationes naturales confugiunt, non Theologiæ, sed Theologorum vitium est, qui Metaphysicos potiùs se ostendunt, quàm Theologos.

Voces autem illæ, cæteròquin barbaræ, mirè explicant, tolluntque æquivocationem, quæ circa Divina Mysteria orta est aliquando, & oriri posset, unicoque verbo id exprimunt, quod SS. PP. multorum verborum circumlocutione expresserunt. Ideòque omnium consensu receptæ sunt, & factæ idioma Theologicum; unde qui illis alias substituere vellet, id tentaret, quod vir, qui receptum in aliquo Regno idioma, mutare conaretur. Neque curandum est, si ad clarius exprimendam veritatem interdum à grammaticæ regulis discedatur. D. Augustinus *serm.* 3. *in Psalm.* 35. non curavit dicere: *fęneratur* pro *fęneratur*, & ut populus melius caperet, admittere barbarismum. *Fęneratur quidem* (inquit) *latinè dicitur, & qui dat mutuum, & qui accipit: Planiùs autem hoc dicitur, si dicamus* fęnerat. *Quid ad nos quid Grammatici velint? Meliùs in barbarismo nostro vos intelligitis, quàm in nostra disertitudine vos deserti eritis.*

His addo. Si ob incultum stylum scholastica despicienda est, despicienda etiam erit Sacra Scriptura, quæ simplici, & inculto modo procedit. Sub rudi pallio sæpè latet eruditus Philosophus, & montes magis asperi, & inculti interdum auri venas abscondunt. Veritas, præsertim divina, verborum lænociniis non indiget, ut fulgeat. Satius est sermone facili, & vulgari, & vocabulis rudioribus illam

lam exprimere, quàm affectatâ elegantiâ eam offuscare.

XVIII. At inquies præcitati Scholasticorum termini veritates magis offuscant, dum populo incogniti sunt. Insuper novi sunt: novitas autem in Ecclesia vitanda est.

Sed respondeo, quamlibet disciplinam suos habere terminos aliis incognitos, & pro docentium arbitratu excogitatos. Notos quidem solis illius disciplinæ professoribus, sed qui strictiùs, & pleniùs rei ideam exprimunt. Quid ni ergo Theologiæ hoc concedi poterit? Novitas autem, si in dogmate sit, metuenda certè est, nec audienda; ut Vincentius Lirinensis *in suo commonit. à capite* 24. Non tamen novitas methodi doctrinæ, maximè si clarior sit, ac facilior. Imò ad hoc Lirinensis *cap.* 22. Theologum adhortatur, dum super illa verba Pauli 1. *ad Timoth. 6. v. 20. O Timothee, depositum custodi, devitans prophanas vocum novitates*, ait, *ò Timothee, ò Sacerdos, ò Tractator, ò Doctor, si te divinum munus idoneum fecerit ingenio, exercitatione, doctrinâ, esto spiritalis tabernaculi Beseleel, pretiosas divini dogmatis gemmas exculpe, fideliter coapta, adorna sapienter, adjice splendorem, gratiam, venustatem. Intelligatur, te exponente, illustriùs, quod ante obscuriùs credebatur. Per te posteritas intellectum gratuletur, quod ante vetustas non intellectum venerabatur. Eadem tamen, quæ didicisti doce; ut CUM DICAS NOVE, NON DICAS NOVA*. Eâdem ergo ratione quâ ad exprimenda mysteria nomina Incarnationis, consubstantialis, transubstantiationis, & similia inventa sunt, *novè* quidem exprimentia, sed non *nova*; Sic à Scholasticis novę voces repertæ, ut clariùs exprimerent ea, quę obscuriora videbantur, & fraudulentas hæreticorum insidias meliùs detegerent.

XIX. Obiiciunt secundò. Theologia Scholastica plura tractat scitu non necessaria, & ad salutem superflua; ergo inutilis est.

Si respondeas, Theologiam Scholasticam plura quidem tractare, quæ non sunt necessaria scitu populis, idiotis, ac mulierculis, quarum est in Ecclesia tacere; non tamen quæ non sint necessaria scitu Doctoribus, & Pastoribus, quorum est alios in Lege Domini erudire, parvulis panem frangere, & eos, qui contradicunt arguere, & omni poscenti rationem satisfacere. Istos enim multa scire decet, aliis scitu non necessaria, quia licèt ad salutem non conducant, conducunt tamen ad profundiorem aliquarum veritatum intelligentiam, quæ valdè juvant ad Fidei Mysteria adversùs oppugnatores tuenda, ipsosque Theologos promtos, & faciles reddunt ad explananda parvulis pertinentia ad fidem. Et de istis cum agit Scholastica, non proinde superflua dicenda est, alioquin superflua dicenda esset Scriptura Sacra, dum agit de Corvo Elię, de Cane Tobiæ, de Asina Balaam, ac de aliis historiis, quę scitu non necessaria populis, & ad salutem spectantia non sunt. Quod tamen nullus dixerit.

XX. Urgebis. Scholastici plerumque vanis, & inutilibus quæstionibus merè Philosophicis, quæ nec ad fidei illustrationem conferunt Tyrones suos diutiùs detinent: ergo saltem ex hac parte superflua est. Quia hinc rixæ, diffidia, contentiones interminabiles, quibus inutiliter prorsùs teritur tempus, oriuntur, & propter has, quęstiones ad fidem necessariæ omittuntur.

Dicam absque metu: hoc non Theologiæ Scholasticæ, sed aliquorum Theologorum vitio vertendum esse. Theologia enim Scholastica suo Professori præscribit res fidei, vel fidem quomodocumque spectantes accuratè, & exactè tractare ex ipsius fidei principiis, nempe Verbo Dei scripto, & tradito, Conciliis SS. PP., & ex iis per legitimum discursum conclusiones inferendo, advocando identidem in præsidium, & famulatum rationem natu-

naturalem. Quod maximè confert ad mysteriorum elucidationem, hæresum extirpationem, & fidelium instructionem. Nam, ut egregiè ait noster Melchior Canus *lib. 9. cap. 4. Rationem si à Theologia submoveas, Theologia ipsa, & rem amittit, & nomen.* Itaque citato libro distinguit triplex Theologorum genus. *Unum eorum, qui usque adeo argumentis à ratione ductis addixerunt se, ut sive disputent, sive scribant, Scripturam Sacram, Sanctorumque Patrum libros ne legisse quidem videantur: Qui parum illis dissimiles sunt*, quos Euseb. *lib. 5. histor. Eccl. c. ultimo commemorat, in tantum stultitiæ prolapsos, ut si quis sermonem de Scripturis proposuisset, illi è contrario proponerent utrum ille sermo, de quo agebatur, conjunctum an separatum genus syllogismi faceret: de quibus rursum Eusebius: Derelinquentes, ait, Sanctas Scripturas Dei, geometriam tractant &c.; Ac fuisse olim nonnullos, qui rationem auctoritati præferentes, rem Theologicam syllogismis absolverint, Augustinus in epist. ad Dioscorum* 56. (nunc 118.), *Bernardus quoque ep.* 189., *testes locupletissimi sunt. Hoc verò seculo fuisse etiam in Academiis multos, qui omnem fermè Theologiæ disputationem sophisticis, ineptisque rationibus transegerint, utinam ipsi non fuissemus experti. Egit autem diabolus, quod sine lacrymis non queo dicere, ut, quo tempore adversùs ingruentes ex Germania hæreses, oportebat Schola Theologos optimis esse armis instructos, eo nulla prorsus haberent, nisi arundines longas, arma videlicet levia puerorum. Ita irrisi sunt à plerisque &c.* hucusque Canus *citato libro cap. 1.*, ubi plura eruditè accumulat à studioso legenda.

Alter autem error illorum est (prosequitur *cap. 2.*) *qui solis Sacrarum Litterarum testimoniis, aut interdum scriptorum veterum omnia definiunt, ab argumentis naturæ haud aliter abhorrentes, quàm si essent Theologiæ adversa, & inimica.* In hoc errore (inquit *cap. 3.*) fuit Lutherus, *qui non modò asseruit, Philosophiam esse Theologo inutilem, & noxiam, verùm etiam omnes speculativas disciplinas errores esse*, & infra: *Erunt enim ii, si ita res procedit, optimi, præstantissimique Theologi, qui plurima loca memoriâ tenuerint, & quod Jurisperitis objicitur, qui Elenchi fuerint librorum, & indices. Id quod in Germania regnante Luthero accidit, ut sutores, qui novum testamentum memoriæ mandarunt; magni, & præclari Theologi haberentur: atque adeo muliercula, quoniam Evangelia, & Paulinas epistolas memoriter recitare poterant, omnium Academiarum Theologos ad disputandum provocarent, auderentque viris concurrere, non virgines, sed mulieres corruptissimæ.*

Concludit ergo Canus laudatus *c.* 4. Theologum debere divina quidem callere, sed philosophicam ratiocinandi formam non ignorare. Theologus enim, seu Christianæ Doctrinæ Professor, duabus quasi debet indutus esse personis. Unâ communi, ex eo quod homo, & rationis particeps est, alterâ propriâ, unde Theologica argumenta expectantur. Cumque nec humanarum rerum intelligentia divinarum cognitioni obsit, sed eam potius juvet, illique inserviat; nec divinarum cognitio humanarum intelligentiam extinguat, quia gratia non tollit naturam, sed perficit, nec natura gratiam repellit, sed suscipit; hinc nec Sacra Theologia humanam rationem abjiciet, nec ratio humana Theologiam, & neutram debebit in alterius propria functione Theologus rejicere. Ita verum à falsis Theologis secernit Auctor laudatissimus.

XXI. Quoad rixas, contentionesque, ac dissidia, quæ inter Theologos fervent, ac scholas dividunt. Dico in primis, ista non concernere fidei veritates, in quibus Theologi cujuscumque scholæ unius labii sunt, & sermonum eorumdem. Vel ergo sunt circa modum Fidei Veritates explicandi, vel circa quæstiones à Fidei

Ve-

Veritatibus prorsus extraneas, & vanas, atque Theologiæ fini inutiles. Si primi generis, nihil officiunt; sunt enim velut diversæ viæ, quibus ad eumdem terminum pervenitur. Imò varietas ista opinionum plurimum juvat ad magis illustrandam veritatem. Dum enim quisque suas partes tuetur, & conquisitis undequaque rationibus, suam sententiam firmare, omnique eruditionis genere excolere nititur, infiniti scientiarum Thesauri in Ecclesiæ decus, & ornamentum cumulantur: Interimque Catholica Veritas stat veluti regina circumamicta varietate. Si autem secundi generis sint, eas Theologia non probat, sed Doctores in vanis quæstionibus operam, ac tempus terentes, ut Theologos respicere dedignatur.

XXII. Miror tamen, cur tantâ fronte hæretici Theologorum nostratum culpare audeant dissensiones. Quis enim nescit, quantis rixis, quamque infensis contentionibus Protestantes hæretici invicem pugnent? Ex unica Lutheri schola prodiere statim *Anabaptistæ*, *Confessionistæ*, *Sacramentarii*, qui in diversas Sectas postea divisi, mirum est, in quot frusta Lutheranam hæresim conciderint. Neque enim in levioribus tantùm, sed & in præcipuis fidei articulis invicem diffident, ita ut sibi invicem hæretici nomen communicent. Hæreticos sacramentarios vocat Lutherus: Sacramentarii, e contra, Lutherum, *plenum os diabolis habere reponunt*. Quodque inconstantiæ caput est, una eademque Secta in fidei articulis sibi ipsi non constat; quos ante credebat, postea discredens, adeo ut Georgius Saxoniæ Dux à Catholicis rogatus, quid ibi crederent Lutherani, responderit: *Quid nunc credant, scio: quid sequenti anno credituri sint, ignoro*. Illisque aptari possit, quod de Arianis scripsit Hilarius *lib. 2. ad Constantium*. *Periculosum nobis, atque miserabile est, tot nunc fides existere, quot voluntates: & tot nobis doctrinas esse, quot mores ... dum, aut ita fides scribuntur, ut volumus, aut ita esse, ut volumus, intelliguntur ... sic plurimæ cœperunt esse fides, ne ulla sit ..... annuas, atque menstruas de Deo fides decernimus &c.*

XXIII. Objiciunt tertiò aliqui, quibus tota Theologia sita esse videtur in historica factorum narratione. (Hi enim, per hoc, quòd sciant, quo anno celebratum sit hoc, vel illud Concilium, quæ hæresis in illo damnata, memoriterque sciant aliquos Scripturæ textus, Theologos eximios apud vulgus se venditare solent) Sic. Omnes hæreses à Philosophis, & Scholasticis inventæ sunt: unde Philosophi à Tertulliano hæreticorum Patriarchæ vocantur. Ergo Scholastica odibilis est.

XXIV. Et confirmant: Apostoli non habuerunt Philosophiam, neque Dialecticam, qui tamen fuerunt veri Theologi: ergo Philosophia, & Dialectica non est Theologo necessaria, aliàs Spiritus Sanctus, qui Apostolos docuit omnem Veritatem, has etiam disciplinas docuisset. Quare Socrates *lib. 1. hist. cap.* 8. refert, quòd cum Dialectici quidam in Concilio Niceno suis argutationibus omnia turbarent, *multique verborum suavitate allicerentur, laicus quidam ex confessorum numero, recto, ac simplici praditus sensu, cum Dialecticis congreditur, hisque illos verbis compellavit. Christus, & Apostoli non artem nobis Dialecticam, nec inanem versutiam tradiderunt, sed apertam, ac simplicem sententiam, quæ fide, bonisque actibus custoditur. Quæ eum dixisset, omnes, qui aderant, admiratione perculsi, ei assenserunt. Dialectici vero simplici sermone veritatis audito, posthac æquiore animo conquievere*. Et Sanct. Augustin. *lib. 1. de actis contra Felicem Manichæum*, qui gloriabatur, Manichæum docuisse initium, medium, & finem, & quomodo, vel quare factus sit Mundus, de cursu Solis, & Lunæ, aliisque rebus Physicis, respondit: *Non legi-*

legitur in Evangelio, Dominum dixisse, mitto vobis Paraclitum, qui vos doceat de cursu Solis, & Lunæ. Christianos enim facere volebat, non Mathematicos. Sufficit autem, ut homines de his rebus, quantum in schola didicerunt noverint, propter humanos usus. Ad usum igitur Theologiæ dialectica, vel humana ratio nihil Catholico proderit.

XXV. Respondeo retorquendo argumentum: nulla hæresis fuit, quam Scholastici viri Scholastico gladio non debellarint, & in dies non debellent; ergo scholastica necessaria est. Abusus ergo Scholasticæ nimiùm Philosophicis, & Dialecticis adhærendo, & vanis ratiunculis fidem metiendo hæreses invexit; ergone propter hoc damnanda erit scholastica, quæ non ex ratione naturali fidem metiens, ac regulans, sed potiùs rationem naturalem fidei ancillari faciens, hæreses debellat? Damnandus est abusus, laudandus usus. Nulla hęresis fuit, quę ex Sacræ Scripturæ abusu non prodierit; Diabolus ipse, ut Christum deciperet, ad Scripturas confugit. *Scriptum est enim, quia Angelis suis mandavit de te*. Ergone Scriptura Sacra odibilis est, noxia est? Fallitur, vel fallere vult ita arguens, fallaciâ *non causæ pro causa*.

XXVI. Ad confirmat. respondeo ex laudato Cano *lib. 9. loc. Theol. cap. 9.* Primò retorquendo Argumentum: Apostoli, nec fuerunt grammatici, nec eloquentes; Apostoli hæreticis, Philosophis, Tyrannisque evincendis nullo studio, sed repentè, ex tempore sapientissimè loquebantur, implentes in seipsis Christi promissum, *Matt. 10. v. 19. Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini*; ergo si exemplum Apostolorum placet, Theologus non oportebit, ut grammaticam calleat, ut eloquentiam profiteatur, nec Theologiæ studium amplectatur; nihil consultò, & cogitatò meditatum, & præparatum inferat, quia sic fecerunt Apostoli. Quod si hoc non valet, & temerariè quis ita discurreret, cur temerè non loquuntur, qui dicunt, Apostoli Philosophiæ operam non dederunt; ergo neque illi dare operam debent Theologi Christiani. Apostoli ergo, speciali Spiritus Sancti suggerentis dono, Theologi facti sunt, non humano labore, & studio; nos autem per discursum, studium, ac laborem Theologiam comparamus, & proinde, ut res divinas attingamus, ut eas doceamus, ut ab impugnatoribus liberemus, ut satisfaciamus omni poscenti rationem, è rebus naturalibus ad divinas ratiocinari sæpè indigemus, non quidem dialecticâ arte veritates fidei probando, ut dialectici in Concilio Niceno tentarunt, sed ostendendo veritates fidei Dialecticæ, & Philosophię verę principiis non adversari, solvendo rationes oppositas. Qua in re audiendus est Clemens Alexandrinus *lib. 1. stromat. pag. 319.*, ubi docet, quod Philosophia, & Dialectica sunt cooperatrices, & adiutrices veritati inquirendæ sicut: *visus, & auditus, & vox confert ad veritatem, mens autem est, quæ appositè, & naturaliter cognoscit... Perspicuitas itaque opem fert ad tradendam veritatem: & Dialectica, ne prosternamur ab hæresibus, quæ faciunt incursiones. Et est quidem per se perfecta, & nullius indiga Servatoris doctrina, cum sit Dei virtus, & sapientia. Accedens autem græca Philosophia, non veritatem facit potentiorem, sed debilem adversùs eam efficit sophisticam argumentationem, & propulsans dolosas adversùs veritatem insidias, dicta est vineæ apta sepes, & vallus. Et quę est quidem ex fide veritas, tanquam panis necessaria est ad vivendum. Quæ autem præcedit disciplina, est obsonio similis, & bellariis; desinente verò cęnâ, suavis placentula, ut ait Pindarus Thebanus*. Hanc regulam non servabant, nec dialectici relati à Socrate, qui dialecticis quibusdam paralogismis Filii divinitatem probare conabantur, quare

quare benè illos arguit laicus ille. Mysteria enim Verbo Dei revelanti credenda sunt, non ratiunculis suadenda. Eâdem ratione Felicem Manichęum reprehendit D. Augustin., quid enim ad Fidem Christianam pertinet scire medium, initium, & finem, cursum Solis, & Lunæ? neuter tamen negat, Doctorem Christianum Philosophicis, & Dialecticis instructum esse debere, ut ostendat Philosophiam non contrariari fidei, & sophisticas rationes in contrarium valeat dissipare.

Porrò, ut de mente S. Aug. omnis dubitatio tollatur, præstat, ipsum audire *lib. 1. contra Cresconium cap. 13.* Hæreticus iste Donatista carpebat S. Doctorem, quod Dialecticus esset. Hunc ergo ita redarguit. *Quid est aliud Dialectica, quàm peritia disputandi? quod ideò aperiendum putavi, quia etiam ipsam mihi objicere voluisti, quasi Christiana non congruat veritati, & ideò me Doctores vestri velut hominem Dialecticum, meritò fugiendum potiùs, & cavendum, quàm refellendum, revincendumque censuerint. Quod cùm tibi non persuaserint, nam te adversum nos, etiam scribendo, disputare non piguit; tu tamen in me dialecticam criminatus es, quò falleres imperitos, illosque laudares, qui disputando mecum congredi noluerant. Sed tu videlicet non dialecticâ uteris, cum contra nos scribis? Ut quid te ergo in tantum disputandi periculum projecisti, cum disputare non noveris? aut si nosti, cur dialecticam criminaris, ita vel temerarius, vel ingratus; ut aut imperitiam, quâ vinceris, non refranes, aut doctrinam, quâ juvaris accuses? Inspicio sermonem tuum, istum ipsum, quem ad me scripsisti, video, te quædam copiosè, ornatèque explicare, hoc est eloquenter, quædam verò subtiliter argutèque differere, hoc est dialecticè, & tamen eloquentiam, dialecticamque reprehendis. Si noxia sunt, quare hoc facis? si non sunt, cur arguis?* Ita Donatistam urgebat Augustinus. Ita quoque urgeri potest Lutheranus, aut Calvinista, Theologiam Scholasticam damnans, quâ ipse utitur: *Si noxia sunt, quare hoc facis? si non sunt, cur arguis?*

Et *c. 14.* postquam ostendit, Dialecticam græcè dici artem disputatoriam, sicut Grammaticam artem litteratoriam, & dialecticum latinè dici disputatorem, sicut Grammaticum latinè litteratum, sic ad Cresconium convertitur: *Puto jam quòd Apostolum disputatorem non neges, etiamsi Dialecticum neges. Improbare ergo in vocabulo græco, quod approbare cogeris in latino, quid est aliud, quam indoctis pratentare fallaciam, doctis facere injuriam? Aut si, & disputatorem Apostolum negas, qui tam assiduè, tam egregiè disputabat, nec græcè nosti, nec latinè: vel quod est credibilius, & in verbo græco fallis eos, qui græcè nesciunt, & in latino, qui nec latinè sciunt. Quid enim est, non dico imperitius, neque enim tu ista non nosti, sed omnino fallacius, quàm, cum audias, & legas tam multos, multiplicesque sermones Apostoli asserentes veritatem, convincentes falsitatem, negare, quod soleat disputare, cum hoc fieri, nisi disputando, non possit?*

DUBIUM IV.

Quid sit, quidque requiratur, ut aliquid sit dogma Fidei.

§. I.

Resolvitur dubium.

I. VIro Theologo necessarium maximè est nosse distinguere inter ea, quæ fidei sunt, & fide tenenda; ea, quæ fidei sunt, non tamen fide tenenda; & ea, quę nec fidei sunt, nec fide tenenda. Noto itaque, non esse idem, aliquid esse de fide, & esse ut de fide tenendum. Esto enim omnia, quæ de fide tenenda sunt, de fide sint, non tamen omnia, quæ secundùm se de fide sunt, infertur, ea esse de fide tenenda. Nam ut aliquid

in se de fide sit, seu ad fidem pertineat, sufficit, ut à Deo revelatum sit; ut verò de fide sit quoad nos, seu ut tanquam de fide, & à Deo revelatum credere teneamur, requiritur insuper, ut nobis certò constet, à Deo revelatum esse, & tanquam revelatum nobis proponatur, non enim omnis revelatio statim acceptanda est, nec omni spiritui credendum, monente Joanne *epist. 1. cap. 4. v. 1. nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint, quoniam multi Pseudo-prophetæ exierunt in mundum*. Ut ergo Theologiæ candidatus in promtu habeat tutam aliquam regulam pro discernendis verè à falsò revelatis.

II. Dico primò, illud omne, & solum est de Fide Divina in se, quod est revelatum in Dei Verbo. Hæc regula traditur à D. Paulo *Roman. 10. v. 17. fides est ex auditu, auditus autem per Verbum Christi, seu Dei*; ergo id omne, & solum est de fide in se, quod est revelatum, & contentum in Verbo Dei; sicut illud omne, & solum ad fidem humanam pertinere dicimus, quod verbo hominis revelatum est. Quia verò (ut suo loco dicetur) verbum aliud est scriptum, aliud non scriptum, sed traditum; ideò illud omne, & solum de Fide Divina est, quod est revelatum per Verbum Dei scriptum, vel traditum.

III. Dico secundò. Ut aliqua veritas tenenda à nobis sit tanquam de fide, & ut à Deo revelata, requiritur ulteriùs, ut ab Ecclesia Catholica sit omnibus proposita tanquam à Deo revelata, & ut Fide Divinâ credenda. Sicut enim ut lex, aut mandatum Regis obliget subditos ad ejus observantiam, non sufficit, ut sit à Rege latum, sed requiritur, ut sit omnibus propositum, & intimatum publicâ formâ, ut sic voluntas Regis omnibus certò sit nota: Ita, ut præceptum de credendo aliquid, ut à Deo revelatum, obliget omnes, debet omnibus proponi, & intimari, illud esse à Deo dictum, ut nemo de hoc dubitare queat: Atqui hanc certitudinem habere non possumus, nisi per Ecclesiam Catholicam nobis proponentem veritatem illam, ut à Deo revelatam, & ita esse affirmantem; Cùm enim Deus per se ipsum id non faciat, non enim loquitur immediatè nobis, sicut olim loquebatur Patriarchis, Prophetis, & Apostolis, nobis aliud testimonium irrefragabile non superest in re dubia, præter dictum Ecclesiæ Catholicæ, cujus judicium in discernendo Dei Verbo ab omnibus verè fidelibus ut irrefragabile habitum semper fuit; est enim, teste Paulo 1. *Timoth. 3. v. 4. Columna, & firmamentum veritatis*, & de qua sola dixit Christus *Matth. 16. v. 18., & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.*; & rursus *cap. 18. v. 17. qui Ecclesiam non audierit, sit tibi velut Ethnicus, & Publicanus*. Hinc celebris D. Augustini sententia lib. contra epistolam fundamenti cap. 5. *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas*, & lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 16. Statutis duobus hominibus, qui versentur in errore Photini, quorum unus sciat, errorem illum esse contra fidem, & ab Ecclesia damnatum; alter vero existimet, dogma Photini esse Catholicam Fidem, ait: *Istum nondum hæreticum dico, nisi manifestatâ sibi doctrinâ Catholicæ Fidei resistere maluerit, & illud quod tenebat elegerit.... Itaque in hoc, sola falsa opinio, in illo autem, etiam divisio corrigenda est*.

IV. Confirmatur: cum, ut supra dixi, non omnia, quæ in Verbo Dei continentur, sint expressè, & clarè revelata, sed aliqua implicitè, & perobscurè; ut teneamur ea credere, dari debet Doctor infallibilis, qui ea explicet, atque revelata à non revelatis secernat, ne, ut ait Apostolus ad Eph. 4. v. 14. *simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris*; aliàs Deus defuisset Ecclesiæ in necessariis: hic autem

autem Doctor, cui infallibilitas in Verbo Dei explicando promissa sit, alius esse nequit, quàm Ecclesia; ergo &c. Maj. patet exemplo hæreticorum Ecclesiæ magisterium rejicientium, soloque spiritu privato (ut ajunt) regi volentium; hi enim quot in Sectas, & errores divisi sunt? Testis pro omnibus una sit Anglia, in qua ferè tot Sectæ dominantur, quot familiæ, ne dicam, quot capita.

V. Sed instabis cont. prim. assertum. Qui veritatem aliquam in Scriptura revelatam negaret, eo ipso hæreticus esset; ergo eo ipso, quòd aliquid in Scriptura revelatum sit, absque ulla Ecclesiæ propositione est de fide tenendum.

Respondeo primò nego antec. cum D. August. nuper relato *lib. 4. de Baptismo cap. 16.*, qui non audet pronunciare hæreticum, qui sequeretur errorem Photini, *nisi manifestatâ sibi doctrinâ Catholicæ Veritatis resistere maluerit*, & qui *lib. c. epist. fundam. c. 5.* dicit, se non crediturum Evangelio, nisi Ecclesiæ Catholicæ eum commoveret auctoritas. Quod adeo verum est, ut ideò Evangeliis Matthæi, Marci, Lucæ, & Joannis credamus; & è contra non credamus Evangeliis Petri, Andreæ, Bartholomæi, & Thomæ, quia ad hoc nos commovet Ecclesiæ Catholicæ auctoritas proponentis, ut Dei Verbum illa, ista verò reprobantis.

VI. Respondeo secundò dist. antec.: si haberet animum permanendi in suo errore, quamvis Catholica Ecclesia contrarium illi manifestaret, concedo antec. si absque tali animo illud negaret, nego antecedens. Responsio est D. Thom 2. 2. *quæst. 11. artic. 2. ad 3.* citantis D. August. *epist. 16. si qui sententiam suam quamvis falsam, atque perversam, nullâ pertinaci animositate defendunt, quærunt autem totâ solicitudine veritatem, corrigi parati, cum invenerint, nequâquam sunt inter hæreticos deputandi*. Hucusque Augustinus, *quia scilicet* [subjungit D. Tho.] *non habent electionem contradicentem Ecclesiæ Doctrinæ*.

VII. Objicies cont. secundum assertum. Ecclesia non potest facere de fide, quod de fide non est; ergo esse aliquid fide tenendum non dependet ab Ecclesia, sed unicè à divina revelatione.

Respondeo disting. consequens: non dependet ab Ecclesia, ut à causa faciente, ut fit de fide; conc. consequ., ut à signo ostendente, illud esse de fide, & habendum ut tale; nego consequentiam. Sicut sigillum non facit, diploma esse Regiâ manu exaratum, vel Regio verbo dictatum, sed solùm est signum ostendens, & testificans, illud esse à Rege scriptum, aut dictatum: ita Ecclesia suo judicio non facit, aliquod esse dictatum, aut revelatum à Deo, sed est signum testificans, illud esse à Deo revelatum, quod antea ut tale non habebatur. Hinc ait D. Thom. 2. 2. *qu. 1. art. 7.* quod licèt plura espressè credantur à nobis, quæ ab antiquis non credebantur, attamen articuli fidei non creverunt quantùm ad substantiam: *sed quantùm ad explicationem crevit numerus articulorum, quia quædam explicitè cognita sunt à posterioribus, quæ à prioribus non cognoscebantur explicitè*.

Propterea neque sequitur, fore hæreticum, non qui resistit Dei Verbo, sed qui resistit Ecclesiæ judicio. Non inquam, nam qui resistit Ecclesiæ judicio, ideò hæreticus est, quia resistens Ecclesiæ judicio, resistit Dei Verbo, Ecclesiæ judicium commendanti *Matth. 18. v. 17.*, *qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus*.

VIII. Sed urgebis palmarem hæreticorum instantiam: Si credendum Scripturæ propter Ecclesiam, & rursùm Ecclesiæ propter Scripturam, volvitur circulo vitioso fides nostra.

Respondetur negando antecedens: Circulatio enim, quæ ut argumentationis vitium ponitur à Dialecticis, tunc contingit, quando unum probatur

tur per allud, & vicissim, in eodem genere causæ; non verò quando contingit in diverso causæ genere, sicut in præsenti. Credimus enim Ecclesiæ propter Scripturam, ly *propter* dicente causam à priori, cur Ecclesiæ credamus: Credimus autem Scripturæ propter Ecclesiam, ly *propter* dicente signum à posteriori ostensivum, quia si Ecclesia dicit, hoc esse revelatum, signum est, hoc esse revelatum, ideòque ut tale credendum.

Addo: quod sicut nullum est vitium, quòd duo testes, vel duo Prophetæ sese mutuò ostendant, & commendent, sicut Christus ostendit, & commendat Joannem, & Joannes ostendit, & commendat Christum; ita vitium non est, quod credamus Ecclesiæ propter commendationem Scripturæ, & Scripturæ propter testimonium Ecclesiæ; verum enim utriusque testimonium est, & utrumque à Deo venit.

IX. Peto demum ab adversariis: Quare credunt Evangelium, quod præfert nomen S. Matthæi, esse revera S. Matthæi, aliosque Sac. Scripturæ libros esse Divinam Scripturam? Respondebunt, quia Ecclesia Catholica illos semper judicavit tales. Peto rursus: quare credunt judicium Ecclesiæ hàc in re esse certum? non aliter respondere poterunt, nisi, quia illud esse tale adtestatur Scriptura. Ecce ergo & ipsi credunt Scripturæ propter Ecclesiam, & rursùm Ecclesiæ propter Scripturam. Fortiùs. Peto à Theologo Protestante: quare credis, sensum, quem Sacræ Scripturæ affingis, esse verum, legitimum, & à Spiritu Sancto intentum? Respondebis: quia spiritus privatus, qui cuique fideli præstò est, ita dijudicat, & mihi dictat. Iterum peto. Quare credis, hunc spiritum tibi adesse, & certò dijudicare? Respondebis: quia Scriptura hoc mihi adtestatur. En ergo tu credis Scripturæ propter spiritum privatum, & rursus spiritui privato propter Scripturam.

§. II.

Quibus notis dogma fidei discernatur.

X. Respondetur. Aliquid dogma fidei dici potest, vel immediatè, quia nimirùm in Verbo Dei scripto, vel tradito continetur; vel mediatè, quia ex Verbo Dei hujusmodi necessariò infertur, & colligitur; tale enim genus conclusionum, quæ cum rebus fidei necessariò colligantur, saltem mediatè ad fidem pertinere dicendum est: Cum hæc sit natura connexorum, ut si superius concesseris, concedas, & inferius necesse sit; in bona enim consequentia non potest dari antecedens verum, & consequens falsum: etsi negaveris inferius illatum, superius etiam, ex quo infertur, negare cogeris.

XI. Ex iis, quæ in Verbo Dei continentur, aliqua continentur adeo clarè, ut de iis nemo sanus dubitare queat, neque de sensu Sac. Scripturæ ambigere. Alia verò, esto in Scriptura sint, ea tamen non ita apertè, quin de sensu Scripturæ dubitari possit. Insuper ex iis, quæ ex principiis fidei nascuntur, alia sunt, quæ ex solis principiis fidei inferuntur. Alia, ad quæ inferenda non fides sola sine externarum disciplinarum adjutorio concurrit, sed ascitis, aut uno principio, aut pluribus lumine naturæ cognitis; & hæc, licèt non eodem gradu, ad fidem tamen spectare dicenda sunt, quasi fidei appendices: nec ita adhærent fidei, ut sine illis fides omnino stare non possit; quare si quis in illis errat, ægrotare facit fidem, non perire. His stantibus, quæ notat Mag. Cano *loc. Theol. l. 12. c. 6.*

XII. Quantùm ad ea, quæ in Verbo Dei scripto, vel tradito adeo clarè, & perspicuè continentur, ut à nullo, nisi negante Sacræ Scripturæ auctoritatem, negari possint, aut de vero Scripturæ sensu dubitari, ut sunt Christi Nativitas, Passio, Mors, Resur-

ſurrectio, Aſcenſus in Cęlum, cæteraque in Symbolo Apoſtolorum contenta, nulla regula præſcribenda eſt, cum per ſe pateat, immediatè ad fidem, imò ad fidei fundamenta pertinere. Quantum verò ad alia

XIII. Dico primò. Cùm Scripturę Divinæ ſenſus fuerit obſcurus, ille ſenſus, quem ei Catholica Eccleſia dederit, & præfixerit, habendus erit ut germanus, ac legitimus ſenſus Scripturę, & ex iſto concluſiones ſuas poterit Theologus certò deducere. Conſtat ex dictis §. præcedenti. Si enim Eccleſia Catholica habet certiſſimum jus diſcernendi Verbum Dei à verbis hominum, ſeparando libros divinos à non divinis, habebit quoque idem ius, ut in Verbo Dei, ſeparet, & diſcernat ſenſum Dei à ſenſu hominum; ne dicamus Eccleſię conceſſam fuiſſe Scripturam, ut olim Ptolomeo Regi Ægypti, vel ut nunc Hebræis, qui habent verba, non ſenſum; unde *Scriniarii* Sacrorum Codicum lepidè vocantur ab Auguſtino *lib. 12. contra Fauſtum cap. 23. Capſarii, in pſal. 40. n. 14., & librarii*, unde *in pſal. 56. n. 9 Codicem, inquit, portat Judæus, unde credat Chriſtianus. Librarii noſtri facti ſunt, quomodo ſolent ſervi poſt dominos codices ferre, ut illi portando deficiant, illi legendo proficiant*. Vel ut hæretici, qui verba Scripturę habent, eaque jactant, ſed non ſenſum, dicente D. Hieron. in *cap. 1. ad Galat. nec putemus, in verbis Scripturarum eſſe Evangelium, ſed in ſenſu: non in ſuperficie, ſed in medulla, non in ſermonum foliis, ſed in radice rationis*. Ambas igitur res Chriſti Eccleſia cuſtodit, ſemperque cuſtodiet, & verbum, & ſpiritum verbi, ſpiritum, inquam, veritatis promiſſum à Chriſto, *Joan. 14. v. 16. & 17.*, qui ſuggerat illi omnia, qui doceat illam omnem veritatem, & cum illa maneat in æternum, quo aperiatur illi ſenſus, ut intelligat Scripturas. Neque enim pręfata verba ad Apoſtolos ſolos dixit Chriſtus, ſed in Apoſtolis toti Eccleſiæ, ut ſcilicet ſpiritus ex Apoſtolis tranſiret ad Eccleſiam, quam propagabant. Quòd ſi ſpiritus iſte certus intelligendi Scripturas datus Apoſtolis ad Eccleſiam non tranſivit, ſi nullus modò eſt certus Judex de vero ſenſu Scripturarum, quęnam forma Reipublicæ ſtultior eſſet? Nullus enim diſſidiorum finis, nulla eſſet ineundæ concordiæ via, nullus fidelium conſenſus, nulla fidei unitas. Rursùs ſi Apoſtoli, non ſenſum Evangelicæ doctrinæ, ſed verba tantùm tradidiſſent, quomodo docuiſſent omnes gentes ſervare quæcumque fuerant illis à Chriſto Domino commendata? Qualis enim Evangelii prædicatio, qualiſve Doctrina abſque intelligentia? qualis certè puerorum, aut pſittacorum eſt, qui ſine mente dant, accipiuntque ſonum. Ergo Apoſtoli verum Evangelii ſenſum tradiderunt. At Apoſtolicæ traditionis teſtis, & cuſtos nemo fidelior eſt, quàm Eccleſia: ergo &c.

XIV. Dico ſecundò. Eccleſiæ Catholicæ nomine, non modò fidelium omnium cętus; verùm etiam, & pręcipuè, veniunt Eccleſiæ Paſtores, & Doctores in Concilio congregati. Aſſertio hæc ſuo loco probabitur, dum oſtendetur Concilium OEcumenicum in definitionibus circa fidem errare „non poſſe. = *Pro tyronum verò notitia in præſens ſic oſtendo. D. Paulus* „*ad Epheſ.* 4. docet, quod Eccleſiæ „Chriſtus *ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Evangeliſtas, alios autem Paſtores, & Doctores ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterii, in ædificationem Corporis Chriſti, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, ut jam non ſimus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in malitia ad circumventionem erroris:* ſuper quæ verba dicit „S. Hieronym. (*in cap. 4. ad Epheſ.*) „*nec verò putandum, quod ſicut in ſuperio-*

„ *perioribus tribus, alios dixit esse Apo-* „ *stolos, alios Prophetas, alios Evan-* „ *gelistas; ita & in Pastoribus, & Ma-* „ *gistris, officia diversa posuerit. Non* „ *enim ait, alios autem Pastores, &* „ *alios Magistros, sed alios Pastores, &* „ *Magistros, ut qui Pastor est, esse de-* „ *beat, & Magister. Nec in Ecclesiis,* „ *quamvis Sanctus sit, Pastoris sibi no-* „ *men assumere, nisi possit docere, quos* „ *pascit. Vel certè aliter; ut unus,* „ *atque idem præses Ecclesiæ sit Pastor,* „ *& Doctor, Pastor ovium, Magister* „ *hominum*. Posuit ergo Christus in Ecclesia Pastores, qui simul essent „ Doctores, ut pascerent gregem do- „ ctrina in ędificationem Ecclesiæ, ne „ simus fluctuantes parvuli, & cir- „ cumferamur omni vento doctrinæ, „ ne circumveniamur errore. Si au- „ tem omnes simul isti à Dei verbo „ recederent, vel recedere possent, „ quales posuisset Doctores? quomodo „ essent in ædificationem? Nonne post „ eorum judicium, si falli, & fallere „ posset, essemus meritò adhuc flu- „ ctuantes? = Dico sic: si nullum Ecclesiæ suæ Pastorem, ac Doctorem daret Christus, sine dubio ovile suum Pastor bonus desereret: atqui multò meliùs Ecclesiæ est, nullos habere, quàm habere errantes; ergo si Pastores, & Doctores ad unum omnes in errorem caderent, oves suas Christus vel maximè destituisset.

XV. Confirmo hoc: vel populus fidelis tenetur acceptare sensum, quem Concilium OEcumenicum pręfigit Sacræ Scripturæ, vel potest etiam rejicere. Si tenetur acceptare, jam errante Concilio errabit & populus. Si verò rejicere potest, cur in illo rejiciendo errare populus non potest? quod si non. Quis erit spiritus infallibilis assistens populo, & non assistens Pastoribus? Hoc esset, Pastores regi, ac instrui à populo, non populum à pastoribus. Si verò & populus errare potest, quænam stultior Reipublicę forma, in qua omnes cęci? nonne de Ecclesia repeti posset, quod Christus de Pharisęis *Matth.* 15. 14. *Cęci sunt, & duces cæcorum, cæcus autem, si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt?* Esset equidem Scriptura. Verùm scriptura nec sentit, neque intelligit, nec de se ipsa judicium ferre potest. Quid ergo, si nullus ejus intelligentiam, & sensum certò absque timore erroris assequi posset?

XVI. Observandum tamen est, ex iis, quæ in universalibus Conciliis proponuntur, id solum tenendum esse de fide, quod est definitionis objectum, non verò definitionis motivum, neque alia, quæ à Patribus in Conciliis, vel dicta, vel laudata; neque rationes, quæ adducuntur, neque ea, quæ ad explicandum afferuntur; imò nec verba singula, quibus definitio exprimitur, nisi de verbo ipso decretum fiat. Et ratio est, quia in decretis Conciliorum, id solum tenendum de fide est, quod a Concilio proponitur, ut à Deo revelatum in Scriptura. Quare dum in Concilio Florentino definitum fuit, Spiritum Sanctum etiam à Filio procedere, non per hoc censeri debet, definitum, & de fide, motivum inter alia ibi adductum, nempe, quod ex sola processione unius ab alia habeatur realis distinctio inter Divinas Personas; Et propterea sententia Scoti asserentis, quòd etsi Spiritus Sanctus à Filio non procederet, adhuc ab illo realiter distingueretur, contraria fidei non est. Similiter, dum in II. Nicęno Concilio definitum est, Angelos posse pingi, non proindè censeri debet, definitum fuisse motivum à Jo: Thessalonicensi ibi *act.* 5. allegatum ex Basilio, Athanasio, & Methodio, quia nimirum Angeli non sint *omnino incorporales*, quin imò oppositum censuit Concilium *act.* 4. in sua confessione, ubi vocat Angelos, Sanctos, & *incorporales*; quique hodie Angelos assereret, non omninò incorporales esse, temerariè saltem loqueretur. Neque timendum, definitionem Ecclesiæ falsam esse, licèt motivum

vum ab aliquo pro definitione adductum falsum sit. Nam Ecclesia, dum aliquid definit tanquam de fide, non innititur rationi humanæ, vel scientifico discursui, sed unicè divinæ revelationi, in qua dignoscenda certò à Spiritu Sancto regitur.

XVII. Hinc ad particularia descendendo resolvi potest primò: Hominem formaliter justificari justitiâ sibi inhærente, non autem eâ justitiâ, quâ Deus justus est, tenendum esse de fide, quia hoc expressè definivit Ecclesia Catholica in Tridentino *seff. 6. can.* 11. Quòd verò hæc justitia inhærens sit habitus in specie qualitatis, esto sit sententia omnium ferè Theologorum, & hoc nomine à Concilio Viennensi commendetur, quod ipsam ut probabiliorem elegit, si aliquis contrarium opinaretur, temerariè quidem, non autem hæreticè loqueretur; cùm hoc nec à Tridentino, nec ab ullo generali Concilio fuerit unqnam definitum.

XVIII. Secundò, Christi Corpus esse verè, realiter, & substantialiter præsens in Eucharistia sub speciebus panis, & Sanguinem sub speciebus vini, Fides Catholica est, quia id expressè definitum est ab universali Ecclesia in Tridentino *seff.* 13. *can.* 1. Quòd autem species illæ vera, & physica accidentia sint, licèt sit sententia omnium ferè Theologorum, approbata in Concilio Coloniensi, & etiam in Constantiensi laudata, de Fide Catholica non est, quia in nullo generali Concilio definita; Verum quidem est, sine notâ, ac censurâ negari non posse. Similiter, quòd Christus in Eucharistia sit sedens, vel stans, longus, latus, sicut erat in Cruce, nedum de fide non est, sed omninò falsum, quia Christus ibi est sacramentaliter, non secundum modum naturalem: esse autem sedentem, vel stantem sunt affectiones, quæ solum conveniunt corpori, habenti modum existendi naturalem.

XIX. Tertiò, dari, seu existere Purgatorium, animasque ibi detentas fidelium precibus juvari, fidei dogma est, sancitum in Tridentino *seff.* 25. Quòd autem in Purgatorio ignis sit, quòd sit unius, ejusdemque speciei cum nostro, in quo loco sit determinatè, & quanto tempore duraturus, fidei dogma non est, quia nullibi definitum fuit; imò in Concilio Florentino Græci expressè negabant ignem in Purgatorio: & tamen Concilium *seff. ultimâ* definit, Purgatorium esse, nullâ factâ mentione ignis. Porrò, quia sententia asserens ignem in Purgatorio, est omnium Theologorum, imo D. Gregorii *lib.* 4. *Dialogorum cap.* 29., & D. Augustini *l.* 21. *de Civit. Dei c.* 26., & Scriptura sæpè nomine ignis exprimit Purgatorium, ideò opinio negans temeritatis censurâ non caret.

XX. Quartò, bonum, & utile esse, Sanctos cum Christo in Cœlo regnantes invocare, de fide est definitum, videlicet in Tridentino *seff.* 25. quòd autem Sancti audiant preces orantium in terris, licèt videatur necessariò sequi ex aliquo de fide, nimirùm ex eo, quod bonum sit, Sanctos invocare, attamen formaliter, & expressè de fide non est, quia Tridentinum licèt non ignoraverit, id etiam à Protestantibus negari, adhuc tamen hoc expressè non definivit.

Hæc, & alia similia facilè inferre poterit Theologiæ candidatus, habens semper præ oculis, nihil esse posse immediatè de fide, quod non fuerit ab Ecclesia universali expressè propositum, ut revelatum in Verbo Dei.

XXI. Dico tertiò: si Sedes Apostolica aliquem Scripturæ sensum præfinierit, ille idem Veritas Catholica, verusque Scripturæ sensus censendus est. Fundatur hæc assertio in celebri illa conclusione: Sedem Apostolicam in fidei judicio labi non posse, quam suo loco statuemus, contra quosdam, etsi Catholicos, perperam contra mussitantes. Quid enim claves habet Petrus, nisi ut librum clausum aperiat? quid

quid quòd adversùs hanc Petram ne portę quidem Inferi prevalere queant? quid quòd pro Petro oravit Christus, ne deficeret fides ipsius, quo fratrum vacillantem, nutantemque fidem confirmaret? Porrò ad Sedem Apostolicam, Romanam dico, omnium Ecclesiarum Episcopi quovis seculo in fidei causis provocarunt, ab illius ore fideles, fidei semper oracula petiere, illius judicium Catholici omnes in religionis controversiis expectarunt.

Si ergo clarior legis interpres nullus est, quàm perpetuus Ecclesiæ usus, Ecclesia verò pro habendo vero, ac legitimo Scripturæ sensu, non ad Antiochenum, Alexandrinum, Constantinopolitanum, aut alium quemcumque Orbis Episcopum, sed ad Romanum Episcopum semper recurrit; quis dubitet, hunc esse, quem fidum Verbi Dei interpretem, & in quęstionibus fidei Judicem, ac Magistrum, post Petrum, Christus reliquit? Certè aut hic est, aut nullus est: ideòque, qui Romanum Pontificem in fidei controversiis judicem negant, nullum alium ponunt.

XXII. Neque timendum est, ne Judex iste, dum Judicem universalem se gerit, proponendo universali Ecclesiæ sensum Scripturæ, & aliquid, ut à Deo revelatum, omnes partes agat, quas agere debet, ut certum judicium proferat. Quidquid enim fit de ipso, dum suam privatam opinionem profert, vel quasi præteriens loquitur, dum tamen constanti judicio, fixoque decreto, ut Judex, Pastor, & Doctor aliquid toti Ecclesię tenendum, tanquam revelatum proponit, anathemate feriens, qui contradixerit, adeò certum est, ipsum nec falli, nec fallere, ut oppositum timere, idem sit, ac de divino Christi promisso formidare. Quemadmodum enim si Christus Petro dixisset: *ego rogavi pro te, ne deficiat caritas tua*; certò certiùs intelligeretur, diligentiam, curam, vigilias, preces, cæteraque auxilia opportuna Petro impetrasse, quę sunt ad caritatis conservationem necessaria: ita cum dixit: ego *rogavi pro te, ne deficiat fides tua*; procul dubio intelligimus, id se à Patre suo consecutum, ut, quę ad rectum judicium de fidei quæstione oporterent, ea omnia adessent Petro, sive à Deo immediatè, sive per homines habenda essent. Si enim Deus promisisset anno sequenti frugum abundantiam, promisisset etiam, agricolas semina terrę mandaturos, ut oportet; ergo dum Petro, ejusque Successoribus promisit spiritum veritatis, fidem indefectibilem ad confirmandos fratres, promisit etiam illis, nihil defuturum eorum, quæ ad talem fidem tutò consequendum necessaria sunt. Etenim, si semel hæreticis hanc licentiam permittimus, ut in quæstionem vocent, num Ecclesiæ Judices eam diligentiam, & curam adhibuerint, quæ opus erat, ut quæstio ad normam Verbi Dei finiretur, quis non videt, omnia hucusque definita, sive à Summis Pontificibus, sive à Conciliis OEcumenicis (idem enim quoad hoc de iis sermo est) labefactari? sed de hoc latiùs suo loco.

Hoc unum adverto, me hactenus locutum fuisse de Sede Apostolica, seu de Pontifice, ut Doctor universalis est, & in causa fidei: non vero de Personâ, nec in quęstionibus puri facti non connexi cum dogmate, nec concernentibus fidem, aut mores. Quare ea, quæ Summi Pontifices, ab aliquo consulti in casibus particularibus, per decretales corpori juris insertas, responderunt, non ob hoc precisè, ut dogmata fidei habenda sunt, neque ex iis Theologus potest necessarium conficere argumentum. Sed de hoc alibi.

XXIII. Dico quartò. Consentiens, eademque omnium SS. PP., conspiransque sententia circa Scripturarum intelligentiam, ipsissima est Fidei Catholicæ Veritas; quia concors omnium Patrum intelligentia indivisa est ab intelligentia universalis Ecclesiæ,

quam

quam (ut diximus) esse testem indubiam de vero sensu Scripturarum, nemo ambigere potest. Id enim docet Tridentinum *sess.* 4. in decreto de editione, & usu Sac. Lib.. Et meritò. In his enim, quorum cognitio non pertinet ad populum, Ecclesiæ fides, fides maiorum est. Cum igitur verum Scripturæ scrutari sensum, rectamque ex ipsa haurire intelligentiam, non spectet ad plebem, nisi Lutheranorum insaniam sequi velimus, Patrum certè nostrorum in libris sacris intelligentia, Ecclesię ipsissima intelligentia censeri debet. Si itaque omnes Patres in Sacris Litteris intelligendis errarunt, Ecclesia proculdubio erravit: Cùmque Ecclesiæ judicium, Christo præcipiente, sequi debeat populus in his maximè, de quibus judicare ad ipsum non spectat, erraret populus, idque Christo præcipiente. Non ergo. Sed sicut ab omnibus Patribus communi, unâque mente sentientibus, Dei Verbum recedere potuisse nefas est credere, ut videlicet omnes aliquam Scripturam pro canonica haberent, quæ canonica non esset; aut è diverso aliquam communi consensu exploderent, quæ canonica esset: Ita nec veram intelligentiam Verbi Dei potuisse simul ab omnibus recedere, fas est cogitare. Utrumque enim Ecclesiæ promissum est, & spiritus, & verbum; & si utrumlibet omnibus SS. Doctoribus defecisset, Ecclesiæ pariter defecisset. Quòd verò, & verbum, & spiritus intelligentiæ verbi in Ecclesia conjuncta sint, testatur Isaias *c.* 59. *v.* 21. his verbis: *spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui amodò usque in sempiternum.* Semen vero Christi Ecclesiam esse, fidelium negabit nemo: ergo ab Ecclesia, & consequenter à cunctis Sanctis collectivè sumtis, abesse non possunt verbum, & spiritus intelligentiæ verbi.

XXIV. Si tamen non omnes Patres concordes sint, sed aliqui unum interpretentur, alii reclament, licèt hi pauciores sint, auctoritas priorum non præstat Theologo firmum argumentum, sed solùm probabile. nisi maiori parti Patrum judicium Ecclesiæ universalis accesserit. Sic auctoritas Patrum asserentium, venientes ab hæreticis, & ab istis baptizatos, non esse rebaptizandos, quæ olim argumentum probabile conficiebat, postquam Ecclesia suo judicio hoc statuit, & oppositum reprobavit, firmum exhibere cœpit argumentum.

Auctoritas item Patrum, etiamsi omnium, in eo genere quæstionum, quæ ad fidem minimè pertinent, fidem quidem probabilem facit, sed non certam. Quare Vincentius Lirinensis *comment.* 1. *num.* 28., ait: *Sanctorum Patrum consensio, non in omnibus Divinæ Legis quæstiunculis, sed solùm certè præcipuè in fidei regula, magno nobis studio, & investiganda est, & sequenda.* Sed de hoc fusiùs infrà.

XXV. Dico quintò. Illud, ut dogma fidei ex Apostolica traditione descendens habendum est, quando Ecclesiæ usu, & Doctrinâ consecratum; vel Conciliorum, aut Summorum Pontificum auctoritate; vel certè Sanctorum omnium concordi, ac constanti assertione, tale esse declaratur: supponit hæc assertio, dogmata fidei non ex sola Scriptura, sed ex Apostolica traditione petenda, quod suo loco ostendam. Quæ verò Christi, & Apostolorum traditiones sint, non ex alio testimonio, quàm Ecclesiæ peti debet. Hoc autem innotescere aliunde non potest, quàm ex Conciliorum, vel Sedis Apostolicæ decretis, ac Sanctorum Doctorum consensu. Cùm ergo neque Ecclesia, neque Concilium generale, neque Sedes Apostolica, neque Sancti omnes possint in fidei judicio falli; certè quodcumque nobis fidei dogma tradiderint, si in Sacris Litteris non habetur, Christo, Apostolisque tradentibus in Ecclesiam venisse credendum est, & eodem gradu habendum, ac si Scriptura patenter illud traderet,

ret; ideòque ex illo firmum argumentum sumere potest Theologus.

XXVI. Dico sextò: si Scholastici Theologi aliquam conclusionem firmam, stabilemque statuerint, omnesque uno ore probarint, & perpetuò docuerint, ut certò ex principiis fidei deductam, estò illa ut fidei dogma immediatè habenda non sit, mediatè tamen, & quasi Catholica veritas reputabitur. Explico me. Fides Divina, esto non immediatè, mediatè tamen versatur circa eas conclusiones, quæ per evidentem, & necessariam consequentiam ex articulis fidei colliguntur; quare necesse est, ut infidelitas mediatè quoque circa conclusiones illis contrarias versetur. Cùm enim fieri non possit, ut universi Scholæ Theologi in certis quibusdam præfinitionibus Theologicis errent, sicut ne in fide quidem, quòd eorum error, error esset Ecclesiæ, utpote, quæ ad hujusmodi res discernendas, non alios, quàm Theologorum oculos habeat, qui si fallerentur, totum Ecclesiæ corpus in suum traherent errorem: inde fit, ut eorum in rebus fidem consequentibus concors sententiâ, sententia etiam sit Ecclesiæ, & qui illis refragaretur, repugnaret Ecclesiæ, & si ex ignorantia loqueretur, quia vel illationis vim non perciperet, etsi perspicuam, vel aliquam præmissam naturalem negaret, esto non de infidelitate suspectus, de stultitiâ tamen accusandus esset. Qui verò pertinaciam adderet errori, ut in fide plurimùm claudicans, & ut proximè, & quasi infidelis reputaretur, ut infra. Ecclesia enim, tametsi intelligit, ejusmodi conclusiones non à fide tantùm, sed ex principiis quoque naturæ pendere: quia tamen non putat, hominem rationalem, ea, quę rationi perspicua sunt, & manifesta negare; eum, qui illas negaret, præsumit non in ratione naturali, sed in fide claudicare. Hęc quoad præsens compendio sufficiat prælibasse, fusiùs enim pro rei dignitate tractabimus de locis Theologicis agentes.

§. III.

Quid sit Doctrina purè Theologica.

XXVII. Hoc desideratur ad completam hucusque dictorum notitiam, explicare nimirùm, quid sit Conclusio verè Theologica.

Dico ergo: Doctrina, seu Conclusio verè Theologica, est veritas ex revelatis à Deo, seu ex duabus, vel saltem ex una promissa de fide per legitimam consequentiam, & discursum deducta; ut patet in hisce ratiociniis; *Omnis homo habet liberum arbitrium; sed Christus est homo; Ergo Christus habet liberum arbitrium*; & in isto: *omnis homo est risivus, sed Christus est homo; ergo Christus est risivus*. In quorum utroque conclusio illata est veritas Theologica, & in primo infertur ex duabus præmissis, quæ sunt ambæ de fide in secundo autem ex uno principio de fide, & altero naturali, & certo. Dico *certo*, quia veritas, quæ ex uno principio revelato, & altero naturali solùm probabili deducitur, non est propriè, & in rigore Theologica; ut in hoc exemplo: *Omnis hostia ritè consecrata continet verè, & realiter Sacrum Christi Corpus; sed hæc hostia per illum Sacerdotem ostensa, & elevata est ritè consecrata*; ergo *hæc hostia verè, & realiter continet Christi Corpus*: ubi conclusio esto procedat ex principio de fide, nempe majori propositione, quia tamen minor propositio est solùm probabilis; cùm probabile tantùm sit, illum Sacerdotem talem hostiam ritè consecrasse, cùm non sit certum, nullum defuisse ex requisitis ad validè consecrandum. Cumque aliàs ex regulis dialecticæ conclusio sequi debeat debiliorem partem, ideò illa conclusio non est Theologica, neque scientifica, quia non omnimodè certa, sed potiùs prudentialis, quia certa solùm moraliter; sufficiens tamen, ut illam teneamur absolutè adorare.

XXVIII.

XXVIII. Ex hoc infertur primò, Conclusionem Theologicam deductam ex duabus præmissis, unâ de fide, & alterâ naturali, esse minoris certitudinis, quàm sit illa, quæ ex duabus de fide deducitur; majoris tamen, quam sit quæcumque alia Conclusio non Theologica. Ratio prioris partis est, quia eò conclusio certior est, quò certiora sunt principia, ex quibus fluit, cùm ab iis suam certitudinem sumat; sed duo principia, quorum utrumque de fide est, certiora sunt, quàm duo, quorum unum de fide sit, & alterum naturale; ergo &c. Ratio verò secundę partis est, quia Conclusio Theologica procedens saltem ex una præmissa, quæ sit de fide, est saltem virtualiter, seu in sua causa, revelata, Conclusio verò non Theologica nullo modo est revelata: sed conclusio virtualiter revelata certior est eâ, quæ nullo modo revelata est; quia principia revelata, quibus nititur illa, certiora sunt principiis naturalibus, quibus nititur ista, utpote sumentia suam certitudinem à Divina Veritate, & veracitate, quæ summa est, & à qua omnis veritas naturalis derivatur; ergo &c.

XXIX. Infertur secundò, Conclusionem Theologicam non esse tantæ certitudinis, quantæ est propositio de fide. Tum quia propositio de fide est principium, unde Conclusio Theologica sumit suam certitudinem, principium autem (ajunt logici) certius est, quàm conclusio, secundùm axioma: *propter quod unumquodque tale, & illud magis*. Tum, & maximè, quia motivum, seu ratio certitudinis in propositione de fide est dictum, seu locutio divina, quæ omni certitudine certior est, cùm nil certius sit, quàm esse verum id, quod Deus dixit, qui est prima, & summa veritas, & veracitas, quæ nec falli, nec fallere potest. Certitudo autem Conclusionis Theologicæ fundatur in dependentia, & connexione cum principiis de fide, ex quibus per legitimam consequentiam deducitur, quę longè minus certa est, quàm sit certa divina locutio.

XXX. Dices tamen: hæc propositio *Christus habet duas voluntates* est conclusio Theologica deducta per hunc discursum: *suppositum habens duas naturas, habet duas voluntates; Christus est suppositum habens duas naturas, divinam, & humanam; ergo Christus habet duas voluntates*: & tamen hæc conclusio est tantæ certitudinis, quantæ propositio de fide, cum sit fide tenenda; ergo conclusio Theologica est tantæ certitudinis &c.

Si dicatur, dictam propositionem habere certitudinem fidei, non quatenus est conclusio Theologica deducta per discursum ex præmissis de fide, sed quia aliundè, & ipsa est propositio de fide definita in VI. Synodo OEcumenica contra Monothelitas, tanquam revelata in Verbo Dei.

XXXI. Contra. Saltem ista propositio *Christus est risivus* est conclusio merè Theologica, & nullibi definita ut de fide, & tamen certitudine fidei certa est, ut, qui illam negaret, esset hæreticus.

Respondetur, qui dictam propositionem negaret, non fore hæreticum, quia illam immediatè, & præcisè negaret, sed quia negando hanc propositionem *Christus est risivus*, præsumeretur negare istam alteram: *Christus est homo*, quæ de fide est, & ex qua naturaliter sequitur illa.

XXXII. Adhuc tamen urgebis: Ista propositio: *Christus mortuus est pro me*, est conclusio Theologica illata ex ista de fide: *Christus mortuus est pro omnibus*: & tamen est certa certitudine fidei, dicente Paulo *ad Galat. 2. v. 20. In fide vivo Filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me*: ergo &c.

Resp. negando majorem. Hęc enim propositio *Christus mortuus est pro me* non est conclusio merè Theologica, sed articulus Fidei; licèt enim videatur inferri ex ista *Christus mortuus est pro omnibus*, iste tamen discursus non

est verè illativus, sed solùm explicativus; sicut enim iste discursus: *Omnis homo est rationalis; ego sum homo;* ergo *ego sum rationalis* non est discursus verè illativus, sed solùm explicativus, quia significatum hujus propositionis: *Ego sum rationalis* continetur *in ista omnis homo est rationalis;* ita in præfato discursu. Hæc enim propositio *Christus mortuus est pro me*, continetur quoad suum significatum in ista *Christus mortuus est pro omnibus hominibus*. Quare, qui ei assentitur, non assentitur ratione connexionis cum ista revelata; sed quia putat, Deum revelando Christum mortuum esse pro omnibus: revelasse etiam esse mortuum pro singulis hominibus, & consequenter etiam pro se.

XXXIII. Ex dictis liquidò apparet, quid sit quęstio, & conclusio verè Theologica (pro eodem enim accipio quęstionem, & conclusionem. Dum per interrogationem electa in controversia ponitur, quæstio est, dum per argumentationem colligitur, & resolvitur, conclusio) non omnes enim quæstiones, quæ à Theologis hodie agitantur in scholis, Theologicę sunt. Inutiles illæ, & ab humano, ac luxurianti ingenio excogitatę, quęque à Theologicis principiis alienę sunt, neque ullam cum illis connexionem habent, etsi plerumque impleant Theologorum scripta, & in disputationibus principem locum obtineant, ad Theologiam minimè spectant; quæ cum Dei Doctrina sit, & ex dictatis à Deo procedat, solidas, aptas, utiles quęstiones, ut suas admittit; ineptas, vanasque, & inutiles rejicit ut extraneas. *Ego sum Deus tuus* (inquit Isaias *c. 48. v. 17.*) *docens te utilia*. Theologia ergo inutilia non colligit: quin super fidei fundamentum, quod ab Apostolis positum est, aurum, argentum, lapides pretiosos superędificat *1. Cor. 3. v. 12.* Unde qui ligna, fęnum, & stipulam coacervant, ii non ex Theologia, sed ex luxuriante ingenio faciunt.

XXXIV. Neque tamen solas eas quęstiones ad Theologiam spectare puto, quę ex principiis revelatis immediatè resolvuntur. Alię enim sunt quasi Theologiæ appendices, quæ explicandi gratià illâs, quę verè, & propriè Theologicę sunt, appositè, & graviter adjunguntur, quę jure quodam, vel similitudinis, vel propinquitatis, vel etiam ordinis, Theologicæ non absurdè vocari possunt; sive quia inventę sunt ad explicanda, & quodammodo suadenda Theologię principia contra ea negantes, vel revocantes in dubium; sive, quia aptę sunt ad clariùs intelligendas Theologicas veritates. Quę res D. Thomam, cęterosque Theologos adduxit, ut in quęstionibus Theologicis quęrant de existentia Dei, aliisque, quę potiùs deberent supponi; & ne unum quidem principium in Theologia adsit, quod in quęstionem Theologi non verterint, ut si à quopiam fuerit negatum, qui fortè alia principia concesserit, parati sint ex his, quæ concesserit hominem evincere. Hoc enim scientię supremę privilegium est, sua principia, nedum supponere, sed, si oportuerit, probare, explicare, tueri. Quod idem circa conclusiones inde deductas multò magis præstare illi conceditur, si utile, ac expediens judicaverit: de quo monitum velim Theologiæ candidatum, ut utilia ab inutilibus possit secernere.

XXXV. Quęstionum ergo Theologicarum, ex Cano *lib. 12. cap. 5. de locorum usu*, duo sunt genera; alterum cognitionis, serviens nimirùm contemplationi; alterum actionis concernens ea, quæ agenda sunt. Primi generis sunt illæ, quarum finis est cognitio, & scientia, ut si quæratur: an Pater, & Filius sint unum principium Spiritus Sancti, vel duo. Num Divinæ Personę distinguantur absolutis, an relativis. Secundi generis sunt, quarum finis est actio, & salus hominis ut: an Pęnitentia sit ad salutem necessaria ut medium, an ut præceptum.

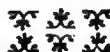
ptum. An Sacramenta novę Legis gratiam conferant, & virtutes. Quęstiones, ad cognitionem spectantes, sunt quadruplicis generis, ut cùm de Deo, vel Angelo, aut anima rationali quęritur, an sit, quid sit, qualis sit, aut cur sit. Quæstionum verò actiones concernentium duo sunt genera; unum ad salutem necessarium, alterum utile tantùm. Prioris generis sunt; an si honor Christi periclitetur, aut salus etiam spiritualis proximi, homo Christianus teneatur vitam prodigere; an detur præceptum de Baptismo subeundo. Posterioris verò generis, cum quæritur: an aqua lustralis diluat peccata venialia, tollatque pęnas temporales vi suâ, vel (ut ajunt) ex opere operato; an solum ex opere operantis, ejusque merito. Num Ecclesiæ Sacramentum ex attrito faciat contritum; & an recedente fictione, suum effectum conferat, sicut Baptismus, & Pęnitentia. Quarum quęstionum plena est D. Thomæ summa. Theologus enim non semper de necessariis disserit, sed quandoque etiam de his, sine quibus salus, religioque constat.

XXXVI. Quęstiones insuper Theologicæ, sive ad cognitionem, sive ad actionem spectantes, alię naturales sunt, quarum cur ita sint, naturalis ratio reddi potest. Alię supernaturales, quę ex supernaturalibus tantum principiis definiuntur. Aliæ mediæ, quæ partim ex supernaturali, partim ex naturali principio pendent. Primi generis est quęstio: num *Deus sit ubique:* num *immutabilis:* num *animus hominis immortalis sit:* quorum probationes ex Sacris Litteris esto petere liceat, quâ ratione ad fidem utique pertinent, sunt tamen etiam lumine naturæ claræ, & evidentes; ideòque fidei quæstiones per se non sunt, sed fidei quasi appendices. Secundi generis est hæc: *an omnes mortui simus:* quam Paulus hac argumentatione definit: *Si pro omnibus Christus mortuus est, omnes mortui sunt; at pro omnibus mortuus est Christus;* ergo *omnes mortui sunt.* Item ista: *an omnes resurgemus.* Quam Apostolus terminat sic: *Christus resurrexit:* ergo *& nos resurgemus.* Tertii generis ista est: *Num Christus sit risivus: num habeat duas voluntates, duos intellectus,* quæ ex principio naturali, & supernaturali finiuntur, ut supra dictum est.

XXXVII. Alia etiam Theologicæ quæstionis cujuscumque generis divisio addi potest. Aliquæ enim sunt, pro quarum veritate Theologus etiam cum capitis discrimine stare debet, quia sunt veritates ad fidem spectantes, sicut istæ: *An Christi anima simul, atque verbo conjuncta fuit, Deum clarè viderit;* & an *in aliquo ex locis inferis Purgatorium sit, ubi fidelium animę peccatorum pęnas luant.* Aliæ verò, quæ in utramque partem, & ignorari, & negari sine fidei jacturâ possunt; Quarum plura exempla profert S. August. *lib. 2. de peccato origin. contr. Pelag. cap. 23.* & alibi sæpè, ut: *Cum quæritur qualis, vel ubi sit Paradisus:* ubi constituit Deus hominem *quem formavit ex pulvere,* cum tamen illum esse Paradisum *fides Christiana non dubitet. Vel cum quæritur, ubi sit nunc Elias, vel Henoch, an ibi, an alicubi alibi, vel cum quæritur, utrum in corpore an extra corpus in tertium Cęlum sit raptus Apostolus,* an viderit clarè Deum, & similia, quæ in utramque partem salvâ fide resolvi possunt.

XXXVIII. Officium itaque Theologi erit sæpè dispicere, quam quæstionem sit versaturus, & identidem se interrogare, cujus generis illa sit, & maximè, an præter fidem illa sit, an potius ad fidem, religionemque pertineat, ut quæ ad fidem minimè necessaria est, sobriè, ac sine animi contentione pertractet, totusque incumbat illi stabiliendæ, quâ Fides, & Religio juvari possit. Hoc faciet, si nomen Theologiæ secum ipse reputet, titulumque suum, hoc est Theologi, frequenter legat, sciatque, nullam sibi quæstionem adsciscendam, nisi quæ ad

ad veram, quæ supra naturam est, Christi, Apostolorum, & Prophetarum, Philosophiam referatur. Hujus considerationis immemores quidam, innumeris in quęstionibus, præsertim Dialecticis, Physicis, Metaphysicis explicandis, importunissimi, longissimi sunt; in quæstionibus verò Theologię propriis adeò frigidi, & parci, ut vix eas attingant; Hoc dico, non quia quęstiones istas omnino à Theologis exterminandas putem. Est enim animorum, ingeniorumque exercitatio non modò acuminis plena, sed etiam ad Theologiam scholę valdè utilis, sed ne in istis Theologus adeò immoretur, ut in eis tractandis, quasi sibi finem constituat. Sic S. Augustinus *lib. 2. de Genesi ad litteram cap. 9. & 10.* varias quęstiones, in quibus Manichęi immorabantur, quasi prætteriens, solvit, quia illis ineundis, atque tractandis, neque Episcopo temporis satis erat, neque illis, quos ad salutem, & Sanctę Ecclesię necessariam utilitatem, cupiebat informari; hoc facto reprehendens illos, qui in iis excitandis, atque solvendis, longa, & rebus salubribus impendenda, temporum spatia occupant. Hoc ego exemplo munitus, in iis quęstionibus, quę vel Theologicę verè sunt, vel ad eas explicandas conferunt, totus ero, alias in scholis tractari solitas, strictè, & quasi prętereens tangam. Nec enim iis consentio, qui scholę perpetuam invidiam conflantes, spargunt, controversias circa Aristotelem exortas, esse disquisitione Theologi prorsùs indignas, cum, si quę in Cicerone erant ambigua, ea non sit dedignatus explicare S. August. *lib. 2. de ordine cap. 16.*

DUBIUM V.

De variis errorum gradibus.

§. I.

Quædam præmittuntur.

I. Post completum scrutinium de veritatibus fidei, vel quę fidem quomodolibet tangunt, ad eandemque reducuntur, instruendus est Theologię candidatus, de erroribus illis oppositis. Sed quoniam errores eorum, qui de fidei veritatibus pravè senserunt, non in eodem gradu esse accepimus à Concilio Constantiensi *sess.* 8. hos omnes errorum gradus paucis exponere dignum erit. Et fanè sicut lęsiones corporum, alię sunt mortales, quę immediatè auferunt vitam, alię verò, quę licèt non auferant vitam, homo tamen per eas malè se habet, & disponitur ad corruptionem, vel in toto, vel in parte: sic errores, & propositiones lędentes fidem, alię sunt, quę immediatè illam destruunt, & sunt illę, quę manifestam continent hęresim, aut infidelitatem, alię verò, quę licèt illam immediatè non destruant, ad fidei corruptionem tamen disponunt.

II. In dignoscendis autem erroribus, & propositionibus fidei quomodocumque nocivis, & earum gradibus, censurę Ecclesię standum est. Non minus enim infallibilis debet esse Ecclesia in rejicienda doctrina non sana, & Fidei Catholicę quomodocumque nocivâ, quàm in admittenda doctrina sana, & fidei consonâ; sed propter primum ad dignoscendum, an aliquid sit à Deo revelatum, vel Divinę Fidei consonum, recurrendum est ad Judicium Ecclesię, ut dubio pręcedente statuimus; ergo ob secundum ad rejiciendum aliquid, ut contrarium revelatis à Deo, & Fidei Catholicę nocivum, expectandum est judicium, & censura Ecclesię. Sic ut, quem-

quemadmodum non est tenendum, aliquid esse revelatum, & de fide, donec Ecclesia, ut tale illud proposuerit, ita neque tenendum erit, aliquid esse contrarium fidei, donec Ecclesia suâ censurâ illud non notaverit. Censura enim est nota, quâ Ecclesia præhabito rigoroso examine, inurit aliquas propositiones non continentes doctrinam sanam circa materiam fidei, seu fidem Catholicam aliquomodo lędentes.

III. Quòd si dixeris, doctrinam aliquam esse nocivam fidei ex hoc solo, quòd sit contraria Verbo Dei: ergo ex hoc pręcisè absque ullo respectu ad Ecclesię judicium, aut criterium nociva fidei censenda erit.

Nego consequentiam: esto enim ex solâ oppositione cum Verbo Dei doctrina aliqua evadat fidei nociva, ut tamen à nobis tanquàm talis habeatur certò, ad Ecclesiam respicere debemus. Vel enim contrariatur veritati clarè revelatæ, ut sunt veritates ad salutem prorsùs necessariæ, & sic doctrinam illis contrariam tutò dignoscimus per Ecclesiæ constantem, ac perpetuam consensionem. Vel non adeò clarè constat, eam esse à Deo revelatam, nec de traditione satis compertum est: ideò ad hoc certò dignoscendum, ad Ecclesiæ judicium, & criterium Catholicus confugere debet, & ex hoc doctrinam contrariam dijudicare. Hinc Sanctus Augustinus *lib. 2. contr. Cresconium cap. 32.* apertè profitetur, se non recipere doctrinam Cypriani de baptizandis Hæreticis, & Schismaticis, quia hoc non recipitur ab Ecclesia. *Non accipio* (inquit) *quod de baptizandis Hæreticis, & Schismaticis B. Cyprianus sensit, quia hoc Ecclesia non accipit, pro qua B. Cyprianus sanguinem suum fudit.* Et eâdem ratione ab erroris labe Cyprianum excusat, quia ejus doctrina ab Ecclesia nondum fuerat judicata *lib. 2. de baptismo contr. donat. c. 4.*

Huic judicio omnes viri Catholici se, suasque doctrinas subjiciunt, parati semper, in omnibus corrigi ad limam Catholicæ Ecclesię, quibus facem præfert exemplo suo D. Hieron. *epistol. 14. alias 57. ad Damasum*, qui cùm ab Episcopo Arianorum, & aliis multum agitaretur, nec sciret, an Catholicè admittere posset tres hypostases in Deo, ad Cathedram Apostolicam confugit. *Ideo*, inquit, *mihi Cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam censui consulendam.* Inde laudatâ fide Romanâ, dicit: *Ego nullum primum, nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ, idest Cathedræ Petri communione consocior*; Deinde rogat Damasum, ut decernat, an debeat fateri tres hypostases: *Decernite, obsecro, si placet, non timebo, tres Hypostases dicere.* Hinc etiam fit, ut licèt aliqui SS. PP., vel etiam Doctores aliqua scripserint, quæ hisce temporibus contraria fidei judicantur, non censebantur tunc, vel censendi modò sunt hæretici, quia eo tempore nondum ab Ecclesia declaratum erat, eorum doctrinam esse Verbo Dei oppositam, habebantque insupèr animum paratum retractandi eam, si fortè Ecclesiæ judicio non foret comprobata, quare Cyprianum excusat D. Aug. sup. laudatus.

IV. Septem ergo gradus propositionum, seu doctrinarum censurabilium recensentur in Conc. Constantiensi *sess. 8.*, ubi examinatis articulis VViclessi, sancitur, plures ex illis esse *notoriè hæreticos*, & à pluribus SS. PP. reprobatos, alios *non Catholicos*, sed *erroneos*, alios *scandalosos*, & *blasphemos*, quosdam *piarum aurium offensivos*, nonnullos autem *temerarios*, & *seditiosos*. Octava censuræ species colligitur ex Bulla S. Pii V. contrà Bajum, in qua præfatis additur propositio *suspecta*: & *in cap. accusatus in 6.* adjungitur nona, nempe *sapiens hæresim*. Relatis censuris nonnulli addunt subsequentes, nempe *proximas hæresi*, *suspectas de hæresi*, *malè sonantes*, *simpliciùm seductivas*, *schismaticas*, *injuriosas*, *judaicas*, *paganas*, & *atheas*. Has ergò omnes pro viribus excutiemus.

§. II.

De propositione, seu doctrina hæretica.

V. DIco. Propositio, seu doctrina hęretica illa est, quę immediatè adversatur, aut expresso Dei Verbo, aut expressæ definitioni Ecclesię. Dicitur adversari Dei Verbo, quia Dei Verbum, sive scriptum, sive traditum sunt duo fontes, ex quibus hauriuntur omnes articuli fidei. Dicitur etiam adversari verbo Dei *immediatè* ad differentiam propositionis erroneę, quę (ut dicemus) adversatur Dei Verbo solùm mediatè, quia adversatur propositioni deductæ ex Dei Verbo. Dicitur adversari Verbo Dei expresso, hoc est veritati, quæ in Verbo Dei expressè continetur, ut sunt Christi mors, sepultura, resurrectio &c. Hinc patet, hanc propositionem, quæ inter quinque Jansenianas damnata legitur num. 2. ab Innocentio X. *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur*, meritò tanquam hæreticam fuisse proscriptam, quia contradictorie immediatè opponitur huic expresso Dei Verbo *Act. 7. v. 51. Vos semper Spiritui Sancto resistitis*. Sicut & hanc aliam ab Alexandro VIII. damnatam: *homo non tenetur amare Deum neque in principio, neque in decursu vitæ suæ mortalis*. Contradictoriè etenim adversatur huic expresso Dei, & Christi mandato *Deuteron. 6. 5., & Matth. 22. v. 37. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*.

VI. Dicitur insuper, *aut expressæ definitioni Ecclesiæ:* siquidem propositio, quę implicitè tantùm continetur in Dei Verbo, postquam Ecclesia declaravit, eam revera in illo contineri, Fide Divinâ expressè credi debet ab iis, quibus sufficienter innotuit latum ab Ecclesia judicium. Propter hanc rationem doctrina de rebaptizandis baptizatis ab hæreticis cum debita forma, & intentione, sicut & doctrina de celebrando Paschate quartadecimâ lunâ Martii, quàcumque die inciderit; esto olim non foret doctrina hæretica, quia nondùm expresso Ecclesiæ judicio constabat, oppositam doctrinam implicitè contineri in Verbo Dei, sive scripto, sive tradito, postquàm Ecclesia hac de re in plenariis Conciliis suam tulit sententiam, utraque doctrina habenda est, ut hæretica.

VII. Sic ergo explicata conclusio, hoc discursu probatur. Ea propositio, aut doctrina rectè dicitur hæretica, quæ immediatè contradictoriè opponitur doctrinæ, & propositioni Catholicæ: ideo enim hæc propositio, *Christus non est Deus*, hæretica est, quia directè contradicit huic alteri, quæ est Catholica, *Christus est Deus*, seu *Filius naturalis Dei consubstantialis Patri:* sed propositio, quæ adversatur, aut expresso Dei Verbo, aut expressę definitioni Ecclesię, est contradictoria propositioni Catholicæ; hæc enim definitur, quòd sit ea, quæ expressè in Dei Verbo continetur, aut si tantùm implicitè, ab Ecclesia declarata fuit reverà in Verbo Dei contineri; ergo &c.

Ut autem aliqua propositio possit hæreticâ censurâ notari, debet esse, vel in materia juris ad fidem, sive mores pertinens, vel in materia, quę in Dei Verbo, aut scripto, aut tradito contineatur, aut in materia facti connexi cum Jure. Aliæ enim quæstiones puri facti, quæ in Dei Verbo nec explicitè, nec implicitè continentur, etsi accesserit Ecclesiæ judicium, materiam fidei non constituunt; ideòque doctrina contraria non esset habenda, ut hæretica, quia non contradiceret Ecclesiæ judicio infallibili regulato à Dei Verbo, sed humanâ informatione. Sic qui diceret, sextam Synodum malè damnasse, & inter hæreticos Monothelitas rejecisse Honorium Papam, non esset hæreticus, quia licèt judicio Ecclesiæ sese opponeret, non tamen in eo, in quo regitur à Verbo Dei, sed tantum ex humanâ

manâ fallibili informatione. Ita Cardinales Turrecremata *lib. 2. de Ecclesia cap. 93.*, & Bellarminus *lib. 4. de Rom. Pont. c. 11.*

VIII. Observat tamen Mag. Cano *lib. 12 de locis Theol. cap 7.* non semper doctrinam, vel propositionem hęreticam certò indicare, in eo, qui eam profert, vel scribit, hęresim esse. Sicut enim (inquit ille) urina est impropriè sana, quia signum est sanitatis, etiamsi fallax aliquando sit, sic propositio, vel in voce, vel in scripto vocatur hęretica, quòd signum hęresis esse soleat, quamvis interdum is, qui dixerit, ab hęresi excusetur, quia ignorans fuit. Potest ergo propositio aliqua hęretica esse solùm ex genere, & ex objecto, non autem ex subjecto, sicut concubitus primus Jacob cum Lia, quæ non erat sua, dici potest fornicarius ex specie, & ex objecto, qui tamen ex subjecto, idest ex parte Jacob, qui concubuit cum Lia, credens invincibiliter esse suam, fornicarius non fuit. Sic doctrina aliqua ex objecto, & materialiter dici potest hęretica, quin formaliter, & ex subjecto hęresis sit, si eam proferens erret, putans esse Doctrinam Catholicam. Neque enim ex eo, quòd contradicat fidei statim hæresis est, sicut nec omnis color, qui contrariatur albo, statim niger est. Sic igitur fieri potest, ut in Christiano, error aliquis sit fidei aliquo modo adversus, quin adhuc formaliter hęresis sit, ut patet in allato exemplo de colore albo, cui rubeus, glaucus, viridis contrarii sunt, imperfectè tamen. Et eâdem proportionali ratione quidam etiam sunt Christianorum errores, qui cum inchoati sint, & informes, hęreseos speciem nondum attingunt, licèt ad eam ipsam proximè accedant. Ut ergo doctrina aliqua formaliter, & subjectivè hęresis sit, debet errori circa fidem habere adjunctam pertinacem electionem, & adhęsionem errori contra ipsam, ita ut qui illam tenet sciens, & volens eam teneat, quamvis se à Catholico Grege noverit separari. Quòd si ignorans, adhuc culpabiliter, in eo errore versetur, peccabit quidem, sed non peccato hęresis.

§. III.

De propositione erronea, & errori proxima.

VIII. Quantùm ad propositionem erroneam. Noto, propositionem erroneam in sui latissima significatione idem esse, ac propositionem falsam, quia error dicitur ex eo, quod à scopo veritatis aberret. Propositio verò erronèa Theologicè dicitur omnis propositio à fidei veritate devians: quo sensu etiam propositio hæretica erronea dici potest. At strictiùs loquendo error Theologicè est quid inferius ad hęresim, hęresi tamen proximum. Quare propositio erronea in stricta acceptione illa est, quæ equidem fidem immediatè non destruit, ad ejus tamen destructionem proximè disponit.

IX. Hoc supposito. Omisśâ opinionum varietate, Dico, Propositionem erroneam in fide esse illam, quę opponitur veritati, seu doctrinę, quam unanimis SS. Patrum, ac Doctorum consensus judicat esse revelatam, sed nondum per Ecclesiam definita est: vel illam, quę opponitur doctrinę, non quidem per Ecclesiam definitæ, aut formaliter, & expresśè revelatę, communiter tamen à Doctoibus per discursum necesśariò illatæ ex revelatis. Quare conclusio Theologica communiter dicitur virtualiter revelata, quia ita proximè accedit ad fidem, ut nihil ei desit, quò de fide sit, nisi expressa Ecclesiæ definitio. Unde fit, quòd propositio erronea, & hęresi proxima coincidant. Sit exemplum: usque modò Ecclesia non definivit, quòd in hac propositione *Christus est homo* includatur ista *Christus est risivus*. Ex communi tamen Theo-

Theologorum sensu habetur, quòd ista *Christus est risivus* contineatur in ista *Christus est homo*, quia scriptura innuit, Christum esse hominem perfectum habentem hominis proprietates, saltem quarto modo proprias hominis, sicut est risivitas. Qui ergo negaret, Christum esse risivum, non esset quidem hæreticus, quia non negaret veritatem expresse contentam in scriptura, vel definitam ab Ecclesia; esset tamen erroneus, & hæresi proximus. Sic opinio Cypriani de invaliditate Baptismi collati ab hęreticis; Opinio Sergii de una tantùm in Christo operatione, potuit dici erronea, antequam Ecclesia definiret, oppositum contineri in Verbo Dei, nunc autem postquam Ecclesia definivit, non amplius erronea tantùm, sed hæretica censenda est.

X. Conclusio sic explicata probatur. Nam per hoc propositio erronea differt ab hæretica, quia ista negat veritatem, aut expresse revelatam, aut implicitè solùm, sed additâ Ecclesiæ Catholicæ definitione. Differt quoque à cæteris propositionibus censurabilibus, ut infra dicetur.

Porrò immeritò ab Juenin. *Instit. Theolog. Prolegomen. dissert. 5. de propos. censur. qu. 2.* reprehenditur Melchior Canus, quòd propositionem erroneam unicè dixerit esse eam, quæ adversatur quidem alicui veritati Catholicę, seu quam universa tenet Ecclesia, sed tamen quâ fides non evertitur, licèt aliqua ei labes inferatur. Nam laudatus Canus in tres gradus distinguit propositiones erroneas. In primo ponit illam (de qua Juenin.) quâ scilicet fides quatitur, sed non evertitur. Distinguit enim veritates Catholicas, seu quas universa tenet Ecclesia in eas, quibus sublatis fides tollitur, & eas, quibus sublatis fides lęditur, sed non perit, ut sunt istę: *speciales orationes applicata uni personę per Prælatos, seu Religiosos, magis prosunt, quàm generales. Religiosi non tenentur labore manuum victum quærere, sed licet eis esse mendicos*; quibus si quis contradicat, erroneus quidem erit, hęresique proximus, sed nondum hęreticus. In secundo autem gradu ponit illam, quæ contradicit quidem veritati, quæ sapientum quidem opinione constanti, fidei veritas est, sed nondum ut talis ab Ecclesia definita, nec certo argumento demonstrata. In tertio verò gradu eam ponit, quæ certæ veritati Catholicę adversatur, non manifestè quidem, sed sapientum omnium longè probabili, ac fermè necessaria sententia; concluditque: *Quicumque ergo vel doctrinam fidei appendicem liquidò evertit: vel fidem ipsam in discrimen adducit vehementer, ille sanè in Christiana disciplina errat, atque adeò ejus dicta jure appellantur erronea*. Canus ergo nostrę resolutioni non refragatur, sed eam extendit.

XI. Propositio errori proxima est illa, quæ opponitur ei, quam plures, sed non omnes Theologi censent esse Conclusionem Theologicam. Sic propositio negans, facta consecratione manere vera accidentia panis, & vini, videtur errori proxima, quia opponitur huic: In Sacramento Altaris facta Consecratione manent vera accidentia, quam plures, imò Theologorum sanior pars, censet, esse conclusionem Theologicam illatam ex definitionibus de fide Conciliorum, Constantiensis, & Tridentini.

§. IV.

Alia species propositionum censurabilium.

XII. Propositio sapiens hæresim (quæ non in alio videtur differre à propositione hæresis suspecta, nisi quòd illa cum maiori, ista cum non adeò magna, multâ tamen probabilitate judicatur hæretica) illa est, quæ saporem, & suspicionem hęresis ingerit; Vel quia in se ad hæresim videtur accedere, vel hæresim re-

redolere. Vel quia licèt in aliquo sensu tolerari posset, tamen ex circumstantia personæ, loci, & temporis adjunctam habet gravem, vel gravissimam suspicionem, aut saporem hæresis. Sit exemplum in hac propositione, *Christus est creatura*, quæ in se ad hæresim Nestorianam accedere videtur: nam cum ly *Christus* supponat pro Persona, videtur asserere, Personam Christi esse creaturam: & licèt prolata à Catholico tolerari posset, quia videtur intelligi, quòd sit creatura quantùm ad humanam naturam; prolata tamen ab hæretico Ariano, vel Nestoriano, maximam suspicionem, & saporem hæreseos facit, nimirùm, ne intelligatur, quòd Christus etiam quantùm ad suppositum sit creatura. Sic etiam ista *fides justificat*, quæ in ore D. Pauli Catholica est, in ore autem Lutheri, qui vult, solam fidem justificare, hæresis suspicionem facit. Quo in sensu damnatæ sunt plures propositiones à Jansenistis prolatæ, quæ licèt in Sacra Scriptura iisdem ferè terminis legantur, & in D. Augustino, in ore tamen Jansenistarum sensum hæreticum præseferunt.

XIII. Propositio sapiens errorem, seu de errore suspecta, ea similiter est, quæ ex circumstantia Personæ, loci, & temporis gravem suspicionem, apparentiam, & saporem erroris ingerit; vel ut alii explicant, ea est, quæ cum erroneâ similitudinem habet aliquam: sicut, si quis propositionem aliquam assereret, quâ assertâ videretur asserere istam: *Christus non est risivus*: sive negaret aliquam, quâ negatâ, videretur negare istam conclusionem Theologicam: *Christus est risivus*.

XIV. Propositio temeraria dicitur illa, quę sine fundamento in scriptura, Patribus, Doctoribus, & traditione, imò contra sensum istorum, in materia fidei, aut morum aliquid enunciat. Pro cujus explicatione adverto ex D. Thoma 2. 2. *quæst.* 53. *art.* 3. *ad* 2. aliquid fieri temerè, *dupliciter posse contingere; uno modo ex impetu voluntatis, vel passionis*, & sic potiùs dicitur præcipitatio. *Alio modo ex contemtu regulæ dirigentis; Et hoc propriè importat temeritas, unde videtur ex ea radice superbiæ provenire, quæ refugit subesse regulæ alienæ.* Cum ergo aliquis absque gravi fundamento resilit ab eo, quod in Theologia communiter docent Theologi, hoc non potest oriri ex alio principio, nisi quia nimis amans judicium proprium, non vult acquiescere majorum sententiis, & ideò temeritatis notam incurrit; Sicut si quis negaret, B. V. fuisse assumtam in Cœlum, etiam quoad corpus; vel negaret historias pias ab Ecclesia receptas, & propositas. Quo morbo recentiores non pauci, criticæ intemperantioris studiosi, laborare videntur. Similes sunt etiam Theologi morales, qui absque ullo fundamento in Scriptura, Patribus, ac traditione solis levissimis ratiunculis moti, varias propositiones, tum circa cultum Deo debitum, tum circa caritatem erga proximum, circa homicidium, & furtum, aliaque ediderunt, quas Alexander VII., & Innocentius XI. meritò confixerunt.

XV. Quæres, an omnis propositio temeraria sit hæretica, aut erronea, & an omnis hęretica, & erronea sit temeraria?

Respondeo ad primum, negativè. Quia multę propositiones temerariæ sunt respicientes facta, quæ post Apostolorum tempora contigerunt; vel si eorum temporibus evenère, non continentur in Verbo Dei, nec immediatè, nec mediatè, nec de illis ulla est Ecclesiæ Catholicæ definitio, & per consequens non sunt hęreticæ, neque erroneę; quia hęreticę, tales dicuntur, quia immediatè opponuntur Verbo Dei, erroneę verò, mediatè.

XVI. Ad secundum verò respondeo, omnem quidem propositionem hæreticam esse temerariam. Quę enim major temeritas, quàm expresso Verbo Dei, aut Ecclesiæ judicio nolle se subji-

subjicere? Non tamen omnem propositionem erroneam esse temerariam: multę namque propositiones erroneæ defensatæ fuerunt à Viris doctissimis, qui eis adhærebant, gravi, ut eis videbatur, nisi fundamento; ideoque temeritatis notâ inuri non debebant, maximè, quia ea in re, Ecclesia nihil adhuc fuerat locuta. Sic temeritatis notam effugit Cyprianus, etsi propositionem erroneam de rebaptizandis hæreticis sustineret. Neque hac notâ configendus erat *Joannes* 22., si (ut aliqui volunt) erroneè defensavit, animas Justorum antè universalem resurrectionem Deum clarè non visuras; ipsi enim non deerant (saltem apparenter) gravia fundamenta.

XVII. Propositio scandalosa ea est, quæ per se occasionem prębet ruinę spiritualis proximo, vel inclinando eum ad peccata, vel avertendo ab exercitio virtutum. Scandalum enim (apud grammaticos) est offendiculum, quod positum ante pedes alicujus causa est, ut cadat. Ut autem propositio sit scandalosa, satis est, ut per se nata sit parere ruinam spiritualem proximi, licèt per accidens, nempè ex partè subjecti, eam non pariat. Insuper propositio scandalosa, ut distinguitur ab aliis, debet esse talis, ut in ea nec hęresis, neque falsum dogma notari possit; aliàs confunderetur cum propositione hęretica, vel erronea. Ut si quis diceret, multa sequi incommoda ex jejuniis Ecclesiasticis, ex votis, ex peregrinationibus, ex confessione auriculari, quibus homines arceri possunt ab exercitio talium operum: vel si diceret: Sanctos mysticos exclusisse à statu animarum unitarum exercitia virtutum, ut impiè asserebat Michael de Molinos.

XVIII. Propositio piarum aurium offensiva dicitur ea, quę aliquid absonum, & subjecto, de quo loquitur, indignum, enunciat, quo audientes offenduntur. Dicitur offensiva aurium, non propter sensum, quem continet, sed propter modum, quo sensum exprimit. Dicitur offensiva aurium, non quarumcumque, sed piarum, quòd enim offendantur, sicut olim Pharisęi offendebantur de Christi doctrina, & modo loquendi, non est curandum. Insuper, an propositio aliqua sit piarum aurium offensiva, non est pensandum ab hominibus, piis quidem, sed indoctis, qui sępè ex imperitia, vel stolida pietate offenduntur ex propositione suâpte natura non offensivâ. Neque enim in ferendo judicio de aliqua propositione, consuli debet promiscuum vulgus, ut benè notat Mag. Canus *lib.* 12. *laudato cap.* 11. sed ii, qui pietati doctrinam conjunxerunt. Si enim turba nobis lex esset, Evangelii verba fuissent piarum aurium offensiva; Turbę enim aliquando Christi verbis turbatæ sunt, imò etiam discipulis durus erat illius sermo. Multaque alia (prosequitur Canus) offensiva dici deberent, quę non sunt, si plebis judicium audiendum esset. Debet insuper propositio offensiva piarum aurium continere aliquid absonum, & indecorum subjecto, de quo est, qualis esset ea, quę indecorè de Deo, aut Sanctis (licèt non falsò) enunciaret. Sicut si de partu Virginis loquens, aliqua indecora misceret, vel actiones humanas Christi, aut partes, & membra corporis ejus turpibus explicaret vocibus.

XIX. Malè sonans propositio, licèt à Mag. Cano loco citato conjungatur cum offensiva piarum aurium, ab aliis tamen ab ea secernitur, & dicitur illa, quæ incongruè, & inordinatè Theologicè loquitur; itaut licèt verum sensum habeat, Theologicè tamen malè sonet. Quare si quis diceret, in Deo sunt tres essentiæ relativæ, sensus Catholicus esset, sed Theologicè loqueretur incongruè, & inordinatè, quia uteretur nomine *essentiæ* ad significandum relativum, quo Divinę Personę distinguuntur, contra bonam Theologiam, eo utentem solum ad significandum absolutum,

tum, & naturam, in qua sunt unum.

Propositio malè sonans ab Juenin, & aliis sic explicatur, quòd sit illa, quæ duos habet sensus, unum congruum fidei, alterum iucongruum; itaut ab audientibus sæpè in malam partem, seu in sensum fidei incongruum trahatur. Sic hæc propositio, *Christus est minor Patre* absolutè prolata, licèt Catholicè sensum faciat, esse minorem Patre quantùm ad humanitatem, juxta dictum Christi: *Pater major me est*; quia tamen alium sensum facit, quòd Christus absolutè, & quantùm ad suppositum sit minor Patre, ideò absolutè prolata malè sonans dici potest.

XX. Simplicium seductiva illa est, quæ sub specie pietatis, vel pretextu boni errorem tegens, apta est simplicium mentes seducere; hujus generis fuerunt plures, quibus Michael de Molinos, ejusque asseclæ, simplices seducebant. Quo etiam pacto Ariani Catholicos simplices in Concilio Ariminensi decipere tentarunt. Ut enim eos inducerent ad subscribendum sub spe futuræ pacis, formulæ, quam ipsi subdolè ediderant, dixerunt, Filium Dei esse *homiusion* Patri. Quare Catholici simplices, putantes, vocem *homiusion* eandem esse, ac istam *homousion*, hoc est *ejusdem substantiæ*, seu *consubstantialem*, & non Creaturam, plures subscripsere. Sed se deceptos agnoverunt, dum noverunt, hac voce *homiusion* Filium non *ejusdem*, sed *similis* tantum *substantiæ* cum Patre, & verè creaturam, Arianos intellexisse, & consequenter non Catholicum, sed Hęreticum sensum fallaciter obtruxisse.

XXI. Schismatica ea est, quæ aperit viam divisioni, & scissioni corporis mystici Ecclesiæ, seu quæ fideles ab unitate Ecclesiæ retrahit, vel ab obedientia superiorum. Sicut si quis diceret, Benedictum XIII. non esse legitimè electum, nec verum Papam, eique non esse obediendum. Sicut Henricus VIII. Anglię Rex, dum suo Edicto declaravit, se in suo Regno esse Supremum, tum in Temporalibus, tum in Spiritualibus Caput, & Gubernatorem, pręcipiens, ne ullum extra Angliam, superiorem Angli agnoscerent.

XXII. Injuriosa propositio est, quę facit injuriam alicui personę, vel statui. Dico alicui personæ, vel statui, quia si esset in Deum, vel Sanctos esset impia, & blasphema. Sic si quis diceret, hunc, vel illum statum Monasticum esse dissolutionibus plenum, nec esse viam ad salutem, sed ad perditionem, injuriosè loqueretur.

XXIII. Impia porrò, seu blasphema propositio est, quæ Deo, Deiparæ, aut Sanctis est injuriosa, vel quia negat perfectiones eis debitas, vel tribuit eis defectus, & imperfectiones indebitas: Ut si quis videns, in hoc mundo bonos sæpè affligi, malos autem in deliciis vivere, Deum vocaret injustum; Si quis Deiparæ virginitati perpetuæ aliquomodo detraheret; si quis de Apostolis infanda evomeret, quòd fuerint homines nequam. & similia. Blasphema etiam habenda est, nedum hæretica, ex damnatis 5. propositionibus Jansenianis prima, nimirùm *aliqua Dei præcepta hominibus justis, volentibus, & conantibus, secundum præsentes, quas habent, vires, sunt impossibilia: deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant*. Facit enim Deum injustum legislatorem, qui præcipit ea, quæ impossibilia sunt, etiam volentibus, nec dat vires, unde possint. Quia tamen blasphemia sępè conjungitur cum hæresi, vel cum errore, vel cum suspicione hæresis, dividi potest in hæreticalem, erroneam, & de hæresi suspectam; quare aliquibus hæc censura non videtur specialis, cum possit cuicumque ferè alteri censurę conjungi.

XXIV. Judaica propositio est, quęcumque de Christo sentit cum Judęis, qualis esset illa, quę Messiam nondum venisse, vel adhuc venturum enunciaret.

XXV.

XXV. Pagana est, quæ cum Paganis plures Deos admittit, qualis est ista, *dii te perdant*.

XXVI. Athea è contra est, quæ cum Atheis Deum esse negat, qualis est illa *Psalmi 13. v. 1. Dixit insipiens in corde suo, non est Deus*. Qualis & quælibet alia, quæ omnem prorsùs religionem, & cultum tolleret; sublatâ enim quâcumque religione, tollitur etiam Deus, cùm nulla fuerit unquam religio, quæ cultum Deo, sive vero, sive falso non exhibuerit; quare, qui religionem habet nullam, nullum Deum pariter habere censendus est. Hinc Atheus fuit miser ille Carthesianæ Sectæ Philosophus, vir natione Judæus, *Espinosa* nomine, qui calcatâ Judaicâ religione, *Tractatum Theologico - Politicum* scripsit unum, ad hoc unicè tendens, ut omnem aboleret religionem, liberum cuique vivendi modum permittens, & purum atheismum insinuaret.

XXVII. Quęres primò. Quid sit propositio improbabilis?

Dico, eam esse, quę nullo, aut Scripturæ, aut traditionis, aut rationis Theologicæ pondere firmatur: probabilitas enim in rebus fidem, vel mores spectantibus, uni ex dictis tribus inniti debet.

XXVIII. Quęres secundò. An propositio improbabilis fundet speciem censuræ à temeraria distinctam?

Respondeo, quod si propositio improbabilis sit, quia non solùm destituitur auctoritatis, & rationis pondere, sed etiam profertur animo sese opponendi communi Theologorum placito, ad censuram temeritatis spectat. Si vero improbabilis sit, quia pręcisè asseritur absque ullo fundamento, non autem animo contradicendi communi Theologorum voto, censurâ temeritatis inurenda non est, quia locutio temeraria, non solùm est locutio imprudens, qualis est illa, quę sine fundamento auctoritatis, & pondere rationis profertur, sed etiam debet esse ex contemtu regulæ dirigentis, ut supra dictum est, seu, quia sic loquens, dictis sapientum non vult acquiescere: quod tunc dignoscitur, quando non solùm suam opinionem profert, sed & contrariam, & communem refutare conatur.

XXIX. Quæres tertiò. An qui privato spiritu propositionem aliquam (aliàs probabilem) notat censurâ gravi, censuram incurrat?

Respondeo cum distinctione. Vel enim propositio illa unanimi sensu Theologorum, ut probabilis admittitur. Et sic, qui illam censurare auderet, incurreret notam gravis temeritatis: quia absque gravi rationis fundamento sese opponere unanimi sensui Theologorum, nota temeritatis est. Vel propositio illa apud aliquos probabilis est, apud alios verò improbabilis, & sic nullam censuram incurrit. Constat ex praxi S. Sedis, ad quam quotiescumque delatæ sunt hujusmodi querelę de censuris hinc inde latis super propositionibus inter Theologos controversis, ut in materia de efficacia gratiæ, de probabilitate, de dispositione ad Sacramentum Pęnitentiæ, vel aliis similibus, nil aliud facere consuevit, quàm utrique parti silentium indicere, donec S. Sedes super his judicium suum protulerit.

Vetat tamen Innocentius XI. in suo decreto, quo 65. propositiones proscripsit, ne quisquam privatâ auctoritate audeat propositionem aliquam censura notare, cùm hujusmodi judicium soli S. Sedi reservetur. Verba Decreti sunt: *Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque imposterum se abstineant, & ut paci, & caritati consulatur; idem Sanctissimus in virtute Sanctæ Obedientiæ præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quàm in thesibus, disputationibus, ac prædicationibus, caveant ab omni censura, & nota, necnon à quibusvis convitiis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à S. Sede recognitæ, super iisdem*

iisdem propositionibus judicium proferatur. Quibus verbis præceptum continetur, sed nullâ censurâ contrafacientes notantur. Verùm, ut pleniùs de hac materia juvenis candidatus instrui possit, ponitur.

DUBIUM VI.

An omne dogma Catholicum sit Fidei dogma, & an omne Fidei dogma sit articulus Fidei.

§. I.

Resolvitur prima Pars.

I. Dubium istud excitat Annatus *lib. 1. Apparat. artic. 7.*, quia (inquit) Catholici dogmatis nomine decipi communiter solent Tyrones non pauci, arbitrantes nimirum, nihil omnino dogma Catholicum dici posse, nisi sit fidei dogma. Propterea statuit, dogma Catholicum genericè, & latè sumtum, nihil aliud esse, quàm doctrinam Ecclesiæ Catholicæ, seu doctrinam, quę licitè, & citra censuram in Catholica tenetur Ecclesia. Hoc supposito.

II. Dicit, Dogma Catholicum hoc modo acceptum triplex esse, aut dici posse, videlicet imperatum, liberum, & toleratum. Dogma imperatum est doctrina, quam Catholica Ecclesia sic profitetur, ut cunctis eam fidelibus proponat cum obligatione eam tenendi, & credendi. Liberum verò est doctrina, quam liberum est cuique tenere, vel non tenere, qualis est doctrina, quæ nec de fide est, nec fidei nociva, aut moribus, ideoque vocatur doctrina libera. Toleratum verò dogma illud est, quod in Ecclesia Catholica toleratur, nimirùm permittitur cuique, illud tenere, vel non tenere; quia nondum satis notoriè fidei nocivum, vel erroneum, aut hæreticum deprehenditur; & talis est quæcumque doctrina, quæ à multis licèt impugnata, & rejecta, nondum tamen est Ecclesiæ judicio damnata: & hæc dicitur tolerata.

III. Ex his solùm Dogma Catholicum imperatum, est verè, & propriè dogma Catholicum, & dogma Fidei; reliqua verò duo, liberum nimirùm, & toleratum solùm genericè, & latè Catholici dogmatis nomine appellantur, nec fidei dogmatis nomenclaturâ donari possunt. Et probatur. Illud enim solùm propriè dogma Catholicum, & Fidei est, quod ità Ecclesia docet, ut imperet omnibus fidelibus credi, & teneri, & si quis tenere, aut credere refragetur, illum à se ejiciat, tanquam alienum, & hæreticum: Sed Ecclesia id solùm præcipit de dogmate imperato; alia enim, vel libera relinquit, vel in utramquè partem tolerat, & sustinet: èrgo solum dogma imperatum dogma fidei est, & strictè dogma Catholicum. Quid enim aliud vox *Catholicum* sonat, nisi *universale*: unde Vincentius Lirinensis in suo Commonitorio 1. *c.* 3. *id* (inquit) *propriè Catholicum est, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est.*

IV. Dogmatis Catholici imperati, & propositi omnibus cum obligatione illud credendi tanquam fidei dogma, sequentia exempla produci possunt.

1. *Quòd Deus sit unus in essentia, solus, & non multiplex:* contra Polytheos.

2. *Quòd sit trinus in Personis realiter distinctis, Patre, Filio, & Spiritu Sancto:* contra Sabellianos.

3. *Quòd Christus Dominus sit Dei Patris Æterni Filius: eique consubstantialis:* contra Arianos.

4. *Quòd Spiritus Sanctus sit pariter Deus cum Patre, & Filio coadorandus:* contra Macedonianos.

5. *Quòd duæ in Christo sint naturæ* (contra Eutichianos. *duæ voluntates* contra Monothelitas) *una tamen Persona, & hæc Divinà:* contra Nestorianos.

6. *Quòd in Sacramento Eucharistiæ rea-*

realiter sit Christi Corpus, & Sanguis; quòd *Missa sit verum Sacrificium*; quòd *Purgatorium existat post hanc vitam iis, qui non penitùs purgati decesserunt*; quòd *pium, bonum, & utile sit Sanctos invocare*, & alia similia fidei dogmata, quæ omnibus fidelibus credenda proponit, & præcipit Catholica Ecclesia, contra recentiores hæreticos Lutheranos, & Calvinistas.

V. Dogmatis verò liberi exempla sunt.

1. *De impossibilitate, vel possibilitate mundi ab æterno.*

2. *De futuro, vel non futuro Christi adventu, si Adam non peccasset.*

3. *De æterna hominum prædestinatione ante, vel post prævisa merita.*

4. *De efficacia gratiæ, sive ab intrinseco, sive tantùm ab extrinseco, & ex prævisione consensus futuri*, ideoque de *non admittenda, vel admittenda in Deo scientia media.*

5. *De admittenda, vel non admittenda inter divina attributa distinctione formali Scoticâ, vel Thomisticâ virtuali.*

Istæ, aliæque similes doctrinæ, quæ in Scholis Catholicis circumferuntur, quas tenendi, vel repudiandi libera cuique in Ecclesia facultas, dogmata Catholica, idest libera vocari possunt.

VI. Dogmatis verò tolerati exempla fuerunt olim. Primò

Doctrina de millenario Christi in terris regno, post resurrectionem, & judicium extremum futuro, quam tenuisse dicuntur (ex Papia primo inventore) S. Justinus martyr, & Irenæus, quæque in Ecclesia tolerata fuit, usque ad Damasi Papæ tempora.

Secundò, doctrina de non valido hæreticorum Baptismo, quæ tolerata fuit usque ad tempora Concilii Niceni I., vel, ut alii volunt, Arelatensis.

Tertiò, Doctrina de dilata justorum visione beatifica ad extremum usque judicii diem, quæ tolerata fuit in Ecclesia usque ad tempora Benedicti XII., & Concilii Florentini, à quo, sicut & à Tridentino damnata fuit, ut hæretica.

Istæ, aliæque doctrinæ, quæ olim toleratæ fuerunt in Ecclesia Catholica, aliæ etiam, quæ fortè hodie tolerantur, antequam Ecclesia de iis judicium proferat, dici possunt Dogma Catholicum toleratum.

VII. Hæc ex Annato delibata sunt, qui non improbabiliter discurrit. Cæterum nisi abusivè loqui velimus, & dogmatis Catholici nomen à sua vera distrahere significatione, solum dogma, quod Ecclesia Catholica universim profitetur, & docet, quodque omnibus fidelibus credendum, ac tenendum proponit, ac præcipit, itaut qui illud tenere, ac credere recusaverit, Catholicus non sit, sed Hæreticus, verè dogma Catholicum esse, ac dici debere censeo; ideoque idem esse dogma Catholicum, ac dogma Fidei, & pro eodem reputandum concludo. Movet me, quia *dogmata* propriè dicuntur ea, quæ in unaquaque Secta, aut Religione, Decreta, & Statuta sunt: sicque artes, & scientiæ propria *dogmata* sibi vindicant, quæ à professoribus illius artis, vel scientiæ, ut certa, & inconcussa tenentur. *Dogma* enim idem est, ac *Regula*, seu *Canon*. Quare D. Augustinus *lib. 1. qu. Evangelior. q. 11 Dogmata autem*, inquit, *sunt placita Sectarum, idest, quod placuit singulis Sectis*. Ex quo fit, quòd dogma Catholicum apud Theologos propriè illud solum dicendum sit, quod est placitum universæ Ecclesiæ, & tenetur ab omnibus tanquam regula certa, sive fidei, sive morum. Unde Theologia Dogmatica dicitur illa, quæ dogmata orthodoxa exponit, eaque tuetur contra hæreticos, aut aliorum dogmatum sectatores: & dogma esse illud, quod spectat ad fidem, dicit Glossa in *Canon. Omnes dist. 3.*, & rursus *25. qu. 2. c. Si quis dogmata*, anathema pronunciatur, qui dogmata Sedis Apostolicæ contemserit. Quapropter Theophylus Alexan-

lexandrinus *Lib. Paschali* 1. apud D. Hieron. *t.* 4. *edit. Maurina p.*692. *Neque*, inquit, *Cœlestium possunt recipere Sacramenta Verborum, qui Divinis Ecclesiæ dogmatibus contradicunt*. Quod si Annatus nomine *dogmatis* sumat *doctrinam* vagè, non dissentiar: sed hoc est sumere *dogma* minus propriè.

§. II.

Resolvitur secunda Pars.

UT quæsitum hoc resolvatur, in quo quæritur, an omne id, quod ēst de fidē, seu dogma fidei, sit articulus fidei, seu an constituat specialem fidei articulum, examinandum priùs est, quid sit articulus fidei, & quid requiratur ad constituendum specialem articulum fidei.

VIII. Et quidem si admittatur definitio Richardi Victorini definientis articulum fidei, quòd sit *indivisibilis veritas de Deo arctans nos ad credendum*, concludi debebit, quòd, cum omnis veritas de fide, seu revelata arctet nos, & obliget ad credendum, omnis veritas, seu dogma fidei, esset articulus fidei.

IX. Verùm quia, ut ait S. Thomas 2. 2. *q.* 1. *art.* 6. *ad* 3., *illa definitio datur de articulo magis secundùm quandam etymologiam nominis, prout habet derivationem latinam, quàm secundùm ejus veram significationem, prout à græco derivatur, unde non est magni ponderis:* Ideo articulus fidei aliter definitur ab aliis post S. Thomam, quòd articulus fidei est: *Principalis fidei veritas omnibus ad explicitè credendum proposita, & distinctam continens difficultatem*. Ratio hujus est, quia, ut docet S. Thom. laudato *ar.* 6. *in corp.* cùm de ratione objecti fidei sit, ut sit quid obscurum, & inevidens, & proinde ad videndum difficile, sequitur, quòd ubi sunt fidei objecta, quæ diversas ad videndum difficultates, seu dubitandi rationes afferunt, illa diversos constituunt fidei articulos; & è contra, ubi sunt diversa fidei objecta, quæ non plures, sed unam, & eandem difficultatem offerunt, non plures constituunt, sed ad eundem revocari debent fidei articulum. Sic v. gr. ista tria, *Passio, Mors, & Sepultura Christi*, quia non tres difficultates offerunt, sed unam tantùm, cùm, Christi Passione jam cognità, & creditâ, facilè cognoscantur, & credantur ejusdem *mors*, ac *sepultura:* ideo hæc tria fidei nostræ objecta non tres constituunt, sed ad unum revocantur fidei articulum. Et quia è contra *Resurrectio Christi* specialem, ac distinctam difficultatem offert, ideo specialem, ac distinctum constituit fidei articulum. Verba S. Thomæ *art.* 6. laudato in Corp. sunt hęc: *Est autem objectum fidei aliquid non visum circa divina, ut supra dictum est: & ideo, ubi occurrit aliquid speciali ratione non visum, ibi est specialis articulus: ubi autem multa secundùm eandem rationem sunt cognita, vel non cognita, ibi non sunt articuli distinguendi; sicut aliam difficultatem habet ad credendum, quòd Deus sit passus, & aliam quòd mortuus resurrexerit; & ideo distinguitur articulus Resurrectionis ab articulo Passionis. Sed quòd sit passus, mortuus, & sepultus, unam, & eandem difficultatem habent, ità quòd, uno suscepto, non est difficile alia suscipere; & propter hoc omnia hæc pertinent ad unum articulum.*

X. Insuper ex eodem D. Th. citato *a.*6. *ad* 1. Veritates revelatę; aliæ spectant ad fidem secundùm se, & principaliter, tanquam fundamentales Fidei Christianæ, ideoque ab omnibus, & singulis explicitè credendæ, tanquam ad salutem necessariæ, quia ea sunt, quæ principaliter speramus videre in Patria, ut sunt, Deus trinus, & unus, Filius Dei incarnatus &c. Aliæ sunt, quæ spectant ad Fidem tanquam appendices, & consequentes ad præfatas veritates principales, ad quas reducuntur. Articuli ergo Fidei di-

distingui debent, non secundùm has, sed secundùm illas. *Aliqua sunt credibilia* (ait D. Thom.) *de quibus est fides secundùm se... & secundùm ista distinguuntur articuli Fidei..... Aliqua vero sunt credibilia, de quibus non est fides secundùm se, sed solùm in ordine ad alia...... & secundùm talia non oportet articulos distinguere.* Quænam autem sint credibilia, de quibus est fides secundùm se, exponit D. Thom. ibid. *Fides est principaliter expressè de his, quæ videnda speramus in patria*, juxta illud Pauli *Hebr. c. 11. v. 1.* dicentis: *Est autem fides sperandarum substantia rerum*, & ea, quæ videnda speramus in patria, *sunt tres Personæ Omnipotentis Dei, Mysterium Incarnationis Christi, & alia hujusmodi.*

XI. Dico ergo, non omnia fidei dogmata constituunt specialem articulum Fidei, sed solùm ea, quæ principaliter pertinent ad Fidem, utpotè, quæ speramus videnda in Patria; vel quæ, ut credantur, specialem afferunt difficultatem. Itaque articulos Fidei possumus partiri quasi in duas Classes generales. Primam constituit Deus, ut est in se; & in ista continentur omnes Articuli spectantes ad Unitatem, & Trinitatem Dei. Secundam constituit Deus provisor, Deus remunerator; & in ista continentur omnes Articuli spectantes ad Incarnationem, Mortem, & Resurrectionem Filii Dei, ad vitam æternam, & media conducentia ad illam. Has duas classes insinuavit Paulus *ad Hebr. 11. v. 6.* ubi postquam dixit, sine fide impossibile esse placere Deo, addit: *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Et Christus ipse *Joan. 17. v. 3. Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.*

Assertio sic explicata pro prima parte patet ex dictis. Nam illæ solæ veritates fidei constituunt capita, & classes articulorum, seu credendorum, de quibus secundùm se, atque primariò fides est, quia sunt fundamenta rerum sperandarum; hæ autem sunt veritates concernentes, vel Deum in se, vel Deum Incarnatum, ac Remuneratorem; quare istæ omnibus scitu necessariæ sunt, & omnibus ad credendum explicitè proponuntur. In istis autem duabus classibus illæ solæ veritates articulos fidei distinguunt, quæ novam rationem non visi, seu novam difficultatem ad credendum offerunt, ut ex D. Thom. dictum est.

XII. Secunda verò pars suadetur ex dictis: quia veritates, quæ nec sunt directè, & per se fidei basis, & fundamentum, neque novam ingerunt difficultatem, reducuntur ad aliquam aliam, ex quâ dependentiam, aut connexionem habent; ergo non est, cur constituant novum articulum, sed reducuntur ad articulum, in quo continentur, vel ad quem spectant. Sicut in corpore naturali non omnia, quæ in illo sunt, propriè sunt corporis artus, & membra; sed membra, & artus dicuntur solùm partes principales, quæ corporis substantiam constituunt, quæque exercent peculiare, ac distinctum officium; alia verò, quæ in corpore sunt, in aliquo ex membris continentur, illique inserviunt. Addo: multas veritates fidei esse, quas explicitè scire, & credere, non omnibus, & singulis necessarium est ad salutem, sive necessitate medii, sive præcepti, sed satis est, ut sciantur à Doctoribus, & Pastoribus; sed articulos fidei propriè tales, ab omnibus explicitè sciri, & credi necesse est; ergo non omnes &c.

XIII. Neque juvat, si dicas, nulla est fidei veritas, quam quisque fidelis non teneatur credere sub pena hæresis; ergo nulla est fidei veritas, quæ non sit articulus fidei propriè dictus.

Nam respondeo ex dictis negando conseq.: ut enim veritas fidei sit articulus fidei propriè talis, satis non est, ut

ut fidelis quisque teneatur illam credere sub pęna hæresis, sed requiritur ulteriùs, ut sit veritas fidei principalis, explicitè credenda, & specialem addens difficultatem in credendo, nec possit reduci ad fidei articulum aliquem: quod non convenit omnibus, & singulis veritatibus, ut dictum est; quare claritatis gratia distinguo consequens: sit articulus fidei, vel reducatur ad aliquem fidei articulum; co: consequentiam: constituendo specialem fidei articulum; Nego consequentiam. Istę enim veritates, quòd Christus pannis fuerit involutus, quòd fuerit in Præsepio positus, quòd octavo die fuerit circumcisus, quòd fuerit adoratus à Magis, quòd Magi apertis Thesauris, aurum, thus, & mirrham ei obtulerint, omniaque in Evangelio contenta, concernentia Nativitatem, prout ibi relata, sunt veritates fidei; sed nunquid hæ constituunt speciales articulos? nequaquam. Omnes quippe reducuntur ad articulum de Christi Nativitate. Idem de singulis dicito, quæ in Scripturis narrata, & prout ibi dicta fide divinâ credenda, nec tamen articuli fidei dicenda sunt. Imò in Sacra Scriptura multa continentur, quæ nec pertinent ad Religionem, nec ad Doctrinam Christi. *Genesis* enim *6. v. 15.* dicitur de Arca, *trecentorum cubitorum erit longitudo Arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius. Jo: cap. 2. v. 6.*, quòd Hydriæ lapideæ, positæ in Nuptiis Canæ, fuerint *capientes singula metretas binas, vel ternas. 4. Reg. c. 6. v. 25.*: quòd in obsidione Samariæ tanta fuerit olim ciborum penuria, ut *quarta pars cabi stercoris columbarum quinque argenteis venundaretur*, aliaque similia, ut de Cane Tobię caudâ plaudente, *Tobiæ c. 11. v. 9.*: de Penula D. Pauli relictâ Troade, quam ut ad se afferret scripsit Timotheo 2. *ad Timoth. c. 4. v. 13.* Quare cum D. Th. *2. p. quæst. 32. art. 4. in Corp.* dicendum est, *ad fidem pertinere* posse aliquid dupliciter, videlicet directè, & indirectè. Ea ad fidem directè pertinere dicuntur, *quæ nobis sunt principaliter divinitùs tradita, ut Deum esse trinum, & unum, Filium Dei esse incarnatum, & hujusmodi.... indirectè verò ad fidem pertinent ea, ex quibus negatis consequitur aliquid contrarium fidei; sicut si quis diceret, Samuelem non fuisse filium Helcanæ, ex hoc enim sequitur, Scripturam Divinam esse falsam.*

XIV. Concludit ergo idem S. Doctor *2. 2. qu. 1. art. 8. in corp.* quòd, *sicut dictum est, illa per se pertinent ad fidem, quorum visione in vita aterna perfruemur, & per quæ ducemur ad vitam æternam. Duo autem nobis videnda proponuntur scilicet occultum divinitatis, cujus visio nos beatos facit; & mysterium humanitatis Christi, per quod in gloriam Filiorum Dei accessum habemus, ut dicitur Rom. 5. Unde dicitur Joa. 17.* hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum verum, & quem misisti Jesum Christum. *Et ideò prima distinctio credibilium est, quòd quædam pertinent ad Majestatem Divinitatis; quædam verò pertinent ad Mysterium Humanitatis Christi, quod est* pietatis Sacramentum, *ut dicitur 1. ad Timoth. 4.* Articuli ergo fidei primò dividuntur in articulos pertinentes ad divinitatem, & articulos pertinentes ad Incarnationem, seu Christi humanitatem.

XV. Prosequitur deinde S. Doctor: *Circa majestatem autem divinitatis tria nobis credenda proponuntur: Primò quidem unitas divinitatis: & ad hoc pertinet primus articulus. Secundò, Trinitas Personarum: & de hoc sunt tres articuli secundùm tres Personas. Tertiò verò proponuntur nobis opera divinitatis propria, quorum primum pertinet ad esse naturæ: & sic proponitur nobis articulus creationis. Secundum verò pertinet ad esse gratiæ: & sic proponuntur nobis sub uno articulo omnia pertinentia ad sanctificationem humanam. Tertium verò pertinet ad esse gloriæ: & sic* pro-

proponitur nobis alius articulus de Resurrectione Carnis, & de Vita Æterna; & ità sunt septem articuli ad Divinitatem pertinentes.

XVI. *Similiter etiam circa humanitatem Christi ponuntur septem articuli. Quorum primus est de Incarnatione, sive de Conceptione Christi. Secundus de Nativitate ejus ex Virgine. Tertius de Passione ejus, & Morte, & Sepultura. Quartus est de descensu ad Inferos. Quintus est de Resurrectione. Sextus de Ascensione. Septimus de adventu ad Judicium. Et sic in universum sunt quatuordecim.*

Addit tamen, *quòd quidam distinguunt duodecim Articulos Fidei, sex pertinentes ad Divinitatem, & sex pertinentes ad Humanitatem. Tres enim articulos trium Personarum comprehendunt sub uno: quia eadem est cognitio trium Personarum. Articulum verò de opere glorificationis distinguunt in duos, scilicet, resurrectionem carnis, & gloriam animæ. Similiter articulum Conceptionis, & Nativitatis conjungunt in unum.*

XVII. Quia verò dubitari poterat, Sacramentum Eucharistię, quia habet specialem difficultatem præ multis articulis, specialem articulum constituere, respondet ad 6. *Quòd in Sacramento Eucharistiæ duo possunt considerari. Unum scilicet quod Sacramentum est: & hoc habet eandem rationem cum aliis effectibus gratiæ sanctificantis. Aliud est, quòd miraculosè ibi Corpus Christi continetur, et sic concluditur sub omnipotentia, sicut & omnia alia miracula, quæ omnipotentiæ attribuuntur.*

QUÆSTIO II.

De natura Theolog.

DE existentia, utilitate, necessitate Theologiæ, & aliis, quæ visa sunt opportuna, pro primo ad eam ingressu, in præcedenti quæstione actum est. Nunc de ejus natura, & proprietatibus instituendus erit sermo, nimirùm; an sit scientia, & qualis; an subalternata Scientiæ Dei, & Beatorum: an entitativè naturalis, vel supernaturalis; an practica; quodnam sit ejus objectum; aliaque ad perfectam naturæ, & proprietatum Theologiæ intelligentiam necessaria.

DUBIUM I.

An Theologia sit verè Scientia.

§. I.

Quædam prænotantur.

I. DUbium præsens non excitatur de Theologia, quasi secundùm se, & objectivè sumta. Hic enim certò certius judico, eam esse scientiam, cùm habeat principia certò, & evidenter cognoscibilia, nimirùm divinas veritates, ex quibus sunt deducibiles per necessariam illationem necessariæ, & evidentes conclusiones; Qui modus objectivus procedendi est proprius modus scientiæ. Insuper Theologia est unus ex habitibus, imò & virtutibus intellectualibus; virtutes autem intellectuales ex Arist. 6. *Ethic. cap.* 4., & D. Thom. 1. 2. *qu.* 57. quinque tantùm sunt, videlicet intelligentia, sapientia, scientia, prudentia, & ars. Intelligentia versatur circa prima principia, & quidem absque discursu. Hinc ista duo, *quodlibet est, vel non est, bonum est amandum, malum est fugiendum*, sunt objectum intelligentiæ.

tiæ. Sapientia agit de rebus, non per proximas earum causas; sed per altiores, & universales: sic sapiens dicitur Legislator, qui in ferendis legibus procedit respiciens ad causas altiores, & universales, nempe bonum, & tranquillitatem Reipublicæ, potiùs quàm ad privatum bonum, & commodum hujus, vel illius personæ. Scientia vero (ut à Philosophis definitur) est habitus certus, & evidens per demonstrationem acquisitus, seu procedens ex causis proximis. Prudentia verò agit circa ea disponenda, quæ hìc, & nunc, seu in particularibus circumstantiis agenda sunt; an scilicet in præsenti rerum statu bellum in hostes movendum sit, an paci studendum. Ars tandem versatur circa factibilia, seu circa opera, quę per potentias externas, manus, pedes, fieri solent. Atqui Theologia secundùm se spectata non est intelligentia: non enim versatur circa prima principia immediatè. Non est prudentia, cum non tractet de ordinandis iis, quæ in particularibus circumstantiis agenda sunt. Multò minus est ars, quia non versatur circa factibilia per externas potentias; ergo erit, vel scientia, vel sapientia.

Nec refert, quòd agat de singularibus. Nam per se agit de Deo, qui singularis quidem est, sed summè necessarius. Imtantum autem habitus, qui per se versatur circa singularia, scientificus esse non potest, quia hæc cùm in continuo fluxu, & contingentià sint, certam sui cognitionem fundare non possunt, ut ad scientiam requiritur. Licèt autem agat etiam de singularibus præter Deum, de iis agit, inquit D. Thom. hac *qu.1. art.2. ad 2. non quia de eis principaliter tractetur, sed introducuntur, tum in exemplum vitæ, sicut in scientiis moralibus; tum etiam ad declarandum auctoritatem virorum, per quos ad nos revelatio divina processit, super quam fundatur Sacra Scriptura, seu Doctrina.*

II. Dubium ergo procedit de Theologia ex parte subjecti, seu prout est in tali, vel tali subjecto, an verè possideat conditionem, & naturam scientiæ. Potest autem Theologia reperiri in duplici subjecto; vel in Beato, sive Angelo, sive Homine, vel in Viatore. Et quidem Theologiam prout in Beato esse scientiam, extra controversiam esse debet, quia beatus ex principiis clarè, & certò visis in verbo, (quæ nos viatores credimus) alia necessariò concludit; quare beato tum conclusiones, tum earum principia sunt certò, ac evidenter cognita. Quæstio tota reducitur ad Theologiam, prout in nobis viatoribus est: Cum illi desit actualis evidentia, seu cognitio evidens principiorum, quæ, cum sint articuli fidei, à nobis non videntur, sed fide divinâ creduntur. Fides autem, cùm sit argumentum non apparentium, est de non visis.

III. Scotus, quem refert, & sequitur Frassen *disput. 1. proœm. art. 2. qu. 2.* negat, Theologiam Viatorum esse verè, & propriè scientiam, eo quòd desit illi actualis evidentia, tum principiorum, tum conclusionum, quam dicit esse conditionem necessariam ad substantiam scientiæ. Thomistæ verò cum D. Thoma hac *quæst.1. art.2.*, & in *1. sent. ad Annibald.* Censent, Theologiam Viatorum esse propriè quoad substantiam scientiam, esto non habeat omnem perfectionem accidentalem, quam petit habere. Supponunt enim quòd, sicut homo, dum est adhuc puer, est quidem verè, ac substantialiter homo, sed nondum pervenit ad statum perfectum, in quo erit, dum fiet adultus: ita Theologia, dum est in Viatore, qui nondum videt, sed solùm credit, existat verè, & substantialiter scientia, nondum tamen habeat statum perfectum scientiæ, quem habebit, dum erit in Beato. His adhæret Henno, etsi Scotista *disput. proœm. q. 2. conclus. 2.*

§. II.

§. II.

Conclusio.

IV. Dico. Theologia in Viatore est verè, & substantialiter scientia, licèt non habeat statum perfectum, quem habet in Beato. Prima pars probatur primò ex D. Augustin. *lib. 14. de Trinit. s. 1.*, ubi postquam dixit, Theologiâ fidem saluberrimam, quæ ad veram beatitudinem ducit, gigni, nutriri, defendi, roborari, subdit: *quâ scientiâ non pollent fideles plurimi, quamvis polleant ipsâ fide plurimùm*. Hinc *Jeremiæ 3. v. 15.* appellatur scienria his verbis: *Dabo vobis Pastores juxta cor meum, & pascent vos scientiâ, & doctrinâ. Sapient. 10. v. 10. Dedit illi scientiam Sanctorum*. Et 2. *Petri 1. v. 5. Ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam.*

V. Accedunt, & rationes. Prima, nam Theologia, ut in Viatore, est verè, & propriè virtus intellectualis, quia facit eum firmiter adhærere vero: cum ergo, ut vidimus, nec sit intelligenria, neque prudentia, neque ars, si non est scientia, aut sapientia, quid erit? Dicere enim, esse habitum quemdam innominatum, medium inter scientiam, & fidem, ut (teste Gonet) dicunt Valentia, & Vasquez, quo fundamento asseritur?

VI. Secunda. Cum scientia sit cognitio rei per causam, & quoniam illius est causa; ut aliquis sit verè sciens, debet certò cognoscere causam, certò cognoscere effectum, & certò cognoscere, illam esse causam talis effectus, seu effectum illum procedere à tali causa; sed Viator Theologus habet summam certitudinem de causis, nempe veritatibus revelatis, quas credit fide divinâ, habet summam certitudinem de conclusionibus, quas ex illis deducit: scit etiam certò, imò evidenter, illas conclusiones ex illis principiis deduci certò, & evidenter; unde esto non habeat evidentiam consequentis, neque antecedentis, habet tamen evidentiam consequentiæ; ergo Theologus Viator certò cognoscit rem per causam: ergo est verè sciens.

Totum hoc confirmo hoc ratiocinio: Ad scientiam propriè dictam tria requiruntur. 1. Ut per illam homo habeat certitudinem de veritate principiorum. 2. De veritate conclusionum. 3. Quòd habeat evidentiam consequentiæ, seu connexionis, quam conclusiones habent cum suis principiis; Atqui hæc tria præstat Theologia Viatoribus; ergo in eis est vera scientia.

Si dices, requiri ad veram scientiam etiam evidentiam principiorum.

VII. Contra est: 1. Esto scientia subalternans debeat procedere ex principiis à se evidenter notis, scientia tamen subalternata procedit ex principiis evidenter manifestatis in scientia superiori, à qua ea accipit, & cui credit; sed Theologia est scientia aliquomodo subalternata scientię Dei, & Beatorum; ergo non requiritur, ut habeat evidentiam suorum principiorum, sed sufficit, ut illa credat, & supponat evidenter cognita à scientia Dei, & Beatorum. Hac ratione utitur S. Thom. hac 1. *p. q. 1. art. 2.*

VIII. Contra 2. In scientiis merè humanis ideo requiritur evidentia principiorum, quia oportet scientem esse certum, ac prorsus immutabilem, quemadmodum dicitur *lib. 1. Post. cap. 2.* in ejusmodi autem scientiis talis certitudo immobilis haberi non potest, nisi principia evidenter cognoscantur; neque hoc suppleri potest per testimonium asserens, ea esse evidenter cognita in scientia superiori, quia hoc testimonium, utpote humanum, fallibile est: sed Theologus absque evidentia habere potest certitudinem immobilem suorum principiorum per testimonium divinum, quod ipsa evidentiâ certiùs est, cùm, nec fallere possit, nec falli; ergo Theologia etiam in eo, in quo deest evidentia prin-

ci-

cipiorum, habet quidquid requiritur ad characterem, & substantiam scientiæ.

Confirmo hoc ex Philosopho supra citato, ubi significat, sufficere ad scientiam, quòd principia ejus teneamus scientiâ, vel meliore habitu: atqui Theologus viator esto non teneat principia Theologiæ per scientiam, quia non habet de illis evidentiam, ea tamen tenet meliore habitu, quia ea tenet per fidem divinam, quæ est melior, ac certior habitus, quam intellectus principiorum, & per illam sumus magis immobiles in cognitione, quàm per istum, & per quamcumque evidentiam naturalem, ut patet 2. 2. *qu*. 4. *art*. 8.; ergo potest ex illis sic cognitis deducere conclusionem scientificam: sicut enim certitudinem in aliis scientiis generat evidentia, ità in hac eandem, imò & majorem, causat auctoritas divina. Evidentiæ igitur defectum, qui in Theologia nostra reperitur, Deus nobis compensat majori certitudine, quæ est in principiis, & conclusionibus Theologiæ propriis. Secunda vero pars nostri asserti constat. Nemo enim est, qui ambigat, quin Theologia perfectiorem statum habeat in eo subjecto, in quo cum certitudine conjunctam habet evidentiam suorum principiorum, & conclusionum, quàm in eo, in quo habet certitudinem sine evidentia: atqui in Viatore habet certitudinem sine evidentia, in Beato autem certitudinem habet, & evidentiam; ergo in Viatore est Theologia in statu minus perfecto, quàm in Beato. Videri potest de hac quæst. Gonet *disput. proœm. art.* 1 Juenin. *Instit. Theol. Prolegomen. dissert.* 3. *qu.* 1. *cap.* 1 Bancel. *q.* 2. *art.* 3. Contenson. *dissert.* 1. *cap.* 1. *speculatione* 2. Sylvius *ad quæst.* 1. D. Thom. *art.* 2.

§. III.

Objectiones contrariæ.

IX. Objiciunt 1. D. Thom. in 3. *dist.* 33. *q.* 1. *art.* 2. *quæstiunc.* 4. dicentem, *si autem esset aliqua scientia, quæ non posset reduci ad principia naturaliter cognita, non esset ejusdem speciei cum aliis scientiis, neque univocè scientia diceretur*. Sed Theologia non resolvit suas conclusiones in principia naturaliter cognita, ut dictum est; ergo non est propriè, & univocè scientia.

Respondetur, explicando ultima verba Divi Thomæ, neque univocè scientia diceretur per excessum super alias scientias, co: per defectum à vera ratione scientiæ, nego majorem. Et concessa minori nego consequent. Eodem enim modo loquitur D. Thomas ibi de scientia supernaturali comparatè ad scientias naturales, sicut de virtutibus infusis, de quibus ibi agit, comparatè ad virtutes acquisitas; sicut ergo virtutes infusæ verę virtutes sunt, licèt non conveniant univocè, idest in eadem ratione cum virtutibus acquisitis, quia excellentiores istis sunt: ità scientia supernaturalis erit vera scientia, licèt non conveniat in eadem ratione, sed altiore modo procedat, quàm scientię merè naturales. Quòd autem hæc sit mens S. Doctoris indicant verba ejus sequentia, addit enim: *Unde cum fines virtutum infusarum non præexistant in seminariis naturalibus virtutum, sed naturam humanam excedant; oportet, quòd virtutes infusæ, à virtutibus acquisitis, quę ab illis seminariis procedunt, differant specie*. Hinc ergo sequitur solum, Theologiam esse altiorem, & digniorem aliis scientiis naturalibus, quod ostendit S. D. hac 1. *p. quæst.* 1. *art.* 5., tum propter certitudinem, *quia alia scientiæ certitudinem habent ex naturali lumine rationis humanæ, quæ potest errare, hæc autem certitudinem ha-*

bet ex lumine divino scientiæ, quę decipi non potest. Tum propter dignitatem materiæ, *quia est principaliter de his, quæ suâ altitudine rationem transcendunt*.

X. Objicies 2. habitus, qui de suo subjecto non potest facere veras demonstrationes à priori, non est verè scientificus; sed Theologia de suo subjecto, quod est Deus, non potest facere veras demonstrationes à priori, ut enim docet D. Thom. 1. *contrag. cap. 25. sicut Deus definiri non potest, quia omnis definitio est ex genere, & differentiis, ita non potest demonstratio de ipso fieri, nisi per effectum, quia principium demonstrationis est definitio ejusdem, de quo fit demonstratio*. Quod repetit hac 1. *p. qu.* 3. *ar.* 5. *in corp.*

Respondeo, distinguendo min. de suo objecto, quod est Deus, adæquatè sumto, conc. min. inadęquatè sumto, subdistinguo: demonstrationem per verum, & reale medium, conc. minorem; per medium virtuale nego min. De Deo igitur adęquatè sumto non potest fieri demonstratio à priori, sed solùm per effectus, quia, ut ait D. Thom. 1.*p. q.*3. *ar.*5. in argumento, sed contra, *nihil est prius Deo, nec secundùm rem, nec secundùm intellectum*. Cognito tamen Deo per effectus, nihil prohibet, quin concipientes ipsum inadęquatè, concipiamus in ipso naturam, & essentiam, ut priorem virtualiter attributis, unum attributum, ut virtualiter prius alio, & sic possimus assumere naturam Dei, non ut verum medium, sed ut rationem à priori ad demonstranda de Deo attributa, & unum attributum de alio, & tales sunt demonstrationes Theologicæ. Addo; hoc argumentum probare, neque Theologiam Beatorum fore scientiam; imò nec Deum habere scientiam de se ipso.

XI. Objiciunt 3. Frasser, aliique. Perfecta demonstratio debet fieri nedum ex certa, sed evidenti cognitione principiorum; sed Theologus caret evidentiâ principiorum, ex quibus suas conclusiones deducat; ergo non facit perfectas demonstrationes; ergo non est perfectè sciens.

Urgent 1. Nullus, nisi stolidus, aut protervus dissentire potest propositioni perfectè demonstratæ: sed conclusionibus Theologicis plures dissentiunt, ut constat de hæreticis, & infidelibus, qui rident omnes rationes Theologicas, quibus Mysteria Fidei suadere nitimur; Ergo signum est, eas non esse perfectè demonstratas.

XII. Urgent 2. Nulla adhæsio voluntaria est scientifica, scientia enim necessitat intellectum ad assentiendum, ut Logici docent, sed Theologus voluntariè suspendit assensum suum, tam circa principia credita, seu articulos fidei (*credere enim est in potestate nostra*, inquit Augustin. *lib. de spiritu, & littera cap.* 31.) quàm circa conclusionem ipsam; ergo talis assensus non est scientificus.

XIII. Urgent 3. Ille non est perfectè sciens, qui assentitur conclusioni magis propter auctoritatem, & veracitatem revelantis, quàm propter legitimam illationem conclusionis ex præmissis; sed Theologus experitur, se magis assentiri conclusioni ob infallibilem auctoritatem Dei dicentis, quàm ob legitimam illationem ex pręmissis; ergo &c. Minor probatur. Theologus firmiùs, & tenaciùs adhęret conclusioni Theologicæ, quàm cuilibet conclusioni Philosophicæ; sed hoc non est ob perfectiorem illationem syllogisticam, quæ in utraque est ęqualis; ergo est, quia firmiùs innititur auctoritati Dei revelantis præmissas conclusionis Theologicæ, quàm lumini naturali manifestanti principia conclusionis Philosophicæ; ergo magis assentitur ob auctoritatem, quàm ob illationem.

XIV. Urgent 4. Notitia Theologica caret perfecto, & præcipuo charactere scientiæ, nimirùm evidentia; definitur enim, quòd sit cognitio certa, & evidens; quia sicut per certitudinem distinguitur ab opinione, sic

per

per evidentiam essentialiter discrepat à Fide, tum divinâ, tum humanâ. Imò certitudo nascitur ex evidentia; ideo enim intellectus conclusioni firmum assensum præbet, quia conspicit, eam evidenter deduci ex principiis evidentibus, cùm evidentia conclusionis oriatur ex evidentia principiorum, sicut effectus à sua causa; ergo notitia Theologica caret &c.

XV. Respondetur ad hæc omnia, quæ sunt præcipuum Frasseníi, & aliorum fundamentum, dist. majo.: perfecta demonstratio, perfectione, tum essentiali, tum accidentali, debet fieri &c., conc. majorem: Perfecta &c. perfectione purè essentiali: iterum distinguo: Si sit demonstratio purè Philosophica, transeat maj.: si sit demonstratio Theologica, neg. maj. Dato ergo, quòd ad essentiam demonstrationis purè Philosophicæ requiratur evidentia principiorum, quia sine evidentia eorum non potest intellectus firmiter certificari de illis, ut dictum est: In demonstratione tamen Theologica, evidentia requiritur quidem ad ejus accidentalem perfectionem, qualem habebit in beatis, non tamen ad ejus essentiam, quia auctoritas Dei revelantis illa principia facit, ut intellectus illis firmiter, imò firmiùs assentiatur, quàm si illa videret: quia, ut supra dicebam cum D. Thom. *1. p. q. 1. art. 5. in corp.*, lumen rationis humanæ potest errare, lumen verò Divinæ Scientiæ decipi non potest. Quod repetit *articul. 8. ad 2.*

XVI. Ad id, quod primò urgent, distinguo majo. nullus, qui assentiatur præmissis, & cognoscat connexionem earum cum conclusione, dissentire potest &c. conc. majo. nullus, qui, vel non assentiatur præmissis, vel non penetret connexionem earum cum conclusione, potest; nego majo., & similiter ad min. Quòd enim infidelis, aut hæreticus rideat rationes Theologicas, hoc ideo est, vel quia non vult assentiri præmissæ, ut à Deo revelatæ, vel quia non cognoscit connexionem ejus cum conclusione. Cæterum qui assensum præstat præmissæ, & connexionem illius cum conclusione penetrat, conclusioni dissentire nequit. *Nihil* autem *prohibet* (ait D. Th. *ar. 5. ad primum*) *id, quod est certius secundùm naturam, esse quoad nos minus certum debilitate intellectus nostri .... Unde dubitatio, quæ accidit in aliquibus circa Articulos Fidei, non est propter incertitudinem rei, sed propter debilitatem intellectus humani.*

XVII. Ad id, quod urgent secundò, nego min. quoad secundam partem. Licèt enim assensus præmissis sit voluntarius, supposito tamen, quòd Theologus dederit assensum præmissis, & evidenter cognoscat, conclusionem ex illis præmissis necessariò inferri, non potest suspendere assensum circa conclusionem; quòd si suspendit, signum est, eum non penetrare connexionem præmissarum cum conclusione, ut docent Logici.

XVIII. Ad id, quod tertiò urgent. Dico primò, hanc instantiam, quæ est Frasseníi, destruere ejus secundam conclusionem, quâ ait: *Theologiam nostram posse dici scientiam, quatenùs scientia dicitur cognitio certa de objecto necessario, & infallibili, & per legitimum discursum genita, non verò prout etiam objecti evidentiam desiderat.* Si enim Theologus magis, idest *potiùs*, & immediatè assentitur conclusioni ob auctoritatem Dei revelantis, ita ut motivum assentiendi formale, & proximum sit Dei auctoritas, & non illatio, nullo modo erit sciens (neque etiam ut scientia est cognitio certa absque evidentia) sed unicè credens. Deinde modus iste arguendi destruit omnem scientiam. Si enim qui non videt principia, sed ea credit, assentitur conclusioni ob auctoritatem dicentis magis, quàm ob legitimam illationem, & ideò non est sciens, pariter qui videt principia, assentietur conclusioni ob evidentiam principiorum magis, quàm ob legitimam illatio-

tionem : & ſicut quò firmior eſt auctoritas dicentis , eò firmiùs adhęret concluſioni ; ità quò major erit evidentia principiorum , eò tenaciùs adhęrebit concluſioni , non propter perfectiorem illationem , quæ in omnibus demonſtrationibus eſt æqualis , ſed quia firmiori evidentiâ aſſentitur principiis : ergo ſi propter primum , diſcurſus Theologicus non eſt ſcientificus , propter ſecundum nullus diſcurſus etiam evidens erit ſcientificus.

XIX. Reſpondeo ergo diſtinguendo majo. Propter auctoritatem , quæ ſit cauſa immediata , & formale motivum aſſenſus , conc. maj. propter auctoritatem , quæ ſit cauſa ſolùm mediata aſſenſus , nego maj. : & eodem modo diſtinguo min.. Auctoritas Dei revelantis eſt quidem cauſa immediata , & formale motivum , cur Theologus aſſentiatur præmiſſæ de fide , ſed cauſa immediata , & formale motivum , cur aſſentiatur concluſioni ex illa illatæ , eſt neceſſaria connexio , quam habet concluſio cum illa præmiſſa . Sicut evidentia , quam habet aliquis , & quâ aſsentitur præmiſſę evidenti , non eſt ratio immediata , & formalis , cur aſſentiatur concluſioni ex illa illatę , quia præmiſſæ aſſentitur per lumen primorum principiorum ; concluſioni verò per lumen ſcientiæ. Ex quo autem Theologus firmiùs adhęreat concluſioni Theologicæ , quàm cuilibet concluſioni Philoſophicæ , ſolùm ſequitur , quod auctoritas Dei dicentis mediatè , & virtualiter concurrens ad aſſenſum concluſionis , influat in eam majorem certitudinem , quia (ut docent Logici) certitudo præmiſsarum influit certitudinem in concluſionem , & quò aſſenſus præmiſſarum eſt certior , eò certior ſit aſſenſus concluſionis ex tali aſſenſu deductæ.

XX. Ad id , quod quartò urgent , nego maj. ſi loquatur de charactere eſſentiali , & ſpecifico ſcientiæ : concedendo autem illam , ſi loquatur de charactere accidentali , & proprio ſcientiæ habentis in ſubjecto ſuum ſtatum perfectum. Ideo autem Philoſophus definivit ſcientiam , quòd ſit cognitio certa , & evidens , quia loquebatur de ſcientia deducta ex principiis naturalibus , quam ſolam ipſe noverat , quæ non poteſt habere certitudinem immobilem de ſuis principiis , niſi per evidentiam ; Quod non valet de ſcientia procedente ex revelatis à Deo ; hæc enim majorem certitudinem habere poteſt de ſuis principiis , etſi ea non videat , propter auctoritatem Dei revelantis. Quare ſcientia non eodem modo petit evidentiam , ac certitudinem : certitudinem enim petit propter ſe , evidentiam autem propter certitudinem ; & ideo ſi aliundè poſſit habere certitudinem , quàm ex evidentia , ſtat ſcientia ſine evidentia. Scientia autem ſine evidentia adhuc eſſentialiter diſcrepabit à fide. Tum quia fides eſſentialiter excludit evidentiam : hanc autem ſcientia eſſentialiter non excludit , quamvis poſſit ſine eâ eſſe , ſic Theologia licèt in Viatore ſtet ſine evidentia , in Beato tamen ſtabit cum evidentia , in quo tamen non ſtabit fides . Quare fides eſt eſſentialiter obſcura , Theologia autem eſt obſcura ſolùm permiſſivè , & ratione ſubjecti , & ſtatus. Neque valet : Fides eſt obſcura , Theologia eſt obſcura ; ergo Theologia , & fides non diſcrepant. Sicut non valet : homo eſt animal ; equus eſt animal ; ergo homo non diſcrepat ab equo ; quia alio modo eſt obſcura fides , alio modo Theologia ; undè medium in neutra præmiſſa diſtribuitur. Tum etiam , quia Theologia eſt diſcurſiva , fides autem non . Diſtingui etiam poteſt aliter maj. , quòd character ſcientiæ ſit evidentia conſequentiæ , conc. evidentia antecedentis , vel conſequentis nego maj.. Theologia autem , eſto non habeat evidentiam de antecedente , vel de conſequente in ſe , habet evidentiam , & clarè videt , illud conſequens connecti , ſequi , & inferri ex illo antecedente ; & ſic licèt careat evidentiâ

ante-

antecedentis, & consequentis materialiter, ut in se sunt; habet tamen evidentiam de consequente, ut illato, & de antecedente, ut illativo.

Ex dictis infero 1., quòd esto in multorum opinione scientia subalternata naturalis, in eo, qui caret scientiâ subalternante, non sit vera quoad substantiam scientia; Hoc ideò non est, quia præcisè in eo subjecto careat evidentiâ principiorum, sed quia, cum careat evidentiâ, & debeat niti testimonio humano attestanti, illa principia esse probata in scientia superiori, quod testimonium est fallibile, consequenter caret etiam certitudine necessariâ ad scientiam. At Theologia Viatoris, esto careat evidentiâ principiorum, non caret tamen, imò majori gaudet certitudine ob testimonium Dei infallibile illa revelans.

Infero 2., quòd licèt fides, & scientia non possit de eadem veritate reperiri in eodem subjecto, quando scientia clara, & evidens est, non tamen, quando scientia, in subjecto, in quo est, evidentiam, & claritatem de re demonstrata non afferat: cumque talis sit Theologia in Viatore, ideo Viator eandem veritatem potest, & credere, & Theologicè scire, ac demonstrare.

DUBIUM II.

An nostra Theologia subalternetur scientiæ Dei, & Beatorum, & an maneat in Patria.

§. I.

Resolvitur primum Dubium.

Occasionem huic dubio dat D. Thomas in hoc articulo 2. cum enim doceat, Theologiam nostram procedere ex principiis notis lumine superioris scientiæ, sicut musica procedit ex principiis per Arithmeticam manifestatis; ideò jure dubitatur, an, sicut musica subalternatur Arithmeticæ, sic nostra Theologia subalternetur scientiæ Dei, & Beatorum, in qua clarè manifestantur principia, quæ Theologia nostra credit.

I. Dico. Si loquamur de subalternatione scientiarum, quemadmodum loquuntur Philosophi, Theologia nostra non propriè subalternatur scientiæ Dei, & Beatorum. Est probabilior etiam apud Scotistas, & probatur. Nam ad scientiam propriè subalternatam duo saltem necessaria sunt. Prius, quòd sint diversa principia scientię subalternatæ, & subalternantis: ita scilicet, ut quæ in subalternata principia sunt, sint conclusiones in scientia subalternante, ratione cujus illa dicitur incipere, ubi ista desinit. Posterius, ut objectum scientię subalternatæ addat supra objectum subalternantis aliquam differentiam accidentalem, ratione cujus fundet speciales proprietates demonstrabiles, quomodò musica, quę considerat numerum sonorum, addit supra objectum Arithmeticæ, quod est numerus, differentiam accidentalem sonoreitatis, ex qua oriuntur speciales proprietates per musicam demonstrabiles.

Atqui neutrum horum verificatur inter Theologiam nostram, & Theologiam Beatorum, utriusque enim eadem sunt principia, & idem prorsùs objectum, eędemque conclusiones, cum hoc solo discrimine, quòd ea, quæ à nobis cognoscuntur obscurè, à Beatis tàm principia, quàm conclusiones, quàm objectum ipsum cognoscuntur clarè, sive quia ea omnia vident in verbo, vel per revelationem claram. Ergo Theologia nostra propriè non subalternatur scientiæ Dei, & Beatorum. Neque objectum Theologiæ nostræ ullam accidentalem differentiam addit supra objectum Thologiæ, & scientiæ Dei, & Beatorum.

II. Si verò loquamur de subalternatione non secundùm rigorem philosophicum, sed impropriè, & secundùm

dùm quandam similitudinem, non incongruè dici poterit, Theologiam nostram esse subalternatam scientiæ Dei, & Beatorum, quia est inferior illa, quia procedit per principia clarè in illa manifestata, & quia ordinatur ad consequendum eum finem, quem beati sunt jam consecuti; & D. Thomas dum Theologiam nostram assimilat musicæ, solùm intendit, quòd sicut musica est inferior, & *procedit ex principiis manifestatis in* Arithmetica, ità & Theologia nostra inferior sit, & *procedat ex principiis notis lumine superioris scientiæ, quæ scilicèt est scientia Dei, & Beatorum, & quòd sicut musica credit principia tradita sibi ab Arithmetico, ita Doctrina Sacra credit principia revelata sibi à Deo*. Hoc tamen ad rigorosam, & philosophicam subalternationem non sufficere, jam dictum est.

§. II.

Resolvitur secunda Pars.

III. Dico. Theologia hìc acquisita manebit in Patria. Est hæc assertio menti D. Thom. conformior, ut benè notat Sylvius *quæst. 1. ad art. 2. quæsito 2.* nam S. Thomas 1 *part. quæst. 89. artic. 5.* resolvens, habitum scientiæ manere in anima separata; & *ar. 6.* docens, in eadem anima manere actus scientiæ hìc acquisitæ, comprehendit etiam scientiam rerum divinarum; unde ad primum argumentum ex Apostolo 1. *Corinth. 13. v. 8. scientia destruetur* respondet, Apostolum non loqui de scientia quantùm ad habitum, sed quantùm ad actum, seu modum actus, quia scilicèt neque phantasmata remanent destructo corpore, neque est usus scientiæ per conversionem ad phantasmata. Et *qu. 20. de veritate art. 3. ad 1.* generaliter docet, quòd scientia hìc acquisita remaneat, quoad essentiam habitus, sed tollatur modus, quo hìc scientia utimur; quod repetit in *c. 13. prioris ad Cor.*

IV. Probatur verò sic. Theologia nostra comparatur ad scientiam Beatorum, sicut musica ad arithmeticam, quia sicut musica procedit ex principiis ab arithmetica manifestatis: ità nostra Theologia procedit ex principiis in scientia Beatorum manifestatis: & sicut musica in eo, qui non habet arithmeticam, obscurè tantùm cognoscit sua principia, ità Theologia in Viatore cognoscit sua principia per lumen obscurum fidei: sed musicus, si fiat arithmeticus non amittit musicam, quam priùs habebat, sed eam perficit; ergo Viator, dum evadit Beatus, non amittit Theologiam, quam prius habebat, sed illam perficit per visionem claram eorum, quæ prius obscurè solùm cognoscebat. Quia sicut obscuritas conveniebat musicæ non per se, sed per accidens, & ratione subjecti, ità obscuritas non convenit Theologiæ per se, sed tantùm per accidens, & ratione subjecti; quia scilicet erat in Viatore, ut patebit clariùs, dum contraria momenta solvemus.

Confirmo. S. Hieronymus *epist. ad Paulinum*, adhortans eum ad studium Sacræ Scripturæ: *discamus* (inquit) *in terris, quorum nobis scientia perseveret in Cœlis*. Et Sanctus Chrysostom. *in cap. 13. 1. ad Cor. non abolebitur* (ait) *scientia, sed desinet esse non perfecta*. Ergo in Sancto Viatore, dum fiet Beatus, non abolebitur, sed perseverabit, & solùm desinet esse non perfecta scientia, quàm hìc in terris comparavit, quia per eadem principia easdem veritates, quas hìc cognoscit lumine per accidens obscuro, ibi lumine claro cognoscet.

§. III.

Argumenta contraria.

V. Objicit 1. Frassenius cum aliis. Paulus 1. *ad Cor. cap. 13. v. 8.* cum dixisset *charitas nusquam excidit*, subjungit, *sive prophetiæ evacuabuntur*, *sive*

sive linguæ cessabunt , sive scientia destruetur . Ex quibus sic arguit . Scientia , quam in Patria destruendam indicat Apostolus , est Theologia hìc acquisita , eam enim scientiam dicit esse destruendam , de qua prius *v.* 2. locutus dixerat : *Si habuero prophetiam , & noverim mysteria omnia , & omnem scientiam .* Scientia autem , quæ versatur circa mysteria , & ex eis eruit conclusiones , scientia Theologica est : ergo hæc in patria destruetur .

Si dixeris , Apostolum velle scientiam fore destruendam , non quidem quantùm ad substantiam , & quoad habitum , sed solùm quantùm ad statum , nimirùm obscuritatis , & inevidentiæ , & quantùm ad actum , qui non amplius erit per conversionem ad phantasmata .

VI. Contra urget . Hujusmodi expositio menti Apostoli contraria est ; 1. Quia Apostolus absolutè dicit , quòd scientia *destruetur* : destructio autem non est sola rei defæcatio , sed totalis rei cessatio . 2. Dicit , quòd scientia destruetur , sicut destruetur prophetia ; sed prophetia omnino deficiet : ergo & scientia . 3. Quia hujus desitionis rationem reddens Paulus *v.* 9. *&* 10. dicit , *ex parte enim cognoscimus , & ex parte prophetamus : cùm autem venerit , quod perfectum est , evacuabitur , quod ex parte est .* Hoc est , quod modò partim per prophetiam , partim per scientiam Theologicam novimus ex parte , prorsùs tolletur , cùm venerit evidens cognitio beatifica .

VII. Respondetur tamen , datam expositionem esse conformem menti Apostoli , cujus testem habemus D. Jo: Chrysostomum nuper relatum , & D. Thomam in expositione præfati textus . Neque obstant instantiæ allatæ . Non quidem prima ; non enim semper in Scriptura destructio significat desitionem totalem rei , & subrogationem alterius speciei substantiali diversæ . Nam in morte destruitur corpus animale , sicut dum seminatur , destruitur , & moritur granum , teste Apostolo 1. *Cor.* 15. *v.* 36. *&* 37. , *& resurget corpus spirituale ;* & tamen corpus animale , quod moritur , distinguitur à corpore spirituali solùm quoad perfectionem , & statum , non quoad substantiam . Ergo in casu nostro de scientia , vult Apostolus , scientiam destruendam esse in patria , quoad statum imperfectum obscuritatis , quam habebat in via , sicut corpus destruitur quoad statum corruptibilitatis ; & colligitur exemplo , quod statim subjicit Paulus de scientia parvuli , & scientia adulti , dicens *v.* 11. *cum essem parvulus , loquebar ut parvulus , sapiebam ut parvulus , cogitabam ut parvulus . Quando autem factus sum vir , evacuavi quæ erant parvuli .* Quis autem dicat , scientiam parvuli evacuari in viro per hoc , quòd alia sit scientia in viro , quàm in parvulo , & non potiùs , quòd sit eadem quidem in utroque quoad habitum , sed quoad actus , & modum cognoscendi perfectior sit in viro , quàm in parvulo ? Addo : Quòd si per hoc , quòd dicat Paulus , in patria evacuabitur , & destruetur scientia , inferenda est destructio Theologiæ , inferetur etiam destructio cujuslibet scientiæ naturalis , quia Apostolus absolutè loquitur de scientia , imò dicit expresśè , *& omnem scientiam .* Quod certè (ut puto) nec Frassen , nec ullus Scotista dicet .

VIII. Neque officit secunda instantia . Nego enim absolutè min. Prophetia enim non excludit visionem claram , ideoque fuit in Christo , qui Beatus erat , in quo tamen non fuisset , si essentialiter esset lumen obscurum , sicut hac ratione in Christo non fuit fides . Sicut ergo dona Spiritus Sancti , licèt in nobis Viatoribus regulentur per fidem , remanent tamen in patria , teste D. Thom. 1. 2. *q.* 68. *artic.* 6. , quia hoc illis contingit per accidens , & ratione subjecti , in quo sunt , ita Theologia , & Prophetia , quæ in Viatore regulantur per fidem , in patria poterunt regulari per visionem ,

nem, aut revelationem claram.

IX. Neque officit, quod tertiò urget. Ex laudatis enim Apostoli verbis colligimus oppositum cum D. Thoma. Ex parte enim cognoscimus, idest *imperfectè*, inquit S. Doctor: pars enim est imperfecta respectu totius, quod est perfectum. Cùm igitur venerit, *quod perfectum est*, idest Theologia patriæ, quæ tota est perfecta, evacuabitur Theologia viæ, non ex toto, sed ex parte, idest non secundum substantiam, & quantùm ad habitum, sed quantùm ad actum, seu modum cognoscendi per conversionem ad phantasmata, secundùm quem est imperfecta.

X. Sed dices: stante hac expositione, jam non subsistet discrimen, quod statuit Apostolus inter caritatem, & scientiam, quòd *caritas nunquam excidit: scientia vero destruetur*. Quod sic ostendo. Nam etiam caritas pro statu viæ est imperfecta, cùm reguletur per fidem, quæ est obscura, non minus, ac per fidem reguletur scientia: quam imperfectionem evacuabit in patria, ubi regulabitur per lumen gloriæ, quod est clarum, & perfectum; ergo vel etiam caritas excidet, vel non excidet, & destruetur scientia; ergo non subsistet discrimen &c.

XI. Respondetur, discrimen inter caritatem, & Theologiam adhuc subsistere. Nam imperfectio, quam habet caritas, ut est in via, prorsùs accidentalis est tàm habitui, quàm actui caritatis; unde non solùm eodem habitu caritatis, quo diligimus Deum in via, diligemus in patria, sed eodem actu; at imperfectio, quam habet scientia hìc in via, licèt sit accidentalis habitui, non est tamen accidentalis actui, sed illi essentialis, cum actus cognitionis viæ essentialiter respiciat, & convertatur ad phantasmata; & ideo manebit quidem in Beato eadem scientia Theologica, quam habuit in via, quoad habitum, non tamen quoad actum; ibi enim eliciet alium actum specie materiali diversum, non per conversionem ad phantasmata, sed ad solas species intelligibiles, ad modum cognitionis Angelorum, quibus tunc homo erit similis, regulatum insuper non lumine fidei, sed lumine claro. Sicque verificatur, quòd caritas nusquam excidit, quia, nec excidit quoad habitum, nec quoad actum; scientia verò destruetur, quantùm ad actum, & modum cognitionis, non tamen quoad habitum. Totum hoc colligo ex D. Thom., qui exponens verba Apostoli, ait *lect.* 3.: *sic ergo remanet scientia in anima post corporis mortem quantùm ad species intelligibiles*, (nempè quoad habitum) *non autem quantùm ad inspectionem phantasmatum*, idest quantum ad actum, seu modum cognitionis.... *& secundùm hoc Apostolus hìc dicit, quod* scientia destruetur. Scilicet *secundùm conversionem ad phantasmata*. Et paulò post assignans discrimen inter caritatem, & scientiam, ait: *Imperfectio est ergo de ratione scientiæ prout hìc de Deo habetur, in quantùm scilicet cognoscitur ex sensibilibus: non est autem de ratione caritatis, ad quam cognitum bonum diligere pertinet: & ideo superveniente perfectione gloriæ cessat prophetia, & scientia*, idest quoad actum. *Caritas autem non cessat*, idest nec quoad habitum, nec quoad actum, *sed magis perficitur, quia, quanto perfectius cognoscitur Deus, tantò etiam perfectiùs amabitur*.

XII. Objiciunt 2. Fides, quæ est habitus principiorum Theologiæ non manet in patria; ergo nec Theologia, quam habemus in via: non enim potest manere scientia, non manente habitu, à quo accipit sua principia.

XIII. Confirmatur. Theologia nostra secundùm se est inevidens: talis enim est secundùm se, qualis secundùm se est habitus principiorum ipsius. Neque potest fieri, quòd habitus idem modò sit inevidens, & posteà evidens, sicut neque assensus inevidens potest idem numero fieri evidens.

XIV. Respondetur conc. anteced. nego

nego consequentiam, ad cujus probationem nego suppositum, quòd scilicet lumen principiorum, cui essentialiter nititur Theologia, sit lumen fidei. Nam lumen, quo regitur Theologia secundùm se, est lumen divinum revelans, ejusque principia sunt veritates immediatè revelatæ, abstrahendo ab hoc, quòd revelentur clarè, vel obscurè. Quare quòd sic revelentur, ut revelentur solùm per fidem, & obscurè, non est de ratione Theologiæ secundùm se, sed illi convenit ratione subjecti, quia scilicet est in Viatore: & propterea, si lumini obscuro succedat lumen, & revelatio clara, non solùm non destruitur, sed perficitur Theologia, imò hoc secundùm se petit Theologia, ut sit perfecta: lumen autem, & revelationem obscuram solùm admittit tanquam supplementum. Hinc

XV. Ad conf. nego antecedens. Quòd enim Theologia nostra sit inevidens, non convenit ei secundùm se, inquantùm est Theologia: cùm enim sit de objecto evidenter cognoscibili, sic petit potiùs lumen clarum pariens evidentiam; sed convenit illi solùm per accidens, & ratione status. Quare habitus Theologiæ, qui modò est inevidens, potest fieri evidens, dum erit in patria. Neque est simile de assensu conclusionis Theologicæ elicito hìc in via: hic enim est actus reduplicans statum, quem Theologia habet in via: cumque reduplicato statu viæ Theologia sit essentialiter inevidens, ideo actus ab ea pro hoc statu elicitus, essentialiter est inevidens, nec potest idem manens transire in evidentem. Uno verbo. Habitus Theologiæ de se est indifferens ad eliciendas conclusiones, & actus, sive juxta regulam fidei, sive juxta regulam luminis clari; assensus autem elicitus juxta regulam luminis obscuri, cum ab hac specificetur, non est indifferens, ut eliciatur juxta regulam alterius luminis.

XVI. Objiciunt 3. Theologia Beatorum est habitus per se infusus, nostra autem est habitus per se acquisitus, ideoque differunt specie; ergo vel in patria habebimus duplicem habitum Theologiæ, si manet habitus, quem habemus in via, vel is, qui fuit hìc acquisitus, ibi non manebit.

Respond. nego antec. Nam præter scientiam beatam, quâ vident res in Verbo, non infunditur Beatis alia scientia Theologica; sed ille habitus scientiæ, quem de rebus Theologicis habent extra visionem Dei, in quibusdam sequitur ex visione beatifica, in aliis est acquisitus per præcedentes actus in hac vita; quique majorem perfectionem accipit ex conjunctione ad visionem beatificam.

XVII. Ex his colligo, in Beatis esse triplicem scientiam. Prima est intrinsecè supernaturalis, nempe visio beata, quæ eminenter dici potest scientia, & quâ Deum videntes, eodem unico simplicissimo intuitu omnia divina vident, sive principia, sive conclusiones: ideòque formali er discursiva non est, sed eminenter solùm, & dicitur scientia beata. Secunda est, quâ ex visis per scientiam beatam discurrunt ad alia extra verbum & hæc est Theologia Beatorum, quæ in iis, qui, dum erant Viatores, fuerunt Theologi, est idemmet habitus specie, & numero, quem habebant in via, etiò cùm majori perfectione In iis verò, qui non fuerunt Theologi, sequitur ex ipsa beatifica visione, & hæc scientia est formaliter discursiva, & entitativè naturalis, sicut dicemus statim de nostra Theologia. Tertia est scientia purè naturalis, quam Beati habent de rebus naturalibus per principia lumine naturali nota, eamdemque, quam habuerunt in via, quæque remansit etiam in dæmonibus. Quare Theologia, aliæque scientiæ hìc comparatæ remanebunt non solùm ad ornatum in Patria, sed ad exercitium, licèt alio, & perfectiori cognitionis modo; quia non amplius per conversionem ad phantasmata, sed per con-

versionem ad species intelligibiles immediatè se exercebunt, ut dictum est.

DUBIUM III.

An nostra Theologia sit entitativè supernaturalis.

§. I.

Quædam notantur.

I. Supernaturale est illud, quod est supra naturam creatam, & creabilem, illiusque vires excedit, quod dupliciter contingere potest. Vel solùm quoad modum, qualiter supernaturalis dicitur resuscitatio mortui, aut visus restitutus cæco: vita enim restituta mortuo, aut visus restitutus cæco in se, & entitativè res naturalis est, utpotè ejusdem speciei cum vitâ, & visu aliorum hominum; quia tamen modus talis restitutionis excedit vires totius naturæ, & à solo agente supra totam naturam haberi potest, dicitur supernaturalis quoad modum. Vel potest esse supernaturale etiam intrinsecè, & quoad entitatem, ut sunt Mysteria Trinitatis, Incarnationis, visio beata &c., quę quoad entitatem, & speciem suam excedunt totam naturam, ejusque vires, imò & exigentiam, cùm sint prorsùs in ordine superiori. Et ideo quærimus, an habitus, & actus Theologiæ nostrę sit hoc modo supernaturalis, & quidem formaliter, & intrinsecè.

Quòd enim Theologia nostra sit supernaturalis radicaliter, & remotè, seu originativè, quia nimirùm radicatur in fide supernaturali, & divina, & ex ipsa originem ducit, tanquam scientia conclusionum ex habitu principiorum: quòd etiam sit supernaturalis extrinsecè, & objectivè, quia respicit objectum supernaturale, nempe Deum, in controversiam non vocamus.

Hac in re non una est Theologorum, etiam Thomistarum, sententia: licèt enim major pars istorum sentiat, Theologiam esse habitum entitativè naturalem, cui adhærent Scotistæ; aliqui tamen, inter quos Contenson *dissert. 1. cap. 2. specul. 3.*, & alii, sentiunt, esse entitativè supernaturalem. Majori ego parti subscribo.

§. II.

Conclusio.

II. Dico. Theologia nostra sumpta, sive quoad habitum, sive quoad actum, est entitativè naturalis. Et probo 1. Judicium de naturalitate, aut supernaturalitate alicujus rei formari debet, non ex causa radicali, & remota, sed ex causa immediatâ, & proximâ: sed licèt causa radicalis, & remota habitus, & assensus Theologici sit supernaturalis, nempe lumen fidei revelans, & principia revelata; causa tamen immediata, & proxima, & ratio formalis, sub qua Theologia procedit, est naturalis: ergo Theologiæ habitus, & assensus Theologicus est entitativè naturalis. Major probatur. Quia effectus speciem sumit à causa proxima immediatè influente, non autem à causa remota: quare licèt actus fidei, & caritatis procedant remotè ab intellectu, & voluntate, quæ potentiæ naturales sunt, quia tamen habitus fidei, & caritatis, à quibus proximè, & immediatè procedunt, sunt supernaturales, hinc actus fidei, & caritatis sunt supernaturales. Et licèt causæ universales, putà sol, æqualiter in omnes effectus influant, quia tamen causæ proximę, & immediatę, diversæ sunt, ideo effectus diversi sunt; & iste effectus est in specie hominis, quia causa proxima est homo; ille in specie equi, quia causa immediata est equus, licèt in utrumque eadem causa universalis remotè concurrat. Et ratio est, quia causa proxima, & immediata determinat, & modificat, & trahit ad hanc potius speciem,

ciem, quàm ad aliam concursum causæ remotæ.

Minor autem probatur. Esto causa remota, & radicalis assensus Theologicæ conclusioni sint veritates immediatè revelatæ, quæ (ex dictis) sunt principia nostræ Theologiæ, causa tamen proxima, & immediata, imò & specificativa talis assensus, ut distinguitur ab assensu fidei est, ex parte objecti, connexio necessaria principiorum cum conclusione, & ex parte intellectus, ratiocinium, quo, stante tali connexione discurrit à principiis ad conclusionem, eamque infert ex principiis: scientia enim, ut distincta à lumine principiorum, definitur, quòd sit habitus per demonstrationem acquisitus: sed suppositâ fide connexio illa præmissarum cum conclusione naturali lumine cognoscibilis est, ratiocinium etiam illud naturale est: ergo causa immediata, & proxima assensus Theologici naturalis entitative est. Minor explicatur, & simul probatur. Si alicui Gentili Philosopho fiat hæc demonstratio Theologica: *omne suppositum habens duas naturas habet duas voluntates; sed Christus est suppositum habens duas naturas, ergo Christus habet duas voluntates*; Ille Philosophus statim dicet. Ego non existimo præmissas hujus argumenti esse vere as, quia fidem non adhibeo religioni vest.æ: sed tamen suppositâ semel præmissarum veritate, ego per meam Philosophiam optimè cognosco, quòd ex talibus præmissis sequitur evidenter præfata conclusio. Quodnam quæso clarius signum dari potest, quòd connexio præmissarum, & conclusionum Theologiæ, quamvis supernaturalium, sit naturalis, & naturali lumine cognoscibilis? Insuper. Si ratiocinium, quo Theologus discurrit, esset supernaturale, & à fide immediatè, ille melius theologizaret, qui fortiorem haberet habitum fidei, non verò qui habet perspicaciorem vim naturalem intellectivam; quia habitus supernaturales sunt tota ratio agendi (ut docent nostri in tractatu de visione) & actus supernaturales unicè correspondent intensioni luminis supernaturalis, non verò naturalis virtutis, & perspicacitatis; sed oppositum contingit: non enim ille est melior Theologus, qui magis credit, cùm sæpe viri, & mulieres idiotæ firmius credant, qui tamen theologizare nesciunt; ergo principium, & causa immediata assensus conclusioni Theologicæ non est fides, aut aliquod supernaturale principium, sed ratio, & perspicacitas naturalis.

III. Hac ratione ità expensâ præcluditur communis adversariorum responsio, nimirùm, discursum, & ratiocinium naturale concurrere ad assensum Theologicum, non per modum causæ proximæ, sed tantùm per modum conditionis, sicut applicatio ignis concurrit ad comburendum.

Præcluditur inquam. Nam si assensus Theologicus commensuratur, non lumini fidei, sed unicè ratiocinio, & perspicacitati intellectus, hæc non erit pura conditio, sed causa immediata illius, aliàs dicere possemus, habitus supernaturales esse puras conditiones, non rationes formales totales agendi.

Quod magis urgeo primò. Inter conditionem, & rationem formalem, hoc adest discrimen, quòd sine ratione formali res nec esse potest, nec concipi; sine conditione tamen res non potest quidem esse saltem naturaliter, sine ea tamen concipi potest, quod in exemplo allato patet. Quia enim ratio formalis calefaciendi est calor, nec esse, nec concipi potest ignis calefaciens, quin concipiatur calidus. Quia verò approximatio ignis ad lignum est solùm conditio sine qua non, esto naturaliter non possit ignis calefacere, nisi sit approximatus ligno, possum tamen concipere ignem calefacientem, nihil cogitans de approximatione. Atqui scientia Theologica nullatenùs concipi potest, non concepto ratiocinio, & discursu à principiis

 piis

piis ad conclusiones; quia ablato discursu, vel formali, vel virtuali scientia ampliùs non est; ergo discursus non est pura conditio &c.

Urgeo secundò. Eadem est ratio formalis constitutiva, ac essentialiter distinctiva; sed esse discursivum est ratio essentialiter distinctiva scientiæ ab habitu, qui non est scientia; quare definitur, quòd sit per demonstrationem acquisita; ergo ratio discursivi est ratio constitutiva scientiæ &c.; & per rationem discursivi scientia distinguitur ab opinione, quòd scientia sit discursiva ex necessariis, opinio verò ex probabilibus.

IV. Probatur secundò hae ratione. Ille habitus non est intrinsecè supernaturalis, qui nostris actibus, & studiis acquiritur; sed habitus Theologiæ nostris actibus, & studiis acquiritur; ergo non est &c. Maj. probatur: tum quia actus, & studia nostra sunt exercitia ordinis purè naturalis, effectus autem non potest excedere (præsertim ordine) causam suam proximam. Tum etiam, ideo enim virtutes Theologicæ, aliaque dona nostris actibus, & studiis comparari non possunt, quia supernaturales intrinsecè sunt. Minor probatur, tum ex D. Th. in *prolog. 1. sent. quæst. unica art. 3. quæstiunc. 2.*, ubi sic ait: *sicut habitus primorum principiorum non acquiritur per alias scientias, sed habetur à natura; sed habitus conclusionum ex primis principiis deductarum: ità etiam in hac doctrina non acquiritur habitus fidei; qui est quasi habitus principiorum, sed acquiritur habitus eorum, quæ ex eis deducuntur*. Tum experientiâ, quâ constat, modum comparandæ Theologiæ, non esse devotionem, & orationem, quâ homines solent se præparare ad assequendos habitus supernaturales, sed opus esse summo studio, & assiduâ exercitatione, & scientiarum etiam naturalium, maximè Philosophiæ, subsidio, ut quis evadat peritus Theologus; eos autem, qui orationi tantùm indulgent, & hujusmodi studia, & exercitia contemnunt, etiam rebus Theologicis vacuos, & inanes, saltem viâ ordinariâ, experimur.

V. Huic discursui variè dicunt contrarii. Dicit primò Contenson, Theologiam, etsi nostris actibus partam, esse tamen in se supernaturalem, quia partam assensibus supernaturalibus articulorum fidei; cùm enim non assentiamur conclusioni, nisi propter præmissas, quando assensus præmissarum est supernaturalis, assensus conclusionis supernaturalis esse debet. Inter Theologiam autem, & virtutes per se infusas duplicem statuit differentiam: prima est, quia virtutes per se infusæ effluunt à gratia sanctificante, ut proprietates ejus: unde sicut gratia nequit produci nostris actibus, ità nec ejus proprietates, quæ petunt fieri eàdem actione, quâ fit essentia, cujus sunt passiones. Secunda differentia est, quòd virtutes per se infusæ dant simpliciter posse in ordine supernaturali, sicut potentiæ in ordine naturali; unde sicut potentiæ nostris actibus non acquiruntur, sed effluunt ab anima; ità virtutes effluent à gratia. Theologia autem cum supponat fidem dantem simpliciter posse, non dat nisi promtè, & faciliter operari; ideòque nostris actibus poterit acquiri.

VI. Sed contra. Theologia, sicut & quælibet scientia, non paritur per assensum præmissarum secundùm se, sed per assensum præmissarum, ut inferentium, seu potius, per assensum conclusioni, ut illatæ ex præmissis, cum scientia sit discursiva: sed licèt assensus præmissarum Theologiç absolutè sit supernaturalis, assensus tamen conclusioni, ut deductæ, cum fiat humano ratiocinio, intrinsecè supernaturalis non est; ergo firmum stat argumentum allatum, nimirùm, quòd per actus merè naturales acquiri nequit habitus supernaturalis.

VII. Contra id, quod dicit de duplici differentia inter Theologiam, & virtutes per se infusas, insto primò

mò ſic. Dato quòd reſponſio hæc valeat de virtutibus Theologicis, quando producuntur ſimul cum gratia, ut in fideli, qui juſtificatur, non tamen, quando producuntur ſeparatim à gratia, ut in fideli nondum juſtificato. Quare ſic arguo, ſicut Theologia, ità & fides, & ſpes poſſunt produci ſeparatim à gratia, & tamen dum ità producuntur, non poſſunt acquiri noſtris actibus, non aliâ de causâ, niſi quia ſunt ſupernaturales; ergo ſi Theologia ſimiliter ſupernaturalis eſset, non poſſet acquiri noſtris actibus. Neque ſubſiſtit ſecunda differentia. Nam contra eam ſic inſurgo. Virtutes per ſe infuſæ dant ſimpliciter poſſe, quia, cum ſint ſupernaturales entitativè, nullum poſſe ſupponunt in natura; ergo ſi Theologia erit entitativè ſupernaturalis, nullum poſſe ſupponet in natura, & ſic dabit ſimpliciter poſſe. Neque valet quòd Theologia ſupponat fidem. Etenim fides dat quidem poſſe credere revelata à Deo, non tamen poſſe ex revelatis diſcurrere ad concluſiones; ad hoc enim ponitur Theologia, ut habitus diſtinctus. Ergo ſi hoc etiam eſt ſupernaturale, ad hoc Theologia dabit ſimpliciter poſſe, ſicut virtutes morales per ſe infuſæ, licèt ſupponant caritatem, quia tamen entitativè ſupernaturales ſunt, dant ſimpliciter poſſe, nec poſſunt noſtris actibus acquiri.

VIII. Dicunt ſecundò alii, habitum Theologiæ non eſſe acquiſitum ſtudio, & labore, ſed reverâ infundi, quia entitativè ſupernaturalem; requirere tamen ſtudium, & diſcurſum naturalem, non tanquam cauſam ſui productivam, ſed tanquam conditionem, ſine quâ non infunderetur Theologia, & tanquam diſpoſitionem preparantem ſubjectum ad infuſionem, & receptionem illius: ſicut à ſimili voluntas preparatur per varios actus ad infuſionem, & ſuſceptionem gratię ſanctificantis, quæ preparatio non impedit, quin ſit entitativè ſupernaturalis.

IX. Sed contra. Nam primò dicere Theologiam eſſe habitum non acquiſitum, ſed per ſe infuſum, eſt manifeſtè contradicere Divo Thomæ, qui loco ſupra relato expreſsè dicit, quòd licèt habitus fidei non acquiratur, acquiritur tamen doctrina, quæ ex principiis fidei infertur. Secundò, quia diſcurſum naturalem non eſſe puram conditionem, ſed cauſam immediatam Theologiæ, & aſſenſus Theologici, jam ſupra probatum eſt. Tertiò, ſi actus noſtri requirerentur, ut diſpoſitiones, & præparationes ad infuſionem Theologiæ, vel requirerentur, ut diſpoſitiones poſitivæ, & moventes Deum ad illam infundendam, vel ut diſpoſitiones negativæ removentes à ſubjecto ea, quę huic infuſioni forent contraria. Sed neutrum dici poteſt. Non quidem primum, tum quia diſpoſitiones debent eſſe ejuſdem ordinis cum forma, ad quam diſponunt. Unde Theologi contra Semipelagianos docent, neminem poſſe per vires naturæ ſe diſponere proximè ad receptionem primæ gratiæ vocationis ad fidem; ergo per ſtudium, & exercitia naturalia non poſſet homo ſe diſponere ad infuſionem Theologiæ, ſi iſta habitus ſupernaturalis eſſet: quare diſpoſitiones, quibus voluntas prępáratur ad gratiam intrinſecè ſupernaturales ſunt, utpotè à Spiritu Sancto movente cor, licèt nondum inhabitante: ut ait Tridentinum *ſeſſ.* 14. *cap.* 4. Tum etiam, quia certum eſt, Deum ad hanc infuſionem magis moveri, & efficaciùs per orationes, jejunia, & eleemoſynas &c., quàm per ſtudium, & laborem, illa enim pietatis opera ſunt illi acceptiora, quàm quodlibet ſtudium; & tamen qui his pietatis operibus magis incumbunt, non propterea ſunt perfectiores Theologi. Tum denique: ſi tales exercitationes Deum moverent ad infuſionem habitus Theologici, id eſſet maximè ob aliquod pactum, & promiſſionem, ſicut in Sacramentis: ſed nullum ſimile pactum legitur in Scriptura, imò quotiès proponitur ſcientia compa-

paranda, totiès indicitur labor subeundus: etenim qui addit scientiam, addit, & laborem, inquit Ecclesiastes c. 1. v. 18. Non etiam secundum, quia si nullæ dispositiones naturales requiruntur ad infusionem cæterorum habituum supernaturalium, cur requirentur ad infusionem habitus Theologici, cùm de hoc nullum sit pactum, nulla lex, nulla promissio?

§. III.

Argumenta contraria solvuntur.

X. Objicitur primò, promissionem haberi tum ex *epist. Jacobi c. 1. v. 5. Si quis indiget sapientiâ, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei.* Et Ecclesiastici 1. v 10. Deus sapientiam, *effundit super omnia opera sua, & super omnem carnem secundùm datum suum, & præbuit illam diligentibus se:* ergo Theologia, quæ est vera Sapientia, à Deo infunditur, & donatur.

Respondeo primò, si sapientia datur petentibus, & diligentibus, ut colligitur ex præfatis textibus; ergo infunditur intuitu orationis, & amoris, non studii, & laboris, ut adversarii volunt. Respondeo secundò, illis textibus non indicari sapientiam mentis, quæ traditur, & studio discitur, quæque ex revelatis conclusiones deducit; sed sapientiam mentis, & cordis, quæ Spiritus Sancti donum est, quâ res cœlestes nobis sapiunt per mysticam earum speculationem, & contemplationem: undè non sunt ad intentum.

XI. Objicitur secundò. Theologia vocatur à D. Thoma hic *art. 1. Scientia revelata, & divinitùs inspirata;* & *art. 3. ad 2.* dicitur esse *velut quædam impressio Divinæ Scientiæ*, quæ certè supernaturalis est. Ergo secundum D. Thom. Theologia est, & infusa, & supernaturalis.

Respondeo, D. Thom. solùm velle, Theologiam esse radicaliter, seu virtualiter revelatam, quia fidei nititur, quæ divinitus revelata, & inspirata nobis tradit. Dicitur etiam velut quædam impressio Divinæ Scientiæ, virtualis quidem, non formalis: cùm enim contineatur in fide tanquam in semine, & habitu ministrante ei prima principia, & in ea suas conclusiones resolvat, quæ principia sunt locutiones divinæ, rectè dici potest *velut*, idest virtualis Divinæ Scientiæ participatio.

XII. Objicies tertiò cum Contenson. Objectum Theologiæ est supernaturale; ratio etiam formalis sub qua illud contemplatur, est supernaturalis; ergo Theologia est habitus intrinsecè supernaturalis. Anteced. probatur. Objectum Theologiæ est Deus, ut a fide cognoscitur, & conseq. ut supernaturalis. Ratio item formalis Theologiæ in hoc à lumine metaphysicæ distinguitur, quòd ista agit quidem de Deo, sed lumine à rebus naturalibus accepto: Theologia de Deo tractat sub lumine divinæ revelationis; neque aliis principiis, mediis, ac motivis per se utitur, quàm articulis supernaturalibus fidei.

Respondeo, nego antec. in ellectum de objecto formali, & de ratione sub quâ immediatà, & proximâ. Ad probat. dico, objectum quidem Theologiæ esse Deum, at non Deum ut revelantem nobis mysteria, sed Deum, ut de ipso ex revelatis ratiocinio humano fieri possunt demonstrationes, quo pacto specificativè est supernaturalis, non reduplicativè. Item ratio formalis Theologiæ, seu lumen sub quo immediatè procedit, non est ipsa formalis revelatio, aliàs non secerneretur à fide; sed est revelatio solum virtualis, idest lumen, quo ex revelatis discurrit ad alia, quod est quidem radicaliter, & originativè supernaturale, non tamen formaliter, cùm formaliter procedat humano ratiocinio. In quo distinguitur Theologia à Metaphysica: quia Metaphysica agit de

de Deo sub lumine, quod est naturale, & formaliter, & originativè, idest agit de Deo, nedum humano, & naturali ratiocinio, sed etiam deducto ex principiis merè naturalibus. At Theologia agit de Deo sub lumine, quod equidem in se est naturale, attamen radicaliter, & originativè est supernaturale, idest agit quidem humano ratiocinio, sed fundato, & radicato in mediis, & principiis fidei, quæ supernaturalia intrinsecè sunt.

XIII. Instabis. Quod habet causam sui entitativè supernaturalem est entitativè supernaturale, nam effectus sequitur naturam suæ causæ; sed Theologia habet causam sui supernaturalem, nempe fidem, & veritates revelatas, quæ sunt principia Theologiæ, & supernaturalia sunt; ergo Theologia &c.

Respondeo dist. maj. Quod habet causam sui proximam supernaturalem est &c. conc. maj., causam sui remotam nego maj., & dist. pariter min.; Causam remotam conc. min., causam proximam nego min. Causa enim proxima, & specificativa Theologiæ non est veritas revelata, sed connexio, quam res rèvelata habet cum aliâ veritate, & judicium de tali connexione, quæ connexio, ac judicium, esto radicaliter supernaturalia sint, formaliter tamen sunt quid naturale. Nam illa connexio naturali studio, & acumine est cognoscibilis, & consequenter judicium de tali connexione lumine naturali formaliter perficitur.

XIV. Pro hujus clariore intelligentiâ sciendum, quòd sicut in quâcumque scientia naturali principia talis scientiæ possunt considerari dupliciter, vel entitativè in seipsis: & sic non spectant ad scientiam nisi radicaliter, formaliter autem ad habitum principiorum pertinent. Vel ut illativa alterius veritatis, quam necessariò inferunt, & sic formaliter specificant scientiam, & sunt lumen, sub quo scientia procedit. Sic in Theologia res revelatę, quæ sunt ejus principia, possunt dupliciter inspici. Vel ut revelatę, & dictæ à Deo, & sic formaliter pertinent ad Fidem, ad Theologiam verò solum remotè, & radicaliter. Vel ut tales veritates revelatæ sunt connexæ, & illativæ alterius veritatis, & sic formaliter ad Theologiam pertinent, sunt ejus medium, ac motivum, ejus namque actio est ex revelatis ad alia discurrere. Quare circa principia duplicem possumus præstare assensum, unum circa ipsa in se, & secundùm se spectata, quatenùs sunt veritates immediatè cognoscibiles, & principia naturalia; & hic assensus pertinet ad lumen principiorum: & sic veritates immediatè revelatæ sunt principia Theologiæ; & hic assensus pertinet ad fidem. Alio modo possumus assentiri principiis, sive naturali lumine notis, sive revelatis, ut connexis, & illativis aliarum veritatum, & hoc propriè pertinet ad scientiam. Loquendo ergo de principiis Theologiæ, prior assensus pertinens ad fidem est entitativè supernaturalis, posterior verò pertinens ad Theologiam, entitativè naturalis est, quamvis radicaliter supernaturalis. Quę doctrina hac in re prę oculis habenda est, quam tantùm abest ut nullus Philosophus docuerit (quomodo putat Contenson) quin potiùs nullus sit Philosophus, qui eam non docuerit.

Quòd si non datur duplex assensus circa conclusionem, unus circa eam secundùm se, alius circa eam ut illatam, hoc ideo est, quia conclusio sive consideretur secundùm se, sive ut illata, semper pertinet ad eundem habitum, nempe scientiam: præmissæ verò in se, & entitativè sumtę pertinent ad diversum habitum; nam entitativè consideratę in scientiis naturalibus pertinent ad lumen principiorum, in Theologiâ verò pertinent ad lumen fidei: at ut illativæ, formaliter pertinent ad scientiam. Esto autem conclusiones tam entitativè, quàm ut illatę pertineant ad eundem assensum scientiæ; non proindè infe-

inferas, quòd, cùm conclusio Theologica sit in se supernaturalis, supernaturalis etiam debeat esse assensus Theologicus. Nam licèt idem assensus feratur in conclusionem entitativè, & ut illatam, ità tamen fertur, ut entitas sit ratio, quæ attingitur, & illatio passiva sit ratio sub qua; & cum hæc naturalis sit, inde est, quòd attingit quidem conclusionem supernaturalem, sed sub ratione naturaliter cognoscibili.

XV. Objicies quartò. Ideo Theologia non esset supernaturalis, quia procedit circa principia quidem supernaturalia, sed medio discursu naturali: sed hoc non evincit. Ergo &c. minor probatur primò, quia ille discursus est pura applicatio luminis principiorum ad illuminandas conclusiones, sicut applicatio caloris ignis ad comburendum: sicut ergo combustio non commensuratur applicationi, sed calori; ità assensus non correspondet discursui, sed lumini, quod cum supernaturale sit, assensus erit supernaturalis. Secundò, scientia non specificatur à discursu, sed à medio: atqui medium, quod assumitur in discursu Theologico, est supernaturale; ergo &c. maj. probatur licèt tam opinio, quàm scientia procedant per discursum, quia tamen medium, quod in scientia assumitur, est diversum ab eo, quod assumitur in opinione, nempe, illud demonstrativum, istud tantum probabile; ideo provenit diversus specie habitus, opinativus scilicèt, & scientificus. Tertiò probatur, & confirmatur ratio præcedens. Ab eo scientia sumit suam speciem, à quo sumit suam differentiam essentialem, nempe certitudinem, quâ scientia distinguitur essentialiter ab opinione, & errore; sed certitudinem non accipit à discursu, sed à medio, seu principio, quod in Theologia est supernaturale; quare Theologia dicitur certior omni scientia merè naturali: ergo &c.

XVI. Respondetur neg. min., ad primam probationem nego assumtum. Nam sicut discursus, seu ratiocinium, sive formale, sive virtuale, distinguit scientiam à lumine principiorum, ità discursus talis, vel talis, cum tali, vel tali illatione distinguit scientiam ab opinione, & errore.

XVII. Ad secundam probat. min. dist. maj. Sed à medio entitativè sumto, nego maj. à medio, ut connexo cum extremis, concedo maj. licèt autem medium in Theologia sit entitativè supernaturale, ut tamen connexum cum extremis ad inferendam conclusionem, quo pacto specificat Theologiam, formaliter naturale est: quia hæc connexio humano ratiocinio cognoscitur, & formatur. Neque hinc inferas, quòd, cum discursus pertineat ad Logicum, solùm sequitur, Logicam esse scientiam naturalem, non verò Theologiam, quæ discursu utitur; eo vel maximè, quòd licèt procedat, & assentiatur per discursum, non tamen assentitur propter discursum, sed propter medium. Non inquam, nam in discursu duo consideranda sunt, nimirum forma discursus, & objectum discursus, seu materia. Forma quidem discursus pertinet ad logicam; sed objectum, seu materia discursus, nimirùm objectiva connexio, quæ est inter principium, & conclusionem ad Theologiam pertinet. Concedo etiam, quòd Theologia assentiatur propter medium ut connexum, sed medium ut connexum quid est aliud, nisi objectum formale discursus? hinc scientia distinguitur ab opinione, quia illa assumit medium necessariò connexum, ista tantum probabiliter.

XVIII. Ad tertiam dico, certitudinem Theologiæ esse quidem supernaturalem radicaliter, & resolutivè, non autem formaliter, & immediatè; & sumi quidem à principio supernaturali, non quatenus respicit auctorem supernaturalem, nempe Deum revelantem, sed quatenus comparatur ad intellectum, ex eo ad alia discurrentem,

tem, & in ipsum alia resolventem. Ex quo fit, quòd certitudo Theologiæ esto radicaliter fit supernaturalis, quia resolvitur in principium in se supernaturale, non tamen fit formaliter supernaturalis; quia supernaturalitas certitudinis non sumitur à principio remoto, & radicali; sed à principio immediato, & proximo: major tamen omni certitudine cujusvis alterius scientię, sicut minor certitudine fidei; quia certitudo fidei immediatè fundatur in auctoritate Dei dicentis: at certitudo Theologię solùm mediatè, & remotè; Ubi aliarum scientiarum certitudo unicè fundatur, & resolvitur in principia solo lumine naturali certa.

XIX. Objicies quintò. Theologiæ conveniunt dotes, quæ soli scientiæ supernaturali possunt convenire. Primò enim subalternatur fidei, & beatificæ visioni, quæ sunt supernaturales: nihil autem naturale potest subalternari, & dicere ordinem ad aliquid supernaturale; quare actus nostri naturales non possunt dicere ordinem positivum ad gratiam primam, quia hęc supernaturalis est; Cùm supernaturale definiatur, quòd fit supra naturam, & supra totum ordinem, & exigentiam naturæ. Secundò, Theologia respicit Deum, ut auctorem gratiæ, tanquam suum objectum, qui supernaturalis maximè est.

XX. Respond. nego antec. ad primam probat. dico, quòd esto nihil naturale, & entitativè, & radicaliter possit subalternari, & dicere ordinem ad aliquid supernaturale, ut probat exemplum allatum; id tamen, quod in se quidem naturale est, supponit tamen necessariò, & radicatur in aliquo supernaturali, potest ad illud ordinem positivum dicere; talem autem esse Theologiam diximus; ideoque qui per habitum supernaturalem fidei assentitus est præmissis, potest per habitum Theologiæ, etsi entitativè naturalem, ex illis deducere conclusiones, easque ad principia, etsi revelata, & supernaturalia resolvere; & sic cognitio naturalis, suppositâ fide, potest percipere connexionem principii, etsi supernaturalis, cum alia veritate, hancque ex illo, lumine rationis deducere, & in illud resolvere; quia sicut veritas purè naturalis continetur in suo principio, ità supernaturalis in suo. Totus ergo labor est in cognoscendo principio supernaturali, quod fit per fidem: hôc autem positô, Theologia lumine rationis, ex illo discurrere potest.

XXI. Ad secundam dico, Theologiam respicere Deum auctorem gratiæ, non ut in se supernaturalis est, sed ut de ipso possunt certæ, & necessariæ illationes aliarum veritatum fieri, & ex ipso ad alia discurri: quare respicit objectum supernaturale mediatè, & specificativè, non immediatè, & reduplicativè, ut hactenùs dictum est. Oportuit in hac quęstione diutiùs immorari: quia etiam inter Thomistas controversa est, & quia multis aliis quęstionibus solvendis aperit viam.

DUBIUM IV.

An Theologia nostra fit speculativa, an practica, an utrumque.

§. I.

Quædam præmittuntur.

I. Theologiam esse simpliciter practicam sentiunt cum Scoto ejus discipuli, inter quos Frassen. *disp. proęm. artic.* 3. *quæst.* 1. Henno *disput. proęm. quæst.* 3. D. Thomas verò hâc *quæst.* 1. *artic.* 4. vult, eam sub se comprehendere utrumque, speculativum, & practicum, magis tamen speculativam esse, quàm practicam; cui adhęrent omnes, qui ejus doctrinam profitentur.

Priusquàm statuatur conclusio, observandum est, illum habitum dici speculativum, qui per se ordinatur ad

ad veritatis considerationem, non referendo ipsam ad opus extra intellectum; Illum verò practicum, qui ordinatur per se ad praxim, ità nimirùm, ut operis faciendi extra intellectum det regulas, & ad opus faciendum dirigat. Quare ut habitus quispiam sit practicus, non sufficit, quòd ex parte scientis sequatur aliqua praxis, velut amor, delectatio, aut simile, sed requiritur, quòd ipse per se ordinetur ad praxim, & versetur circa suum objectum, cum ordine ad opus, præscribens regulas ad illud agendum. Hinc Philosophus *lib. 2. metaph. c. 1.* ait, speculativę scientiæ finem esse veritatem, practicę verò opus.

Observandum insuper, quòd licèt subinde soleat distingui praxis, seu actio ab effectione, quòd actio maneat in agente, effectio autem in exteriorem materiam transeat, ut patet ex 1. 2. *quæst.* 57. *art.* 4., & 2. 2. *qu.* 47. *art.* 5. Hæc distinctio hìc locum non habet; sed praxis generaliter sumitur pro opere, sive illud sit actio immanens, sive actio transiens; undè practicum hìc non distinguitur à factivo, sed à speculativo.

§. II.

Conclusio.

II. DIco. Theologia nostra utrumque complectitur, & speculativum, & practicum, magis tamen speculativa est, quàm practica. Prima pars probat. ratione D. Thomæ. Theologia una existens se extendit ad ea, quæ pertinent ad diversas scientias philosophicas, prout sunt divino lumine manifestabilia; sed scientiæ philosophicę, aliç versantur circa speculabilia, aliæ circa operabilia; ergo licèt in scientiis philosophicis, alia sit scientia speculativa, alia practica, Theologia tamen comprehendit sub se utrumque: & sicut Deus eàdem scientià cognoscit se, & ea, quæ facit, ideoque scientia Dei practica simul est, & speculativa, ut D. Thom. 1. *p. qu.* 14. *art.* 16., ità Theologia, quæ Scientiæ Divinæ proximior est participatio, & vestigium, erit practica simul, & speculativa.

III. Confirmatur: in scientiis naturalibus Metaphysica est speculativa, quia primam veritatem contemplatur; Moralis est practica, quia de ultimo fine, mediisque ad ipsum ducentibus differit; ergo Theologia, quæ utrumque præstat (agit enim de Deo, ut est prima veritas, & etiam ut est ultimus finis, & ad eum dirigit) comprehendit utrumque, & speculativum, & practicum.

Urgetur magis hæc ratio. Objectum Theologiæ, nempe Deus, est prima Veritas, & ultimus finis, supremum intelligibile, & summum bonum; ergo est simul objectum speculationis, & regula indefectibilis humanorum actuum, qui à fine diriguntur: Atqui rationes, quæ sunt in objecto formali resplendent in habitu, qui circa ipsum versatur; ergo Theologia adunat utramque rationem, & speculationis, & praxis.

IV. Hinc Theologia secundùm aliquam sui partem, perficit intellectum in ordine ad cognitionem veritatis, sine ullo ordine ad actionem: Cùm enim considerat, quòd Pater non sit Filius, quòd Filius non sit Spiritus Sanctus, quòd Spiritus Sanctus à Patre, Filioque procedat, quòd Deus non ab æterno, sed initiò temporis creaverit Angelos, quòdque hi sint immateriales, & alia hujusmodi, manifestum est, quòd considerat veritates, quæ unicè intellectum per se perficiunt ad contemplationem. Secundum verò aliam sui partem perficit intellectum, non purè ad cognitionem veritatis, sed ut ex cognitione veritatis dirigatur ad opus, ad quod regulas præscribit: Ut cùm explicat naturam, efficaciam, virtutum, bonorum operum, legum divinarum, & humanarum; quando tradit quomodo

modo Sacramenta sint administranda, & suscipienda, quomodo peccata fugienda; quibus, aliisque patet nos instruere non solùm, ut ea cognoscamus, sed ut per ea dirigamur ad nostrum ultimum finem. Facit ergo Theologia, & ea, quæ sunt scientiæ speculativæ, & ea, quę sunt scientię practicæ.

V. Secunda verò Conclusionis pars probatur ratione D. Thom. *Theologia principaliùs agit de rebus divinis, quàm de actibus humanis, de quibus agit secundùm, quòd per eos ordinatur homo ad perfectam Dei cognitionem, in qua æterna beatitudo consistit.* Atqui ex eodem D. Thom. *in prolog. lib. 1. sent. quæst. 3.* Scientia omnis principaliter pensanda est ex fine, finis autem ultimus istius doctrinæ est contemplatio primæ veritatis in patria; ergo principaliter speculativa est.

§. III.

Objectiones solvuntur.

VI. OBjiciunt primò Scotistę contra primam partem. Impossibile est, duas differentias oppositas divisivas alicujus generis, vel eorum proprietates, simul uniri in eodem contentò sub illo genere; & hâc ratione non possunt in eodem uniri corporeum, & incorporeum, rationale, & irrationale, hinnibile, & risibile; sed speculativum, & practicum sunt differentię essentiales dividentes genus scientiæ, aut saltem proprietates earum; ergo nequeunt &c.

VII. Huic argumento (in quo exultat Frassen) communis nostratum responsio est, quòd practicum, & speculativum licèt videantur esse differentiæ essentiales, & licèt fortassis ità sit, in scientiis inferioribus; non sunt tamen tales in scientia superiori, quia ibi conveniunt in eadem ratione formali. Quò pertinet id, quod dicit S. Doctor hìc *art. 3. ad 2.*, & iterùm hôc *art. 4.* nimirùm, ea, quę in diversis scientiis Philosophicis tractantur, posse considerari à Theologia sub una ratione. Sicut ergo visibile, & audibile sunt differentiæ dividentes objectum sensibile, diversificantes sensus particulares, adunantur tamen in sensu communi; ità speculabile, & operabile, esto sint differentię essentiales respectu scientiarum inferiorum, non erunt tamen tales respectu scientię superioris, qualis est Theologia; sicut nec sunt respectu intellectus, nec respectu fidei. Quare in forma dist. min. sunt differentiæ essentiales dividentes genus scientię inferioris, conc. min. scientiæ ut sic, nego min. neque est idem de corporeo, & incorporeo, rationali, & irrationali, quæ sunt differentiæ substantiales ex suis rationibus formaliter oppositæ, non autem purè ratione limitationis subjecti, & objecti, sicut sunt practicum, & speculativum, ideoque in nullo adunari possunt.

Quare absolutè negari potest minor. Illæ enim propriè sunt differentię essentiales, quę suis rationibus formalibus ità opponuntur, ut una essentialiter præsupponat in subjecto privationem alterius, ut sunt visio, & fides. Non verò illę, quæ solùm sunt oppositæ relatè ad subjectum, quod ratione suæ limitationis eas non potest in se unire. Cùm ergo practicum, & speculativum, non sint suis rationibus formalibus absolutè incompossibilia, cùm uniantur tum in intellectu, tum in fide, sed solùm ratione limitationis subjecti, nempe scientiæ particularis, quæ determinata est ad objectum purè contemplabile, hinc est, quòd si detur scientia, quæ respiciat objectum, nedùm ut contemplabile, sed etiam ut acquisibile, nedùm ut verum, sed & ut bonum, qualis est Theologia, possit utrumque amplecti, sub diversa tamen ratione; non quòd adæquatè, & tota sit speculativa, & tota practica, sed inadequatè, idest sub una ra-

tione sit speculativa, sub aliâ practica: sicut ejus objectum sub una ratione est speculabile, & sub alia finis actionis.

VIII. Dices tamen primò. Etiam metaphysica considerat Deum, qui, sicut est summum verum, ità summum bonum, ideoque objectum speculationis simul, & praxis; & tamen metaphysica non est simul speculativa, & practica.

IX. Dices secundò. Si Theologia esset simul speculativa, & practica, quilibet ejus actus esset speculativus, & practicus; sed hoc est falsum, nam Theologia elicit plures actus, qui per se merè speculationes sunt, ut cùm probat, in divinis quatuor esse relationes; ergo &c.

X. Respond. ad primam instantiam distinguo anteced.: considerat Deum sub ratione Deitatis, & non solùm ut primam veritatem, sed etiam ut summum bonum, nego antecedens. Sub ratione entis, & ut primam veritatem tantum conc. ant. Metaphysica namque respicit Deum, ut summum ens, contentum sub ratione entis, in ejusque contemplatione tota per se consistit. Deum enim considerare, ut ultimum finem actuum humanorum ad scientiam moralem pertinet. At Theologia considerat Deum sub ratione deitatis, & sub lumine fidei, quæ illi utrumque proponit, & Deum, ut summè verum, & summè bonum tandem assequendum; ideoque utrumque complectitur.

XI. Ad secundam instantiam quidam neg. min. volentes, in quolibet actu theologico relucere rationem speculationis, & praxis, quibus tamen non assentior. Licèt enim Theologus verè pius, debeat omnem suam considerationem de Deo ordinare ad Deum amandum, id est ex parte operantis; cæterum Theologia dum inclinat hominem ad Deum considerandum, per se non inclinat ad Deum amandum. Quare nego maj. non enim necesse est, ut adæquata ratio formalis objecti, & habitus in quolibet actu resplendeat, sicut nec quilibet actus animæ rationalis est simul vegetatio, sensatio, & intellectio, quamvis anima comprehendat simul vegetativum, sensitivum, & intellectivum, adæquatè sumta.

XII. Objicies secundò contra secundam partem. Illa scientia, & notitia est practica, quæ determinat intellectum ad volitionem rectam; sed notitia Theologica determinat intellectum ad volitionem rectam, nimirum ad Deum amandum, colendum &c.; ergo &c.

Confirmatur. Principia Theologiæ sunt practica, sumuntur enim à Deo, qui est ultimus finis: Unde *Joan.* 20. 31. dicitur: *hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus.* Non ait, Divina Mysteria ideo sunt exarata, ut Deum, ejusque perfectiones acutiùs investigetis. Et ideo D. August. *lib.* 1. *de Doctr. Christianæ circa finem*, ait, Theologiam ordinari ad dirigendos quatuor actus, videlicet credere, sperare, diligere, & virtuosè vivere.

XIII. Respondeo dist. maj. illa &c. est practica, quæ unicè, & in omni sui parte, & quidem principaliter determinat intellectum &c., conc. maj., quæ non unicè, & solùm in aliqua sui parte, & minùs principaliter &c., nego maj. & distincta mi. nego conseq. Non nego, Theologicam notitiam in aliqua Theologiæ parte determinare intellectum ad volitionem rectam, ad Deum amandum, & colendum &c., & ideò non nego, Theologiam esse practicam; sed quòd id unicè præstet, principaliùs, & in omni sui parte: hoc nego.

Ad confirm. nego ant. in sensu arguentis. Nam principia Theologiæ sumuntur à Deo, qui est quidem ultimus finis, sed etiam est prima veritas; unde nedùm illuminant ad Dei amorem, sed principaliùs, & proximius ad Dei contemplationem; quia (ut

(ut ait D. Thom. hic) Theologia principaliùs agit de rebus divinis, quàm de actibus humanis, per quos homo ordinatur ad ultimum finem. Imò ex hoc etiam, quod Theologia legem veterem, & novam ordinet ad beatitudinem, quæ est Divinæ Veritatis contemplatio, sequitur, magis eam esse speculativam, quàm practicam; & per hoc respondetur ei, quod adducitur tum ex Joanne, tum ex Augustino: quia etsi ea, quæ scripta sunt, & ipsa Theologia ordinentur ad perducendum hominem per fidem, spem, caritatem, & virtuosam vitam ad beatitudinem, quæ aliud non est, quàm Veritatis Divinæ contemplatio, sequitur, eam ultimò, & principaliùs ordinari ad contemplationem.

XIV. Dici etiam potest, alium esse finem scientiæ ab ea per se intentum, & propter quem ipsa principaliùs instituta est; alium esse finem scientis, quem sciens debet sibi præfigere. Esto autem finis scientis, seu finis Theologi, verè pii, & Christiani sit, omnes etiam suas speculationes ordinare ad Deum amandum, colendum, & tandem in patria possidendum; & nedum speculationes Theologicas, sed etiam omnes alias naturales: Finis tamen intrinsecus, & proprius Theologiæ est, principaliùs hominem perducere ad cognitionem, & contemplationem divinorum. Quâ distinctione præhabita evacuantur alia multa, quę contrarii accumulant ad probandum, Theologiam esse, vel solùm, vel principaliùs practicam.

(✠)

DUBIUM V.

An Theologia sit certior, dignior aliis scientiis; & an sit etiam Sapientia.

§. I.

Quædam notatu digna pro prima parte.

I. Certitudo à Philosophis triplex distingui solet, nimirùm objecti, subjecti, & motivi. Certitudo objecti est immobilitas, & invariabilitas rei in se, vel quoad existentiam, & hęc solius Dei propria est; vel quoad essentiam, nimirùm connexionem prædicatorum essentialium: & hæc, vel est metaphysica, quâ prædicatum ità cum subjecto connectitur, ut sine illo stare nequeat, nec divinitùs, ut homo est animal rationale; vel physica, quâ prædicatum saltem naturaliter connectitur cum subjecto, ut hæc propositio: ignis omnis applicatus combustibili urit.

II. Certitudo subjecti, sive subjectiva est firma adhęsio intellectus alicui objecto cognito, quod vel est, vel putatur esse verum, licèt tale non sit: quâ fit, ut tenaciùs quis adhæreat propositioni tantùm probabili, aut etiam falsę, quam putat esse demonstratam, vel veram: inde tenaciùs hęretici adhęrent suis erroribus, quàm interdum Catholicus, Catholicis veritatibus. Hinc Arist. 7. *Ethic. cap.* 3. *sunt*, inquit, *qui non minus opinioni suæ, quàm illi suæ scientię credunt*. Hæc autem pertinacia potiùs dicenda est, quàm certitudo.

Certitudo motivi est connexio infallibilis medii cogniti cum re, quæ cognoscitur: quæ connexio apparet, vel per experientiam, qualem habemus, quòd omnis ignis sit calidus. Vel ex evidentia luminis naturalis, qualis est certitudo circa prima principia. Vel per illationem ex principiis evi-

evidenter cognitis, qualis est certitudo conclusionis naturalis debitè illatæ ex præmissis evidentibus. Vel denique per revelationem alicujus veracis, qualis est certitudo fidei; aut per illationem ex veritatibus revelatis, non evidenter, sed certò cognitis, qualis est certitudo conclusionis Theologicæ.

III. In Theologiâ verò processus à principiis ad conclusionem fieri potest tripliciter; aliquando enim proceditur ad conclusionem aliundè scitam: ut cùm concluditur, Deum esse unum, infinitum, immensum, quę per metaphysicam scita supponuntur. Aliquando verò proceditur ad conclusionem, de qua nondùm determinatum est, quid sit tenendum, ut sunt omnes conclusiones de efficacia gratiæ, de contritione necessariâ ad Baptismum, & Pęnitentiam. Aliquando verò ad conclusionem jam determinatam per Ecclesiam; ut quòd in Christo duæ sint voluntates; quòd baptizati ab hæreticis non sint rebaptizandi; cujus veritas licèt olim controversa, modò tamen ab Ecclesia determinata est.

IV. Supponendum etiam ex dictis est, Conclusionem Theologicam inferri posse, vel ex duabus propositionibus Fide Divina creditis, ut si dicatur: *Christus est beatus; sed Beatus videt Deum facie ad faciem;* ergo *Christus videt Deum facie ad faciem;* vel ex una credita, & alia naturali necessaria, ut si dicas: *omnis homo est risivus; Christus est homo; ergo Christus est risivus*. Vel ex una propositione credita, & alia naturali solùm probabili, ut si dicas: *Christus habet verum corpus; sed verum corpus est tale per formam corporeitatis ab anima rationali distinctam;* ergo *Christi corpus* &c. minor enim propositio probabilis est Scotistis, Thomistis verò negantibus. Vel tandem ex duabus probabilibus, ut si dicas: *Sacramenta novæ legis fortiùs causant gratiam, quàm sacramenta veteris legis; sed sacramenta veteris legis causabant gratiam moraliter;* ergo *Sacramenta novæ Legis causant gratiam plusquàm moraliter*.

Certum est ergo, quod ex duabus probabilibus, vel ex una credita, & altera probabili, non habetur conclusio certa, sed solùm probabilis, quia conclusio sequitur sortem præmissarum, & si una est probabilis, licèt altera sit fide certa, non sequitur conclusio, nisi probabilis, juxta philosophicum effatum: Conclusio sequitur debiliorem partem. Dum ergo quęrimus, an Conclusio Theologica sit certior, loquimur de ea, quæ, vel ex duabus Fide Divina creditis, vel ex una credita, & altera naturali necessaria procedit.

§. II.

Prima Partis resolutio.

V. DIco. Conclusio Theologica, quæ infertur, vel ex duplici præmissa revelata, vel ex una naturali necessaria, & altera revelata, certior est secundùm se, seu certitudine objecti, & motivi, quacumque scientiâ naturali: & etiam per se loquendo certitudine subjectivâ; quamvis per accidens videantur scientię naturales majorem aliquando imprimere certitudinem.

Prima pars traditur à D. Th. hìc *art.* 5. illa enim notitia certior est secundùm se, & certitudine objecti, & motivi, quæ fertur in objectum magis necessarium, & immutabile, & per motivum firmius, ac certius: hujusmodi est Theologia, quæ versatur circa Deum, magis habentem immobilitatem, & necessitatem essendi, quàm objecta Scientiarum naturalium. Fertur etiam in eum per medium, & motivum firmius, quàm sint motiva scientiarum naturalium: nititur enim principiis revelatis, & Fide Divina creditis, quæ certè majorem habent certitudinem longè, quàm principia lumine naturali cognita, quibus scientiæ

tiæ naturales fulciuntur. Primò, quia, ait Christus *Luc. 21. v. 33. Cœlum, & Terra transibunt, verba autem mea non transibunt*. Secundò, quia habet certitudinem objectivam supernaturalem, & divinam, quæ infinitè major est quâvis certitudine naturali, & creatâ. Tertiò, quia innititur primæ veritati, & essentiali, quæ certior est eo, quod nititur veritati participatæ. Ergo Theologia nostra ex parte motivi, & objecti certior est &c.

VI. Secunda vero pars, quòd Theologia per se loquendo sit certior etiam subjectivè, probat. ex D. Th. 2. 2. *q. 4. art. 8. ad 2.* dicente: *multò magis homo certior est de eo, quod audit à Deo, qui falli non potest, quàm de eo, quod videt propriâ ratione, quæ falli potest*. Unde D. August. *lib. 7. confes. cap. 10. faciliùsque dubitarem vivere me, quàm non esse veritatem, quæ per ea, quæ facta sunt, intellecta, conspicitur*; & patet ratione adductâ pro prima parte. Quòd verò per accidens aliquando minorem imprimat certitudinem, docet idem S. Doctor hic *art. 5. ad 1.* dicens: *nihil prohibet, id, quod est certiùs secundùm naturam, esse quoad nos minus certum propter debilitatem intellectus nostri*; & 2. 2. *quæst. 4. articul. 8.*, ubi quærit, an fides certior sit habitu primorum principiorum, sapientiâ, & scientiâ, resolvit, fidem esse quidem certiorem secundùm se habitibus scientiæ, quia certiorem habet causam, nempè Veritatem Divinam, cùm scientia habeat pro causa rationem humanam. Ex parte tamen subjecti *dicitur esse certius, quod pleniùs consequitur intellectus hominis: & per hunc modum, quia ea, quæ sunt fidei, sunt supra intellectum hominis, non autem ea, quæ subsunt tribus prædictis* (habitui principiorum, sapientiæ, & scientiæ) *ideo ex hac parte fides est minùs certa. Sed quia unumquodque judicatur, simpliciter quidem secundùm causam suam; secundùm autem dispositionem, quæ ex parte subjecti est, judicatur secundùm quid; inde est, quod fides est simpliciter certior; sed alia sunt certiora secundùm quid, scilicet quoad nos*.

Ex quibus potest concipi ratio. Illud ex parte subjecti certiùs, & firmiùs est, quod magis intellectum movet, plenius ab eo possidetur, & connaturaliùs ad illud fertur; sed scientiæ naturales firmiùs movent, quia movent ratione certitudinis, & evidentiæ simul; pleniùs etiam ab intellectu possidentur, quia earum veritates in se ipsis videt; & connaturaliùs ad illas fertur, quia sibi magis proportionatas, & ad quas non eget alio lumine, quàm naturali: è contra verò, ut assentiatur veritati revelatæ, debet intellectus surgere supra se, & supra proprium naturale judicium, rebus etiam, quæ aliquando rationi naturali repugnare videntur, illudque fidei magisterio subjicere; juxta illud Pauli 2. *Cor. 10. v. 5. in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi*. Ergo &c.

VII. Dices tamen primò contra primam partem. Illud est certius, quod habet plures causas suæ certitudinis; sed aliæ scientiæ habent plures causas suæ certitudinis, scilicet ex parte medii, & ex parte evidentiæ: & sunt certiores ex omni parte, nempe nedùm ex parte objecti, & medii, sed etiam ex parte subjecti. Ergo &c.

Respondeo, majorem esse veram, si cætera sint paria, quod non contingit in casu. Nam auctoritas divina, quæ est causa certitudinis in Theologia, majoris est certitudinis, imò maiorem certitudinem potest parere, quàm rationes humanæ cum certitudine, & evidentia. Quòd si non semper eam parit, hoc ex defectu subjecti accidit, quod eam non plenè assequitur. Undè D. Thom. 2. 2. *qu. 4. art. 8. ad 1.* loquens de dubitatione, quæ aliquando insurgit in intellectu circa ea, quæ sunt fidei. *Illa dubitatio* (inquit) *non est ex parte causa fidei, sed quoad nos, inquantùm non plenè assequimur per intellectum*

ea,

ea, quæ sunt fidei, sicut si noctua in meridiana luce parum videat, aut nihil, non tribuitur defectui luminis, sed videntis: *Nihil enim prohibet* (inquit D. Thom. *1. p. quæst. 1. art. 5. ad 1.*) *id, quod est certius secundùm naturam, esse quoad nos minùs certum propter debilitatem intellectus nostri, qui se habet ad manifestissima naturę, sicut oculus noctuæ ad lumen Solis.* Hoc autem solùm probat, Theologiam esse minùs certam quoad nos, & secundùm quid, non autem simpliciter.

VIII. Hinc licèt cognitio principiorum naturalium habeatur sine discursu, cognitio verò Theologica per discursum, & cognitio habita sine discursu sit certior, utpotè habens certitudinem ex se, & connexione immediatâ terminorum, non verò ab alia participatam; non sequitur adhuc, cognitionem principiorum fore secundùm se certiorem cognitione Theologicâ. Nam ratio hæc valeret quidem, si utraque cognitio esset ejusdem ordinis, scilicet naturalis, in quo non est dubium, quin cognitio, quæ certitudinem habet ex se, certior sit eâ, quæ certitudinem habet ab alio; sed cùm in casu cognitio, quæ est certa ex se, sit in ordine naturali, quæ verò certa est ex alio, sit in ordine supernaturali, & consequenter eam habeat à principio incomparabiliter certiori, ratio non valet, quia inter ea, quæ sunt diversi ordinis, comparatio non datur.

Similiter licèt intellectus, dum assentitur veritati naturali, necessariò prorsùs procedat, quia evidentiâ convictus; dum verò assentitur Fidei, vel Theologicæ veritati, liberè saltem radicaliter procedat, cum ex piâ motione liberè moveatur ad credendum; non sequitur firmiùs adhęrere veritati naturali, quàm veritati Theologicæ. Quia illa pia motio cùm à Spiritu Sancto sit, quamvis liberè moveat, firmiùs tamen, & magis infallibiliter movet, quàm moveat natura ipsa necessitans ad assentiendum per evidentiam: sicut Deus agens liberè firmiùs agit quolibet agente naturali necessario. Intantùm autem in scientiis naturalibus assensus liber non est ęquè certus, ac necessarius, quia semper oritur ex medio fallibili, & non certo, quod proinde non infallibiliter obtinet assensum.

IX. Dices secundò contra eandem. Quod est causa certitudinis conclusionis Theologicæ est certius ipsâ conclusione; sed principia naturalia sæpè sunt causa certitudinis in conclusione Theologica; ergo hæc istâ sunt certiora. Maj. patet ex duplici Philosophico axiomate, nimirùm: *propter quod unumquodque tale, & illud magis*, & istud: *Conclusio semper sequitur debiliorem partem.*

X. Hoc argumento concluditur quidem, Conclusionem Theologicam deductam ex una præmissa de fide, & altera naturali fore minùs certam conclusione deductâ ex duabus præmissis de fide, ut multi existimant, non tamen fore minùs certam etiam conclusione deductâ ex duabus pręmissis solùm naturaliter notis, cujus oppositum hîc sustinemus.

Cęterùm respondeo dist. maj., quod est causa adæquata, & ratione sui certitudinis &c. est certius &c. conc. maj., quod est causa solùm in adæquata, nec influens nisi ratione alterius: nego maj., & similiter distinctâ min. nego consequentiam. Quia ergo propositio naturalis assumta in demonstratione Theologica non concurrit ad conclusionem, ut causa adęquata, neque ratione sui, sed ut elevata, & inserviens alteri pręmissę de fide, explicando veritatem, quam ipsa enunciat; ideo certitudo conclusionis ex ipsà non desumitur, nec cum eâ commensuratur, sed unicè cum pręmissâ de fide. Sicut esto ad actum supernaturalem visionis Dei concurrat intellectus, & lumen glorię; quia tamen intellectus non concurrit, nisi per lumen, & ut elevatus à lumine,

visio-

visionis claritas unicè correspondet lumini, non intellectui. Hinc ad illa duo axiomata; respondeo, quòd cùm sola præmissa revelata sit illa, quæ ratione sui immediatè influit, & propter quam Conclusio Theologica est certa, solùm sequitur, quòd præmissa revelata sit certior Conclusione Theologica. Ad secundum axioma dico, illud verificari, quando pars, seu præmissa debilior influit in conclusionem, quatenùs est debilior, non verò quando, vel non influit, vel influit ratione partis fortioris. Observat tamen Sylvius in *1. p. qu. 1. art. 5.*, quòd hoc axioma non sic veritatem habet, ut oporteat omninò defectum, qui est in præmissa debiliori, esse in conclusione: nam ex Philosophia constat, ex falso posse concludi verum, & ex contingenti necessarium; sed sic, ut defectus, qui fortè reperitur in conclusione, semper deputandus sit causæ debiliori. Aut alioquin intelligendum est, quando causa fortior non elevat debiliorem.

XI. Replicabis. Si ità est, quòd præmissa naturalis necessaria, ut elevata per præmissam de fide, possit ad conclusionem certam Theologicè concurrere, eâdem ratione dici poterit, quòd etiam præmissa naturalis probabilis, ut conjuncta cum præmissa de fide, possit concurrere ad Conclusionem Theologicam certam. Quod tamen est falsum.

Nego paritatem. Nam propositio naturalis necessaria est intrinsecè certa, & ex conjunctione cum præmissa de fide elevatur ad majorem certitudinem: at præmissa tantùm probabilis, cùm sit ex se intrinsecè fallibilis, & dubia, omnisque expers certitudinis, & per hoc, quòd assumatur in syllogismo Theologico, non judicetur, & approbetur à fide, vel Theologia ut certa, sed tantùm ut probabilis, remanet semper probabilis. In hoc tamen potest fieri paritas. Quòd sicut propositio certa naturaliter, dum assumitur à Theologia, induit majorem certitudinem, sic propositio probabilis induat majorem probabilitatem, quàm ex se haberet, quod non negabimus.

XII. Dices tertiò contra eandem primam partem. Propositio hæc disjunctiva: *Deus est trinus, vel non trinus*: quæ reducitur ad hoc principium naturale: *quodlibet est, vel non est*: certior est quâlibet categoricâ ipsam componente; ergo certior est hac categoricâ: *Deus est trinus*: quæ est propositio de fide; & sic datur aliquod principium naturale certius propositione de fide.

Respondet Gonet, quòd in hac propositione: *Deus est trinus*: duplex certitudo considerari potest; una, quam habet ex vi contradictionis cum ista: *Deus non est trinus*; ex illo primo principio: *quodlibet est, vel non est*; alia, quam habet ex lumine Fidei, & Divinæ Revelationis. Licèt autem si attendatur prima certitudo, propositio disjunctiva: *Deus est trinus, vel non trinus*: aliquomodo dici possit certior istâ categoricâ: *Deus est trinus*; non tamen si in ista attendatur certitudo, quam habet ex eo, quòd est revelata. Sed quia hæc responsio concedit, veritatem revelatam in aliquo sensu esse minùs certam propositione aliquâ naturali. Ideo aliter responderi potest, negando absolutè antec. cum Frassen. *dissert. 1. art. 3. qu 3. concl. 1.*; nam eodem actu, quo quis assentitur huic veritati: *Deus est trinus*, eodem dissentitur propositioni oppositæ: *Deus non est trinus*. Sicque eo ipso, quòd proponitur, Deum esse trinum, proponitur, non esse ejus oppositum. Quare hæc propositio: *quodlibet est, vel non est*: continetur in propositione revelata, & est revelata virtualiter in articulo, quo esse trinum proponitur. Unde certitudo rei revelatæ non fundatur in illo principio, sed potiùs certitudo illius principii fundatur in certitudine rei revelatæ.

§. III.

Resolutio secundæ Partis.

XIII. Dico. Theologia nostra dignior est scientiis naturalibus. Ità D. Thom. *hoc art. 5.* cujus ratione probatur sic. Theologia comprendit in se speculativum, & practicum; atqui nulla alia scientia naturalis comprendit in se speculativum, & practicum; ergo ex hac parte illas transcendit dignitate. Insuper superat dignitate omnes scientias, tum speculativas, tùm practicas. Speculativas quidem; Nam speculativarum scientiarum una est alterâ dignior, vel quia certior, vel quia circa digniorem materiam versatur; atqui Theologia superat alias scientias certitudine, ut §. præcedenti ostensum est; superat etiam dignitate materię, nam Theologia est de his principaliter, quę suâ altitudine rationem transcendunt; aliæ verò scientiæ considerant ea tantum, quæ rationi subduntur: ergo Theologia superat dignitate omnes alias scientias speculativas. Superat etiam practicas; Nam scientiarum practicarum illa dignior est, quæ ad altiorem finem ordinatur, sicut civilis dignior est militari, quia bonum exercitus ad bonum civitatis, quod altius est, ordinatur; sed finis Theologiæ, quatenus est practica, est beatitudo æterna, ad quam sicut ad ultimum finem ordinantur fines omnium aliarum scientiarum practicarum; ergo est dignior omnibus aliis scientiis, tum speculativis, tum practicis.

XIV. Dices primò. Theologia accipit aliquid ab aliis scientiis; sed accipere inferioris est, non dignioris; ergo Theologia est inferior, non dignior aliis scientiis.

Respond. D. Thomas hìc ad 2., quòd Theologia *accipere potest aliquid à Philosophicis disciplinis, non quòd ex necessitate eis indigeat, sed ad majorem manifestationem eorum, quæ in hac scientia traduntur. Non enim accipit sua principia ab aliis scientiis, sed immediatè à Deo per revelationem. Et ideò non accipit ab aliis scientiis tanquam à superioribus, sed utitur eis tanquam inferioribus, & ancillis, sicut architectonicæ utuntur subministrantibus, ut civilis militari. Et hoc ipsum, quod sic utitur eis, non est propter defectum, vel insufficientiam ejus, sed propter defectum intellectus nostri, qui ex his, quæ per naturalem rationem (ex qua procedunt aliæ scientiæ) cognoscuntur, faciliùs manuducitur in ea, quæ sunt supra rationem, quæ in hac scientia traduntur.* Hæc D. Th.

XV. Dices secundò. Scientia, quę habet certitudinem sine evidentiâ non est dignior scientiis, quæ habent certitudinem cum evidentia; sed Theologia habet certitudinem sine evidentia, alię verò scientię habent certitudinem cum evidentia; ergo &c.

Respondeo dist. ma. si certitudo sine evidentia sit minor certitudine cum evidentia, co. maj. si non sit minor, imò major, nego maj. cùm enim evidentia quæratur à scientia propter certitudinem, si absque evidentia haberi possit major certitudo, perfectior erit scientia sine evidentia, quàm scientia cum evidentia; cùm autem Theologia sine evidentia habeat firmiorem certitudinem, nixam primę, & infallibili veritati; alię verò scientię cum evidentia habeant infirmiorem certitudinem, quia nixam rationi humanæ; ideò simpliciter dignior est Theologia &c.

XVI. Dices tertiò. Scientia dignior est, quæ perfectius objectum suum attingit; sed aliæ scientiæ ità se habent; nam objecti sui naturam, omnesque illius partes detegunt, & aperiunt; Theologia autem vix quidquam de objecti sui natura, & proprietatibus percipit; ergo &c.

Respond. dist. maj. si objectum, quod attingit, sit præstantius, vel æquè dignum, conc. maj. si objectum sit

sit minus perfectum, nego maj. Nobilius est (ait Aristot. 2. *de animalibus*) autem parum attingere de nobilioribus subjectis, quàm multum de aliis. Et Divus Thomas 1. *part. quæst.* 1. *articul.* 5. *ad* 1., ait: *minimum, quod potest haberi de cognitione rerum altissimarum, desiderabilius est, quàm certissima cognitio, quæ habetur de minimis rebus*. Cùm ergo objectum Theologiæ sit præstantissimum, & altissimum, & ex illius excessu procedat, quòd parum de illo assequatur, hoc non tollit, quin cæteris scientiis præstantior sit, quæ de rebus inferioribus tractant, quamvis majori claritate illas detegant.

Respondetur secundò. Hinc ad summum sequi, alias scientias naturales fore perfectiores relativè, & penes attingentiam sui objecti, cum quo magis proportionantur; non autem absolutè, & simpliciter. Ità idem S. Doctor loco laudato. Sicut visio Solis ab Aquila secundùm se, & ex objecto perfectior est visione candelę ab oculo meo; quia illa à præstantiori, & acutiori potentia visiva est, & circa objectum præstantius. Secundùm attingentiam verò hæc dicitur perfectior; quia oculus meus magis proportionatur objecto candelæ, meliùsque eam comprehendit visu, quàm oculus Aquilæ proportionetur, & comprehendat Solem.

XVII. Dices quartò. Ea scientia est ratione materiæ præstantissima, quæ est de objecto amplissimo, continente sub se objecta aliarum scientiarum: talis autem potiùs est Metaphysica, quæ, cùm habeat pro objecto ens, quatenùs ens, sub quo continetur etiam Deus, quod est objectum Theologiæ, sola habet objectum amplissimum, & subinde præstantissimum.

Respond. maj. esse veram, si cætera sint paria, idest si utraque scientia sit ejusdem ordinis, & sub eodem lumine suum objectum contempletur, quod in casu non contingit. Nam Metaphysica considerat quidem ens, ut ens, sed prout naturali lumine cognosci potest. At Theologia considerat Deum, prout tamen supernaturali tantùm lumine potest cognosci; & propterea objectum formale Theologiæ nullo modo continetur sub objecto metaphysicæ, cùm ex his, quæ sunt diversi ordinis, unum non contineatur in alio. Et licèt etiam objectum metaphysicę contineret objectum Theologię, contineret illud continentiâ prædicationis; objectum autem Theologiæ continet omnia entia continentiâ causalitatis, qui continentiæ modus præstantissimus est.

§. IV.

Resolutio tertię Partis.

XVIII. Dico. Theologia nostra maximè, & simpliciter inter omnes scientias humanas sapientia est. Ità S. Doct. hìc *art. 6.* Non loquitur hìc D. Thom. de sapientia infusa, quę Spiritus Sancti donum est, & importat quandam rectitudinem Judicii circa divina conspicienda, & consulenda, procedentem ex caritate, quę nos unit Deo. Sed de sapientia acquisita, quæ est una ex quinque virtutibus intellectualibus, enumeratis ab Arist. 6. *Ethic. cap.* 4., quæ habet judicare de rebus per altissimas causas; ut docet idem Angelicus 1. 2. *qu. 66. art.* 5.

XIX. Prob. ratione D. Thom. sic. Illa est maximè, & simpliciter sapientia, quæ de inferioribus disponit, & judicat per causas altissimas; sed Theologia nostra est talis respectu ad scientias naturales; ergo est maximè sapientia. Ma. explicatur. Cùm sapientis sit ordinare, & judicare, judicium autem per altiorem causam de inferioribus habeatur, ille sapiens dicitur in unoquoque genere, qui considerat causam altissimam illius generis. Hinc in genere ædificii artifex, qui disponit formam domus, dicitur sa-

sapiens, & architector respectu inferiorum artificum, qui dolant ligna, vel parant lapides: unde dicitur 1. *Cor.* 3. 10., *ut sapiens architectus fundamentum posui*. Et rursùs in genere totius humanæ vitæ prudens dicitur Sapiens, inquantùm ordinat humanos actus ad debitum finem. Unde *Proverb.* 10. *v.* 23. *sapientia autem est viro prudentia*. Ille igitur, qui considerat simpliciter altissimam causam totius universi, quæ Deus est, maximè Sapiens dicetur; unde & sapientia dicitur esse *divinorum cognitio*, ut August. *lib.* 12. *de Trinit. cap.* 14. Minor etiam probatur. Theologia agit de Deo, secundùm quòd est altissima causa, non enim solùm agit de illo, quantùm ad illud, quod est per creaturas cognoscibile (quod Philosophi cognoverunt, *Rom.* 1. *v.* 19. *Quod notum est Dei, manifestum est in illis*) sed etiam quantùm ad id, quod est notum sibi soli de se ipso, & aliis per revelationem communicatum: ergo Theologia &c. hinc vocatur Sapientia. *Deuteron.* 4. *v.* 6. *Hæc est enim vestra sapientia*. *Ecclesiastici* 30. *v.* 1. *Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens, & in Prophetis vacabit*. 1. *Cor.* 2. *v.* 6. *&* 7. *Sapientiam autem loquimur inter perfectos: Sapientiam verò non hujus seculi, neque Principum hujus seculi, qui destruuntur: sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est*, quam nimirùm Christus spoponderat. *Lucæ* 21. *v.* 15. *Dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere omnes adversarii vestri*.

XX. Confirm. Theologiæ aptantur omnes conditiones, quas in vera Sapientia requirit Philosophus 1. *Metaphys. cap.* 2. Cognoscit enim quodimmodo omnia: considerat enim Deum, qui est omnium causa, ejusque effectus; agitque propterea de ipso, ut supremo efficiente, & ultimo omnium rerum fine; idèoque de rerum omnium ab ipso emanatione, conservatione, gubernatione, atque in suos fines directione. Quare dici potest scientia omnium, non quidem in universali secundùm prædicationem, & cognitionem, quasi traderet principia, quibus res singulæ cognoscerentur: sed quia fontem, ac principium omnium rerum, earumque ultimum finem aperit, & quidem divino, ac supernaturali lumine fidei innixa; quod certè multò nobilius est, quàm si traderet generales, & communes omnium rerum conceptus, earumque principia complexa, ut facit metaphysica. Secundo versatur circa difficilia: quid enim intellectu, & cognitu difficilius, quam scrutari ea, quæ omnem vim humanæ rationis excedunt? Tertiò: est certissima, cum ejus principia, & media certitudinem habeant ex Divino Testimonio, quo nihil certius. Quartò: non ordinatur ad aliam scientiam, sed ipsa est finis omnium; Unde & omnes ipsi subserviunt. Quintò tandem: habet judicare de veritatibus aliarum scientiarum, juxta illud 2. *Cor.* 10. *v.* 4. *&* 5. *consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se adversùs scientiam Dei*. Unde videmus, Theologiâ multos errores fuisse detectos, sive naturali Philosophiæ, sive Jurisprudentiæ repugnantes, multaque Philosophica asserta, quæ videbantur Doctrinæ Theologicę repugnantia, fuisse conciliata.

XXI. Dices primò. Theologia est scientia, ut dictum est; ergo non est sapientia, nam scientia condividitur sapientiæ.

Respondetur nego consequentiam: ut enim ait D. Thom. *opusc.* 70. Sapientia non dividitur contra scientiam, sicut oppositum contra oppositum, sed quia se habet ex additione ad scientiam. Nam, ut ait 1. 2. *qu.* 57. *art.* 2. *ad* 1. *Sapientia est quędam scientia, inquantum habet id, quod est commune omnibus scientiis, ut scilicet ex principiis conclusiones demonstret, sed quia habet aliquid proprium supra alias scientias, inquantum scilicet de omnibus judicat*: idque non

so-

solùm quantùm ad conclusiones, sed etiam quantùm ad principia. Quare sicut anima rationalis eminenter continet vegetativam, & sensitivam, ità sapientia eminenter continet scientiam, & intellectum; non quidem sicut genus continet suas species, neque sicut totum integrale continet suas partes integrales, sed sicut totum potentiale continet suas potentias, quarum una est, quòd in se habeat quidquid perfectionis est in scientia, & intellectu: quâ similitudine utitur S. Doctor *d. artic. 2. ad 2.* Propterea in *1. dist. 35. qu. 1. art. 1. ad 5.* (inquit) *Sapientia scientia est: sed non convertitur: quia illa scientia sola sapientia est, quæ causas altissimas considerat.*

XXII. Dices secundò. Scientia, quæ supponit sua principia aliunde, non est sapientia, quia sapientis est ordinare *1. Met. cap. 2.*; sed Theologia supponit sua principia aliunde, ut dictum est; ergo &c.

Resp. D. Thom. hoc *art. 6. ad 2.* majorem esse verum de scientia, quæ supponit sua principia ab alia scientia humana, non verò de scientia, quæ supponit sua principia ab alia scientia divina, à qua oritur omnis scientia, & omnis sapientia.

XXIII. Dices tertiò. Ad sapientiam pertinet probare principia aliarum scientiarum, unde dicitur Caput scientiarum *6. Ethic. c. 6.*; sed Theologia non probat principia aliarum scientiarum; ergo &c.

Resp. nego maj. ad sapientiam enim maximè supremam non pertinet probare principia aliarum scientiarum; quia vel sunt per se nota, & sic probari non possunt; vel non sunt per se nota, & tunc per rationem naturalem probari possunt, cui non nititur Suprema Sapientia, sed Divinæ Revelationi. Ad sapientiam ergo pertinet judicare de veritate principiorum aliarum scientiarum (unde quidquid invenitur in aliis scientiis veritati hujus scientiæ repugnans, totum condemnatur ut falsum) & illa contra impugnantes defendere. Videatur D. Thom. hoc *art. 6. ad 2.*

XXIV. Dices quartò. Ideò sapientia est nobilior scientiâ, quia explicat, & tuetur ejus principia; sed Theologia explicat, & tuetur principia, seu articulos fidei, & tamen non est nobilior fide; ergo &c.

Respondeo, ideò sapientiam esse prçstantiorem scientiâ, quia explicat, & tuetur ejus principia per principia altiora: quod non facit Theologia erga articulos fidei; eos enim tuetur, vel ipsâ fide, vel per principia naturalia, ostendendo, principia fidei non repugnare Philosophiç, quç non sunt principia altiora; ideòque sicut aliæ scientiç serviunt Theologiç, ità Theologia famulatur fidei, non dominatur.

DUBIUM VI.

An Deus sit objectum Theologiæ.

§. I.

Resolutio dubii.

I. Objectum, ut docent Logici, duplex est. Materiale, & formale. Materiale est res ipsa, circa quam potentia, aut habitus versatur. Formale verò est forma, seu formalitas, quam potentia, & habitus attingunt in objecto materiali, idest in re, circa quam versantur. V. gr. paries est objectum materiale visionis; formale est color, quem visus attingit in pariete. Hinc patet, quòd objectum materiale per se, & ratione sui non attingitur, sed solùm ratione objecti formalis.

Insuper quilibet habitus, vel potentia prçter objectum materiale, & formale, habet etiam motivum, seu medium, per quod attingit objectum sibi proprium. Sic auctoritas Dei revelantis est motivum, propter quod fides assensum præbet revelatis. Sic lux est medium, per quod visus at-

tin-

tingit coloratum. Hoc motivum, seu medium vocari solet objectum formale quo, seu ratio formalis sub qua.

II. Veritas aliqua potest dici revelata dupliciter. Primò in se, & immediatè. Sic revelatum est, quòd Deus sit trinus in Personis, quòd Christus sit verè homo. Secundò mediatè tantùm, & in alio, nimirùm, quia ex alia in se, & immediatè revelatâ deducitur. Sicut ex ista propositione: Christus est homo: quę est immediatè revelata, deducitur ista: Christus est risivus: quæ ideò dicitur virtualiter revelata. His stantibus.

III. Dico primò. Objectum materiale Theologiæ sunt Deus ipse, & res, quæ ad Deum referuntur. Probatur ex observatis: Objectum materiale alicujus disciplinæ est res illa, de qua agit; sed Theologia agit de Deo, ut fert ipsa nominis etymologia, agit quoque de iis, quæ ad Deum referuntur; vel ut effectus ad causam, ut Angelus, Homo, aliæque Creaturę; vel ut medium ad finem, ut sunt actus humani; aut tanquam instrumentum, animatum quidem, & excellentiæ, sicut Christi humanitas, ad hominis lapsi reparationem: vel inanimatum, ut sunt Sacramenta, per quæ gratia sanctificans homini confertur; ergo hęc sunt objectum ejus materiale.

IV. Dico secundò. Objectum formale Theologiæ est Deitas, seu Deus sub ratione Deitatis. Ità S. Th. hìc *art.* 7., & communiter Theologi omnes, etiam Scotistæ. Ratione ergo probatur sic. Objectum formale est ratio, seu forma, quam habitus primò, & per se quærit, & attingit in objecto materiali: sic debita in actibus humanis rectitudo, ideò est objectum formale disciplinę moralis, quòd primò, & per se à doctrina morali quæratur; Atqui Deitas sic se habet respectu Theologiæ, quę nempè divinitatem quærit, tùm in Deo consideràto in se, prout est Unus, & Trinus: tùm considerato extrà se, idest pro ut est, aut Creator, aut ultimus finis, aut Reparator, aut Præmiator Creaturę rationalis; Ideò de creaturis agit, quòd sint quædam participatio divinitatis; ideò de Sacramentis tractat, quòd quidpiam divinum, participatum tamen, idest gratiam contineant: ideò tandem differit de multis rebus, quæ non sunt Deus ipse, quòd ad divinitatis cognitionem, quam ex suo primario fine quærit, nonnihil conferunt; ergo &c. Ità loquitur S. Doct. *art.* 7. laudato. *Propriè enim illud assignatur objectum alicujus potentiæ, vel habitus, sub cujus ratione omnia referuntur ad potentiam, vel habitum, sicut homo, & lapis referuntur ad visum, inquantùm sunt colorata: unde coloratum est proprium objectum visus. Omnia autem pertractantur in Sacra Doctrina sub ratione Dei, vel quia sunt ipse Deus, vel quia habent ordinem ad Deum, ut ad principium, & finem; unde sequitur, quòd Deus sit verè subjectum huius scientiæ.*

Confirm. contra quosdam, qui pro objecto formali ponebant alia, nimirùm opera reparationis, & totum Christum, *attendentes* (inquit) S. Th.) *ad ea, quæ in ista scientia tractantur, & non ad rationem, secundùm quam considerantur.* Sublato objecto formali tollitur habitus scientiæ; sed quamvis nullum esset opus meritorium, quamvis nulla forent Sacramenta, & Verbum Divinum carnem non assumsisset, adhuc subsisteret Theologia; posset enim inferre plures conclusiones de Deo, ejusque attributis, & probare, Deum esse ęternum, quia immutabilis est; infinitum, quia ens per essentiam; & cętera, quæ de Deo per rationem à priori demonstrantur; ergo nec opera reparationis, nec Christus &c. sunt objectum formale Theologiæ.

V. Dico tertiò. Objectum formale quo, seu ratio formalis sub qua nostra Theologia considerat deitatem, est revelatio virtualis, & mediata.

Hoc

Hoc innuit D. Thom. tum hìc *artic.* 3. *in corp.*, *& ad* 2., dum ait: *ea, quę in diversis scientiis tractantur, potest Sacra Doctrina una existens considerare sub una ratione, inquantùm scilicet sunt divinitùs revelabilia*; *& in prologo* 1. *sent. art.* 4, ubi ens divinum cognoscibile per inspirationem mavult ponere pro objecto Theologię, quàm Deum. Quipropter cum hoc *artic.* 7. ponat pro objecto Theologiæ absolutè Deum, nullâ factâ mentione revelationis, dici debet, hic loqui de objecto formali *quod*, ibi verò de objecto formali *quo*.

Probatur verò sic. Illud est objectum formale *quo*, seu motivum, lumen, ac medium alicujus scientiæ, vel habitus, sub quo, & per quod attingit, tùm objectum materiale, tum formale, circa quod versatur; in quolibet enim scientiæ, vel habitus objecto tria considerari debent, nimirum res, circa quas procedit, & hoc est objectum materiale; id, quod in tali re scientia per se considerat, & quęrit, & hoc est objectum formale quod; & ratio sub qua, seu medium, quo procedit in talis rei, & formalitatis consideratione, & hoc est objectum formale quo: Atqui Theologia attingit suum objectum, tum materiale, tùm formale per virtualem, & mediatam revelationem: Siquidem attingit utrumque, quatenus habet connexionem cum iis, quæ immediatè revelata sunt, seu quatenus ex immediatè revelatis per legitimam ratiocinationem deducitur, per quod à fide, & metaphysica discrepat; sed connexio illa, & deducibilitas nihil aliud sunt, quàm virtualis, & mediata revelatio: nam quod ex immediatè revelatis deducitur, in iis virtualiter, seu ut in causa continetur; ergo &c.

Confirm. cum Theologia sit habitus essentialiter diversus à fide, & à metaphysica, debet habere medium, sub quò procedit, diversum à medio utriusque; sed per hoc, quòd habeat pro medio, & objecto *quo* virtualem revelationem, optimè distinguitur; quia medium quo fidei est formalis, & immediata revelatio; medium quo metaphysicę, & cujusvis scientiæ naturalis est naturalis evidentia; ergo &c. Sic etiam salvatur, quomodo fides sit lumen principiorum Theologiæ, quia ea, quæ in lumine principiorum sunt immediatè nota, & per se, in scientia, quæ illô regulatur, sunt nota tantùm mediatè, & per aliud: ità ea, quæ immediatè revelata sunt in fide, in scientia Theologica med atè, & per aliud revelata esse debent. Salvatur etiam subalternatio Theologiæ nostræ scientię Dei, & Beatorum: sicut enim istius objectum est Deus, ut clarè visus; ità illius debet esse Deus, non ut visus, sed ut obscurè cognitus in suis principiis.

§. II.

Solvuntur contraria.

VI. Objicies primò contra secundam conclusionem. Illud non est objectum alicujus disciplinæ, cujus existentia illi non præsupponitur; atqui existentia Dei non pręsupponitur Theologiæ: illud enim non præsupponitur, quod demonstratur: existentia autem Dei demonstratur à Theologia; ergo &c.

Respondetur negando minorem. Theologia enim supponit de Deo auctore gratiæ, quo pacto est ejus objectum, quòd sit, & quid sit: hoc enim dictatur à fide; juxta illud Pauli *ad Heb.* 11. *v.* 6. *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est*. Neque hoc potest saltem à priori demonstrare, sed solùm à posteriori, dum per effectus ostendit, Deum esse, quod tamen non ex propriis, sed ex principiis extraneis facit: & hoc ideò, quia ipsius tanquam sapientię officium est, principia sua contra negantes defendere, & contra impugnantes tueri, & explicare.

VII.

VII. Objicies secundò. Objectum formale adæquatum alicuius scientiæ prædicari debet de omnibus objectis specialibus, quæ ab illa scientia considerantur; sed Deitas non prædicatur de Angelis, de Sacramentis, de Gratia, de Virtutibus, quę tamen in Theologia considerantur: ergo &c.

Respond. dist. maj. de omnibus &c., quæ considerantur per se, & primariò, conc. maj., quæ considerantur secundariò, & ratione alterius, subdist. debet prædicari in obliquo, co. maj. in recto, neg. maj. Objectum ergo debet prædicari quidem in recto de omnibus particularibus per se, & primariò ab illa scientia inspectis; & sic Deitas prædicatur de omnibus divinis: de iis verò, quę scientia considerat secundariò, & ratione alterius, sufficit, ut objectum prędicetur in obliquo, & sic deitas prædicatur de singulis enumeratis: licèt enim non sint Deus, sunt tamen, ut à Theologia inspiciuntur, vel effectus Dei, vel media conducentia ad Deum, ut finem supernaturalem.

VIII. Objicies tertiò. Objectum formale debet esse causa, & ratio formalis omnium proprietatum, quæ de objecto demonstrantur; at deitas non est causa, & ratio formalis innascibilitatis, quæ est in Patre, alioquin cùm Filius, & Spiritus Sanctus habeant Deitatem, essent formaliter innascibiles; ergo &c.

Respond. dist. maj. determinatè tamen, & relatè ad subjectum, in quo est, & de quo prædicatur, co. maj. aliter, nego maj. Sicut ergo naturalitas, seu mobilitas, quæ est objectum formale Physicę, est ratio, atque causa formalis omnium proprietatum, quæ de corpore mobili demonstrantur, non tamen in omni corpore mobili easdem radicat proprietates, sed proprietates quidem generales radicat in omnibus, at verò speciales, solùm eas radicat determinatè ad subjectum, in quo est; unde eas, quas radicat in homine, non radicat in bruto: Ità deitas proprietates communes omnibus divinis radicat quidem in omnibus, sicut esse æternum, infinitum &c., quæ verò sunt particulares, has radicat solùm determinatè ad illam personam, cujus sunt proprietates; & sic est innascibilitas, quę solius Patris propria est, ut distincti à Filio, & Spiritu Sancto.

IX. Objicies quartò. Illud omne pertinere debet in recto, & per se ad objectum Theologiæ, cui immediatè convenit ratio formalis sub qua illius; at non soli Deo sub ratione deitatis, sed etiam omni enti supernaturali immediatè convenit ratio formalis sub qua Theologiæ; Nullum enim ens supernaturale est, quod non possit immediatè, & per se revelari: ergo &c., & consequenter objectum adęquatum Theologiæ erit omne ens revelabile, sive divinum, sive non, Deus autem erit solùm objectum principale; quod innuit D. Thom. hìc *artic. 3.*, ubi *in corpore* dicit, Theologiam considerare: *omnia quæcumque sunt divinitùs revelabilia*. Quod repetit ad secundum, & ad primum dicit, Theologiam *agere de Deo principaliter*.

Si resp. dist. ma. cui immediatè &c., ultimatè, conc. ma. tantùm proximè, neg. maj., & distinctâ eodem modo min. neg. consequentiam. Licèt enim ratio revelabilis proximè competere possit omni enti supernaturali, cùm tamen principaliter, & ultimò refundatur in ipsam deitatem, propter quam omnia revelantur, ipsa nedùm est objectum principale inter objecta revelabilia, sed etiam ipsa sola est per se revelabilis, & cætera ratione illius, & in hoc sensu loquitur D. Thom. citatus; unde ad primum explicans, quomodo Theologia principaliter agat de Deo, ait; *Sacra Doctrina non determinat de Deo, & de Creaturis ex æquo: sed de Deo principaliter, & de Creaturis secundùm quòd referuntur ad Deum, ut ad principium, vel finem.*

X.

X. Contra. Si per impossibile nulla daretur revelatio de Deo auctore supernaturali, & solùm supponeretur cognitio de Deo auctore naturali, & alia entia supernaturalia revelarentur per fidem, adhuc Theologia subsisteret; ergo cętera revelabilia ęquè considerantur à Theologia.

Respondeo dist. ant. Theologia alterius speciei subsisteret, transeat: Theologia, quæ modò est, nego ant. Sicut enim in facta hypothesi non subsisteret fides, quæ modò est, quę, utpote virtus Theologica, debet habere essentialiter pro objecto Deum; ità nec subsisteret hæc nostra Theologia, quæ modò est, sed alia esset Theologia diversæ speciei.

XI. Objicies quintò. Patres docent, Theologiam circa solum Deum versari, non verò circa alia, esto, ut referuntur ad Deum. Opponunt enim disciplinam, quæ tractat de Incarnatione, Theologiæ, quæ tractat de Deo. Sic Basilius *epist.* 141. *ne in Theologiam, idest in ea, quæ divinitatis propria sunt, intenti, assumtionis mysterium contemnamus*. Et Cyrillus Alexandr. in hanc sententiam. Joa.1. *In propria venit*, ait: *Valdè appositè ad sermonem de Incarnatione progreditur* (Evangelista) *ac subindè transit à mera Theologia ad explicandam dispensationem Incarnationis, quam propter nos gessit Filius*. Hinc Patres solum Joannem, inter Evangelistas, appellarunt Theologum, quia solus Filii divinitatem apertè expressit.

Respond. Juenin. *differt.* 2. de objecto Theologiæ dist. antec. Patres opponunt Theologiæ, sumtæ ex vi nominis, vel secundùm ejus partem pręcipuam, conc. Theologiæ, sumtæ secundùm naturam, vel adæquatè, nego antec. Patres ergo, cùm opponunt Theologiam Incarnationi, eam sumunt secundùm etymologiam, secundum quam est *sermo de Deo*, vel secundum partem præcipuam: præcipuè enim agit de Deo, & de aliis solùm, ut referuntur ad Deum; non eam accipiunt secundùm suam naturam, & adæquatè, prout dicit omnia objecta, etiam materialia, de quibus (licèt semper per ordinem ad Deum) sermonem facit.

XII. Objicies sextò contra tertiam conclusionem. Ratio formalis motiva objecti debet esse illi intrinseca; sed revelatio virtualis, cùm fundetur in extrinseco Dei testimonio, non est intrinseca objecto Theologiæ; ergo &c.

Respond. majorem esse veram in scientiis naturalibus, quæ procedunt ex principiis evidentibus, & in objectum feruntur propter illius evidentiam, quæ illi intrinseca est. Non verò in Theologia, quæ suas conclusiones deducit ex articulis fidei, quorum veritas, & certitudo habetur ex divino testimonio, quod rei attestatæ extrinsecum est.

XIII. Objicies septimò contra eandem. Veracitas Divinæ Revelationis ultimò resolvitur in deitatem, ideò enim testimonium illud verax est, & infallibile, quia divinum est; ergo deitas est ratio formalis, & objectum quo Theologiæ.

Resp. dist. antec. ultimò resolvitur in deitatem, tanquam in motivum extrinsecum, & remotum, conc. antec. tanquam in motivum immediatum, & intrinsecum, nego anteced. Motivum enim immediatum, & intrinsecum, cur Theologia assentiatur suis principiis est, quia Deus verax in dicendo, ea revelavit, & hìc sistit ejus motivum; quòd autem Deus sit verax in dicendo, quia utpote summè sapiens non potest falli, & ut summè bonus non potest fallere, & hæc omnia habeat, quia Deus est, est motivum valdè remotum, nec specificativum Theologiæ, quæ à solo motivo proximo speciem sumit.

XIV. Objicies ultimò contra idem. Objectum formale *quo* debet esse ità specificum, & proprium, ut nullatenus alteri ab eo conveniat; sed mediata, & virtualis revelatio non est specifica, & propria Theologiæ, cùm conve-

veniat fidei; ergo &c. min. probatur; ideò fides adhæret istis articulis: Verbum Divinum est consubstantiale Patri: Christus habet humanam, & divinam voluntatem; quia sunt mediatè, & virtualiter revelati, idest continentur in aliis articulis immediatè revelatis.

Respond. neg. min., ad prob. neg. antec. Fides enim, dùm adhæret illis articulis, præscindit ab hoc, quòd sint, vel immediatè, vel mediatè revelati: ut enim fides præbeat assensum, satis est, ut certa sit, Deum aliquem articulum revelasse. At Theologia non præscindit, sed determinatè fertur in suas conclusiones, ut mediatè solùm revelatas. Cùm enim assensus ejus sit per discursum, respicit conclusiones suas, uti deductas, & consequenter, ut contentas in principiis immediatè revelatis; & sic, ut revelatas solùm mediatè, & virtualiter. Hinc sequitur, articulos de consubstantialitate Verbi cum Patre, & de duabus voluntatibus in Christo, esse in Catholico Theologo articulos fidei, quatenùs tanquam Catholicus illos credit, ut revelatos: & simul conclusiones Theologicas, quia eos tanquam Theologus ex revelatis deducit; in simplici verò Catholico, qui Theologus non est, nec perpendit, illos esse contentos in aliis articulis, esse puros fidei articulos.

DUBIUM I.

An Theologia sit argumentativa.

§. I.

Resolutio dubii.

DE hoc dubio plura dicta sunt quæstione præcedente, maximè Dubio secundo, & tertio; quare ne eadem inutiliter repetamus, strictim hìc loquemur, tyronem ad ibi dicta pro pleniori notitia remittentes.

I. Dico primò. Theologia nostra est argumentativa. Ità D. Thom. hìc *artic.* 8., quod probat in argumento *Sed contra* ex dicto Apostoli *ad Tit. c.* 1. oportere Episcopum esse potentem, *exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.* Christus ipse Theologorum Princeps Supremus, ad convincendos contradictores argumentativè processit. Unde *Matth.* 12. Pharisæos redarguens, & ostendens, Apostolis licuisse vellere spicas die Sabbathi, argumentatus fuit exemplo Davidis, & ab eo, quod Sacerdotes faciunt in Templo etiam die Sabbathi. Alia ejus argumenta videri possunt *Matth.* 19. 21. 22., *Luca* 6. 11., & alibi, quorum multa fusè expendimus *quæst. præced. dub.* 2. §. 2. sicut etiam ex Paulo, quæ hùc sunt revocanda.

II. Probat D. Thomas hanc assertionem sic. Omnes aliæ scientiæ sunt argumentativæ, & argumentantur, dum ex principiis deducunt conclusiones; sed Theologia est scientia (ut probatum est) ergo est argumentativa.

§. II.

Quomodo sit argumentativa circa sua principia.

III. DIco secundò. Theologia non argumentatur ad sua principia probanda; ità D. Thom. hìc: & probat. Omnis scientia supponit sua principia, vel per se nota, vel in alia superiori scientia manifestata; sed Theologia est scientia; ergo supponit articulos fidei, qui sunt ejus principia jam nota; ergo ea non probat.

IV. Dices. Generalis mortuorum resurrectio est articulus fidei, & proinde principium Theologiæ; sed Apostolus 1. *Cor.* 15. probat futuram generalem resurrectionem, quia Christus resurrexit; ergo &c.

Respondeo, Apostolum ibi argumentari contra eos, qui negabant resurrectionem mortuorum, atque ideò non agnoscebant illam pro principio

cipio Theologiæ, quamvis non negarent Christum Dominum resurrexisse: & propterea ex Resurrectione Christi rectè colligit resurrectionem generalem omnium, argumento quidem non rigorosè demonstrativo, sed, vel ab actu ad potentiam, quasi diceret: Christus de facto resurrexit; ergo possibilis est resurrectio. Vel à causa exemplari, & effectiva, ut docet S. Thomas in *cap.* 15. 1. *ad Cor. lect.* 2. *&* 3. *p. quæst.* 55. Vel per locum à consequente, perinde, ac si diceret: Si resurrectio mortuorum non est, neque Christus resurrexit; atqui falsum est consequens; Christus enim resurrexit, ut vos non negatis; ergo falsum est anteced., nam sublato consequente tollitur antecedens; non enim dari potest consequens falsum, & antecedens verum in bona consequentia. Secundò probat ex inconvenientibus, quæ sequuntur, si Christus non resurrexit. Videatur August. *lib.* 2. *de Doctr. Christiana cap.* 31. *&* 32.

V. Ut ergo intelligatur, quomodo Theologus non possit probare sua principia, & quomodo possit. Sciendum primò, ea non posse probare à priori, neque à posteriori. Esto enim cæteræ scientiæ naturales probare possint sua principia (saltem à posteriori) id contingit, quia talia principia, utpotè naturalia, habent in natura effectus sibi proportionatos, cum quibus connectuntur, & qui assumi possunt ut medium ad ea probanda: atqui principia Theologiæ, utpotè supernaturalia, nempe mysteria gratiæ, utpotè excedentia humanæ mentis, & rationis capacitatem, nullum in ratione naturali habent medium sibi connexum, quo ostendi possint, sive à priori, sive à posteriori; ergo &c. Imò nedùm probari nequit eorum existentia, sed nec possibilitas: omne enim medium ostendens rei possibilitatem, debet esse rei intrinsecum, vel cum intrinsecis rei connexum; nihil autem intrinsecè naturale potest esse intrinsecum, aut connexum cum intrinsecis rei in se supernaturalis.

VI. Sciendum tamen secundò, quòd licet Theologus argumentari non possit, ut probet sua principia esse positivè possibilia, potest tamen primò ea explicare, seu ab aliquo simili manifestare; vel ab inconvenienti ostendere, quod fecit Paulus laudato loco. Potest secundò contrà impugnantes tueri: & quidem sic, ut si aliqua admittant esse vera, ex concessis probet reliqua: sicut Paulus ex Christi resurrectione, quam concedebant, probat generalem omnium resurrectionem. Sic ex veteri testamento, quod Judæi concedunt, probat Incarnationem, & adventum Messiæ, quem ipsi negant; Et veritatem veteris Testamenti, quam negant Manichæi, probat ex novo, quod concedunt, in quo vetus approbatur; & Catholicus probat realem Corporis Christi præsentiam in Eucharistia, quam negat Calvinista, ex novo Testamento, quod admittit. Si verò nullum omnino principium admittat, ut Gentilis, potest ostendere, mysteria fidei non esse impossibilia, solvendo omnia argumenta, quę in contrarium affert. Pro quo

VII. Sciendum tertiò, duplicem esse probationem, vel positivam, vel negativam. Probatio positiva fit per assumtum aliquod medium, quo ostenditur necessaria connexio prædicati cum subjecto; & hoc modo jam dictum est, principia Theologica probari non posse. Probatio negativa est, quâ evincitur, nullam esse repugnantiam in eo, quod affirmatur; & hic modus probandi, seu procedendi, est ostendere, non quidem positivè, mysteria fidei esse possibilia, sed solùm negativè, idest ea non esse impossibilia.

VIII. An autem Theologus hâc viâ procedens dici possit evidenter ostendere, argumenta contra fidem nullius esse momenti, & consequenter ostendere evidenter, saltem evidentiâ negativâ, mysteria fidei non esse impossi-

possibilia: noto, argumentum Gentilis, vel Hæretici contra fidem posse esse vitiosum, vel ex parte formæ, vel ex parte materiæ. Si sit vitiosum ex parte formæ, certum est, quòd potest evidenter illud solvi; bonus enim Theologus, qui leges rectè discurrendi novit, evidenter ostendere potest, in quo peccetur contra formam rectę argumentationis.

Difficultas est, an evidenter etiam solvi possint argumenta, quæ sunt vitiosa ratione materiæ, idest quando antecedens falsum est, vel aliqua ejus pars. Videtur enim quòd non. Non enim potest evidenter ostendi falsitas ejus, quod assumitur, nisi ostendatur evidenter veritas opposita, quod hìc fieri non potest, quia talis veritas ad fidem pertinet.

IX. Hoc tamen non obstante, responsio affirmativa omninò tenenda est, cum D. Thom. *in fine corporis hujus artic.* 8., ubi, postquam docuit modum procedendi contra eum, qui nihil credit eorum, quæ revelata sunt, nimirùm solvendo rationes, si quas inducit contra fidem, subdit. *Cùm enim fides infallibili veritati nitatur, impossibile autem sit de vero demonstrari contrarium; manifestum est, probationes, quæ inducuntur contra fidem, non esse demonstrationes, sed solubilia argumenta.*

Quod confirmatur. Argumentum peccans ex parte materiæ, non solùm tunc solvitur evidenter, quando is, qui respondet, ostendit, ex ipsa rei natura falsam esse aliquam propositionem, quæ assumitur, ut vera; sed etiam quando aliunde sufficientem reddit rationem, cur prudenter sibi persuadere possit, & sibi de facto persuadeat, eam esse falsam. Quapropter ad solvendum argumentum, quod contra veritatem fidei objicitur assumendo quidpiam falsum, non est necesse, quòd evidenter ostendatur falsitas propositionis assumtæ, sicut & veritas propositionis oppositę; sed satis est, bonam reddere rationem, cur non videatur illa propositio esse recipienda tanquam vera; quibus respondetur argumento in contrarium adducto. Ità Sylvius ad hunc *artic. quæsito* 2.; quæ conferenda sunt cum iis, quæ tradunt Bannes ad 1. *p. qu.* 32. *art.* 1. *dub.* 1. *conclus.* 1., & Cabrera 3. *p. qu.* 1. *art.* 1.

X. Potest ultimò Theologus evidenter probare, principia fidei esse credibilia, non solùm ostendendo, ea non involvere contradictionem, solvendo omnia argumenta, omnesque contradictiones, quæ contra ea objici possunt, ut dictum est, & Patres, Sacrique Doctores prętitere; Sed etiam positivè, adducendo motiva, quibus evidenter appareant credibilia: cujusmodi sunt miracula in confirmationem fidei facta; modus, quo Ecclesia, & fides propagata est; Universalis consensus doctrinæ, & morum; sanctitas, & alia, de quibus in tractatu de fide, si Deus annuerit, fusè loquemur.

XI. Neque hinc inferas: si mysteria fidei positivè probari possunt, & evidenter, esse credibilia: ergo & possibilia; nihil enim est credibile, nisi verum, nihil autem est verum, nisi, vel existat, vel sit possibile, quia impossibile, neque est ens, neque proinde verum.

Nego enim consequentiam; licèt enim quod est credibile sit etiam possibile, non tamen hinc sequitur, si aliquid probatur evidenter credibile, probari etiam positivè, esse evidenter possibile. Nam ad probandam positivè, & evidenter credibilitatem sufficiunt media extrinseca rei creditæ, puta auctoritas dicentis, miracula, modus mirabilis propagationis fidei, numerus sine numero eorum, qui pro ea vitam dederunt &c.: quæ omnia præsto sunt. At ad probandam rei possibilitatem positivè, & evidenter, requiritur medium rei intrinsecum, quo probetur, prędicatum posse convenire subjecto; hoc autem medium non adest in natura.

XII.

XII. Neque dicas. Saltem probari potest, mysteria fidei non esse impossibilia; ergo probari potest, esse possibilia; quia inter esse impossibile, & possibile non datur medium.

Nego enim similiter consequentiam, & ejus probationem: quia, ut monet Philosophus *lib. de interpretat. cap.* 3., possibile, & impossibile non sunt contradictoria, quia utrumque est affirmativum; sed impossibile, & non impossibile: unde ex quo probetur mysteria fidei, non esse impossibilia, solùm concludi potest, ea esse non impossibilia. Addo, quòd esto inter possibile, & impossibile nihil mediet in re, tamen inter rem posse demonstrari positivè possibilem, & posse demonstrari positivè impossibilem, datur medium, scilicet, nec posse demonstrari positivè possibilem, nec posse demonstrari positivè impossibilem, dùm non apparent rationes urgentes, quibus possibilitas rei, vel impossibilitas evincatur, sed tantùm non impossibilitas.

QUÆSTIO III.

De Locis Theologicis.

DUBIUM I.

Quid, & quotuplex sit Locus Theologicus.

§. I.

Resolutio dubii.

I. PRimus, qui hac de re effuso stilo tractaverit, omnium consensu, fuit celeberrimus vir, ac omnigenâ eruditione preditus Melchior Canus Ordinis Prædicatorum Episcopus Canariensis in suo verè aureo Opere, quod inscripsit *De Locis Theologicis*, atque in duodecim libros distribuit. Si pressiùs hanc materiam prosequi in animo esset, diutiùs sanè in ea nobis immorari oporteret. Verùm, quia ad alia plurima transeundum nobis est, ut Theologicum cursum perficiamus, inter quæ multa ad hanc materiam spectantia tractanda erunt; Ideò hìc ea solùm, quę ad instruendum tyronem de locorum Theologicorum notitia necessaria judicabimus, stricto calamo expendemus.

Quemadmodum ergo (inquit laudatus Canus *lib.* 1. *cap. ultim.*) *Aristoteles in Topicis proposuit communes locos, quasi argumentorum sedes, & notas, ex quibus omnis argumentatio ad omnem disputationem inveniretur; sic & nos peculiares quosdam Theologiæ locos proponimus, tanquam domicilia omnium argumentorum Theologicorum, ex quibus Theologi omnes suas argumentationes, sive ad confirmandum, sive ad refellendum inveniant.* Hæc Canus. Ex quibus habes Loci Theologici definitionem, nempe quòd sit: Domicilium, & sedes, ex qua Theologus omnes suas argumentationes, sive ad confirmandas Theologicas veritates, sive ad refellenda contraria depromere potest.

II. Circa locorum Theologicorum numerum: alii plures, alii pauciores recensent. Canus usque ad decem loco citato enumerat.

1. Est auctoritas Sacræ Scripturæ, quę Libris Canonicis continetur.

2. Auctoritas traditionum Christi, Apostolorum, quæ quoniam scriptæ non sunt, sed de aure in aurem ad nos pervenerunt, vivæ vocis oracula rectissimè dixeris.

3. Auctoritas Ecclesiæ Catholicæ.

4. Auctoritas Conciliorum, prçsertim generalium, in quibus Ecclesiæ Catholicæ auctoritas residet.

5. Auctoritas Ecclesiæ Romanæ, quæ divino privilegio, & est, & vocatur Apostolica.

6. Auctoritas Sanctorum veterum.

7. Auctoritas Theologorum Scholasticorum, quibus adjungi possunt Juris Pontificii periti: nam Juris hujus doctrina, quasi ex altera parte, Scho-

Scholasticæ Theologiæ respondet.

8. Ratio naturalis, quæ per omnes scientias naturali lumine inventas latissimè patet.

9. Auctoritas Philosophorum, qui naturam ducem sequuntur, in quibus sunt etiam Cęsarei Juris Consulti, qui veram & ipsi Philosophiam profitentur.

10. Et postremus est humanæ auctoritas historiæ, sive per auctores fide dignos scriptæ, sive de gente in gentem traditæ, non superstitiosè, atque aniliter, sed gravi, constantique ratione. Ità Canus.

III. Sylvius tamen in hunc *articulum* 8. *quæsito* 3. enumerat solos octo. Sacram Scripturam, traditionem, auctoritatem Ecclesiæ, decreta Pontificum, & Conciliorum, auctoritatem Patrum, & Scholasticorum, & rationem naturalem; omittens auctoritatem Philosophorum, & humanæ historiæ. S. Thomas hìc ad secundum enumerat solos tres, nimirùm; auctoritatem Scripturæ, Doctorum, & Philosophorum. Verùm, ut benè notat Sylvius loco laudato, vel non fuit S. Thomæ propositum, recensere omnes locos, ex quibus Theologus potest argumenta desumere; sed solùm ostendere, Theologiam esse argumentativam, eò quòd aliquos habeat locos. Vel sub illis tribus, quos exprimit, alios implicitè comprehendit, ut sub auctoritate Scripturę auctoritatem traditionum, Conciliorum, Ecclesiæ, & Pontificum: dùm enim in causa fidei decernunt, semper loquuntur ex Scriptura, seu ex Verbo Dei. Sub auctoritate Doctorum, auctoritatem Patrum, Scholasticorum, & Juris Pontificii interpretum. Sub auctoritate Philosophorum, auctoritatem humanę historiæ scriptæ, vel traditæ, & naturalis rationis. Cùm ergo in his, licèt paucioribus, alii contineantur, à Cano expressiùs distincti, ejusdem enumeratio, utpote magis distincta, sustinenda est. Per omnes enim præfatos locos velut apis volitat, & spatiatur Theologus, ut inde mel veritatis per discursum efformet, aliter tamen, & aliter.

§. II.

An ex omnibus præfatis locis ęqualiter argumentari possit Theologus.

IV. Observo, quòd ubi in aliis scientiis naturalibus principem locum obtinet ratio, locus verò ab auctoritate est infirmissimus, in hac ex opposito primum locum obtinet auctoritas, postremum ratio naturalis. Licet enim locus ab auctoritate, quę fundatur super ratione humana, sit infirmissimus, locus tamen ab auctoritate, quę fundatur super revelatione divina, est efficacissimus. Cum ergo Theologia, quæ, ut dictum est, nititur principiis revelatis Fide Divinâ, procedit ex Auctoritate Divina, procedit ex loco sibi proprio ad directè probandas suas conclusiones; cum verò procedit ex ratione naturali, procedit ex loco sibi extraneo; nec ratione utitur ad directè suas conclusiones probandas, sed ad manifestanda alia, quæ in hac doctrina traduntur; vel ad ostendendum ea, quæ ipsa tradit, rationi naturali non repugnare. Ut autem hæc, quæ indicat D. Th. hoc *art.* 8. *ad* 2., pressiùs explicentur.

V. Observandum est, quòd licèt Theologus ex omnibus, & singulis præfatis locis possit sumere argumenta, non tamen ex omnibus æquè efficaciter argumentatur. Nam ex aliquibus argumenta sumit ad concludendum efficaciter, & necessariè; ex aliis verò solum probabiliter: & propterea primi vocantur loci intrinseci, & proprii Theologiæ, alii verò extrinseci, seu extranei, & quasi in famulatum ejus ab externo advenientes.

VI. Locos ergo Theologiæ proprios, septem priores esse, censet Canus, nempe auctoritatem Scripturæ, Tradi-

tio-

tionis, Ecclesiæ Catholicæ, Conciliorum Generalium, Pontificum Romanorum, omnium Sanctorum Patrum, & omnium Scholasticorum (in una aliqua re fidem spectante concorditer, ac perpetuò consentientium. Alii solos tres assignant, ut proprios, & domesticos, nempè Scripturam Sacram Veteri, & Novo Testamento exaratam, Traditionem Christi, & Apostolorum, ad quam revocant communem Patrum, & Doctorum sensum in loquendo, & docendo, & fidelium in credendo; & auctoritatem Ecclesiæ, quæ Conciliorum, & Summorum Pontificum decreta complectitur.

VII. Loci verò Theologici, quasi extranei, & solùm probabiliter concludentes, sunt auctoritas unius, vel plurium Patrum, aut Scholasticorum, non tamen omnium, nec perpetuam, nec ex verbo Dei, sed ex humano sensu doctrinam loquentium, auctoritas Philosophorum, historiç humanç, & ratio naturalis.

DUBIUM II.

De Sacrç Scripturæ usu in argumentis Theologicis.

§. I.

Quid sit Sacra Scriptura, & quotuplex.

NOn agam hìc omnes quæstiones, de Sacra Scriptura agitari solitas; has enim Lectoribus Sacræ Scripturç tractandas relinquam; sed eas solas, quæ Theologo inservire possunt, ut ex Scriptura Divina firmum trahere possit argumentum.

I. Scriptura Sacra nil aliud est, quàm Verbum Dei scriptum, seu epistola Dei ad homines. Sic D. Chrysostomus *hom. 2. in Genes.* postquam ait, Deum ab initio per se ipsum hominibus locutum fuisse: *sic enim ad Adam venit, sic Cain increpavit, sic cum Noè locutus; sic apud Abraham hospitatus est.* Posterioribus tamen temporibus, quia homines malitiâ suâ Dei familiaritate sese indignos reddiderant, nec se totum volens à genere humano avertere, imò suam amicitiam renovare, *quasi longè absentibus litteras mittit, conciliaturus sibi universam hominum naturam.* Et S. Augustinus *Conc. 2. in Psalm. 90. De illa* (inquit) *Civitate, unde peregrinamur, littera nobis venerunt. Ipsa sunt Scriptura, quç nos hortantur, ut benè vivamus.* Denique S. Gregorius Magnus *lib. 4. ep. 31. al. 40.* ad Theodorum Medicum. *Imperator*, inquit, *Cçli Dominus, Hominum, & Angelorum, pro vita tua tibi suas epistolas transmisit, & tu gloriose fili eisdem epistolas ardenter legere negligis? Quid est autem Sacra Scriptura, nisi quadam epistola Omnipotentis Dei ad Creaturam suam?*

II. Triplici autem viâ scribere homini Deus consuevit. Primò viâ naturç, hoc est per universas creaturas scripsit naturalem illam epistolam, & scripturam, seu potiùs patentissimum illud, & ubique diffusum librum naturæ, in quo, Apostolo teste *Roman. c. 1. v. 20. Invisibilia ipsius à creatura mundi, per ea, quç facta sunt, intellecta conspiciuntur.* In quo *psal. 95. v. 1. Cantat Domino omnis terra.* In quo *psalm. 18. v. 1. Cçli enarrant gloriam Dei.* Et *psal. 148: laudant eum Sol, & Luna, laudant eum Stella, & Lumen, laudant eum Cçli Cçlorum, & aquç omnes &c.* Hic est ille liber, de quo S. Antonius Anachoretarum parens, rogatus à Gentili Philosopho, quomodo in Eremo sine libris ageret, sapienter respondit apud Socratem *lib. 4. hist. c. 13. Meus liber, ò Philosophe, est natura rerum à Deo conditarum, in qua, quotiescumque sic animo meo visum, legere possum, qua Deus dicit.*

Secundò viâ Prophetiæ, quomodo scripsit per Prophetas in veteri Testamento, & per Apostolos, aliosque Sa-

Sacros Scriptores in novo. Et hoc dupliciter. Primò quasi per seipsum scribens digito suo, quo pacto scripsit in duabus tabulis Legem Decalogi in veteri Testamento, juxta illud *Exod. c. 31. v. 18. Deditque Dominus Moysi, completis hujuscemodi sermonibus in Monte Sinai, duas tabulas testimonii lapideas, scriptas digito Dei*. In Novo autem Testamento scripsit per se ipsum Christus Dominus legem suam, non in tabulis lapideis, sed in corde Ecclesiæ, non atramento, & materiali calamo, sed digito, idest spiritu Dei, juxtà illud Pauli ad *Hebraos c. 8. v. 10. Dabo leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas*. Quod promisit Christus *Joann. 14. v. 16. Ego rogabo Patrem, & alium paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aternum, spiritum veritatis*. Et *v. 26. ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quacumque dixero vobis*. Hæc autem Scriptura Divina in corde Ecclesiæ Spiritu Dei scripta, nil aliud est, quàm communis, ac perpetuus Ecclesiæ consensus, & concors omnium fidelium doctrina per continuas successiones ad nos usque recepta, juxta illud Pauli 2. *Cor. 3. v. 3. Epistola estis Christi ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed Spiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus*.

III. Secundo autem modo scribit Deus, suis Amanuensibus sacris dictando, vel verba, vel saltem sensum. Hoc modo scripsit totam Scripturam veterem Legis, & Prophetarum, juxta illud *Psalm. 44. v. 2. Lingua mea calamus scriba velociter scribentis*. Et 2. *Reg. cap. 23. v. 2 Spiritus Domini locutus est per me, & sermo ejus per linguam meam*; Et illud S. Petri *ep. 2. cap. 1. v. 21. Spiritu Sancto inspirati, locuti sunt Sancti Dei homines*. Ità in novo Testamento per Evangelistas scripsit Evangelia, per Apostolos canonicas epistolas.

IV. Asseri solet tertius modus, nimirùm, quo Deus, nec scribit per se ipsum, nec alteri dictat, sed alteri committit scribere, & dictare, ei assistendo, & confirmando quod scribit. Ità se gessit in veteri Testamento, dùm Summos Pontifices in Cathedra Mosaica sedentes, delegavit ad decreta, & sententias ferendas, eas suo quasi sigillo approbans, & confirmans, ut *Deuteron. 19. v. 12.* Ità etiam in nova Lege se gerit erga suos in Terris Vicarios Romanos Pontifices, erga OEcumenica Concilia, erga Ecclesiam Catholicam, cui commisit canones edere, & decreta suo quasi sigillo approbans, & muniens, ait, *Luca 10. 16. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit; qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me*: Et *Matth. 18. 17. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus*. Verùm, quia hoc tertio modo reverà Deus, nec scribit per se, nec per alium, sed potiùs scripta ab homine regit, & approbat; ideo nomine Sacræ Scripturæ solùm venit Scriptura primo, & secundo modo, hoc est à Deo, vel scribente, vel dictante profecta.

V. Hanc Sacram, & verè Divinam Scripturam dari, eamque esse nostram, Propheticam videlicet, & Apostolicam nobis ab Ecclesia propositam; talesque esse omnes ejus libros in Tridentino Canone recensitos *sess. 4.* Decreto de Scripturis Canonicis, nimirùm XLV. veteris, & XXVII. novi Testamenti, nec plures, nec pauciores, invictè sustinemus; & contra hæreticos, aliquos eorum expungere conantes, alibi defensamus; Hoc maximè ratiocinio nixi, quòd determinare, quinam libri sint Canonici, & Divini, non ad quemcumque privatum pertinet, sed totius Ecclesiæ Catholicæ officium est, quam (ut dicebamus) Deus suo spiritu regit, cujusque decreta approbat tanquam sua; sed Ecclesia in Tridentino OEcumenicè congregata omnes præfatos tùm ex veteri, tùm ex novo Testamento Libros, ut Canoni-

cos,

eos, Divinosque approbavit; ergo omnes habendi sunt, ut Canonici. Hoc ad præsens intentum sit satis. Alibi enim de hac re fusiùs, si Deus annuerit, dicemus, omnesque libros tùm generaliter, tùm sigillatim vindicabimus.

VI. Ex omnibus ergo præfatis libris poterit Theologus firmissima argumenta, pro suis veritatibus astruendis, deducere; hoc tamen prudentiali monito instructus, ut si res illi sit cum hæretico negante auctoritatem alicujus libri esse divinam, confugiat ad textum ex alio libro, quem ille ut divinum admittat, ne à quæstione, quam cum eo agit, cogatur divertere ad aliam, nimirùm ad probandam auctoritatem illius libri. Quare si ad probandum, pium esse, & salutare offerre Sacrificium pro fidelibus defunctis, afferret factum Judæ Machabęi, quod narratur 2. *Machab. cap.* 12. *v.* 43., & ageret contra Lutheranum, vel Calvinistam, quamvis absolutè efficaciter procederet, contra illum tamen parum, vel nihil efficeret, qui statim negaret, auctoritatem illius libri esse divinam, & sic aliam litem cum eo contraheret interminabilem, nimirùm ut probaret, librum illum esse auctoritatis verè divinæ.

Pro uberiori tamen hujus notitiâ duo supersunt. Primum cùm Sacra Scriptura plures sensus habeat, ut docet D. Thom. hìc *art.* 9., *&* 10., videndum est, an ex quolibet Scripturæ sensu possit Theologus eruere firmum argumentum. Secundum cùm ejusdem plures dentur editiones, & versiones, ex quanam debeat procedere, ut firmè procedat. Quod in duobus §. sequentibus præstare conabimur.

§. II.

An ex quolibet Scripturæ sensu Theologus possit argumentari.

I. Sciendum hìc, per Divinę Scripturæ sensum nihil aliud communiter intelligi, quàm id, quod Spiritus Sanctus Divinæ Scripturę auctor intendit per Scripturam nobis significare: dixi per Scripturam, & non per Scripturæ verba, quia (ut dicemus) in Scriptura ex intento Spiritus Sancti non solùm significant verba, sed aliquando etiam res.

II. Duplex ergo in sui prima divisione communiter assignatur Sacræ Scripturæ sensus, nimirùm litteralis, & spiritualis, sive mysticus. Cujus rationem reddit S. Thomas hìc *qu.* 1. *art.* 10. *Auctor enim Sacræ Scripturę est Deus, in cujus potestate est, ut non solùm voces ad significandum accommodet (quod etiam homo facere potest) sed etiam res ipsas. Et ideò, cùm in omnibus scientiis voces significent, hoc habet proprium ista scientia, quòd ipsę res significatę per voces, etiam significant aliquid. Illa ergo prima significatio, quâ voces significant res, pertinet ad primum sensum, qui est sensus historicus, vel litteralis. Illa verò significatio, quâ res significatæ per voces, iterùm res alias significant, dicitur sensus spiritualis, quia super litteralem fundatur, & eum supponit.* Hæc D. Thomas.

III. Hic autem sensus spiritualis trifariàm dividitur, nempè in Allegoricum, Tropologicum, seu moralem; & Anagogicum. Allegoricus est, cùm res gesta in veteri Testamento aliquid significat gerendum in novo, v. gr., exaltatio serpentis in deserto à Moyse, quæ designabat Christum exaltandum in Cruce. Tropologicus, seu moralis est, cùm ea, quæ in Christo sunt facta, vel in iis, quæ Christum significant, sunt signa eorum, quæ nos agere debemus, & ad componendos

dos nostros mores diriguntur. Anagogicus, seu sursùm evehens est, cùm res in Scriptura significat aliquid spectans ad Æternam Gloriam; ut v. gr. introitus Israelitici Populi in terram promissam, significat introitum Fidelis Populi ad Æternam Gloriam. Hi autem sensus hâc unicâ voce *Jerusalem* manifesti fiunt; ex D. Hieron. *in cap. 16. Ezech.* Hæc enim vox ad litteram significat Civitatem Judeæ. Civitas autem hęc significat allegoricè Ecclesiam; tropologicè Animam Justi; anagogicè Cęlestem Patriam. Hujus triplicis sensus rationem dat D. Th. hìc, quia ex Apostolo *Hebr. 7. lex vetus figura est novæ Legis, & ipsa nova Lex, ut dicit Dionys. Eccles. Hierarch. part. 1. cap. 5. Est figura futuræ gloriæ. In nova etiam Lege, ea, quæ in Capite sunt gesta, sunt signa eorum, quæ nos agere debemus.*

IV. Item sensus litteralis est duplex; unus proprius, quem verba propriè accepta significant: Velut cùm dicitur: *diliges Dominum Deum tuum*, sensus litteralis est, Deum, ut verba sonant, esse diligendum. Alter verò metaphoricus, seu improprius, cùm verba à sua propria ad impropriam significationem transferuntur. Ut dùm dicitur *Joan. 10. v. 27. Oves meæ vocem meam audiunt*, sensus litteralis est de populo fideli, per *oves* metaphoricè acceptas significato.

V. Sed quomodo sensus metaphoricus continetur sub litterali? Nunquid, cùm nominatur in Scriptura brachium Dei, sensus litteralis erit, quòd in Deo sit brachium?

Dico cum D. Thom. hìc *art. 10. ad 3.*, sensum metaphoricum contineri sub litterali, quia significatur non per res, ut sensus spiritualis, sed per voces: Per voces autem significatur aliquid propriè, & impropriè. In sensu tamen improprio (ait D. Thom.) *nec est litteralis sensus ipsa figura: sed id, quod est figuratum. Non enim cum scriptura nominat Dei brachium, est litteralis sensus, quòd in Deo sit membrum hujusmodi corporale: sed id, quod per hoc membrum significatur, scilicet virtus operativa.*

VI. Porrò, ut sensus allegoricus pleniùs intelligatur, observandum est cum D. Augustino *lib. 15. de Trinit. cap. 9.*; duplicem esse allegoriam, unam vocum, aliam rerum. Prior est continuata vocum translatio, cujusmodi est in illo *Isaiæ 11. v. 6. Habitabit lupus cum agno: & pardus cum hędo accubabit: Vitulus, & leo, & ovis simul morabuntur &c.* Non enim ea animalia, quæ per dictas voces significantur, debent intelligi; sed per metaphoram significatur, quòd gentes barbaræ, ac crudeles depositâ feritate, habitabunt cum populo Christiano, simplici, & mansueto. Et hęc allegoria pertinet ad sensum litteralem, seu historicum metaphoricum. Posterior allegoria est, quando ea, quæ sunt gesta in veteri Testamento, & etiam in novo, figurant, & significant alia gerenda in novo, vel spectantia ad Christum, vel ad mores nostros, vel ad æternam gloriam. Quare non omnis allegoria indicat sensum allegoricum condistinctum à sensu spirituali, sed sola allegoria in vocibus.

Præfati quatuor Scripturæ sensus, litteralis, allegoricus, tropologicus, seu moralis, & anagogicus metricè vulgò sic designantur:

Littera, gesta docet: quid credas, allegoria.
Moralis, quid agas: quid speres, anagogia.

VII. Doctrina hactenus tradita cuilibet tyroni captu facilis, & obvia est, sed in ea applicanda labor maximus, etiam provectis. Cum enim non in quolibet Scripturæ textu hi quatuor sensus inveniantur, difficile est, determinare, quinam fuerint sensus à Spiritu Sancto intenti, & maximè in illis textibus, de quibus Sanctus Spiritus nec ibi, nec alibi sese expressit.

In hac re supponendum videtur cer-

certum, in omnibus Sacræ Scripturę sententiis aliquem sensum litteralem, sive proprium, sive metaphoricum reperiri, quia sensus litteralis est fundamentum cæterorum.

VIII. Porrò regulæ ad cognoscendum sensum litteralem sunt. Prima, quando verba, in propria significatione accepta, sensum absurdum non faciunt, sunt ad litteram accipienda, & non ad metaphoram, aut tropos trahenda. Ità ex S. August. *lib. 8. de Genes. ad lit. cap. 7.*

Secunda, si alicujus sententiæ sensus, quem putamus litteralem, conveniat cum ipso contextu, nec repugnet dogmatibus fidei, & morum honestati, verè est litteralis. Ità ex eodem de *Doctrin. Christ. lib. 3. c. 10.* Sic cùm Christus dicitur agnus, leo, vitis, patet non esse in sensu litterali proprio accipienda, ex D. August. *tract. 80. in Joannem.* Sic cùm dicitur *Matth. 18. vers. 8. Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & projice abs te*; & *ibid. v. 9. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Hæc verba ad litteram propriè, & ut verba sonant, non sunt accipienda, cùm morum honestati non congruant; Cùm nefas sit, se ipsum mutilare, sibique pedem, vel manum abscindere, aut oculum eruere; sed per metaphoram, idest si, qui te scandalizat, tibi sit carus, aut necessarius vitę tuæ, sicut corpori tuo manus, pes, vel oculus, hunc à tuo contubernio, & conversatione statim abscindas, & abjicias.

Tertia, est collatio Scripturæ cum loco, & tempore, & scopo personæ scribentis. Ità S. Hieron. *lib. 2. in Jerem. c. 8.* Quare si non capias, cur Jeremias prædicens, mala è Babylone super omnes habitatores terrę ventura, dicat *cap. 1. v. 14. ab Aquilone panditur omne malum*: cùm Babylon versùs Aquilonem non sit, sed versùs Orientem, vel Austrum; id facile disces, si consideraveris, Jeremiam non in Italia, aut Galliis scribentem, sed in Judæa prophetantem, & respectu Judeæ Aquilonarem esse Babylonem, non Australem, vel Orientalem.

Quarta, est collatio Scripturæ cum Scriptura, seu textus cum textu, antecedentium cum consequentibus Scripturæ locis: cùm D. August. *lib. 2. de Doctrin. Christ. cap. 6.* dicat: *Nihil enim ferè de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissimè dictum alibi reperiatur.* Sic duratio v. gr. regni Antichristi, quæ à Daniele *cap. 7. v. 25.* satis obscurè exprimitur hisce verbis: *per tempus, & tempora, & dimidium temporis*, clariùs expressa invenitur à Joan. *Apocal. 11. v. 2.* dùm prædicit, quòd Civitas Sancta *mensibus quadraginta duobus*, idest tribus annis cum dimidio calcabitur, & apertiùs adhuc *versu tertio*, dùm dicit, quòd tunc regnabit homo ille peccati, cùm duo testes Henoch videlicet, & Helias prophetabunt, *diebus mille ducentis sexaginta*. Et Christus, referente D. Basilio *lib. 1. de Baptismo*, quod obscurè dixerat *Matth. 6. v. 12. Thesaurizate vobis Thesauros in Cęlo*, clariùs expressit *Luca 12. v. 33. Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam; facite vobis sacculos, qui non veterascunt, Thesaurum non deficientem in Cęlis.*

Quinta, est collatio Scripturæ cum SS. PP. sententia. Hanc tradidit Tridentinum *decret. de edit. & usu S. Libr.*, cùm declaravit, non licere interpretari Sacram Scripturam, contra unanimem Patrum sententiam.

Sexta, est collatio Sacræ Scripturæ cum Ecclesiæ Judicio. Hæc est regula omnium tutissima, quam præscribit Tridentinum laudato loco, *sess. 4.* dùm statuit, nemini suæ innixo prudentiæ licitum esse Scripturam interpretari, & ad suos sensus contorquere *contra eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum Sanctarum.* Ab hac regula quotquot recesserunt, in turpissimos errores, atque hæreses lapsi sunt.

Præter omnes pręfatas regulas scitu dignas, advertat, qui lectionem Sacrę Scripturæ, ejusque interpretationem suscipit, ut ad eam accedat cum fide. Scriptum est enim *Isai.* 7. *v.* 9. juxta lxx. Interpretes: *Nisi credideritis, non intelligetis*. Secundò cum humilitate, quia *Prov.* 11. *v.* 2. *Ubi humilitas, ibi sapientia*. Et Christus *Matth.* 11. *v.* 25. *Confiteor* (inquit) *tibi Pater Domine Cęli, & Terra, quia abscondisti hac à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis*. Tertiò cum conscientia pura, quia Sapientiæ 1. 4. *in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis*. Quartò cum oratione, quia non tàm à Libris, quàm à Deo lumen intelligentię debet procedere, & ab eo petendum cum Davide *Ps.* 118. *v.* 34. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam*. Unde S. August. *lib.* 2. *de Doctr. Christ. cap.* 37. *non solùm*, inquit, *admonendi sunt studiosi litterarum venerabilium, ut in Scripturis Sanctis genera locutionum sciant ..... Verùm quod est pracipuum, & maximè necessarium, orent, ut intelligant*. Quod fecisse D. Thom. legimus, qui *nunquam se lectioni, aut scriptioni dedit, nisi post orationem. In difficultatibus locorum Sacra Scriptura, ad Orationem Jejunium adhibebat. Quin etiam sodali suo fratri Reginaldo dicere solebat, quidquid sciret, non tàm studio, aut labore suo se peperisse, quàm divinitus traditum accepisse*. Quintò denique omnibus pręfatis addere debet assiduam Divinæ Scripturæ lectionem; eam enim commendat Christus dicens, *Scrutamini Scripturas Joa.* 5. 39. Commendat & Spiritus Sanctus *Josuè cap.* 1. *v.*8. *Non recedet volumen legis hujus ab ore tuo; sed meditaberis in eo diebus, ac noctibus*; Commendat & D. Paulus suo *Timoth. epist.* 1. *cap.* 4. *v.* 13. dicens, *attende lectioni, exhortationi, & doctrina*.

IX. Quòd si quæras scire, quibus ducibus possis litteralem, vel quemcumque alium Scripturæ sensum assequi; disces ex Sixto Senensi *lib.* 3. *sua Bibliotheca Sancta*, sic metricè respondente

Historiam Hebræis, & Gręcis fontibus haustam,
Hieronymo disces duce.
Allegorias, anagogemque recludent,
Origenes, & Ambrosius.
Exponent sensus formandis moribus aptos,
Chrysostomus, & Gregorius.
In dubiis, altâque locis caligine mersis,
Aurelius lucem feret.
At brevis, & facilis non est spernenda tyroni
Lirinensis expositio.

X. Præter præfatos quatuor sensus, alius excogitatur, vulgò dictus accommodatitius, seu per accommodationem; cùm verba Scripturæ rem unam significantia, usurpantur ad aliam significandam juxta beneplacitum, & existimationem usurpantis, propter aliquam convenientiam, quam inter utramque intercedere judicat. Quo pacto Sacri Oratores textus multos Scripturę usurpant in concionibus, eos applicando viris sanctis, quorum texunt panegyrim: ut si hæc verba de Noe prolata *Ecclesiastici* 44. *v.* 17. *inventus est perfectus, justus, & in tempore iracundia factus est reconciliatio*: Vel ista de Abrahamo *ibidem* asserta *v.* 20. *non est inventus similis illi*: vel denique ista *v.* 26. De Isaaco *ibidem* dicta: *benedictionem omnium gentium dedit illi Dominus &c.* usurparet extendendo, & applicando ea D. Benedicto, Dominico, Francisco, Ignatio. Sed iste non est sensus proprius Scripturæ, sed Interpretis, nec à Spiritu Sancto intentus, sed à Concionatore Scripturæ affixus.

XI. Quæres, an Sacra Scriptura sub eadem littera contineat plures sensus litterales?

Respond. D. Thom. hòc *art.* 10. in fine corporis affirmativè, afferens Augustinum *lib.* 12. *confess. ex c.* 18. 19. 20., & dicens: *Quia Auctor Sacra Scriptura*

plura Deus est, qui omnia simul suo intellectu comprehendit, non est inconveniens, si etiam secundùm litteralem sensum in una littera Scripturæ plures sint sensus. Quod etiam indicat *lib. 2. sent. dist. 12. artic. 2. in respons. ad 7., & quæst. 4. de potentia art. 1.* Quem sequitur Sylvius, aliique quamplures ab eo citati in hunc *artic. 10. quæsito unico*. Et prob. potuit Deus plura, ac diversa iisdem verbis significare, & decuit Sacræ Scripturæ majestatem, ac fecunditatem: sicut enim excellentior esset artifex, qui unico instrumento posset facere multa artefacta, quàm ille, qui pro diversis artefactis diversis indigeret instrumentis. Et sicut perfectioris eloquentiæ est, paucioribus verbis plura complecti, quæ alius multis deberet dicere; Ità ad majorem Dei, & Scripturæ excellentiam pertinet, iisdem verbis plura significare.

Hinc illud *Genes. 1. In principio creavit Deus Cœlum, & Terram*, litteraliter significat, & *in initio temporis*, & etiam *ante omnia*. Prior sensus evincit, Mundum non esse æternum, sed aliquando cœpisse. Posterior ostendit, Angelos non fuisse creatos ante Mundum corporeum. Priorem sensum usurpavit S. Aug. *lib. 12. confes. c. 20., & 28.* Posteriorem *l. 11. de Civ. Dei c. 4.* Utrumque verò idem S. Doct. *lib. 1. de Gen. ad lit. imperf. c. 1.*, & Innocentius III. cum Concilio Lateran. dùm *cap. Firmiter tit. de summa Trinit.* resolvit dicens, quòd Deus *simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem, & corporalem, Angelicam videlicet, & mundanam*.

Hinc etiam, quod in *Psal. 2.* legitur: *Ego hodie genui te*, Paulus *Act. 13. v. 33.* de Christi resurrectione interpretatur. *Ad Hebr. 1. v. 5.* de generatione æterna: quod etiam de temporali generatione rectè intelligi, tùm ex contextu patet, tùm ex D. Thom. super *cap. 1. ad Hebræos*.

Hinc illud *Isaiæ 53. v. 8. Generationem ejus quis enarrabit?* & de æterna Christi ex Patre, & de temporali ejusdem ex Matre generatione intelligi nihil vetat. Unde ex Patribus alii de æterna, alii de temporali, alii (ut Aug. *homil. 36.* inter quinquaginta, nunc *ser. 44.*, & Cyril. Alex. *lib. 5. in Isaiam* cum D. Hieronym.) de utraque accipiunt.

XII. Neque inferas, si una littera multa significat, sequi ambiguitatem, & æquivocationem, & argumentationem ex littera habente plures sensus fore fallacem; quia, ut ait D. Thom. *3. p. quæst. 60. art. 3. ad 1. tunc est signum ambiguum, præbens occasionem fallendi, quando significat multa ad unum non ordinata*.

Nam benè respondet Sylvius laudato loco, tunc esse quidem signum ambiguum, præbens occasionem fallendi, & vitians argumentationem, quando aut is, qui illud assumit, non intendit, nec declarat, se ea multa significare, sed solùm unum ex illis; aut intendat quidem ea multa significare, sed disjunctivè, & cum animo illum fallendi. Non tamen quando qui assumit illud signum, intendit, & declarat, se ea multa determinatè, & simul significare, ut in casu nostro. Hinc benè ait Lorcas, æquivocationem esse vitiosam, quando unicum tantùm significatum intenditur, & exprimitur verbis æquivocis; sed quando quidquid verba significant, intenditur, non est (inquit) vitiosum, sed profundum uti verbis, quæ plura significent. Videri potest Sylvius laudato loco, alia de hac materia doctè, & eruditè afferens. Nobis sufficiet pro sufficienti novitii candidati instructione hæc delibasse. Ad rem ergo nostram veniendo.

§. III.

§. III.

Resolutio quæsiti.

XIII. Dico primò. Ex sensu litterali proprio Sacræ Scripturæ firmum semper eruitur argumentum Theologicum. Prob. Ex eo sensu Scripturæ firmum semper eruitur argumentum, qui est sensus Spiritus Sancti, & à Spiritu Sancto per verba Scripturæ intentus; sed talis est sensus litteralis; ergo &c. Unde D. Thom. hoc *ar.* 10. *ad* 1. dicit, quòd *nulla confusio sequitur in Sacra Scriptura, cùm omnes sensus fundentur super unum, ex quo solo potest trahi argumentum.*

XIV. Prob. secundò. S. Paulus 2. *ad Timoth.* 3. *v.* 16. *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum &c.*, sed hoc maximè præstat per sensum litteralem, qui faciliori negotio veritatem ostendit, & omnibus idioma noscentibus, & voces apertus est; & licet in aliquibus contextibus obscurus sit, vel illi contextus non deserviunt ad suadendas, & probandas Catholicas veritates; vel collati cum aliis Scripturæ textibus illustrantur, & (ut §. præcedenti diximus) non desunt Theologo regulæ, & viæ ad illum inveniendum; ergo &c.

XV. Dico secundò. Ex sensu mystico, & etiam metaphorico potest Theologus aliquando firmum deducere argumentum, ex accommodatitio verò nunquam. Prima pars probatur. Ex eo potest Theologus firmum ducere argumentum, ex quo argumentati sunt Christus, & Apostoli; sed ex sensu mystico argumentati sunt Christus, & Apostoli; ergo &c. Mi. prob. Christus ex serpente æneo exaltato à Moyse *Num.* 21. arguit, se fore exaltandum in Cruce *Joa.* 3. *v.* 14. Ex eo, quòd Jonas tribus diebus, & tribus noctibus fuerit in ventre piscis *Jonæ* 2. *v.* 1. arguit, se fore similiter in corde terræ. *Matth.* 12. *v.* 40. S. Paulus ex eo, quòd Abraham habuit duos filios, Ismael de Ancilla, & Isaac de libera *Genes. cap.* 16. *v.* 15., & 21. *v.* 2. allegoricè arguit ad *Galat.* 4. *v.* 22., Deum esse auctorem utriusque Testamenti, veteris, & novi, & patrem duorum populorum, Judæorum, & Gentilium. Ex eo, quod de Agno Paschali dicitur *Exodi* 12. *v.* 46. *Os non comminuetis ex eo*, arguit mysticè S. Joannes in Evang. *cap.* 19. *v.* 36. Christo in Cruce non fuisse frangenda crura.

Probatur etiam hoc discursu: ex eo sensu potest firmum erui argumentum, qui est à Spiritu Sancto volitus, & super litteram fundatus; sed talis est sensus spiritualis, & mysticus, ut in exemplis allatis ostensum est: Deus enim Scripturę auctor nedum voces ad significandum usurpat, sed etiam rebus imponit pro suo libito, ut alia significent. Hinc S. Paulus 1. *Corinth.* 10. *v.* 11. Cùm prǽmisisset, Patres veteris Testamenti omnes sub nube fuisse, ait: *hæc autem omnia in figura contingebant illis: Scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines seculorum devenerunt*; & *ad Hebr.* 10. post longam, & accuratam per plura capita discussionem symbolorum veteris Testamenti respectu novi, intulit hanc causalem *v.* 1. *Umbram enim habens Lex futurorum bonorum &c.*, utique futurorum in Lege Evangelica, quam figurabat Lex, & in quo persuadendo totus est in illa epistola Paulus.

XVI. Dixi, sensum mysticum *aliquando* præbere Theologo firmum argumentum: non enim semper ex eo potest firmiter arguere, sed tunc solùm, quando constat, eum fuisse taliter à Christo, aut Apostolis usurpatum, vel ex Scriptura colligitur. Cùm enim res, in quibus sensus mysticus fundatur, variam habeant similitudinem, & convenientiam, varium etiam, & ancipitem possunt referre sensum mysticum, nisi aliunde constet certò, quem referant; quod certò con-

constare nequit, nisi ex ipsa scriptura, & exemplo Christi, & Apostolorum. Sic Leo ob sui rapacitatem 1. *Petri* 5. *v.* 8. usurpatur ad significandum Diabolum, qui ibi dicitur *Leo rugiens*. Propter suam fortitudinem designat Christum, qui *Apoc.* 5. *v.* 5. dicitur *Leo de Tribu Juda*. Propter suam feritatem adumbrat adversarium quemque, qui *Psalm.* 16. *v.* 13. dicitur *Leo paratus ad prædam*. Et *Psalm.* 21. *v.* 22. *Salva me de ore Leonis*. Ob firmitatem, & constantiam justum designat. *Prov.* 28. *v.* 1. *Justus quasi Leo confidens absque terrore erit*. Ergo in sensu mystico, & metaphorico nulla inter probandum, & arguendum vis est facienda, nisi vel ex contextu, vel exemplo Christi, & Apostolorum constet, quo sensu sit accipiendum.

XVII. At huic resolutioni videtur obstare D. Thomas, qui hoc *art.* 8. *ad* 1. dicit, *sensum litteralem, ex quo solo potest trahi argumentum, non autem ex iis, quæ secundùm allegoriam dicuntur*. Et in corpore articuli dixerat, quòd *sensus litteralis est, quem auctor intendit*. Ergo ex sensu mystico non potest trahi argumentum.

Respondeo, D. Thomam confirmare potiùs nostrum assertum, quàm destruere: vult enim, quòd ex solo sensu litterali possit trahi argumentum absolutè, quia est primò intentus ab Auctore Sacræ Scripturę, nec sensum multiplicem reddere potest; non verò ex sensu spirituali, nisi in quo sensu fuerit ab Auctore Sacræ Scripturæ usurpatus constiterit, vel Christi, vel Apostolorum exemplo, vel ex ipso Scripturæ contextu. Quod verò ità senserit D. Thomas ostendo. Ex eo enim sensu trahi potest argumentum, quem constat fuisse inditum ab Auctore Sacræ Scripturę; sed D. Thomas ibi ostendit, non solùm sensum litteralem, sed etiam spiritualem fuisse inditum, & intentum ab Auctore S. Scripturæ; dicit enim in *corp. articuli*, quòd *Auctor Sacræ Scripturæ est Deus, in cujus potestate est, ut non solùm voces ad significandum accommodet, sed etiam res ipsas, & quòd significatio, quâ res significatæ per voces iterum res alias significant, dicitur sensus spiritualis*; ergo &c.; quia verò non semper certi sumus, quem sensum Sacræ Scripturę Auctor illis rebus accommodarit, ideò non semper, sicut ex litterali, ex eo firmum trahere possumus argumentum, neque ex hoc *aliquid deperit Sacræ Scripturæ* (addit S. Doctor ad primum) *quia nihil sub spirituali sensu continetur fidei necessarium, quod Scriptura per litteralem sensum alicubi manifestè non tradat*.

XVIII. Secunda vero asserti pars probatur. Cùm enim sensus accommodatitius, non sit à Spiritu Sancto cum litterali nobis consignatus, nec eum respiciat Auctorem, sed à quolibet interprete pro ingenii sui dexteritate, & arbitrio Sacrę Scripturæ accommodatus, & quasi assutus, certum est, nullam ei vim inesse divinam ad res fidei tuendas, & contra impugnantes propugnandas, sed solùm humanam. Hinc S. Hieron. *lib.* 2. *in Matth.* explanans illud *cap.* 13. de fermento, quod abscondit mulier in farinæ satis tribus; postquam similitudinem hanc adorando Trinitatis mysterio adaptasset, subjunxit: *Pius quidem sensus, sed nunquam parabola, & dubia enigmatum intelligentia potest ad auctoritatem dogmatum perducere*; & D. Augustinus *epist.* 48. modò 93. arguens Donatistas, qui Ecclesiam in sola Africa eorum patriâ illæsam, & puram remansisse suadere volebant ex illo *Cant.* 1. 6. *Ubi pascas, ubi cubes in meridie*. Postquam hujus textus pravam usurpationem variè, & mirè impugnasset, concludit: *Quis autem non impudentissimè nitatur, aliquid in allegoria positum pro se interpretari, nisi habeat, & manifesta testimonia, quorum lumine illustrentur obscura?* Quæ verba confirmant etiam observationem à nobis factam pro prima parte hujus asserti, quâ diximus, ex sensu mystico non posse duci argumentum firmum,

nisi

nisi constet, illum reverà fuisse rei à Spiritu Sancto accommodatum. Nisi enim id constiterit, hærebimus semper, an ille sensus sit Spiritus Sancti, an noster, an verè spiritualis, an solùm accommodatitius. Quibus satis instructum hac de re tyronem meum existimo.

§. IV.

Quænam Scripturarum editio deservire possit Theologo ad certò probandas suas conclusiones.

DE variis Sacræ Scripturæ editionibus fusè alibi egimus. Nunc verò pro aliquali tyronis notitia, & regula, ne fortè in arguendo decipiatur.

XIX. Sciat, oportet, autographos, seu originales libros, & primævos veteris Testamenti hebraicè fuisse omnes conscriptos, exceptis Tobiæ, Judith, Esdræ, nec non Danielis libris chaldaicè primitùs datis, & 2. Machab. (juxta S. Hieronymum) græcè primò conscripto.

Autographos, & originales novi Testamenti libros primò datos fuisse græcè, si tamen excipias Evangelium Matthæi Hebraicâ linguâ, seu Syriacâ, Hebræis tunc vulgari, primitùs scriptum, sicut & Epistolam Pauli ad Hebræos, licèt Origenes, & Clemens Alexandrinus eam græcè fuisse scriptam autument. Excipiunt alii Evangelium Marci Romæ, & latinè primò scriptum opinantes: quibus tamen non adhæremus.

XX. Sciat secundò, nos hodie Scripturæ Sacræ autographa, seu originalia habere nulla, sed apographa sola, & exemplaria, variasque editiones diversâ linguâ, diversis temporibus ortas, quæ ad quatuor istas reducuntur, nimirùm ad Hebraicam, Græcam, Latinam, & Vernaculam, seu Vulgarem. Ad Hebraicam reducuntur Chaldaica, Syriaca, & Samaritana. Sub Græca, & Latina continentur versiones variæ ex illis factæ. Ad Vernaculam verò referuntur Arabica, Æthiopica, Persica, Gallica, Germana, Hispana, Anglica, Italica.

XXI. Editio Hebraica Sacrorum Codicum dicitur illa, quæ à Moyse, & Prophetis litteris scripta fuit Hebraicis, quæque Captivitatis Babylonicæ tempore ex integro, (ut aliqui volunt) deperdita; aut (ut alii veriùs) dispersa, vitiata, & corrupta, fuit per Esdram, vel ex integro edita, vel suæ puritati restituta, sine tamen punctis vocalibus; cùm hæc post S. Hieronymi tempora fuerint addita à Rabbinis Tiberiensibus, ut probabiliùs censent Eruditi. An hæc sit apud nos pura, an vitiata; & an levibus, vel gravibus mendis scatens, non disputamus. Authentica tamen nobis dici non potest, quia de illius cùm originali conformitate, nullo nobis Ecclesiæ judicio constat.

XXII. Editio Chaldacia, qualis apud nos est, nihil aliud est quàm Divinæ Scripturæ ex Hebraica in Chaldaicam linguam translatio, non de verbo ad verbum, sed de sensu ad sensum; unde paraphrasis Chaldaica vulgò dicitur potiùs, quàm Versio. Auctores ejus fuisse Rabbini censentur; quonam ævo, an ante, vel post Christum, sub lite est. *Targum* ab Hebræis (hoc est interpretatio) nuncupatur, Babylonicum unum, & Hierosolymitanum alterum. Quidquid tamen sit de auctore, de tempore, quo primò prodierit, certum est, eam scatere variis Judæorum fabulis, & Talmudistarum nugis. Utilis tamen esse potest Theologo ad Judæos de Sanctissimæ Trinitatis mysterio, & Venerandæ Incarnationis convincendos.

XXIII. Editio Syriaca, cujus incertus est auctor, tempus, & auctoritas, sic dicitur, quia Syriacis scripta characteribus. Syriaca lingua ex Hebræa prodiit & Chaldaica, tanquam utriusque corruptio: cùm enim Hebræi in Babylonica Captivitate constituti, ut Chal-

Chaldaicam discerent, paulatim Hebraicam linguam dediscerent, factum est, ut nec congruè, & perfectè Chaldaicè, nec Hebraicè ampliùs, sed linguam mixtam ex Chaldaica, & Hebraica loqui cœperint, quæ Syriaca dicta est, facta etiam post Captivitatem Judæis vernacula; quâque Christus fuisse usus, & Apostoli creduntur; & adhùc etiam utuntur Maronitæ in suis sacris ritibus, qui vicos, & pagos per Libanum dispersos hodie incolunt. Esto autem hæc editio judicio Ecclesiæ non fuerit comprobata, & proinde non authentica, utilis tamen esse potest. Primò, ad latinam nostram multis in locis firmandam. Secundò, ad multa ejus obscura, & difficilia penetranda. Et tertiò, ad revincendos recentiores hæreticos, quòd in titulis capitum mentionem faciat jejuniorum Quadragesimæ, venerationis S. Crucis, commemorationis Defunctorum, & aliorum, quæ tanquam humanas, ac superstitiosas traditiones expuunt Lutherani, & Calvinistæ.

XXIV. Editio Samaritana, quia primitùs Hebraicâ linguâ, tunc Hebræis, & Samaritanis communi, etsi characteribus Samaritanis conscripta, ad Hebraicam meritò reducitur. Porrò characteres Samaritanos esse Hebraicos antiquos, censet S. Hieronymus in Prologo Galeato; cùm Esdram auctorem habeant characteres novi, queis hodie utuntur Hebræi. Incerti auctoris est hæc versio, & longè antiquior Christi temporibus, non tamen authentica; quia nondùm per Ecclesiam judicata hebraico autographo conformis.

XXV. Versio Græca, licèt multiplex sit (ut dicemus) omnium tamen prima censenda illa est, quam curante Ptolomeo Philadelpho Rege Ægypti lxx. Interpretes ediderunt. De qua fusè alibi dicimus: ducentis, & quinquaginta circiter annis ante Christum edita creditur. Eâ usa est Ecclesia in suis initiis per sexcentos circiter annos, & hodie utitur Ecclesia Græca; imo eâ usos fuisse Apostolos, & Evangelistas, censent Eruditi. Proptereà esto non sit habenda, ut authentica, quia Ecclesiæ judicium eam declarans autographo hebraico conformem non accessit, magna tamen in veneratione habenda est, utpote variis SS. Patrum commentariis illustrata, & ad vulgatæ nostræ plures locos elucidandos summoperè utilis.

XXVI. Post hanc lxx. Interpretum versionem aliæ, quarum tamen nobis nonnisi fragmenta reminserunt, nimirùm Aquilæ, Theodotionis, Symmachi, Anonimæ duæ, Origenis, & S. Luciani, & Hesichii, recensentur.

Primam edidit *Aquila* genere Ponticus, primò Christianus, sed quia astrologiæ judiciariæ nimiùm vacaret, ejectus ab Ecclesia, ex Christiano factus Judæus, & irruens in lxx. Interpretum versionem, aliam à suo cerebro Sacrorum Codicum depromere aggressus est, in qua vaticinia de Christo quoad posset, subverteret, quam reipsâ edidit circa annum Christi 130., de quo S. Epiph. *l. de ponderibus, & mensuris*, Euseb. *hist. lib. 5.*, & Baronius *ad ann. Christi* 130., unde hæc versio repudianda est.

Secundam adornavit Theodotion Ephesinus, Tatiani hæretici primò discipulus, deinde Marcionis Sectarius, tandem Judæus factus, eâ lege, ut vetus Testamentum, & novum græcè redderet; quod & præstitit circa annum Christi 184., multa addens, multa etiam minuens; quem inter Judaizantes hæreticos rejicit S. Hieronym. *prologo in Job*. Ex quibus vides quanti facienda sit ejus versio. Consule Baron. *ad ann. Christi* 184.

Tertiam lucubravit Symmachus circa ann. Christi 200. Is genere Samaritanus, cùm à sua gente nil honoris sibi deferri videret, transivit ad Judæos: deinde ex Judæis ad Christianos, demùm Ebionis Sectarius factus, suam versionem, non verbum ex verbo, sed sententias ex sententii sred-

dens (ut ait S. Hieron. *in c. 36. Jerem.*) adornavit. Consuli possunt Hieron., Baronius, Philastrius, & Myræus. Hæc versio suspecta haberi debet.

Quarta, auctoris anonymi, Hierichuntina dicitur, quia in quibusdam doliis apud Urbem Hiericho, anno Imperii Caracallæ 7. reperta, teste S. Epiphanio.

Quinta, ignoti pariter auctoris, Nicopolitana nuncupatur, quia in dolio similiter inclusa apud Nicopolim reperta, Imperante Alexandro Mammææ filio.

Sexta, est Origeniana, auctorem habens Origenem, quæ potius quàm versio, præcedentium versionum collectio dicenda est. Selegit namque Origenes quatuor præcipuas versiones, quæ suo tempore extabant, nimirùm Septuaginta Interpretum (quam ipse variis in locis nunc mutaverat, nunc corruperat, nunc emendaverat) Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis, easque in unum volumen redegit quatuor distinctis columnis, ità ut omnes eodem aspectu videri possent, & versus versibus, periodi periodis responderent, quas vocavit ab illis quatuor columnis *Tetrapla*, ut notat S. Hieronym. *epist.* 89. Postmodum his quatuor editionibus, & columnis è regione præposuit Hebraicam, idque duabus columnis, quarum prima continebat textum hebraicum litteris hebraicis scriptum, altera verò eundem, sed litteris græcis exaratum; cùmque hoc opus sex columnas exhiberet, vocavit *Hexapla*. Tandem his sex editionibus, & columnis adjecit alias duas græcas editiones, duabus columnis distinctas, nempe Hierichuntinam, & Nicopolitanam; cùmque jam octo essent columnæ, vocavit *Octapla*. Hujusmodi tamen Octapla ab Hexaplis non distinguunt Eusebius, & Hieronymus: imò S. Epiphanius *lib. de pond.*, *& mens.* loquitur de Hexaplis, ut de opere ab Octaplis indistincto.

Septima, est versio S. Lucianum Martyrem auctorem referens, qui cùm videret Sacros Codices corrumpi, & in pravum sensum detorqueri, eosdem ad fidem Hebraici textus emendatos reddidit; quam editionem S. Athanas. sub Constantino propriâ Luciani manu descriptam, Nicomediæ repertam fuisse refert. Vide Baron. *ad an. Christi* 230.

Octava, Hesychium parentem habuit Presbyterum, quæque in usu erat Alexandriæ, & in tota Ægypto recepta, atque probata. Hæ sunt præcipuæ versiones græcæ.

XXVII. Ad Latinas transeamus. Tot erant temporibus Sancti Augustini versiones latinæ, ut ipse dixerit, eos, qui Scripturas Sacras ex hebræo verterunt in græcum, numerari posse; eos verò, qui in latinum, non posse. Inter has tamen omnes, etsi numero multas, duæ magnam in Ecclesia venerationem sunt consecutæ. Una antiqua, incerti auctoris opus, quam *Italam*, eò quòd latinam, vocat Sanctus Augustinus. *Communem* S. Hieronymus. *Veterem* Sanctus Gregorius. *Vulgatam* Orosius, & cum isto *Vulgatam* Universus Christianus Orbis, quia illius ubique frequentissimus in Ecclesia usus. Altera nova post hanc Italam à S. Hieronymo data, qui jussu Damasi Romani Pontificis vetus Testamentum ex hebræo latinum fecit, & novum à mendis purgando, græcæ fidei reddidit: *Novum Testamentum græcæ fidei reddidi*; *Vetus juxta hebraicum transtuli*, inquit ipse S. Doctor in fine sui de Scriptoribus Ecclesiasticis Libro. Evulgatâ D. Hieronymi versione, contentio orta fuit in Ecclesia, quænam esset præferenda. Augustinus pro Itala, quia (ut ajebat) verborum erat tenacior cum perspicuitate sermonis. Et Sanctus Isidorus pro nova S. Hieronymi dimicabat. Non longè post S. Gregorii tempora conflata est una, quæ nec ex toto antiqua, nec ex toto nova, sed vulgata communis diceretur; non quia mixta ex libris antiquæ, & novæ, sed quia libri nonnulli in ea leguntur eo modo, quo in antiqua, & alii eo modo, quo in nova.

va. Et hæc est hodierna vulgata nostra, quam multorum seculorum usu in Ecclesia receptam, tandem Concilium Tridentinum declaravit authenticam *Decreto de edit.*, *& usu Sacror. Libr.* sanciens, *ut pro authentica habeatur, & ut eam nemo, quovis prætextu rejicere audeat, vel præsumat*.

Vernacula tandem scripturæ versio, dicitur illa, quæ vernaculâ, seu vulgari populi, vel nationis linguâ conscripta est. Ex orientalibus præcipuæ sunt, Arabica, Ethiopica, Persica; & ex Occidentalibus variæ editæ, sive à Catholicis, sive ab Hæreticis, de quibus suo loco diximus, nulla tamen ex his habenda est, ut authentica; & si hęreticorum opus sint, rejiciendę tanquam saltem suspectæ.

Circa versiones vulgares, duo sunt ab Ecclesia sancita. Primum ne in publico Ecclesiæ usu, præsertim in Missa, legantur. Id constat ex Tridentino *sess.* 22. *cap.* 8. de Sacrificio Missę dicentis: *Etsi Missa contineat magnam populi fidelis eruditionem, non tamen expedire visum est Patribus, ut vulgari passim linguâ celebraretur*. Alterum ne omnibus indiscriminatim legi permittantur, cùm juxta quartam Indicis regulam à Pio IV., Sisto V., & Clemente VIII. Summis Pontificibus approbatam: *experimentum manifestum sit, plus inde detrimenti, quàm utilitatis oriri, ob hominum temeritatem*. His itaque præmissis, ad rem præsentem.

XXIX. Dico. Ex sola vulgata latina versione potest Theologus tutum, ac firmum ducere argumentum. Constat ex dictis. Ex ea enim sola Sacrę Scripturæ versione potest Theologus firmum ducere argumentum, quam sibi constat, exprimere verba, & sensus ut à Deo dictatos, & continere reipsâ Verbum Dei; sed de sola vulgata latina id constat, hæc enim longo seculorum usu probata fuit; de hac etiam Ecclesia, ad quam (utpotè *columnam, & firmamentum veritatis*, cuique Spiritus Sanctus promissus à Christo infallibiliter assistit, *docens eam omnem veritatem*) pertinet judicium ferre de Verbo Dei, separando verum Dei Verbum à falso, sententiam tulit; ergo &c. de aliis enim, sive versionibus, sive textibus originalibus nihil locuta est; ergo &c.

Argumenta hęreticorum contra vulgatæ latinæ puritatem à nobis alibi proposita, & soluta sunt; hìc enim authenticitas vulgatæ nostræ supponenda est, non probanda.

XXX. Adverte tamen, Tridentinum statuens, vulgatam latinam esse authenticam, & pro tali eam omnibus proponens, noluisse infirmare auctoritatem textuum originalium, Hebraici & Græci, quia cùm de istis mentionem ullam non fecerit, eos reliquit in sua anctoritate, quæcumque illa sit: sed solùm vulgatam cæteris latinis versionibus prætulisse. Quia tamen nulla Scriptura habenda est pro puro Dei Verbo, & ut authentica, nisi ab Ecclesia talis sit declarata, & Ecclesia de fontibus Hebraicis, & Græcis nihil statuerit: ideò à nobis ut authentici habendi non sunt, nec ex iis firmum argumentum trahendum, nisi in iis, in quibus cum vulgata concordant. Utiles etiam esse possunt versiones vernaculę ad argumendum contra eos, qui illis utuntur: ut si ad convincendum Calvinistam utaris versione Diodati, aut alterius, quem ille sequatur. Ad convincendum Lutheranum versione Lutheri. Anabaptistam versione Munsteri; & sic de aliis. Quibus satis expensus manet primus, ac præcipuus locus Theologicus.

O 2 DU-

DUBIUM III.

De Loco à Traditionibus.

§. I.

Quid, & quotuplex sit Traditio Sacra.

TRaditiones, seu Verbum Dei non scriptum, sed oretenùs traditum Ecclesiæ per Apostolos, reverà admittendas esse hìc supponam; eas enim probare alterius loci erit, cùm hìc de ipsis tantùm quęrendum sit, quale argumentum possint Theologo suppeditare. Attamen ne prorsùs jejunum dimittam meum Candidatum, aliqua (raptim tamen) indicabo.

I. Traditio ergo sumi potest latissimè, minùs latè, & strictè. Traditio latissimè est omnis doctrina tradita, idest communicata ab uno alteri, sive voce, sive scripto. Sic Lex antiqua, tradita Moysi à Deo, & à Moyse tradita Josuè, à Josuè Senioribus, licèt scripta, tradita dicitur, *Exodi 17. v. 14. Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade auribus Josue*. Traditio minùs latè, ut scilicet abstrahit à Sacra, & Prophana, est quæcumque notitia, quæ sine scripto de aure in aurem per majores nostros ad nos pervenit, qualia sunt gesta majorum nostrorum, quove in sepulchro iaceant eorum ossa, quamvis nihil scriptum habeamus. Stricta denique traditio, & theologicè spectata, nimirùm sacra, de qua hìc unicè agimus, nihil est aliud, quàm fidei, aut morum doctrina, non scripta, sed vivâ voce, quasi de aure in aurem successivè usquè ad nos perveniens, qualis est ea, quâ multa credimus, quamvis nullibi, saltem expressè, in Verbo Dei scripto legamus; ut Beatam Mariam etiam post partum virginem perpetuò fuisse; parvulos esse baptizandos; & talis est omnis illa, de qua Chrysostomus *hom. 4. in 2. ad Thessalonicenses: Est traditio*, inquit, *nihil quęras ampliùs*, & quas Paulus *Thessalonicensibus epist. 2. cap. 2. v. 15* commendat dicens: *tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram*.

II. Traditio ergo sic accepta considerari potest, vel ex parte auctoris, & sic dividitur in *Divinam, Apostolicam, & Ecclesiasticam*. Vel ex parte materiæ traditæ, & sic dividitur in traditionem *de fide*, & traditionem *de moribus*. Vel ex parte ejus, cui traditur, & sic dividitur in *universalem*, quia traditur Ecclesiæ universali, & in *particularem*, quia traditur tantùm Ecclesiæ particulari. Vel ex parte durationis, pro qua traditur, & sic dividitur in *perpetuam*, quę traditur pro semper, & in *temporaneam*, quæ solum traditur ad certum tempus. Vel denique ex parte modi, quo traditur, & sic dividitur in *necessariam*, quæ necessariò servanda est, cùm sit per modum præcepti instituta; & in *liberam*, quæ per modum consilii lata, ad libitum observari, & non observari permissa est.

III. Traditio ergo divina est Verbum Dei non scriptum, sed traditum, seu Doctrina Dei in Sacris Litteris non scripta, sed à Deo immediatè majoribus revelata, & à majoribus ad posteros quasi de aure in aurem successivè tradita. Talis fuit, ante Legem à Moyse scriptam, seu in Lege naturæ, doctrina de mundo isto à Deo creato; de remedio adhibendo pro originali delendo peccato, de ritibus, quibus tunc colebatur Deus: cùm enim eo tempore Doctrina Dei non esset scripta, regebantur homines doctrinâ à Deo traditâ, & de aure in aurem communicatâ.

Talis fuit, post Legem scriptam, & ante Christum, doctrina de divinitate librorum sacrorum; de remedio pro delendo originali peccato in fęminis; de prefigurata Christi morte per cruenta sacrificia; & alia, quæ scripta

pta non erant, & tamen ut à Deo dicta habebantur.

Talis est adhuc hodie in Lege Christi novâ Doctrina de perpetua Deiparæ Virginitate; de parvulis ante usum rationis baptizandis; de non rebaptizandis hæreticis; de septenario Sacramentorum numero; de SS. invocatione; de Sacrarum Imaginum cultu; aliæque similes, vel Fidem, vel Sacramentorum materias, & formas spectantes, quæ in scripturis non exprimuntur, & tamen à Christo dictæ creduntur.

IV. Traditio Apostolica, alia est purè Apostolica, alia est Apostolico-Divina. Prima est, quæ ab Apostolis primò non scripto emanavit, sed vivâ voce, & per manus ad nos usque persusa est. Hujus generis sunt Quadragesimæ institutio; observatio diei Dominicæ loco Sabbati; & similia, quæ continuò observata dicuntur, & ab Apostolis tanquam Ecclesiæ Pastoribus instituta creduntur, Spiritus Sancti instinctu in bonum Ecclesiæ, & vivâ voce fidelibus suis præscripta, & ad nos per seculorum successiones transfusa.

Altera, nimirùm traditio Apostolico-Divina est illa, quæ ab Apostolis fuit quidem Ecclesiæ tradita, at non proprio nomine, sed nomine Christi, & tanquam Christi præconibus. Christus enim ante, vel post Resurrectionem, dùm per 40. dies apparens eis loqueretur de Regno Dei, ut habetur *Actor. 1. v. 3.*, multa creditur vivâ voce tradidisse, quæ scripta non sunt, ut ea suo nomine Ecclesiis prædicarent. Et hujusmodi traditionum species est solùm denominativè Apostolica, & reipsâ divina; sicut verbum Legati enunciantis, & tradentis verbum Regis, est denominativè solùm verbum Legati, sed reverâ verbum Regium.

Fundamentum distinguendi hanc duplicem traditionum Apostolicarum speciem habemus, ex ipso Paulo: dùm enim 1. *Cor. 11. v. 23.* dixit: *Ego accepi à Domino, quod & tradidi vobis:* indicavit, se loqui, & tradere, non proprio nomine, sed Christi, ut ejus præco, & legatus. Sicut cùm *ibid. c. 7. v. 10.* ait: *præcipio, non ego, sed Dominus.* Dùm verò *ibi v. 12.* inquit. *Nam cæteris ego dico, non Dominus:* sicut cùm 2. *Thessalon. cap. 2. v. 14.* ait: *State, & tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem* (idest vivâ voce) *sive per epistolam nostram* (idest scripto) innuit, se loqui nomine proprio.

V. Traditio Ecclesiastica propriè dicitur illa, quæ, nec à Christo, nec ab Apostolis, sed postea ab Ecclesiæ Prælatis, vel Populis introducta, tandem per modum legis, seu potiùs consuetudinis, tacito sibi succedentium fidelium usu recepta, & ad nos usque delata est. Tales sunt observatio, & solemnitas quarumdam festivitatum; abstinentia à carnibus, ovis, & lacticiniis certis anni diebus; Pia, & laudabilis formandæ Crucis consuetudo: pius aquâ lustrali aspergendi mos; Aliaque hujusmodi ad ritum, & ceremonias spectantia.

VI. Traditio fidei, seu ad fidem pertinens, est doctrina fidei, non scripta, sed vivâ voce à Deo tradita. Hac viâ, ut fidei dogma, credimus, præter alia supra assignata ad traditionem divinam spectantia; Quòd Scriptura Sacra, quâ utitur Ecclesia Catholica, sit verè divina; Quòd quatuor sint Evangelia, nec plura, nec pauciora; Quòd baptizati ab hæreticis non sint rebaptizandi; & similia.

VII. Traditio morum, seu mores, ac ritus spectans, est doctrina quædam primitùs, non scripto, sed voce tradita, & successivè pro dirigendis, & formandis moribus, & ritibus traducta, qualis est de jejuniorum observantia certis diebus; de majorum Festorum celebratione; de benedictione, & aspersione Aquæ; de formando in fronte Crucis Signo &c.

VIII. Traditio perpetua illa dicitur, quæ ab initio instituta fuit, ut sem-

recepta, potest Theologus tutò argu-„mentari. Si enim (inquit Canus *lib.* „3. *loc. Theol. cap.* 5.) Apostolus Pau-„lus Ecclesiæ consuetudinem Corin-„thiis contentiosis opposuit 1. *Cor.* 11. „*v.* 16.: Cur nos itidem Ecclesię mo-„rem, ab Apostolis usque receptum, „totque seculorum usu, ac gentium „consensione probatum, non oppone-„mus hæreticis (Lutheranis, & Cal-„vinistis) cùm à nobis Scripturam „in cujusque rei confirmationem ef-„flagitant? Certè Paulus, cùm & per „scripturas, & per naturæ rationem „satis dixisse videretur, ad ejus rei „fidem faciendam, quam Corinthiis „persuasam esse cupiebat, confide-„rans tamen, inter Corinthios fore „quosdam, qui illiusmodi fortè, & „testimoniis, & rationibus repugna-„rent: non aliud potius argumentum „ad causam evincendam habuit, quàm „si eos ad Ecclesiæ morem revocaret: „*Si quis*, ait, *videtur contentiosus es-„se*, *nos talem consuetudinem non ha-„bemus*, *nec Ecclesia Dei*. Quod di-„cit tale est. Si quis adeò est durus, „& pertinax, ut argumentis positis „non adducatur, sed adhuc conten-„dat, fęminam aperto capite orare „oportere: hunc ego non aliter re-„fello, quàm quòd Ecclesię Dei con-„suetudinem non habent. Tanta vis „in traditione est, ut quos nec scri-„pturæ, nec naturæ ratio movisset, „eos Paulus existimavit, Ecclesiarum „more, & instituto movendos. Hęc Canus. Quòd si (dicam ego) tanta vis consuetudinis Ecclesiæ in rebus ad merum ritum spectantibus, ut erat fęminam non debere aperto capite o-rare, quantò major erit in rebus fi-dem spectantibus? Prosequitur Canus. In priore rursum ad Timotheum *epist.* „*cap.* 6. *v.* 3. *Si quis*, ait, *aliter do-„cet*, *& non acquiescit sanis Sermo-„nibus*. Non dicit *Scripturis*. Et ad „*Galat.* 1. *v.* 9. *Si quis vobis evange-„lizaverit*, *præter id*, *quod accepistis*, „*anathema sit*. Quibus ex locis re-„ctè Origenes in commentar. ad Ti-„tum (his commentariis caremus, „sed refertur locus in *Apolog.* Pam-„phili) definit hæreticum eum, qui „se Christo credere profitetur, & a-„liud de veritate Fidei Christianæ „credit, quàm habeat traditio Ec-„clesiastica. Et *lib.* 1. *Periarchon*. . . . „illa sola credenda est veritas, quæ „in nullo ab Ecclesiastica traditione „discordit. Prosequatur studiosus le-ctor, quæ laudatus Canus ibi subjun-git, ne videamur, diutiùs in hoc im-morantes, ab instituto nostro defle-ctere, qui traditiones non statuere in-tendimus, sed iis suppositis probare solùm, posse firmum ex iis trahi ar-gumentum.

XXI. Hoc usque adeò verum est, ut præcitatus Canus *lib.* 3. *laudato c.* „3. dixerit: Quòd ad confutandos „hæreticos major vis in traditione, „quàm in scriptura sit. Egesippus e-„nim apud *Eusebium lib.* 3. *Hist. Eccl.* „*c.* 32. refert, virginem, mundam, „& immaculatam Ecclesiam perman-„sisse, donec Discipuli Domini exti-„terunt. . . . ut verò omnis illa ætas, „quæ à Domino susceperat vivæ vo-„cis auditum; de hac luce discessit, „tùm hæretici, nudatô, ut ajunt, „capite, Apostolicam Veritatem op-„pugnasse. Et Ignatius apud eundem „eâ maximè ratione docet, hæreti-„corum vitari contagia, si diligen-„tiùs, ac tenaciùs Apostolorum tra-„ditionibus inhæreatur. Tertullianus „quoque adhuc apertiùs monet *lib. de* „*præscript. hæret.*, ut, adversùm hæ-„reticos, magis traditionibus, quàm „scripturis differamus. Scripturæ e-„nim in varios sensus facilè trahun-„tur, traditiones non item. Nemo „hæreticorum est, ut Hilarius ad „Constantium Augustum tradit, qui „se non secundùm Scripturas prædi-„care ea, quibus blasphemat, men-„tiatur. Omnes Scripturas sine sensu „loquuntur. Et Irenæus *lib.* 1. *cap.* 1. „Hæretici, inquit, scripturis nitun-„tur, sua dogmata confirmare, ne „sine teste esse videantur, sed defor-„mant

,, mant eloquia Dei, atque ex figura ho-
,, minis, vulpis, aut ursi figuram red-
,, dunt. Hactenus ille. Faciunt porrò
,, hæretici, quod Patrem suum fecisse
,, vident, ut Vincentius Lirinensis e-
,, leganter ait, & Auctoris sui calli-
,, da machinamenta sectantur. Nam
,, quid ille non faciet misellis homini-
,, bus, qui ipsum Dominum Majesta-
,, tis Scripturarum testimoniis appeti-
,, vit? Si Filius, inquit, Dei es, mit-
,, te te deorsum, Scriptum est enim &c.
,, Ità quodcumque dogma hæreticus
,, proferat, statim ait, scriptum est
,, enim, & non unum, sed mille te-
,, stimonia, mille exempla parat de
,, Lege, de Psalmis, de Apostolis, de
,, Prophetis, quibus novo more inter-
,, pretatis, sententiam suam approba-
,, re conatur. Hæc Canus, qui ulte-
,, riùs prosequitur ostendendo, etiam
,, omnem fermè cum hæreticis dispu-
,, tationem, ad traditiones à majo-
,, ribus acceptas, esse referendam.
,, Nam, cùm utrique, & Catholici,
,, & Heretici pro sua sententia quis-
,, que Sacras Litteras referant, in sen-
,, su, & interpretatione discrimen est.
,, Quis autem verus, & legitimus Scri-
,, pturę sensus habendus sit, nisi Eccle-
,, siæ traditione cognosci certò non po-
,, test...... Atque hinc patet causa
,, gravissima, cur traditiones Aposto-
,, lorum fuerint necessariæ. Sensus
,, enim Scripturarum Apostolicarum
,, non erat ab Apostolis scripturis a-
,, liis explicandus, nisi in opera sua
,, ederent commentarios, quod à viris
,, gravissimis semper alienum fuit. In-
,, telligentiam ergo Scripturæ Sacræ
,, Discipulis suis vivâ voce tradide-
,, runt &c. Ità Canus, quo meliùs ne-
mo.

XXII. In eruendis tamen ex traditione argumentis, advertere debet Theologus, qualis sit traditio. Quòd nempè sit perpetua, non temporanea; universalis, non particularis; necessaria, non libera. Unico verbo: quòd de illa verificetur esse id, quod ab omnibus, quod ubique, quod semper traditum est. Si enim velles probare, Pascha esse celebrandum lunâ 14. Martii; quia olim existimata fuit traditio Apostolica, à S. Joanne Evangelista hausta; dandum esse Regnum millenarium Christi post universalem resurrectionem; hæreticos fore rebaptizandos, quia olim traditio fuit; pessimè concluderes, quia assumeres traditiones ab universa Ecclesia, nedùm non acceptatas, sed expressè reprobatas. Similiter si argueres, Baptismum conferendum esse per trinam immersionem; abstinendum esse à suffocato, & sanguine, quia sic Apostoli tradiderunt; non benè argueres, quia traditio hęc non fuit perpetua, & pro omni tempore, sed solùm ad certum tempus. Sicut etiam si probare velles, Sabbato esse jejunandum, quia sic, ex traditione Sancti Petri, Ecclesia Romana jejunabat; non benè argueres: quia hæc erat traditio particularis, nec perpetua, cùm hodie nec Romana Ecclesia Sabbato jejunet ampliùs.

DUBIUM IV.

De Loco ab Ecclesia.

§. I.

De Ecclesia definitione.

Ecclesiam veram Catholicam Christi Sponsam, hoc est Cętum, & Congregationem Fidelium, reverà dari, alibi probabimus, hìc tamen supponimus; ubi solùm quærimus, quantæ firmitatis sit argumentum, ex ejus auctoritate petitum. Pro claritate tamen.

I. Sciendum primò Ecclesiam tripliciter sumi posse. Primò, pro loco materiali, in quo homines congregari solent, de quo locutus est Christus, dùm ait *Matth. 21. v. 13. Domus mea domus Orationis vocabitur*. Secundò, pro aliqua locali fidelium congregatione, de qua Paulus 1. *Cor. 11. v. 18. Primùm quidem convenientibus vo-*

vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo: & v.22. Aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent? Sumitur tertiò, pro fidelium cętu, ac societate, abstrahendo à locis, in quibus ejusmodi societas reperitur, & de ea in hoc sensu loquitur Apostolus ad Galatas scribens *cap. 1. v. 13. supra modum persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam.* Quod repetit *1. Cor. 15. v.9., ad Philipp. 3. v.6.*, & de qua Christus ipse *Matt. 18. v. 17., dic* (inquit) *Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.* De Ecclesia ergo in hac tertia acceptione loquimur.

II. Sciendum secundò, Ecclesiam hoc modo acceptam, si nomen spectes, esse vocem græcam, quæ latinè reddita significat *Cętum, Convocationem*, venitque à verbo græco *eccaleo*, idest latinè *evoco, convoco*. Quare, ut advertit Bellarm. *lib. 3. de Ecclesia militante cap 1.* Ecclesia dicitur cætus vocatorum, quia nemo ad hunc populum se adjungit per se, & suo proprio instinctu, sed omnes quotquot veniunt, à Dei vocatione præveniuntur. *Quos vocavit* (ait Apostolus *Rom. 8. v. 30.*) *hos, & justificavit;* Est enim vocatio primum beneficium, quod Sancti à Deo recipiunt. Hinc totiès idem Apostolus Christianos appellat *Vocatos*, ut *Rom. cap. 1. v. 6. & 7., 1. Cor. 1. v. 2. & 9.*, & alibi. Quare D. Augustinus perpendens Pauli verba, *Rom. 1. v. 1. Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei* (expositione inchoata *in epist. ad Romanos*) Ex illis colligit discrimen Ecclesiæ à Synagoga, dicens: *breviter in duobus verbis Ecclesiæ dignitatem à Synagoga vetustate discernit: Ecclesia quippe ex vocatione appellata est, Synagoga verò ex congregatione. Convocari enim magis hominibus congruit, congregari autem magis pecoribus, unde greges propriè pecorum dici solent*, quia in veteri Lege temporalium promissionum terreno cibo homines erant contenti, & brutorum more solo timore moverentur, & in officio continerentur.

III. Si verò Ecclesiæ naturam spectes, variè definitur nedùm ab Hæreticis, sed etiam à Catholicis. Hæretici namque hodierni, qui solos justos, imò & solos prædestinatos intra Ecclesiam concludunt (ut suo loco dicetur) dicunt, Ecclesiam esse cætum Sanctorum, Justorum, & Prædestinatorum. Ità olim Wicleffus, quem in substantia secuti sunt Lutherus, & Calvinus. Ex Catholicis verò Juenin *dissert. 4. de Locis Theolog. cap. 1.* definit Ecclesiam, quòd sit: *Cętus Sanctorum sub uno Capite Christo Deo servientium.* Verùm hæc definitio videtur describere solam Ecclesiam Triumphantem in Cęlis, vel Ecclesiam abstrahentem à triumphante, & militante; non verò Ecclesiam militantem, de qua hìc sermo est. Meliùs ergo ab aliis definitur, quòd sit *Fidelium cętus, sub uno Capite Christo, fidei unione, & Sacramentorum participatione coadunatus.* Cui alii addunt, *& gubernatus à legitimis Pastoribus, pracipuè verò ab uno Christi in terris Vicario Romano Pontifice.* Quæ definitio, ut ait Bellarminus *citato loco cap. 2.*, tres continet partes. Nimirùm veræ Fidei professionem sub Christo Capite, quâ excluduntur omnes Infideles, qui nunquàm fuerunt in Ecclesia, ac Judæi, Turcæ, Pagani; & qui fuerunt, & recesserunt, ut Hæretici, & Apostatæ. Rursùs Sacramentorum participationem, quâ excluduntur ab Ecclesia Cathecumeni, qui nondùm sunt admissi, & Excommunicati, qui ab Ecclesia sunt dimissi. Et denique subjectionem ad unum Christi Vicarium, quâ excluduntur Schismatici, qui habent Fidem, & Sacramenta, sed non subduntur legitimo Pastori Vice Christi, & ideò foris profitentur Fidem, & Sacramenta percipiunt. Includuntur verò omnes alii, etiamsi Peccatores, ac Reprobi, dummodò tamen veram Christi Fidem profitean-

tur,

tur, in Sacramentis communicent, & legitimum Pastorem loco Christi agnoscant; Sed de his suo loco.

IV. Solùm in præsens observandum censeo, nomine Ecclesiæ non intelligi Catholicorum quorumcumque coadunationem præcisè, sed etiam, imò & præcipuè, Principes, & Pastores ipsos Ecclesiasticos, in quibus scilicet hujus Reipublicæ auctoritas residet, juxta illud præclarum Aristotelis effatum *Ethic. 9. cap. 9. Civitatem maximè esse, quod est in ea principale.* Inde enim, quæ Principes, ac Gubernatores Civitatis faciunt, & sentiunt, ea Civitas facere, sentireque dicitur. Hinc Moyses expositurus mandata Domini *Exod. 19. v. 7. Convocatis majoribus natu populi, exposuit omnes sermones, quos mandaverat Dominus*, deinde populus respondit. Similiter Salomon, ut deferret Arcam Domini in Templum à se extructum 3. *Regum 8. vers. 1., congregavit omnes majores natu Israel cum Principibus Tribuum, & duces familiarum filiorum Israel*, & inferiùs *v. 14.* dicitur: *Convertitque Rex faciem suam, & benedixit omni Ecclesiæ Israel; omnis enim Ecclesia Israel stabat.* Christus enim Ecclesiam non penes Populares principaliter esse voluit, sed penes Sacerdotes, ac Pastores, quidquid in contrarium obstrepant hæretici. Unde Sanctus Cyprianus *epist. 69.* ad Florentium, *etsi*, inquit, *contumax, ac superba obaudire volentium multitudo discedat; Ecclesia tamen à Christo non recedit; & illi sunt Ecclesia plebs Sacerdoti adunata, & Pastori suo Grex adhærens. Unde scire debes, Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo: et si qui cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse; & frustra sibi blandiri eos, qui pacem cum Sacerdotibus Dei non habentes obrepunt &c.*, his prehabitis.

§. II.

Resolutio dubii.

V. Dico primò. Ab auctoritate Ecclesiæ Catholicę potest Theologus firmum sumere argumentum. Prob. primò, nam Ecclesiæ fides deficere non potest: Est enim Sponsa Christi per fidem, sicut scriptum est *Osea 2. v. 20., & sponsabo te mihi in fide:* Quòd si Ecclesiæ fides deficeret, jam sponsi, & sponsæ matrimonium dirimeretur, quorum indissolubilis est, & perpetua conjunctio: *sponsabo te* (ait *Oseas v. 19.*) *mihi in sempiternum.* Ideò sponsa *Cantic. 3. v. 4. tenui eum, nec dimittam.* Et Christus *Matth. ult.* postquam *v. 19.* dixit Apostolis, *euntes ergo docete omnes gentes.* Et *v. 20. docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis*, promisit, se illis nunquam in tali munere defuturum: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi.*

VI. Hinc præcluditur vana quorundam explicatio dicentium, Christum futurum quidem semper Ecclesiæ præsentem, ne unquàm vera illi fides, & charitas desit: posse tamen Ecclesiam rem aliquam ignorare, putà credere ut revelatum id, quod à Deo non est revelatum; in quo casu Ecclesia fidem non amitteret, sed solùm erraret, error autem inculpabilis, & probabilis fidem Ecclesiæ non excluderet.

Præcluditur inquam: qui enim promisit, Apostolis docentibus servare omnia, quæ ipse mandavit, omnibus diebus se adfuturum, & usque ad consummationem seculi Successoribus eorum, promisit eis, & eorum Successoribus talem firmitatem in docendo, ut nedùm à fide vera recedere non possent ex pertinacia, sed neque ex ignorantia, docendo ut à Christo mandatum, & revelatum id, quod ab ipso, nec mandatum est, nec revelatum. Rursùs Ecclesia Corpus Christi

est, ut docet Apostolus *Ephes.* 4., & 5., Christus autem hujus Corporis caput est, ipsum gubernans, ac regens; ergo si Ecclesia erraret, error iste in Caput refunderetur. Quòd si in casu, quo Ecclesia à fide deficeret, deficeret etiam Christi promissio, cur hæc pariter non deficeret, si Ecclesia per errorem deficeret à veritate? Nullo ergo pacto, nec fidem amittere, nec in fide errare potest Ecclesia. Nam spiritus veritatis est hujus corporis anima. *Unum* (inquit Paulus *Ephes.* 4. *v.* 4.) *corpus*, & *unus spiritus*. Spiritu veritatis Ecclesia agitur: ergo ad nullum errorem, ne insciens quidem, moveri potest.

VII. Scio, hæreticos hunc discursum duplici viâ eludere conari. Primò ejusmodi promissionem ad solos Apostolos referri, nec ad posteros in Ecclesia pertinere. Secundò, hanc promissionem factam fuisse, non omnibus Apostolis conjunctim sumtis, sed singulis seorsim Apostolis, Discipulis, & Fidelibus.

Sed omninò futiliter. Quid enim aliud indicant verba, quæ post promissum spiritum veritatis subjungit Christus *Joann.* 14. 16., *ut maneat vobiscum in æternum*. Quid ista jam relata, ex *Matth. c. ult. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi?* Nunquid Apostoli mansuri erant in æternum? Nunquid vitam protracturi usque ad consummationem seculi? Alloquebatur ergo Apostolos quidem, sed in Apostolis totam Ecclesiam, quæ erat, & quæ futura erat, huic promittens spiritum veritatis. Quod Christus ipse expressit, dùm *Joan.* 17. *v.* 20. ait, *non pro eis autem rogo tantùm, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me*. Quorum potiùs, quàm Vates, Interpres fuit *Isaias*, dùm *c.* 59. *v.* 21. conversis occidentalibus ad fidem, cùm venerit Sion Redemtor, promittit Spiritum Dei ipsis, & semini eorum usque in sempiternum: *Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, dicit Dominus, amodo, & usque in sempiternum*. Super quæ Sanctus Hieronymus ait: *Quòd scilicet gratia Prophetarum in Apostolis veniat, & per eos, qui de Israel per Apostolos credituri sunt*. Quem igitur spiritum veritatis Christus Apostolis promisit, Ecclesiæ item post eos futuræ promisit, nisi velimus, Ecclesiam, defunctis Apostolis, fuisse à Domino destitutam. Aliàs simili ratione dicere possemus, ad Ecclesiam nec consilia, nec præcepta Evangelii pertinere, si ea, quæ Dominus Apostolis loquebatur, ad illos solùm, non ad futuros in Ecclesia post ipsos spectare dicamus. Quo quid stultius?

VIII. Non minùs futiliter dicitur secundum. Nam etsi hoc daremus, quòd spiritus veritatis fidelibus quibuscumque seorsim, ac singulatim sumtis adesset, docendo omnem veritatem, ut Calvinus, aliique ejusdem furfuris volunt: numquid proinde negabimus, quod sigillatim cuique membrorum convenit, id pleniùs toti corpori convenire? Numquid dùm oculus videt, non magis videt homo? an non lucerna corporis est oculus? Quid verò absurdius, quàm membrum posse quicquam, quod corpus nequeat efficere, partem habere, quod non habeat totum? Nos ergo, quemadmodum scimus, animam esse actum, & perfectionem primò quidem totius corporis organici, secundò autem loco membrorum etiam singulorum, in quibus varias licèt edat functiones, omnes tamen illæ, & corporis propriæ sunt, & propter corpus ipsum membris à natura tributæ: Ità spiritum veritatis ad corpus primùm Ecclesiæ referimus, deinde propter Ecclesiam ad singulas ejus partes analogiâ quadam, & proportione, scilicet secundùm actum suum, *omnia* enim *membra non eundem actum habent*, ait Apostol. *Rom.* 12. *v.* 4. Imò si veritas, omnium membrorum donum est, tunc illa profectò erit, & firmior, & certior, cùm in

eam

eam omnia simul membra concurrerint; Cùmque omnia simul membra Ecclesia sint, planè sequitur, Ecclesiam spiritum veritatis habere. Quis enim putet singulis spiritum veritatis adesse, & non adesse omnibus simul, cum Christus dicat: *Ubi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum? Matth. 18. v.20.* Quomodo rursùs stabit, Ecclesiam esse columnam, & firmamentum veritatis? *1. Timoth. 3. v. 15.* Quomodo, qui Ecclesiam non audierit, habendus erit tanquam Ethnicus, & Publicanus, *Matth. 18. v. 17.*, si Ecclesia, adhuc inscienter, à veritate in suo judicio potest recedere? sed de his alibi.

IX. Dico secundò. Non solùm ab auctoritate Ecclesiæ antiquæ, sed etiam Ecclesiæ, quæ nunc est; imò & Pastorum, & Ecclesiæ Principum potest Theologus firmum ducere argumentum. Duas habet partes hoc assertum; & prima quidem ex dictis pręcedenti asserto constat. Nam pollicitationes Christi de præsentia sua usque ad consummationem seculi, & de spiritu veritatis, mansuro in ęternum, non ad Ecclesiam tantùm, quæ fuit tempore Apostolorum, vel quæ fuit primis Ecclesiæ seculis, sed ad Ecclesiam quoque, quæ nunc est, & futura est usque ad seculi finem, pertinere necessarium est. Certè Ecclesiæ, quæ nunc est, Caput est Christus, qui influit in membra sicut priùs; Et qui Ecclesiæ modò spiritum veritatis abriperet, is eàdem ratione poterit eidem abripere, & potestatem ligandi, atque solvendi, & Sacramenta, & Sacerdotium, & omnia Spiritus Sancti Charismata, dicens, omnia hæc fuisse concessa tantùm Ecclesiæ pro tempore Apostolorum, sicque Ecclesiam præsentem ad purum nomen redigere.

X. Addo. Si errores, qui sanę Doctrinæ adversantur, Ecclesia, quæ nunc est, certò condemnare nequit, profectò, judicibus de medio sublatis, hujus seculi hęretici impunè grassari poterunt. Ecclesia ergo præsens docere eos, qui Christi fidem susceperunt, suo jure potest, & à veritate aberrantes corripere, qui ejus judicio stare debent, & credere ipsi proponenti, ut à majoribus acceptam, & à Verbo Dei haustam, doctrinam aliquam. Is enim ordo in Ecclesiæ definitionibus statui debet, qui in humanis disciplinis servatur. Sicut ergo in disciplinis duo principiorum genera cernimus, unum remotum, aliud proximum: unum postremum, aliud primum: & principia proxima, & immediata probamus per resolutionem ad principia remota, & prima; Ità fides, quæ à nobis tenenda sit, referenda est ad fidem, quam tenuerunt, qui nos immediatè præcesserunt: Fides horum ad fidem pręcedentium, & sic ascendendo, donec ad Apostolos, & tandem ad Christum perveniamus, in quo ut in primo fundamento Catholica Fides consistit. Et sicut etiam utraque disciplinarum principia, si firma sunt, utraque item conclusiones certò probant, licèt altera mediata sint, altera immediata; ità & Ecclesia, quæ nunc est, certum argumentum Christiani Dogmatis exhibet, quamvis ipsius demum Fides ad Christi, & Apostolorum sit doctrinam referenda.

XI. Qua in re multi non modicè hallucinantur. Aliud enim est, quærere, quid Ecclesia præsens definire possit, & quòusque ejus protendatur auctoritas; aliud verò, investigare, quânam viâ, & ratione ad rectam, & firmam harum rerum definitionem valeat pervenire. Nos enim in Ecclesia certam definiendi auctoritatem agnoscimus. At ingenuè fatemur, non fieri hoc per novas revelationes, sive Summo Pontifici, sive Conciliis, sive etiam toti Ecclesię factas: sed per inquirenda potiùs majorum documenta, ac sanctorum scripta, Apostolicas rursum traditiones, sacras item litteras consulendas, atque per hujusmodi conquisita media, quæstionem de fide propo-

posi-

positam decernendam. Hoc fecerunt Apostoli, & Seniores in primo Hierosolymitano Concilio; magnâ enim factâ conquisitione, tùm ex rebus anteactis, tùm ex Scripturis Prophetarum, sententiam de re in quæstionem vocatâ tulerunt. Apostolorum exemplum secutos fuisse Nicænæ primæ Synodi Patres, scribit Eusebius Pamphili apud Socratem, *hist. Eccles. lib.1. cap.* 8.; quod in subsequentibus Synodis usque ad nos factitatum fuisse, quisque deprehendere poterit.

XII. Restat dubitandum, an, cùm de auctoritate à testimonio, & judicio Ecclesiæ loquimur, nomine Ecclesiæ veniant soli Pastores, & majores in Ecclesia, an verò etiam Laici fideles. Quam dubitationem solvit Canus *lib.2. de Loc. Theol. cap.* 7. cum distinctione. Quæ enim ad fidem spectant, alia sunt, quæ omnes fideles explicitè credunt, ut Deum esse unum, & trinum; Filium Dei incarnatum fuisse. Altera sunt, quę soli majores credere tenentur explicitè, populus verò solùm implicitè; in fide scilicet majorum; ut Patrem, & Filium esse unum principium Spiritus Sancti; Hunc, vel illum librum esse Canonicum. In rebus ergo fidei, quæ sunt secundi generis, non est curandum in casu quæstionis testimonium populi rudis, idque maximè, si non sit consulenda tantùm Ecclesia præsens, sed ad eam, quæ fuerat temporibus præcedentibus quæstio sit referenda. In rebus autem primi generis jure forsitan testimonium etiam populi postulaveris, quia earum fides æquè ad minores pertinet, ac ad majores. Ità Canus, dubitans tamen.

XIII. Secunda verò pars asserti probatur ex illo Apostoli ad *Ephes.* 4. *v.* 11., ubi postquam dixit, *Deum dedisse quosdam Apostolos, quosdam Prophetas, alios Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores, in ædificationem Corporis Christi*, rationem assignat dicens *v.* 14. *Ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrina, in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.* Si ergo Deus cętum Pastorum, & Doctorum in Ecclesia posuit, ne circumferamur omni vento doctrinæ, ne ab errore circumveniamur, dici debet cętum istum errare non posse collectivè sumtum. Si enim Pastores omnes collectivè, & Doctores errare possent, nec firma esset eorum auctoritas, quomodo populus eorum dictis crederet? Si Doctorum cętus ab errore posset circumveniri, multò magis id posset populus; dùm enim Pastor per abrupta graditur, necesse est, ut per præcipitium grex sequatur. Si enim Christus nullum Ecclesiæ suę dedisset Pastorem, quid esset de grege? atqui melius esset, nullos habere, quàm errantes habere: si enim populus nullum pastorem haberet, aliqui fortè errarent, alii non. At si errantes haberet Pastores, his errantibus totus populus erraret. Faciamus itaque hunc casum, omnes simul Ecclesiæ Pastores in unam sententiam convenire, hancque populo rudi credendam proponere. Tunc rogo, an populus hanc sequi debeat, an non? si debet: cum errantibus ergo pastoribus plebs quoque errabit. Si non: quæ major in Ecclesia confusio? Circumferentur omnes omni vento doctrinæ, eruntque sicut parvuli fluctuantes. Si namque populus Sacerdotum doctrinam repudiaverit, cujus sententiam sequetur? Si salem abjecerit, in quo salietur? quos consulet pro veritate invenienda? interrogabit unumquemque seorsùm, delirum senem, garrulam anum, sutorem indoctum, bajulum cauponarium? quid magis ineptum? interrogabit hos omnes in cętum coactos de quæstione, at quid magis ridiculum? imò quomodo certus esset, in cętu plebis idiotæ nullum subesse errorem, cùm certus non sit, errorem non subesse in cętu Sacerdotum, ac Pastorum? Quandonam ergo controversię finirentur? Quod ergo Christus dixit *Matth.* 23. *v.* 3. de Scribis, & Pharisæis; quia sede-

sedebant in Cathedra Moysis, *omnia quæcumque dixerint vobis servate, & facite*, multò magis dixit de Ecclesiæ suæ Pastoribus, ac Doctoribus. Sed his alia addemus, dùm de Conciliis infrà sermo erit.

§. III.

Solvuntur argumenta.

XIV. Objicies primò contra primum assertum. Ecclesia aliquando tota defecit; ergo potest tota deficere: ergo non erimus de illius auctoritate certi. Anteced. prob. Aaron Summus Sacerdos, aliique, sive majores, sive minores vitulum aureum adoraverunt: ergo Ecclesia Christi poterit eodem modo sculptile, & Imagines adorare. Id si faciat, ut facit, errabit sine dubio in fide, ac religione. Rursùs Isaiæ, & Jeremiæ temporibus tota Ecclesia à vero Dei cultu lapsa est. Quid igitur prohibet, idem accidere posse Ecclesiæ Christi? antecedens probat. *Isaias cap.* 1. *v.* 3. *Cognovit*, inquit, *Bos possessorem suum, & Asinus præsepe Domini sui: Israel autem me non cognovit, & Populus meus non intellexit*; & *v.* 6. *A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas*. *Jeremias* autem *cap.* 2. *v.* 25. *Quomodo confunditur fur, quando deprehenditur, sic confusi sunt domus Israel, ipsi, & Reges eorum, Principes, & Sacerdotes, & Prophetæ eorum: dicentes ligno: Pater meus es tu; & lapidi: tu me genuisti &c. v.* 29. *Omnes dereliquistis me*; & *cap.* 5. *v.* 1. *Circuite vias Jerusalem, & aspicite, & considerate, & quærite in plateis ejus, an inveniatis Virum facientem judicium, & quærentem fidem, & propitius ero ei. v.* 4. *Ego autem dixi, forsitan pauperes sunt, & stulti, & ignorantes viam Domini, judicium Dei sui. Ibo igitur ad optimates, & loquar eis: ipsi enim cognoverunt viam Domini, judicium Dei sui: & ecce magis hi simul confregerunt jugum, ruperunt vincula*. Ergo omnes eo tempore, & Populus, & Optimates, & Sacerdotes: uno verbo: tota Ecclesia Israel tunc à Deo, & à Fide defecerat.

Respond. neg. antecedens. Ad primam probationem multis modis respondetur. Primò certum est, nec Moysen, nec Josuè, penes quos summa rerum tunc erat, in populi furorem, & insaniam incidisse. Secundò nec omnes, qui in castris remanserant, in flagitium consenserunt, præsertim illi, qui ad Moysi vocem surgentes, ultionem de flagitiosis sumserunt: à Domino enim stetisse certius est, nec in scelere consortes fuisse, quos Dominus justitiæ administros in ultione esse voluit. Tertiò Aaron nondùm fuerat Sacerdotio initiatus, nondùm superhumerale fuerat ei impositum, & rationale, in quo erat doctrina, & veritas, alligatum, & aptatum, ut legitur *Levit.* 8. *v.* 8. Quid ergo si Aaron, filiique ejus, nec Pastores populi constituti, nec Sacerdotes consecrati, in fide, ac religione errarint? Quartò Aaronis error, ut similiter Petri, & Marcellini, ex metu, non ex infidelitate processit. Nihil ergo hoc argumento contra nos concluditur.

XV. Ad secundam probat., quæ erat unum ex argumentis Donatistarum, respondit jam Sanctus Augustinus *lib. de unit. Ecclesiæ cap.* 13., & *lib. post collationem ad Donatistas* cap. 20., *quòd more suo Scriptura loquitur, quæ sic arguit malos, tanquam omnes in eo populo mali sint; & sic consolatur bonos, tanquam omnes ibi tales sint*. Sicut ergo Paulus 1. *Corinth. cap.* 1. *v.* 2. scribens Corinthiis, eos primò appellat sanctos, divites in omni verbo, in omni scientia, & ità ut nihil illis desit in ulla gratia; & tamen cùm inter illos aliqui essent Schismatici, qui Christum dividebant, aliqui non adhuc credentes resurrectionem mortuorum, & proinde indignè accedentes ad Eucharistiam, eos sic arguit, & increpat, ac si omnes hoc horrendo vitio inquinati essent; ut observat S. Augustinus lau-

laudatus *cap.* 21. Ità Isaias, & Jeremias totum populum Israeliticum de relicto veri Dei cultu increpant: non quia nullus esset in toto populo, qui cultum veri Dei custodiret; sed cùm multi, imò major pars, hoc crimine esset inquinata, adeò ut viri justi comparati ad illos, utpote pauci, essent quasi nullus; ideò sic impiis exprobrant, ac si omnes penitùs impii essent. Quare dùm ajunt, omnes, Populum, Reges, Optimates, Sacerdotes Deo terga vertisse, ly *omnes* non est (ut ajunt Logici) accipiendum cum distributione completa, seu pro singulis generum, ac si ex omni statu omnes, & singuli Deo terga vertérint; sed cum distributione incompleta, seu pro generibus singulorum; quia ex omni statu Regum, Principum, Optimatum, Sacerdotum aliqui, & quidem multi, imò pars major, hoc flagitio laborabat: undè ex hoc non evincitur, ex tota Ecclesia Israel fidem defecisse. Quòd autem hoc verum sit, Scriptura ipsa ostendit. Ezechiel eodem, quo Jeremias, tempore vaticinatus est. Quid dicat ei Dominus, audiamus. *Ezech.* 3. *v.* 7. *Domus autem Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me: omnis quippe domus Israel attritâ fronte est, & duro corde*. Quis credat in tota hac depravata domo aliquam partem superesse, cui generalis illa sententia non conveniat? Sed audiatur quid iterùm dicat Dominus (*Ezech. c.* 9. *v.* 4.) Ezechieli. *Transi per mediam Civitatem, in medio Jerusalem: & signa Thau super frontes virorum gementium, & dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio ejus*. Ergo non omnes in populi flagitium consenserant, non omnes erant attritâ fronte, & duro corde; sed erant qui flagitia populi detestarentur, qui propterea signati Thau in fronte fuere, ut in cæde generali præservarentur. Rursùs. *Salvum*, inquit David *psalm.* 11. *v.* 2., *me fac Domine, quoniam defecit sanctus*, *v.* 3. *Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum*. Ecce David quasi relictus solus totius humani generis culpas deplorat. Sed quid dicat illi Dominus, audiamus. *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam*. Ergo aderant cum Davide socii gementes super cæterorum culpis, propter quos exurgere decreverat Dominus Deus, ad puniendos scilicet oppressores, & sublevandos oppressos. Elias item 3. *Reg. cap.* 19. *v.* 10. & 14. conquerens, ajebat, *derelictus sum ego solus*, ac si cæteri omnes dereliquissent Deum suum, & tamen ait D. Paulus *Rom.* 11. *vers.* 4. *quid dicit illi divinum responsum? reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal*. Quod legitur etiam 3. *Reg. cap.* 19. *v.* 18.

XVI. Objicies secundò, ut simus certi de judicio, & auctoritate Ecclesiæ, debemus esse certi, quænam sit vera Christi Ecclesia; atqui certi non sumus, quænam sit Christi Ecclesia: ergo. Minor probatur primò. Ecclesia digito monstrari non potest; quomodo enim poterat monstrari Ecclesia Judæorum temporibus Eliæ, cùm se solum relictum deploraret? Quomodo, cùm Populus ille apud Babylonios, Persas, Egyptiosque dispersus sine Sacerdotio, sine Templo, sine Sceptro Gentibus, ac Diis alienis serviebat? An Christi etiam Ecclesia taliter obscurari non poterit, & occultari? Hilarii tempore Ariana hæresis omnia adeò miscuerat, ut credi quidem posset, sed non discerni. Quid quòd sub diversis Pontificibus, schismate diù perdurante, nulla Ecclesiæ tuta facies apparuit? Quòd si præteritis retrò seculis vera Ecclesia resplenduit, quis certus est, eam perdurasse, & perdurare adhuc? Quis scit, aliquando non fore, ut ob eorum delicta Pastores omnes, & oves stupore, ac cęcitate Deus percutiat? & quis certus est, hoc jam factum non fuisse? Id, quod de Orientali Ecclesia dicimus accidisse, cur de Occiden-

dentali accidere non poterit, vel fortè jam non accidit? Ubi erit, & qualis Ecclesia illo tempore, de quo Dominus ait, *Luca* 18. *v.* 8. *Verumtamen filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* Quis certus est, hoc tempus nondum advenisse? His hæretici quasi re confectâ gloriantur.

Secundò probatur minor. Ecclesia ex solo prædestinatorum numero constituitur; sed soli Domino electorum numerus notus est; ergo. Major suadetur. Tùm quia Petrus *epist.* 1. *c.* 3. *v.* 20. dixit, Arcam Noe Ecclesiæ typum fuisse; atqui in Arca Noe ii soli fuerunt, qui salvandi erant; ergo in Ecclesia &c. Tùm quia Christus non est alterius Ecclesiæ Caput, nisi ejus, cujus est Salvator, & quam sibi exhibet gloriosam, ut ad *Ephes.* 5. *v.* 27. Tùm quia ovile Christi nonnisi ex Christi ovibus conficitur; at oves Christi illæ modò sunt, de quibus ipse ait *Joa.* 10. *v.* 27. *Oves meæ vocem meam audiunt, & ego vitam æternam do eis.*

Tum denique Ecclesiam constituunt filii Dei, eorum enim Ecclesia est mater, quorum Deus est pater; at filii Dei soli sunt, qui hæreditatem gloriæ sunt percepturi, dicente Apostolo Rom. 8. v. 17. *Si filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi*; ergo &c.

Tertiò probat. minor. Vera Christi Ecclesia debet esse perfecta, tota pulchra, & sine macula, *Cant.* 4. *v.* 7. *Cant.* 6. *v.* 3. *Ephes.* 5. *v.* 27. *Immundus per eam transire non poterit. Esai.* 52. *v.* 1.; atqui Ecclesia immaculata, vel fabulosa est, vel nobis ignota, ut Apostolus *Hebr.* 12. *v.* 18. & 22. innuere videtur, cùm Ecclesiam Christi à Synagoga discernens, non eam sensibilem, & tractatam, sed spiritualem, & intractatam describit. *Non enim accessistis* (ait) *ad tractabilem montem, & accensibilem ignem ... sed accessistis ad Sion Montem, & Civitatem Dei viventis, Hierusalem cœlestem &c.*

Tùm etiam. Nam Ecclesiam, non quamlibet, sed sanctam, fideles tenentur credere; At in sancta congregatione non nisi sancti intelliguntur. Quòd si mali Ecclesiæ membra sunt, non erit sancta; imò si mali membra Ecclesiæ sunt, membra etiam Christi erunt, cùmque mali membra diaboli sint, iidem erunt membra Christi, & Diaboli, Cives Hierusalem, & Babylonis: quo quid absurdius?

XVII. Respondeo ad argumentum, neg: minorem. Ad primam ejus probationem, quæ erat argumentum Donatistarum, respondet Augustinus *de Unit. Eccles.* cap. 16.: *Non est autem ista operta, quia non est sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. Et de illa dictum est*; non potest Civitas abscondi super montem posita. *Sed Donatistis operta est, qui audiunt tam lucida, & manifesta testimonia, quæ illam toto Orbe demonstrant, & malunt clausis oculis offendere in montem, quàm in eum ascendere.*

Eliæ etiam temporibus monstrari poterat; unde, ut dictum est supra, ostensa illi fuerunt septem millia virorum, qui non curvaverant genua ante Baal. Erat insuper in Hierusalem Templum Dei, erant Summi Sacerdotes, vera itidem erat de religione, ac lege doctrina, quamvis eam pauci profiterentur. Populo etiam inter gentes disperso, aderant, qui eminerent pietate, ac religione Prophetæ, aliique populum eam docentes: non erat sacrificium, quia templum eversum erat Hierosolymitanum, in quo solo sacrificium offerre licebat. Quòd si adeò publicè, ut priùs, cultum Dei non profitebantur: hoc erat, quia inter gentes captivi erant, ut hodie Christiani, inter Idololatras, & Turcas degentes, & Catholici in regionibus hæreticorum. Verùm, ut benè advertit Canus *lib.* 4. *cap. ult.*, non benè sequitur. Si populus ille ità vacillavit, ut penè cecidisse videatur, Christi quoque Ecclesiam usque adeò obscurari posse, ut ejus species non affulgeat. Vetus enim Ecclesia, utpote

te quæ casura esset, ruinam sæpe minabatur; & maximè dùm suo casui appropinquabat, sicut candela jam jam moritura, emicabat modò, modò occultabatur. De illa dictum non erat, ut de Ecclesia Christi: *Portæ inferi non prævalebunt. Vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*. Nec illi promissus fuerat Spiritus Sanctus, ut cum ea maneret in æternum.

XVIII. Quod opponitur de Hilario, oppositum fuit D. Augustino à Vincentio Rogatista, ut videre est *epist. olim* 48. modò 93. *c.* 9. Cui Augustinus respondebat: Ecclesia *aliquando obscuratur quidem multitudine scandalorum... sed etiam tunc in suis firmissimis eminet.... Aliquando autem tribulationum fluctibus operitur, atque turbatur. Tale tunc erat tempus, de quo scripsit Hilarius: unde putasti insidiandum contra testimonia tot divina, tanquam perierit Ecclesia de orbe terrarum. Potes hoc modo dicere, nec tot Ecclesias Galatiæ tunc fuisse, quando dicebat Apostolus: O stulti Galatæ &c. Sic enim calumniaris docto viro, qui tardicordes, & timidos graviter increpabat &c. Quis enim illo* (Hilarii) *tempore obscuris verbis multos parvi sensus fuisse delusos, ut putarent, hoc credi ab Arianis, quod etiam ipsi crederent: alios autem timore cessisse, & simulatè consensisse?... Quamquam & ipsi, qui tunc firmissimi fuerunt, & verba hæreticorum insidiosa intelligere potuerunt, pauci quidem in comparatione cæterorum, sed tamen etiam ipsi quidam pro fide fortiter exulabant, quidam toto Orbe latitabant.... Hilarius ergo decem Provinciarum Asianarum, aut zizania, non triticum arguebat, aut ipsum etiam triticum, quod defectu quodam periclitabatur, tantò utiliùs arguendum putabat. Habent enim etiam scripturæ canonicæ hunc arguendi morem, ut tanquam omnibus dicatur, & ad quosdam verbum perveniat*. Hucusque Augustinus.

Ecclesia ergo Catholica Hilarii tempore Arianorum fraudibus circumventa, adhuc, licèt in paucis, eminebat, ac digito monstrari poterat. Et licèt visa fuit mergi, & obscurari, clarior tamen emersit, & illuxit. Audiendus est Sanctus Hieronymus adversus Luciferianos. *Ingemuit* (inquit) *totus Orbis, & Arianum se esse miratus est*. Infra: *Periclitabatur navicula Apostolorum, urgebant venti, fluctibus latera tundebantur, nihil jam supererat spei: Dominus excitatur, imperat tempestati; bestia* (Constantius) *moritur, tranquillitas rediit. Manifestiùs dicam. Omnes Episcopi, qui de propriis sedibus fuerant exterminati, per indulgentiam novi Principis, ad Ecclesias redeunt. Tunc triumphantem suum Athanasium Ægyptus excepit: tunc Hilarium de prælio revertentem, Galliarum Ecclesia complexa est: tunc ad reditum Eusebii lugubres vestes Italia mutavit &c*. Non fuit ergo in tempestatibus submersa Ecclesia; jactata quidem, ac penè fluctibus operta, sed quò magis in ea tuenda remigantes laborabant Catholici, eò magis adspectabilem, & claram reddiderunt. Quòd si de Ecclesia Romana loquar, ejus fides nunquam omninò latuit, sed toti semper Orbi fuit manifesta. Quod suo loco manifestiùs ostendetur.

Nec schismatum tempore periclitatur, aut occultatur Ecclesia, manifesta semper manet ejus fides, quamvis tunc Pastorum judicia, quia absque legitimo, vel certo capite, incerta sint.

XIX. Ad id, quod additur, quòd si Synagoga defecit, posset & Ecclesia deficere, nego assumtum. Synagogam namque defecturam Prophetæ testati sunt; At non sic de Christi Ecclesia, quam potiùs in æternum mansuram pollicitatione suâ Christus firmavit. De Orientali Ecclesia: ejus à Latina pertinax defectio, abundè eam collapsam esse testatur: at Occidentalis adhuc magis resplendet, & quamvis Lutherus, & Calvinus eam obscurare conati sint, eò fulgentiorem reddiderunt. Ad dictum illud Christi respondent

dent Augustinus, & Hieronymus. Hieronymus quidem *Dialogo adversus Luciferianos*, Christum de ea fide loqui, *de qua ipse ajebat Matth. 9. v. 22.* fides tua te salvam fecit: *& alibi de Centurione Matth.* 8. *v.* 10. non inveni tantam fidem in Israel. *Et rursùs ad Apostolos Luce 7. v.* 9. Quid timidi estis modicæ fidei? *nec non in alio loco Lucæ 17. v.6.* Si habueritis fidem, sicut granum sinapis &c. *Nec enim Centurio, aut illa muliercula, quę per duodecim annos fluxu sanguinis tabescebat, in Trinitatis Sacramenta crediderant ... sed simplicitas mentis, & devota Deo suo anima approbata est ... hac est fides, quam rarò inveniri Deus pronunciavit: hęc est fides qua etiam apud eos, qui benè credunt, difficilè perfecta invenitur.* Hæc Hieronymus, qui accipit fidem pro fiducia. Fiducia enim, ait *D. Thom.*2.2. *qu.* 129. *art.* 6. *in corp.* dicitur à fide: *ad fidem autem pertinet aliquid, & alicui credere.* Pertinet etiam ad spem, quia *nomen fiducia hoc principaliter significare videtur, quòd aliquis spem concipiat ex hoc, quòd credit verbis alicujus auxilium promittentis ... Vel cùm aliquis considerans, alium amicum suum esse potentem, fiduciam habet adjuvari ab eo.* Et hac fide, nimirùm fiduciâ, Mulier illa, & Centurio accesserunt ad Jesum; & de hac Christus loquebatur, cùm dixit, *Lucæ* 18. *v.* 8. *putas, inveniet fidem in terra?*

Eodem fermè modo respondet Sanctus Augustinus *de Unit. Eccl. cap.*15., ubi post relata Christi verba: *Quod* (inquit) *nos intelligimus dictum, vel propter ipsam fidei perfectionem, qua ità difficilis est in hominibus, ut in ipsis quoque admirabilibus sanctis, sicut in ipso Moyse, inveniatur aliquid, ubi trepidaverint, vel trepidare potuerint, vel propter illam iniquorum abundantiam, & paucitatem bonorum &c.* Addit rursum *propterea enim tanquam dubitans hoc Dominus dixit:* Putas inveniet fidem in terra? *Cui utique cuncta scienti, & prascienti de aliqua re dubitare non convenit: sed illius dubitatio nostram dubitationem figuravit: quia propter multa scandala circa finem seculi pullulantia, hoc erat quandoque infirmitas humana dictura.*

XX. Ad secundam prob. nego majorem. Ad primam probationem dico, Arcam Noemicam adduci à D. Petro in typum Ecclesiæ, non quòd omnes intra eam facti sint salvi, sicut omnes intra arcam salvi facti sunt à diluvio: sed quòd sicut nullus extra Arcam salvus factus est; ità nullus extra Ecclesiam salvatur. Quapropter (benè advertit Canus citato loco) ne quis in hunc errorem incideret, ut putaret omnes, qui per Baptismum in Arcam Ecclesiæ transeunt, esse salvos, idcircò Petrus cautè, & sapienter adiecit: *non carnis depositio sordium*, idest pura detersio corporalium sordium, per aquam Baptismi non salvat, sed *conscientiæ bonæ interrogatio*, idest vita, quam conscientia non reprehendat. Quò fit, ut omnes quidem, qui per Baptismum Arcam Ecclesiæ ingresi sunt, salventur, sed si vitam ad normam Evangelii componant. Imò, si ad similitudinem Arcæ attendamus, potiùs colligitur oppositum. Primò, quia dicit D. Petrus, quòd per Arcam pauci, ideft octo animæ, salvi facti sunt; ergo dùm subjungit similitudinem in Baptismo, eam inducit ad ostendendum paucitatem salvandorum. Secundò, quia Sanctus Hieronym. dialogo adversus Luciferianos. *Ut in illa (Arca)*, inquit, *omnium animalium genera, ità & in hac (Ecclesia) universarum gentium, & morum homines sunt. Ut ibi pardus, & hadi; lupus, & agni: ità & hìc justi, & peccatores, idest vasa aurea, & argentea, cum ligneis, & fictilibus commorantur.* Hæc Hieronymus, qui in aliis pluribus Arcam cum Ecclesia ibi comparat; ergo Ecclesia non solos prædestinatos, & sanctos, sed fideles omnes, sive justos, sive peccatores concludit, si Arcę cum Ecclesia similitudo attendenda est.

Ad id, quod secundò subjicitur, do

do antecedens, quod non est adeò certum. Nam Christus Angelorum Caput est, quorum non est propriè Servator, & nego consequentiam. Non enim valet: Christus est Ecclesiæ Salvator; ergo omnes, qui sunt in Ecclesia, salvat re ipsâ, & quoad efficaciam eventus. Sicut enim dux dici potest verè servator Civitatis, etsi aliquę Civitatis partes, & Cives pereant, si maximè pereant, quia volunt; ità Christus est verè Salvator corporis sui, quod est Ecclesia, etsi reipsâ aliquę partes ejus non salventur, quia nolunt. D. Paulus verò dicit, Christum seipsum tradidisse, ut Ecclesiam exhiberet gloriosam, non tamen dicit, in omnibus suis partibus. Sicut autem mortuus ille est, ut omnes viveremus, nec tamen vivunt omnes: sic se tradidit pro Ecclesia, ut eam mundaret, & glorificaret, nec tamen omnes, qui in Ecclesia sunt, mundantur, & glorificantur, suo defectu, non Christi.

Ad id, quod tertiò dicitur, Ecclesia Christi est ovile, fateor: at in ovili non solæ sunt oves, sunt & hædi ovibus mixti. Sunt etiam oves, quę vocem Pastoris audiunt, & ipsum sequuntur; sunt etiam quæ ipsum non audiunt; sunt oves sanæ, sunt etiam infirmæ. Nomen ovis sæpe in Scriptura pro justis, & pro electis usurpatur, sed non semper. Quid enim illud Ps. 118. v. 176. *Erravi sicut ovis, quę perierat?* Quid illud Isaiæ 53. v. 6. *Omnes nos quasi oves erravimus?* Quid illud Psalm. 73. v. 1. *Iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ?* Quid illud Psalm. 48. v. 15. *Sicut oves in Inferno positi sunt?* In Evangeliis Matth. 18.; & Lucę 15. habemus ovem errantem. Et *Matt.* 15. *v.* 24. oves, quę perierunt domus Israel. Oves ergo, quæ veræ sunt Christi, quæ audiunt vocem ejus, sunt justi, & electi, & his dat vitam æternam; quod non tollit, quin in ovili sint aliæ, quæ fidem quidem habent, sed non audiunt Christi Pastoris vocem.

Ad id, quod quartò additur, dico, majorem veram esse, si per *filios Dei* intelligas eos, qui per baptismum Christo, & Ecclesiæ geniti sunt: sed in his sunt improbi quidam, & stulti filii, quos Patris, Matrisque cura parturire iterùm gestit, donec formetur in eis Christus. Si verò intelligas tantùm filios Dei, juxta frequentiorem scripturæ usum, eos tantùm, qui probi, & sapientes sunt: certè non ex his solis conflatur Ecclesia, sed ex illis etiam, qui paternæ probitatis effigiem deleverunt; Nam, & in hos nomen *filii* quandoque diffunditur. *Nunquid* (ajebat Moyses ad populum contumacem Deuteron. 32. v. 6.) *nunquid non ipse est pater tuus?* & v. 20. *generatio enim perversa est, & infideles filii*. Isaiæ 1. v. 2. *filios enutrivi, & exaltavi, ipsi autem spreverunt me*. Jerem. 3. v. 14. *convertimini filii. revertentes*. Hinc Cant. 2. v. 1. *sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias*. *Quod* (ait Aug. de unit. Eccles. c. 14.) *de Sancta Ecclesia dictum, omnis Christianus agnoscit .... Unde appellat spinas, nisi propter malignitatem morum? & easdem, unde filias, nisi propter Communionem Sacramentorum*. Hinc non colligitur: filius est; ergo percipiet hæreditatem: nisi adjungas hoc, scilicet, & jus, quod accipit, non amisit. Videmus enim filios aliquando verè, ac justè ob demerita exhæredari. Sed de hoc satis.

XXI. Ad tertiam probat. minoris principalis respondet D. Augustin. *lib. 2. retract. cap. 18. Ubicumque commemoravi Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, non sic accipiendum est, quasi jam sit, sed quæ præparatur, ut sit, quando apparebit gloriosa. Nunc autem propter quasdam ignorantias, & infirmitates membrorum suorum habet, unde quotidie dicat, dimitte nobis debita nostra*. Et lib. de perfectione justitiæ cap. 15. *Tunc plenè* (inquit) *atque perfectè erit Ecclesia, non habens maculam, aut rugam, aut aliud hujusmodi, quia tunc etiam erit verè gloriosa. Cùm enim non tantùm*, (ait D. Paulus *Ephes. 5. v. 27.*) *ut exhiberet sibi Ecclesiam*

ecleſiam , non habentem maculam , aut rugam , ſed addidit glorioſam , ſatis ſignificavit , quando erit ſine macula , & ruga , aut aliquo hujuſmodi : tunc utique , quando glorioſa . Non enim modò in tantis malis , in tantis ſcandalis , in tanta permixtione hominum peſſimorum , in tantis opprobriis impiorum , dicendum eſt , eam eſſe glorioſam ..... mundat ergo eam nunc lavacro aquæ in verbo , abluens peccata præterita , & pellens ab ea dominationem malorum Angelorum . Deinde perficiens ejus ſanitates : facit eam occurrere in illam glorioſam ſine macula , & ruga . Hucuſque Auguſtinus . In hanc ſententiam veniunt S. Thomas *3. p. quæſt. 8. art. 3. ad 2.* Quin , & Hieronymus in *cap. 31. Jeremiæ circa finem* . Eodem modo exponit idem Auguſtinus allatum teſtimonium ex Iſaia lib. contrà donat. poſt collationem cap. 8. *Quomodo ergo* (inquit) *teſtimonium propheticum , quod in ſua reſponſione* (Donatiſtæ) *poſuerunt , quod Eccleſiæ dictum eſt* , non adjicit ultra per te tranſire incircumciſus , & immundus , *ad hoc tempus pertinere intelligitur , quando Eccleſia retibus comparata eſt , quibus in mari adhuc poſitis piſces malos bonis permixtos , vel occultos eſſe confeſſi ſunt ? Unde manifeſtum eſt , nonniſi in futuro ſeculo poſt judicium nullum incircumciſum , & immundum per Eccleſiam tranſiturum* .

XXII. Aliâ tamen viâ , & quidem probabiliter , ſuſtineri poteſt , in citatis Scripturæ textibus ſermonem fieri de Eccleſia , quæ nunc eſt . Hæc enim dici poteſt ſancta , & immaculata , ſine macula , ſine ruga tùm ſanctitate ſui conditoris Chriſti , & ſuarum legum ; tùm etiam aliquomodo ſanctitate ſuorum membrorum . Sanè in parvulis , & in adultis nunc primùm per baptiſmum lotis ſancta , & immaculata eſt . Eſt etiam immaculata in iis , qui legem obſervant , & ſi quandoque in venialia cadunt peccata , hæc purgare non negligunt ; ut Auguſtinus ipſe teſtatur *lib. de perfect. juſtitiæ c. 9.* hinc Pſalm. 17. v. 44. *ero immaculatus cum eo* . Et quomodo ? *& obſervabo me ab iniquitate mea* . Item Pſal. 118. v. 1. *Beati immaculati in via , qui ambulant in Lege Domini* . Eſt ergo Eccleſia præſens immaculata prorsùs quidem in aliquibus ſuis membris , ut in infantibus , & adultis nunc baptizatis ; in aliquibus etſi non prorsùs eſt ſine macula , eſt munda à crimine , & culpa gravi , imò culpas etſi leves continuò abluere conatur , & tendit , ut aliquando prorsus ſine ulla macula ſit . Hanc ſolutionem ſequuntur D. Hieron. *in epiſt. ad Epheſ. cap. 5.* , Gelaſius Papa *in Decreto de Apocryphis* , Concil. Tolet. VI. *c. 1.* , & D. Thom. *in ep. ad Epheſ. c. 5. lect. 8.* utramque amplectitur . Juxta hanc ſolutionem verba Iſaiæ *non tranſibit per eam incircumciſus , & immundus* debent ſic intelligi , ut incircumciſus , & barbarus populus non ſit Eccleſiam oppreſſurus , quemadmodum opprimit , qui pede calcat .

XXIII. Ad id , quod additur , dico , nos credere Eccleſiam Sanctam , quia omnes ſuos ad ſanctitatem ſuis monitis , ac legibus perducere conatur . Sanctam inſuper , quia omnes , qui verè , & propriè ejus membra ſunt , ſancti ſunt . Pro hujus explicatione noto , quòd in aliquo toto aliud eſt eſſe membrum , aliud eſſe partem : pars refertur ad totum , membrum verò ſolùm ad totum , ſeu corpus animatum . Sic pars invenitur ſine vita , ut in lapide , vel ligno ; membrum autem ſine vita nec concipi quidem poteſt . Sic improbi partes quidem Eccleſiæ ſunt ; membra Eccleſiæ , aut Chriſti non ſunt , ſunt autem Diaboli membra . At Eccleſiæ partes , & in Eccleſia eſſe cenſentur , quia facti per fidem baptiſmatis hujus Civitatis Cives , & huic adſcripti , per infidelitatem ab ea non receſſerunt . Cives ergo adhuc ſunt , ſed cives mali : & flagitioſi . Fide cives Ieruſalem , opere cives Babylonis . Nec quòd improbi in Eccleſia ſint , ejus ſanctitati præjudicat . Totum enim dicitur tale à partibus ejus præcipuis , ideòque cùm viri probi , ac juſti , qui Eccle-

Ecclesiæ partes, & membra sunt, caritate cum ea copulati, Sancti sint, Ecclesia sancta ratione istorum dicitur, quamvis toleret alias partes, non membra tamen, quibus nec vita inest, nec sanctitas. Ità ex Cano *laudato lib. 4. c. ultimo.*

XXIV. Attamen D. Thomas 3. *p. qu.*8. *art.*3. *ad* 2. dicit, peccatores, & improbos esse membra Christi, non actualiter, quasi ab ipso vitam perfectam participantia, & simpliciter talem, sed esse membra Christi potentialiter: nisi *fortè imperfectè per fidem informem, quæ unit Christo secundùm quid, & non simpliciter, ut scilicet per Christum homo consequatur vitam gratiæ: fides enim sine operibus mortua est, ut dicitur Jacobi 2. Percipiunt tamen tales à Christo quendam actum vitæ, qui est credere; sicut, si membrum mortificatum moveatur aliqualiter ab homine. Sicut enim*, [est doctrina ejusdem in 3. serm. dist. 13. qu. 2. art. 2. quæstiunc. 2.] *in corpore naturali invenitur quadruplex unio membrorum ad invicem. Prima secundùm conformitatem naturæ, quia omnia membra constant ex iisdem similibus partibus ..... sicut manus, & pes ex carne, & osse: & sic dicuntur membra unum, sicut genere, vel specie. Secunda est per colligationem eorum ad invicem per nervos, & juncturas; & sic dicuntur unum continuatione. Tertia est secundùm quod diffunditur vitalis spiritus, & vires animæ per totum corpus. Quarta est secundùm quod omnia membra perficiuntur per animam, quæ est una numero in omnibus membris. Ità hæ quatuor uniones inveniuntur in corpore mystico. Prima est inquantum omnia membra ejus sunt unius naturæ, vel speciei, vel genere. Secunda est inquantum collegata sunt ad invicem per fidem, quia sic continuantur in uno credito. Tertia est secundùm quòd vivificantur per gratiam, & caritatem. Quarta est secundùm quòd in eis est Spiritus Sanctus, qui est .... quasi anima in corpore naturali*. Subdit deindè *quòd prima dictarum unionum non est unio simpliciter, quia illud, in quo est unio hæc, non est unum numero, sicut est in tribus sequentibus, quia per fidem, & caritatem in uno credito, & amato secundùm numerum uniuntur; similiter Spiritus Sanctus unus numero omnes replet*. Postquam autem dixit, infideles non pertinere ad unitatem Ecclesiæ, nec eorum Christum esse caput, *nisi in potentia, quatenus ei sunt unibiles*, si venerint ad fidem, de fidelibus peccatoribus subdit: *homines autem fideles peccatores pertinent quidem aliquo modo ad unitatem Ecclesiæ, inquantum continuantur ei per fidem, quæ est unitas materialis, non tamen possunt dici membra propriè, nisi sicut membrum mortuum, scilicet æquivocè*. Quia nempe eis deest gratia, & Spiritus Sanctus, qui est forma, & vita membrorum Christi. Sed hæc satis.

XXV. Objicies tertiò. Duæ Ecclesiæ sunt, Græca, & Latina, cui ex his credendum erit? Si dixeris, Græcos esse schismaticos, idcircò apud eos Ecclesiam periisse, quia à Romano Pontifice desciscendo privilegium Ecclesiastici nominis amiserunt.

Contrà est. Ex uno Pontifice Ecclesiæ nomen, ac veritas non pendet, sed ex uno Christo, unâ Fide, uno Baptismate, ut ait Paulus ad Ephes. 4. v. 5. *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma*; sed hæc omnia insunt Græcis, qui unum Filium agnoscunt, unum Spiritum, unam fidem, unum baptisma; in quibus etiam multi boni sunt; ergo &c. Secundò ante Christi Nativitatem una veterum omnium Ecclesia fuit, nec in ea tamen fuit unus Pastor, & Rector. Tertiò mortuo Pontifice nihilo seciùs Ecclesia una est, & tamen tunc sine Capite, ac Rectore invenitur; ergo ex hoc Capite visibili Ecclesiæ veritas non dependet; ergo arroganter Ecclesia latina Catholicæ nomen sibi usurpat; ergo nisi idem cum græca sentiat, Ecclesiæ universalis auctoritate caret, nec tenemur ejus judicium revereri.

XXVI.

XXVI. Respondetur, optimè, ac verissimè dictum, apud Græcos Ecclesiam non esse, ex quo à Romano Pontifice schisma fecerunt. *Primatus Petro datur* [scribebat D. Cyprianus *l. de unitate Ecclesiæ* Novatiano, qui à Cornelio Romano Episcopo schisma fecerat] *ut una Christi Ecclesia, & Cathedra una monstretur... Hanc Ecclesiæ unitatem, qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui Ecclesiæ renititur, & resistit, qui Cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit?* Ex uno ergo Rectore nomen, & unitas, ac proinde Ecclesiæ veritas pendet; non enim potest esse unus Christus, una Fides, unum Baptisma, nisi unus sit spiritus, teste Apostolo laudato. Unus autem spiritus non est, qui ab Episcopatu, qui unitatis tessera est, schisma facit. Prosequitur Cyprianus: *Quando & Beatus Apostolus Paulus hoc idem doceat, & sacramentum unitatis ostendat, dicens: Unum corpus, & unus spiritus, una spes vocationis vestræ, unus Dominus, una Fides, unum Baptisma, unus Deus. Quam unitatem firmiter tenere, & vindicare debemus, maximè Episcopi, qui in Ecclesia præsidemus, ut Episcopatum quoque ipsum unum, atque indivisum probemus.* Porrò hujus unitatis originem ex D. Petri Cathedra sumendam esse, jam docuerat dicens: Christus *ut unitatem manifestaret, unam Cathedram constituit, & unitatis ejusdem originem ab uno incipientem suâ auctoritate disposuit. Hoc erant utique, & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi, & honoris, & potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur. Primatus Petro datur &c.* Græci ergo, qui ab obedientia Petro debita, ejusque successoribus recesserunt, ab unitate, & consequenter ab Ecclesia recesserunt.

Nec proinde tantùm schismatici sunt, sed etiam hæretici: tùm propter alia, quæ negant: tùm hâc præcipuè causâ, quòd inficientur, unum totius Ecclesiæ Pastorem esse à Christo in B. Petro institutum. Sed hoc importunè hîc agitur.

XXVII. Ad secundam probat. nego antecedens. Imò retorqueo argumentum. Ex quo enim apud Judæos forma regiminis per Moysem instituta fuit, semper usque ad Christum extitit unus Summus Sacerdos, ad quem, ceu ad Supremum Caput, & Judicem omnes causæ deferrentur, ut fatetur Calvinus *lib.4. Instit. cap.6. §.2.*, & Bellarmino referente *lib. 1. de Rom. Pont. cap.9.*, etiam Centuriatores Magdeburgenses: ergo cùm ea, quæ in veteri Lege contingebant, essent figura eorum, quæ in nova futura erant, sequitur, in nova lege dari debere unum totius Ecclesiæ Pastorem Supremum, ad quem omnes causæ Ecclesiasticæ referantur, & qui in negotio religionis omnibus præsit.

Ad tertiam dico: mortuo Summo Pontifice, unam sine dubio Ecclesiam manere, quia licèt tunc non habeat unum Pastorem de facto, servat ordinem ad illum habendum. Manet etiam in ea spiritus veritatis: at si controversiæ fidei, & religionis pro eo tempore oriantur, Ecclesiæ judicia sine Capite in terris non adeò certa erunt. Quæ persequi hujus loci non est.

XXVIII. Objicies quartò contra primam partem secundi asserti. Si standum esset auctoritati Ecclesiæ, maximè Ecclesiæ Catholicæ; sed hæc modò non est; ergo Ecclesia, quæ modò est, non est indubiæ auctoritatis. Minor probatur, Catholica Ecclesia ideò vocatur, quia per omnes gentes, & per totum Orbem diffusa est, ut contra Donatistas ostendit D. Augustinus tùm *lib.2. contra Petilianum cap. 38.*, tùm *lib. 2. contr. Gaudentium c.2.*, *lib. de unitate Ecclesiæ cap.2.*, & alibi passim: atqui Ecclesia diffusa per totum Orbem ampliùs non est, cùm in angulum Europæ redacta sit, Mahumetanâ sectâ totam fere Asiam, & Africam occupante, & partem etiam Europæ, cujus non modica pars hodiernis hæresibus infecta est; ergo &c.

Ref-

Respond. neg. min., ad ejus prob. concedo maj. Nomen enim græcum *Cath-olon* idem est latinè, ac *secundùm totum*, unde, ut ait August. laudatis locis, Ecclesia dicta fuit Catholica, eò quòd ejus doctrina prædicata sit in toto Orbe, non tamen ità, ut sola semper occupaverit, & occupet totum Orbem, sed ut sit illa, cui oportet, ut credant omnes gentes. Unde D. Augustinus *epist.* 80. nunc 199. ad Hesychium cap. 12. *In quibus ergo gentibus nondùm est Ecclesia, oportet, ut sit, non ut omnes, qui ibi fuerint, credant, omnes enim gentes promissæ sunt, non omnes homines omnium gentium: non enim omnium est fides.* Cùm ergo Ecclesia, quæ modò est, sit illa eadem, quam Christus jussit prædicari per totum Orbem, quamque omnes amplecti tenentur, licèt non omnes eam amplectantur, reverâ Catholica dici debet, & est. Rursùs nomen Catholici, teste Vincentio Lirinensi *Commonitorio* 1. *nu.* 2., dicitur ab universalitate nedùm hominum, & locorum, sed etiam doctrinæ. Quod enim ab omnibus, ubique, & quovis tempore creditum est, & creditur, id verè dogma Catholicum nuncupatur, & quæ hujusmodi dogmata profitetur, ea verè Catholica Ecclesia est: *In ipsa item Catholica Ecclesia* (ait Lirinensis) *magnopere curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est. Hoc est etenim verè, propriéque Catholicum, quod ipsa vis nominis, ratioque declarat, quę omnia ferè universaliter comprehendit.* Cùm ergo Ecclesia, quæ modò est, sit illa eadem, quam Apostoli de Christi mandato per totum Orbem evulgarunt, quamque omnes gentes profiteri tenebantur, & adhuc tenentur: cùm insuper eadem dogmata credat, quæ Apostoli prædicarunt, quæque ab omnibus verè Christianis ubique, & semper credita sunt: etsi non totum orbem complectatur, neque modò ad eos fines protendatur, ad quos olim sese extendebat, adhuc verè Catholica est. Quare sicut Ecclesia, verè Catholica erat, dùm ab initio ad solos Apostolos, aliosque paucos Hierosolymis restricta erat, quia illa, cujus fides toti Orbi annuncianda erat, quamque omnes ad salutem tenebantur amplecti; Ità nunc. Imò si Christiana fides ad unius Provinciæ angustias redigeretur, nihilominùs eàdem ratione Catholica esset; & Provincia, quæ illam amplecteretur, esset verè Ecclesia Catholica, quia esset illa, quam Apostoli fundarunt, cujusque doctrina ab omnibus ubique, & semper credita fuit.

Quæ solent opponi contrà auctoritatem sumtam ex Ecclesiæ Pastoribus, proponentur, & solventur dubio sequenti.

DUBIUM V.

De loco ab Auctoritate Conciliorum.

§. I.

Quid sit Concilium, quibus constet, & quotuplex sit.

I. CONcilii nomen latinum correspondet græco *Synodus*, & Hebraico *Synedrium*, & *Synagoga*. Nomen Concilii passim in scripturis legitur, Synodi verò nunquam, quod enim nobis Concilium est, in græca versione redditur, vel *Synedrion*, vel *Synagogi*. Synodus est vox græca ex voce *Sin*, idest *Simul*, & *Odos*, idest *Iter*. Unde Synodus idem est, ac *simul itio*, seu *coitio*, vel *conventio* plurium in eundem locum. Concilia porrò in Ecclesia Christi idem sunt; ac comitia in Regno. Sicut ergo ad comitia soli Optimates, ac regni ministri convocantur, & accedunt, ut ferant suffragium; sic in Conciliis soli Ecclesiarum Præsules, nimirùm Episcopi, sunt accersendi, ut de rebus controversis judicium proferant, ac sententiam ferant.

II. Hoc dico, ut obstruam os Prote-

testantibus, qui ad suas Pseudo-Synodos admittunt quoscumque viros doctos, etsi laicos, eisque jus inesse, votum, ac sententiam in rebus fidei ferendi, asseverant; Contrà quos fusè oppositum ostendi *in Vera Christi Ecclesia to. 1. cap. 11. §.5.*, & suo loco iterùm dicam. Is enim est Hierarchicus ordo à Deo statutus, tùm in veteri Lege, tùm in nova, ut sicut de temporalibus Principes, ac Reges, ità de spiritualibus Præsules Ecclesiæ judicent, ac Sacerdotes. In veteri quidem, nam *Deuter. 17.* dicitur, *si difficile, & ambiguum apud te judicium esse perspexeris... venies ad Sacerdotes Levitici generis... sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram.* Hinc Aggei c. 2. v.12. *interroga Sacerdotes legem.* Et Malach. 2. v.7. *labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent de ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est:* ergo in rebus fidei, & religionis judicium Sacerdotum expectabatur. In nova item, doctrinam fidei & morum ab Episcoporum, & Sacerdotum labiis, & judicio pendere testatur D. Paulus *Ephes. 4. v. 11.* dicens: *& ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores &c.* Quo loco Paulus cùm Apostolos, Prophetas, & Evangelistas quasi in tres classes distribuisset, Pastores tamen, & Doctores reipsà prudenter conjunxit, ut iidem in Ecclesia esse, qui pascerent, & qui docerent, intelligerentur. Hinc Act.20. idem Paulus v. 28. *Attendite*, inquit, *vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei:* & hoc, ut populum continerent in fide, quam eis annunciaverat, nec finerent, eum decipi à lupis rapacibus, & perversa loquentibus, quos prędicit venturos, ut abducant discipulos. Item 1. *ad Timot. cap.3. v.4.*, sicut & *ad Titum cap. 3.* scribens, utrique dat monita pro pascendo grege bonis moribus, & sanâ doctrinâ, pro vitandis hæreticis &c. sciebat ergo Paulus, omnia hæc, quæ ad mores formandos, & sanam fidem tuendam spectant, Episcopi munus esse: uterque enim Episcopus erat, Timotheus quidem Ephesiorum, Titus verò quasi Metropolita super omnibus Ecclesiis Cretę.

III. Quapropter *act. 15.* tradit Lucas, quòd cùm venissent Paulus, & Barnabas, & quidam alii Hierosolymam, suscepti quidem sunt ab Ecclesia, quæ erat Hierosolymis; sed cùm ventum esset ad quæstionem *v.6. convenerunt*, ait, *Apostoli, & Seniores* (Presbyteri) *videre de verbo hoc:* non dixit, convenit omnis Ecclesia. In eo concilio locutus est Petrus, & Jacobus, Barnabas, & Paulus; tacuit autem omnis multitudo. Concilii litteræ, seu Acta ab Apostolis, & Presbyteris destinata fuerunt, nomen Apostolorum, & Seniorum præferentia, ut ibidem legitur. Hujus Concilii, apud Christianos primi, normam secuta sunt subsequentium seculorum Concilia, in quibus solis Episcopis, ac Presbyteris jus ferendi judicium, ac formandi decreta concessum est. Interfuere quidem aliquibus Conciliis Imperatores, Reges, Principes, Senatores, aliique ex laicis, non tanquam judices, aut suffragium ferendo, aut sententiam, sed ut Protectores, pacis, & securitatis Conciliorum custodes. Hoc pacto interfuere Conciliis Constantinus Magnus, Marcianus, aliique, & meritò quidem. Cùm enim in dubium venit, quænam pascua sint ovibus permittenda, quæ contrà vitanda, Pastorum ea consultatio est, non ovium; Imperatores autem, Reges, cæterique Laici in Ecclesia oves sunt, non Pastores. Rursùs solvere quæstiones circa fidem exortas, & expleto judicio ligare fideles ad credendum, cęlumque claudere detrectantibus, non quorumcumque est, sed eorum tantùm, quibus ligandi, & solvendi facultas concessa est, & quibus traditæ Claves Regni Cęlorum sunt; at

at hujusmodi Potestas, hujusmodi Claves solis Episcopis, & Sacerdotibus traditæ sunt: ergo solis istis traditum est jus in Conciliis ferendi sententiam. Sed hoc satis.

IV. Conciliorum quatuor sunt genera; quædam enim sunt Generalia, quædam Nationalia, quædam Provincialia, quædam Diœcesana. Generalia dicuntur ea, ad quæ Episcopi totius Orbis convocantur; inde enim dicuntur OEcumenica, ideſt orbis terræ Concilia. Licèt autem ad hæc omnes totius orbis Episcopi convenire teneantur, si impediti non sint; non tamen est necesse, ut omnes omnino totius orbis conveniant, sed sufficit, ut ex qualibet orbis parte, saltem præcipuâ, adsint aliqui. His nemo rectè præsidet, nisi Summus Pontifex, aut alius ejus nomine.

V. Nationalia dicuntur ea, quibus interesse possunt, & debent Archiepiscopi, & Episcopi unius Regni, vel Nationis. His præsidet aliquis, vel Patriarcha, vel Primas: & talia sunt multa Concilia Romana, Toletana, & Africana, quæ aliquando vocantur provincialia, aliquando etiam generalia, seù universalia. Provincialia quidem, quia certis Provinciis illius Regni, aut Nationis continentur: Generalia verò, non absolutè, sed in illo Regno, vel Natione.

VI. Provincialia dicuntur ea, ad quæ conveniunt Episcopi Provinciæ, quibus Metropolitanus, sive Archiepiscopus præest. Horum plurima in tomis conciliorum leguntur.

Diœcesana verò ea sunt, ad quæ accedunt tantùm Presbyteri unius Diœcesis, Episcopo Præside. Hæc vix nomen Concilii merentur, cùm demto Episcopo nullus ordinariè in eis sit, qui Jurisdictione polleat.

VII. Hac divisione positâ, & omnium assensu probatâ, emergit alia Conciliorum divisio, sive Generalium, sive Nationalium, sive Provincialium, sive Episcopalium, seù Diœcesanorum, in Concilia congregata à Romano Pontifice, & non congregata: in confirmata ab eodem, & non confirmata. Nam Concilium Ephesinum II. auctoritate Leonis Papæ coactum est quidem, sed nec ab ipso, neque ullo Summo Pontifice confirmatum. Basileense quoque Eugenius IV. indixit, nec tamen confirmavit; At Constantiense, quamvis à principio nullius Romani Pontificis auctoritate congregatum fuerit, illud tamen Martinus V. confirmavit. Et in Concilia nec congregata, nec confirmata, quorum aliqua sunt, vel in totum, vel quoad partem reprobata, alia, nec approbata, nec reprobata. His suppositis.

§. II.

Duæ priores resolutiones.

VIII. Dico primò. Concilium Generale, quod auctoritate Romani Pontificis, nec congregatum est, nec confirmatum, argumentum Theologo præbere non potest. Probat. primò, quia in fide errare potest: sicut de facto erraverunt cum Ario Concilium Ariminense sexcentorum Episcoporum, cum Dioscoro Ephesinum, secundum Constantinopolitanum trecentorum Pontificum cum Leone Imperatore. Probatur secundò, sicut Comitia alicujus Regni nulla sunt, nullius auctoritatis, imò suspecta, quæ nec à Rege convocata sunt, nec approbata; ità Concilia totius Christiani orbis nulla erunt absque auctoritate illius, qui in Christiano Orbe Caput, & Rector est; atqui hic est Romanus Pontifex, ut suo loco dicetur; ergo &c. Hinc Julius I. Romanus Pontifex ad Orientales Antiochiæ congregatos scribens, doluit, quòd *contrà Canones ipsum ad Synodum non vocassent: cùm Ecclesiasticâ regulâ interdictum sit, ne præter sententiam Romani Pontificis quidquam ab Ecclesiis decernatur.* Ità Socrates *lib. 2. histor. Eccles. cap.* 17. Quod idem referens Sozomenus *lib. 3. hist. cap.* 10. exprimit his

his verbis Julii querelam: *quòd præter Ecclesiæ leges ipsum ad Synodum non vocassent. Legem enim esse Pontificiam, ut pro irritis habeantur, quæ præter sententiam Episcopi Romani fuerint gesta.* Et D. Athanasius ex integro Julii epistolam referens, *Apolog. contr. Arianos*, Julium refert arguentem Orientales, qui Athanasium damnaverunt his verbis: *An ignoratis, hanc esse consuetudinem, ut primùm nobis scribatur, & hinc, quod justum est decernatur? Sanè, si qua hujusmodi suspicio in illius Urbis* [Alexandrinæ] *Episcopum* [Athanasium] *cadebat, ad hanc Ecclesiam illud rescribendum fuit. Nunc autem illi, & nobis non indicata, posteaquam, quod libuit, egere, nos, quibus ea crimina explorata non sunt, sibi suffragatores esse volunt. Nequaquam talia sunt Pauli statuta, non hæc Patres tradiderunt: sed aliena est ista forma, novum hoc institutum.* Nullum ergo erat quarto seculo, quia contra statuta Patrum, quod non erat Romani Pontificis Apostolicâ Auctoritate firmatum. Quæ autem Julius scribebat, à B. Petro Apostolo se accepisse, asserebat. Subjungit enim: *Nam quæ accepimus à B. Petro Apostolo, ea vobis significo.* Videndus Gratianus plura Roman. Pontificum dicta in hac materia congerens *distinct.* 17. Sed nedum Romani Pontifices id sibi asseruerunt; Verùm & Concilia ipsa tale jus in ipsis noverunt. De quo videnda Synodus VII. *act.* 6., & VIII. *act.* 1., & 7.; Et Concilium Lateranense V. sub Leone X. *sess.* 11., ubi hoc, & asseritur, & probatur.

IX. Dices. Confirmare, & approbare superioris est, non inferioris; sed Pontifex Romanus non est superior Conciliis Generalibus, sed inferior; ergo &c. minor probatur. Concilium Constantiense *sess.*4. 5., & *ultimâ* definivit, Concilium esse supra Papam, quod & Concilium Basileense confirmavit *sess* 33., addens, hæreticum esse, qui hoc negaverit.

Respondeo negando min., de cujus falsitate suo loco fusiùs agetur. Ad prob. De Concilio Constantiensi multa dicenda essent. Nunc verò dicam, Concilium illud eo tempore, quo formavit illud decretum, non fuisse universale, & integrum. Erat enim tunc schisma in Ecclesia sub tribus Pontificibus Joanne XXIII., Gregorio XII., & Benedicto XIII., quorum nullus erat legitimus, & ab universali Ecclesia acceptatus. Illud coegerat Joannes XXIII., sed timens, ne Papatum abdicare cogeretur, jam aufugerat, & cum eo ejus factionis aliqui recesserunt. Aberant Gregorius XII., & Benedictus XIII., & qui pro illis stabant. Quomodo ergo generale, & integrum erat Concilium, cui deerant duæ Ecclesiæ partes? Nec refert, quòd Martinus V. in eo Concilio electus illud approbaverit, nam Martinus approbavit omnia à Concilio statuta in materia fidei contra hæreticos Jo: Wicleffum, Hieronymum de Praga, & Joannem Hus: approbatio enim illa ad petitionem Oratoris Regis Poloniæ facta est, qui hoc tantùm exigebat, ut acta in concilio contra hæreticos confirmarentur. Insuper Martinus in dicta approbatione dicit, se omnia conciliariter facta approbare, & non aliter, nec alio modo: eo autem tempore, quo factum illud decretum *sess.* 4. & 5., nihil adhuc conciliariter gestum erat; nondùm enim fuerant delecti viri docti ad disserendum, & tractandum illa, quæ in fidei doctrina essent constituenda; Hi enim fuere delecti postea *sess.* 6. Hoc autem requiritur, ut aliquid conciliariter dicatur fieri, & ut decretum Concilii omnes obliget, maximè in re tam ardua, qualis est subjectio Summi Pontificis Concilio. Demum dico, decretum illud, si benè perpendatur, non esse generale, & absolutum, sed restrictum ad circumstantias illius temporis, & relatè ad Papas illos dubios, quorum nullus erat ab Ecclesia universali acceptatus; & ideo benè dicit, quemlibet, etsi Papali dignitate insigni-

gnitum, teneri obedire, ideſt quemlibet ex illis tribus. Et ideo addit obedire teneri, nedùm in his, quę pertinent ad fidem, ſed ad extirpationem dicti ſchiſmatis. Quis autem unquam in dubium vocavit, nullo exiſtente in Eccleſia Papâ certo, & acceptato, quemlibet, etſi Papam ſe jactet, Concilio Generali teneri parere? hinc electo, & ab omnibus approbato ut certo, & legitimo Papâ Martino, fuit ab eo poſtulata Concilii approbatio. At cur hoc, ſi Papa eſſet ſubjectus, & teneretur obedire Concilio Generali?

Ad id, quod dicitur in Concilio Baſileenſi, quis ignorat, illud fuiſſe quidem in principio legitimum, cùm fuerit auctoritate Eugenii IV. congregatum, at in conciliabulum poſtea degeneraſſe, cùm Eugenius ab eo recedens, illud tranſtulit Ferrariam, deinde Florentiam? Cùm ergo decretum de ſuperioritate Concilii ad Papam factum fuerit poſt Eugenii receſſum, nullius momenti eſſe debet. Hinc

X. Dico ſecundò. Concilium Generale, etiam auctoritate Romani Pontificis congregatum, ab eo tamen non approbatum, certum argumentum prębere non poteſt. Concilium itaque Generale poteſt carere Pontificiâ approbatione, vel in toto, vel in aliqua ſui parte. Si careat in totum, ex nulla ejus parte poteſt certum ſumi argumentum: Si verò ſolùm careat in aliqua parte, ex illa parte non probatâ certò argui nequit. Hoc apertè oſtenditur. Nam in fide errare poteſt: & de facto erravit Concilium Baſileenſe, de quo ſupra, dùm hęreticum declaravit, qui negaret Concilium eſſe ſupra Papam; & tamen licèt poſt ea tempora aliqui negaverint, & negent, Concilium eſſe ſupra Papam, nullus adeò audax (ne dicam inſanus) fuit, qui contrarium tenentes, ut hæreticos traduceret. Erravit etiam Concilium Epheſinum ſecundum, ubi Legatis Leonis Papæ repugnantibus, Epiſcopi fermè omnes Dioſcori hæreſi ſubſcripſere; ut conſtat ex S. Leonis litteris ad Theodoſium, & ad Pulcheriam Auguſtos datis, & Concilio Chalcedonenſi inſertis. Id confirmant Synodus VIII. *action.* 7., Nicolaus I. *ad Michaelem Imperatorem*, & Eugenius IV. *in decreto ſuper unione Jacobinorum*, quo, poſtea quàm Epheſinam ſecundam Synodum ſub Leone congregatam condemnavit, quę videlicet Eutychiano errori conſenſit. *Suſcipit*, inquit, (Sacra Romana Eccleſia) *omnes alias univerſales Synodos auctoritate Romani Pontificis legitimè congregatas, ac celebratas, & confirmatas*. Non dixit *congregatas* ſolùm, ſed *celebratas*, & *confirmatas*. Et Jure quidem meritò. Nam ut in præcedenti concluſione ſtatuimus, nullum concilium ratum eſt, aut fuit, quod Romani Pontificis non fuerit auctoritate munitum; at quamvis Concilium ſit, edicente Pontifice coactum, ſi tamen decreta in eo facta non fuerint ab ipſo probata, & dogmata confirmata, vel potiùs ipſe, vel ejus Legati repugnarunt, tùm certè Synodus non eſt fulcita Apoſtolicâ auctoritate. Non igitur rata, & firma erit, aut idonea, ut ex ea fidem faciamus.

§. III.

Reſolutio præcipua de Concilio congregato, & confirmato auctoritate Papæ.

XI. Dico tertiò. Concilium Generale congregatum, & confirmatum auctoritate Apoſtolicâ Romani Pontificis certam fidem facit Catholicorum dogmatum. Hoc aſſertum, quod Catholicis omnibus uſque adeò exploratum eſt, ut oppoſitum cenſeant hæreticum, non placuit Luthero, qui *lib. de Conciliis* propterea docuit, nullum eſſe Concilium quantumvis Generale, aut quantâcumque auctoritate probatum, quod à Verbo Dei recedere non poſſit, & proinde errare in fide, & moribus. Luthero ſubſcri-

scripsit Calvinus *lib.* 4. *Instit. c.*9. §.8. In hanc sententiam convenerunt hi duo Hæresiarchæ: quòd pleraque ex dogmatibus, quæ propugnabant, quæque falsæ suæ reformationis sunt fundamenta, jampridem à Conciliis Generalibus damnata viderent, cernerentque brevì iterùm damnanda in Concilio Tridentino, quod contra illos Paulus III. convocarat. E contra Catholici omnes in hoc asserto conveniunt.

XII. Et probatur primò. Nam Conciliorum Generalium infallibili auctoritate sublatâ redibunt omnes hæreses ab illis damnatæ; Symbolum quoque Nicænum erit ambiguum. Secundò, & si Concilium Generale congregatum, confirmatum auctoritate Apostolica deviare potest à veritate, nulla supererit via ad finienda certò religionis negotia, & fidei controversias: non Concilii Generalis judicium, hoc enim (ut ajunt) infirmum est, & errare potest: non judicium solius Summi Pontificis, hoc enim execrantur. Quem ergo vivum Judicem invenient, à cujus tribunali discedere fas non sit? Si dicant superesse Sacram Scripturam.. At Scriptura, cùm nec sentiat, nec intelligat, nec eloqui judicium valeat, indiget Interprete, qui ejus verum sensum exponat. Quis ergo erit vivus Judex, de cujus sententia dubitari non possit? Lutherus, Calvinus, ac similes? At unde certi erimus istorum judicium certum esse, si judicium omnium Episcoporum in Concilio congregatorum incertum est, & ambiguum? Et cujus ex duobus judicio stabimus? Lutherus clamat, hæc verba, *hoc est Corpus meum*, propriè, & litteraliter accipienda. Zuinglius, Calvinus è contra, figuratè. Cujus sententiæ acquiescemus? Num idem dicere potuissent Arius, Nestorius, & quotquot retroactis seculis damnati fuerunt Hæretici, nimirùm, ut effugerent sententiam Concilii, recurrendum ad scripturam, & standum interpretationi ab ipsis affixæ; & ità facere se Judices in propria causa?

Judex ergo vivus in Ecclesia statuendus est, & is erit, quemadmodum *Deuteron.* 17. scriptum est, Summus Sacerdos cum Concilio Sacerdotum; aliàs Conciliorum fide rejectâ, Scripturarum quoque bonam partem amittemus. Nam si quis Libros Sacros, de quibus olim dubitatum fuit, è catalogo expunxerit, per Scripturam certè lis finiri non potest. Cujus ergo judicio stabimus certi, si Canones Sacrorum Librorum editi à Conciliis, vel Summis Pontificibus dubii, & suspecti esse possunt? Vivi ergo Judices constituantur, oportet. Si enim Pastorum judicium declinans, ad aliud Tribunal provoces, nil aliud facies, quàm Ecclesiæ declinatis judicibus, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Christi, confugere ad judicium merè humanum, & pro divinis humanos substituere. Quoscumque enim, præter Pastores, Judices elegeris, humanâ, ac incertâ auctoritate pollebunt.

XIII. Rursùs, vel fidelis populus tenetur stare definitioni Concilii, vel repugnare potest. Si tenetur, jam errante Concilio, populus in eodem errore versabitur, sicque Christus pessimè providisset Ecclesiæ suæ, imò promissa non implevisset, quibus Spiritum suum perpetuò in ea mansurum, ut eam omnem doceret veritatem, & se cum ea futurum omnibus diebus usque ad consummationem seculi pollicitus est, ut dubio præcedenti expendimus. Si repugnare potest, & super statuta à Concilio instituere examen; ergo populus Judex fiet supra sententiam Pastorum. Quòd si sententia Pastorum infirma esse potest, quo sententia populi certa probabitur? quid stultius, quàm quòd oves regere, ac ducere præsumant Pastores? Rursùs. Ubi nam illud erit Christi effatum *Lucæ* 10.16. *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me?* Ubi illud alterum *Matth.* 23. *v.*2. & 3.

Super cathedram Moysi sederunt Scribę, & Pharisai: Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate, & facite? ubi notanda illatio illa *ergo*, quasi dixerit: etsi Scribæ sint, & Pharisæi, ideſt in vita, & moribus corrupti, si tamen sedent in Cathedra Moysis, & ex ea vobis loquuntur, sequitur infallibiliter, eos non errare, & facienda esse omnia ea, quæcumque dixerint.

XIV. Ajunt. Si quæcumque dixerint, ea facere jubemur, cur dicit Christus *Matth. 16. v. 6. Cavete à fermento Pharisæorum: ideſt non à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum*, ut exponitur ibi *v. 12.?* Cur rursùs *Matth. 15. v. 3. & 9.* vocat eos *docentes doctrinas, & mandata hominum*, eorumque traditiones etiam proprio exemplo contemnere docuit? Possunt ergo Pastores loqui, & Legem Dei, & sua. Si legem loquantur, audiendi erunt, si sua, & de suo, spernendi. Quod non obscurè interpretatus est Augustinus *tract. 46. in Joannem*. Et Hieronymus *in cap. 7. Matthæi* super illis verbis *v. 21. Non omnis, qui dicit mihi Domine &c. sicut supra* [inquit] *dixerat, eos, qui haberent vestem vita bona, non recipiendos propter dogmatum nequitiam, ità nunc è contrariò, ne his quidem accommodandam fidem, qui cùm polleant integritate fidei, turpiter vivunt, & doctrina integritatem malis operibus destruunt. Utrumque enim Dei servis necessarium est, ut & opus sermone, & sermo operibus comprobetur.*

XV. Sed respondetur dist. conseq., ergo Pastores aliqui, concedo consequentiam, omnes, nego conseq. Esto enim aliqui Pastores docere possint, quę sua sunt, ea proponendo ut Verbum Dei, non tamen omnes. Responsio hæc est D. Augustini *tractatu 46. in Joannem* ab arguente citato. Proponens enim Paulum *Philipp 2. v. 21.* conquerentem, se non habere, quem mittat, qui pro Philippensibus solicitus sit, præter Timotheum *omnes enim, qua sua sunt, quærunt, non quæ Jesu Christi*, ait, *Inter mercenarios Pastor ingemuit. Quæsivit aliquem, qui sinceriter diligeret gregem Christi, & circa se in eis, qui cum illo eo tempore fuerant, non invenit: Non enim in Ecclesia Christi tunc præter Paulum Apostolum, & Timotheum nemo erat, qui germanè de grege solicitus esset.* Si ergo contingit, multos quidem quærere, quæ sua sunt, non tamen omnes; ità contingere potest, multos docere, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, non tamen omnes; & maximè cùm ad docendum populum conciliariter conveniunt. Imò & Pharisæi aliud docebant, dùm ex Cathedra Moysis proponebant Dei Legem, aliud, dùm loquebantur ex propriis. In primo casu semper docebant veritatem, & ideò Christus dixit: *Omnia quæcumque dixerint servate, & facite.* In secundo verò, dùm loquebantur sua, loquebantur fermentum, ideſt doctrinam non puram, & ab hac cavendum monebat Christus. Audiatur iterùm S. Aug. laudato loco. *Scribæ, inquit* [Christus], *& Pharisæi super Cathedram Moysi sedent; quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Quid aliud dixit: nisi per mercenarios vocem Pastoris audite? sedendo enim super Cathedram Moysi legem Dei docent, ergo per illos Deus docet.... certè enim tales sua quærunt, non quæ Jesu Christi: nullus tamen mercenarius ausus est dicere populo Christi: tua quære, non quæ Jesu Christi. Quod enim facit malè, non prędicat de Cathedra Christi: inde lædit, unde mala facit, non unde bona dicit.* Hæc Augustinus. Ex quo sequitur, quòd Pastores Ecclesiæ, etsi mercenarii, dùm tamen ex Cathedra Christi loquuntur, & verbum Dei populum docent, nunquam possint docere falsum, quia per eos Christus loquitur; & oves absque hęsitatione debent eos audire, maximè dùm eadem omnium sententia est. D. autem Hieronymus solùm docet, ad perfectum Dei ministrum utrumque requiri, &

bona

bona opera, & sanam doctrinam, quod libenter concedimus: non verò quòd, etsi desit bona vita, desit etiam vera doctrina, quod negamus. Dùm enim congregantur ad res fidei decernendas, & proponendas toti Ecclesię, congregantur in nomine Christi, & Christus in medio eorum est, ut ipse promisit *Matthai cap. 18. vers. 20.* Insuper Christus loquitur per illos, & tunc repræsentant totam Ecclesiam, quam se nunquam deserturum Christus sæpe pollicitus fuit. Quare prudenter Martinus V. in Concilio Constantiensi inter cætera, de quibus suspecti in fide examinandi sunt, hoc proponit. Utrùm credant, quòd quodlibet Concilium Generale universalem Ecclesiam repræsentat. Si igitur Concilium Generale universalis Ecclesię auctoritatem habet, æquè infallibile est, ac universalis Ecclesia, ut supra probatum est; & qui auctoritatem Concilii Generalis de medio tollit, totius Ecclesiæ auctoritatem eâdem operâ dissolvit. Præclarè igitur D. Augustinus *lib. 1. de bapt. contr. Donatist. c. 18.* Plenarii Concilii sententiam totius Ecclesiæ consensionem vocat.

XVI. Demum Sanctus Paulus exortâ quæstione de legalibus, non aliam tutam viam invenit ad eam finiendam, quàm ad Concilium Jerosolymitanum eam deferre. Hanc igitur viam, quam Paulus nobis aperuit, & in qua ipse prævivit, ingredi, & ipsum sequi debemus, omnesque veri Christiani eam modestiam imitari, quæ in Judęis, & in Gentilibus à Luca *Act. cap. 15.* laudatur. Poterant sanè Gentiles à Concilio expostulare, cur libertatem sibi à Christo datam eriperet, cur hæc humeris discipulorum tanquam necessaria imponerent, cùm tamen minùs necessaria viderentur, cùm sola in Christum fides sufficeret ad salutem. Judæi etiam opponere poterant Scripturam *Gen. 17. v. 14.* dicentem: *masculus, cujus praputii caro &c.* Ità fortè respondissent Lutherus, & Calvinus, si eo tempore fuissent. At non ità Gentiles, & Judæi conversi: audito conciliaris decreti exordio *Visum est Spiritui Sancto, & nobis*, tantum honoris illi detulerunt, ut absque ulla cunctatione paruerint. Quod fecerunt Apostoli, fecit subsequentibus seculis Ecclesia. Cur ergo si illi Conciliorum exemplari divinus adstitit spiritus, non credatur adsistere cęteris? Cur si omnes ejus decreto acquieverunt, acquiescere recusant aliqui Novatores? Meritò igitur Ecclesia Catholica Conciliorum Generalium decreta semper accepit, atque ut hęreticos habuit, qui eorum auctoritatem infirmare frustra conati sunt.

§. IV.

Solvuntur, qua contra pracedens assertum militant.

XVII. Primò objiciunt. Ad Concilia Generalia soli vocantur Pastores, Archiepiscopi, Episcopi, Cardinales; sed hi omnes possunt errare; imò & fidem amittere; ergo &c. min. prob. primò in veteri Testamento omnes de facto errarunt. *Isaia 56. v. 10. Speculatores ejus caeci omnes, nescierunt universi: canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes, & amantes somnia.* Jeremiæ 6. v. 13. *A Propheta usque ad Sacerdotem cuncti faciunt dolum.* Secundò, tempore Dominicæ Passionis omnes Apostoli fidem amiserunt. Hoc videtur Christus innuisse *Matth. 26. v. 31.* dum ait: *Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam Pastorem, & dispergentur oves gregis:* idest *ab unitate fidei solventur*, ait glossa interlinealis. Tùm quia *Luca 24. v. 11.* Verba mulierum renuntiantium Apostolis Resurrectionem Christi *visa sunt ante illos sicut deliramentum verba ista: & non crediderunt illis.* Hinc Christus Marci 16. v. 14. *Exprobravit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia his, qui viderant, eum resurrexisse, non crede-*

diderunt. Quare in sola B. Virgine fidem remansisse creditur tempore Passionis Christi: quod indicare dicunt Candelam illam, quæ cæteris extinctis, sola non extincta illis Passionis diebus in matutinis relinquitur. Si ergo in omnibus Apostolis defecit fides, cur deficere non poterit in omnibus Episcopis, Apostolis succedentibus?

XVIII. Respond. nego min. ad primam probationem dico primò, ut supra dictum est Dub. præced. §. 3. ex Augustino *lib. de Unit. Eccles. cap.* 13., morem esse Scripturarum sic arguere aliquos malos, ac si omnes essent mali, & sic commendare aliquos bonos, ac si omnes essent boni. Sic Paulus *ad Philippenses* 2. ait: *omnes enim quę sua sunt quærunt, non quæ sunt Jesu Christi*. Et tamen, ut nuper observavi cum S. August. *tractat.* 46. *in Joann.* in Ecclesia Christi aderant multi, qui quærebant ea, quæ sunt Christi. Imò Paulus ipse *cap.* 1. dixerat, quosdam esse, qui annunciabant Christum ex caritate *v.* 14. Respondeo secundò dist. mi. omnes seorsim, & distributivè sumti, concedo min. omnes collectivè, & congregati in concilio, nego minorem. Deus enim cuilibet in individuo Pastori non promisit infallibilitatem, quam tamen corpori Pastorum, dùm repræsentant in Concilio totam Ecclesiam, pollicitus est, ut diximus.

Respondeo tertiò. Dato etiam, quòd Pastores Ecclesiæ Judaicæ omnes errare potuerint, quia illis infallibilitas à Deo promissa non erat, non sequitur, errare posse Pastores omnes Ecclesiæ Christi, quibus ipse suum Spiritum in æternum mansurum, & seipsum in medio eorum fore, dùm essent in nomine suo congregati, spopondit.

XIX. Ad secundam probat. nego, omnes Apostolos Passionis tempore fidem interiùs amisisse, aliàs omnes infideles fuissent. Non enim fides semel suscepta, nisi per infidelitatem tollitur. Quid autem absurdius, quàm universis Apostolis notam infidelitatis inurere? quid magis injurium Christo, & Ecclesiæ? Quæ verò in contrarium adducta sunt, solùm evincunt, Apostolos in fidei confessione defecisse, ut Petrum, aut etiam in fide viva, quæ per dilectionem operatur: hæc autem fuit dispersio, quam illis prædixit Christus: sicut enim percusso Pastore, timidæ disperguntur oves, sic Christo percusso, capto scilicet à Judæis, timore dispersi sunt Apostoli. Hùc etiam referri potest Ritus Ecclesiasticus extinguendi omnes cereos, uno excepto, quia scilicet omnes Apostoli fidem vivam amiserunt, uno Christo excepto, in quo esto non fuerit fides, fuit tamen quidquid est perfectionis in fide, ut docet D. Thom. 3. *p. quæst.* 7. *art.* 9. *ad* 1. Quamquam Rupertus *lib. de Divinis Officiis cap.* 5. asserit, extinctos cereos priores significare Prophetas à Judæis interemtos, illum autem, qui ad breve tempus absconditur, Christum in Passione occultatum. Nuncium autem Resurrectionis visum est delirameutum aliquibus Apostolis, non omnibus; Christus exprobravit incredulitatem quorundam, non omnium; unde dicitur *Matth. ultimo v.* 17. *Et videntes eum* (Apostoli) *adoraverunt, quidam verò dubitaverunt:* quidam, ait, non omnes. Et certè exprobrandi de incredulitate non erant Petrus, & Joannes, qui audito nuncio cucurrerunt ad monumentum.

XX. Addit tamen Canus *lib.* 4. *c.* 4.: etiamsi Apostoli tunc temporis fide caruissent, nihil contrà conclusionem haberetur. Dato enim, quòd omnes Apostoli fidem amiserint, ut sentit Augustinus *tractat.* 103. *in Joann.* Nondum tamen personam Ecclesię gerebant: hanc enim tunc solùm gerere primò cęperunt, quando Christus *Joa.* 20. *verf.* 21., *&* 22. eis Spiritum Sanctum contulit dicens, *sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hoc cùm dixisset, insufflavit, & dixit eis: accipite*

te Spiritum Sanctum, ut observat idem Augustinus *lib. 3. de baptismo contrà Donat. cap.* 18. Si ergo tunc, cùm Apostoli gerere personam Ecclesiæ cęperunt, Spiritu Sancto imbuti fuerunt, quo gubernati, à fide nunquam erraverunt : cur idem dicendum non erit de Episcopis, ac Pastoribus, dùm in Conciliis generalibus personam gerunt Ecclesiæ ?

XXI. At inquies. Episcopi in Conciliis congregati homines sunt; ergo poterunt utique, & fallere, & falli.

Nego enim consequentiam. Aliud enim est de humanæ naturæ imbecillitate disputare, aliud de Divina Gratia, & speciali Providentia, quâ homines cæteroquin fallibiles, in veritate fidei continentur; tota namque fidelium concio homines sunt: Prophetæ item, & Evangelistæ homines erant, sed quoniam Spiritum veritatis accepere, in falsam fidei doctrinam venire non poterant.

XXII. Replicabis primò. Undè constat, Conciliis promissam fuisse perpetuam, & nunquam defuturam Spiritus Sancti assistentiam? Si dixeris, ex illo *Matth. 18. vers. 20. ubi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*. Contrà, quia ex hoc concluditur assistentia Christi nedum Concilio Generali, sed etiam Provinciali, imò cuique pio cętui in Christi nomine congregato. Deinde unde constat, cęrum esse congregatum in Nomine Christi, & legitimè? Ex hominibus fidem sanam habentibus, & ea quæ facienda sunt, facere?

Secundò. Dato, adesse divinum pactum, unde constat, hoc esse absolutum, & non potiùs conditionatum, idest, si qui Concilium componunt Episcopi non recedant à via Dei, non scandalizent populum lege? Quia enim hoc non implevit populus Leviticus, ideò dicitur *Malach. 2. v. 8. irritum fecistis pactum Levi*. Non ergo præcisè ad Christi promissum attendendum est, sed ad eorum mores, an scilicet vita cum dignitate concors sit.

XXIII. Respondetur ad primam instantiam, Promissionem factam Conciliis Generalibus de speciali Sancti Spiritus assistentia in negotiis fidei decernendis, constare ex iisdem locis, ex quibus constat, promissum fuisse Spiritum Sanctum Universali Ecclesiæ, quam Concilium Generale repręsentat, nimirum Christum daturum Ecclesiæ Spiritum Veritatis, qui suggerat ei omnia, & maneat cum ipsa in æternum, & cum ipsa futurum Christum usque ad consummationem seculi. Quę testimonia supra expendimus. Quare Apostoli hujus promissionis benè conscii, in Concilio Hierosolymitano positi, firmarunt decretum hoc modo: *Visum est Spiritui Sancto, & nobis*. Hinc non unicè talis promissio deducitur ex loco citato *Matthai cap. 18.* Verùm, quia Innocentius 10. *dist. c. De quibus*, Synodus 6. *act.* 7., & Chalcedonensis *epist. ad Leonem*, de Synodis locum illum intelligunt; ad id, quod contra opponitur, dico, locum illum probare assistentiam Spiritus Sancti, etiam Synodis Provincialibus, quando tamen congregantur in nomine Christi. Sicut autem in nomine Principis comitia coeunt, cùm eius auctoritate indicuntur, & probantur; sic Concilia Ecclesiastica in nomine Christi conveniunt, cùm auctoritate Christi, vel eius Vicarii coguntur. Quare (ut dicemus) sicut Concilia Provincialia coacti præter auctoritatem Romani Pontificis errare possunt, & de facto erraverunt, ut Concilium Cypriani : ità si ejus auctoritate cogantur, & decreta probentur, errare nequeunt. Christum etiam esse in medio cujusvis pii cętus in nomine ipsius, non diffitemur: non tamen semper ad docendam veritatem, cùm non semper ad hunc finem congregentur, sed ad eos fines, ob quos congregantur, maximè si sint ad salutem necessarii. Specialiùs tamen est in medio Concilii Generalis, in quo agitur de fide totius Ecclesiæ, quam se nunquam deserturum apertè pro-

promisit. Porrò, ut certi simus, Concilium esse congregatum in nomine Christi, nobis sat esse debet, quòd sit coactum ex ordinariis Ecclesiæ Pastoribus, auctoritate ejus, ad quem spectat, de quorum fide nobis opposìtum non constet; quamvis enim internè fidem veram non haberent, non tamen permitteret Christus, ut aliquid contra fidem decernerent, ac totam Ecclesiam in suum errorem pertraherent.

XXIV. Ad secundam instantiam dico, Christi promissiones de sua Ecclesia, & consequenter etiam Conciliis ab omni errore tuendis, esse absolutas, & à nulla conditione pendentes, constare, quia absolutè illi promisit Spiritum veritatis in ea mansurum in æternum; se illi adfuturum usque ad consummationem seculi; contrà eam portas inferi non prævalituras. Neque est simile de pacto inito cum filiis Levi. Pactum enim illud, sicut & cętera, temporaria erant, sicut Lex, & Sacerdotium, ac proinde aliquando omnia hæc auferenda erant, Regnum, Lex, & Sacerdotium. At Regnum Christi æternum est: *regnabit in domo Jacob in æternum* Lucę 1. v. 32. Lex æterna est, Psal. 47. v. 15. *ipse reget nos in secula*. Sacerdotium ęternum, Psal. 109. v. 4., *Tu es Sacerdos in æternum*. Pactum etiam ęternum, Jerem. 32. v. 40., *& feriam eis pactum sempiternum*. Certum autem est, Ecclesiam sine lege, sine sacerdote, & doctore, esse sine Christo, & Spiritu veritatis; Si ergo Christi Ecclesia in æternum est mansura, manebit in ea Christus, & ejus Spiritus, & proinde etiam in Pastoribus, & Doctoribus, dùm collecti eam repræsentant. Licèt enim iniqui essent in moribus, non deesset Spiritus Sanctus quantùm ad ad gratiam gratis datam, esto non adesset quantùm ad gratiam gratum facientem, seu justificantem. Hæc enim non est necessaria, ut Pastores vera doceant, & Sacramenta conficiant, verique Pastores sint, nisi cum Donatistis, aliisque hæreticis sentire velimus.

XXV. Objiciunt secundo. Concilium, in quo Judęi definierunt, Christum non esse Messiam in lege promissum, fuit Concilium Generale; constabat quippe ex Summo Sacerdote, & præcipuis Judæorum Pastoribus, ut *Jo*: 11., & *Marci* 14. colligitur: Atqui illud Judæorum concilium erravit, & quidem in re, quæ ad fidem spectabat, quæque maximi momenti erat; ergo Concilia Generalia errare possunt in rebus, quæ ad fidem pertinent.

Respondet Canus *lib. 5. cap. ultimo*, Concilium illud Judaicum firmare potiùs nostrum assertum, nimirùm Pontifices, & Pastores, etsi malos, in conciliis sua, & à se ipsis non loqui, sed ex motione Spiritus veritatis. Cum enim post longam, variamque concilii disceptationem, Caiphas, qui, ut summus Pontifex concilio pręsidebat, sententiam, cui omnes fermè consenserunt, pronuntiasset Jo: 11. v. 49. & 50. *Vos nescitis quidquam, nec cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat*. Subjecit mox Evangelista: *Hoc autem à semetipso non dixit. Sed, cùm esset Pontifex anni illius, prophetavit*. Quare fit, ut si fortè nostrorum Pontificum, & Episcoporum vita, & opera contraria essent Domino Jesu, eorum tamen judicia, dùm sunt congregati, quæ à Summo Pontifice comprobata sint, & vera erunt, & ad salutem utilia, ut divinitùs suggesta, & ob eam causam, quam ab Evangelista didicimus; quia scilicet Ecclesiæ Pontifices sunt.

XXVI. Respondent secundò alii, Concilium illud, quamvis Generale, errasse: non inde tamen sequi errare potuisse alia Concilia Generalia Judaica anteriora, & multò minùs errare posse ea, quę apud Christianos fiunt. Erravit enim Judęorum concilium, de quo agitur; quia habitum est eo tempore, quo Judæorum Synagoga desierat esse infallibilis: infallibilitas namque

que illi concessa fuerat solùm ad tempus, ideſt uſque ad Chriſti adventum; tunc enim Synagoga deſinere debebat, & Eccleſiæ Chriſtianæ locum cedere. Eo enim tempore, quo Eccleſia Chriſtiana cepit in Chriſto, ad judicandum eum eſſe Meſſiam, Judæis non erat neceſſaria Synagogæ infallibilitas, cùm hoc ad oculum demonſtrarent tot, & adeò evidentia miracula, quæ in ſuæ miſſionis confirmationem Chriſtus operabatur.

XXVII. Neque opponas. Etiam diù ante Chriſtum concilia Judaica erraſſe, ut patet in Concilio 400. Prophetarum, qui omnes errarunt, ipſo Deo proteſtante, ſe miſiſſe ſpiritum mendacem in ore ipſorum 3. *Reg. c.22.*

Nam reſpondeo primò, Prophetas illos, ut dicit ibi Scriptura, non fuiſſe Prophetas Domini. Deinde concilia non ex Prophetis, ſed ex Sacerdotibus cogebantur, non ad indagandum futurum exitum belli, ſed ad decernendum de lege. Tertiò Concilium illud ab Achab Rege, non à ſummo Pontifice coactum fuit; non ergo mirum, ſi erravit.

XXVIII. Objiciunt tertiò Patres. Primò Gregorium Nazianzenum *ep. ad Procop.* dicentem: *Ego, ſi vera ſcribere oportet, ità animo affectus ſum, ut omnia Epiſcoporum Concilia fugiam, quoniam nullius Concilii finem latum, fauſtumque vidi, nec quod depulſionem malorum potiùs, quàm acceſſionem, & incrementum habuerit.*

Secundò Sanctum Auguſtinum *lib. 2. al. 3. contr. Maximin. c. 14. Nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminenſe, tanquam præjudicaturus, proferre Concilium. nec ego hujus auctoritate, nec tu illius detineris &c.* Inſuper *lib. 2. de Baptiſmo* c.3. aſſerit, *concilia plenaria priora à poſterioribus emendari.*

Tertiò S. Leonem, qui *epiſt. 53. ad Anatolium*, & 54. *ad Martianum*, & 55. *ad Pulcheriam*, agnoſcit Chalcedonenſem Synodum legitimam fuiſſe, & tamen non dubitat, ei attribuere ambitionem, & inconſultam temeritatem. Ex his ergo ſic diſcurrunt: Iis cetibus non adeſt Spiritus certus veritatis, quorum nullus felix eſt exitus, qui pro aſtruenda fide laudari non poſſunt, qui nonnunquam à poſterioribus cetibus emendantur, qui ex ambitione, & inconſultà potiùs temeritate, quàm ex veritatis amore procedunt; talia ſunt Concilia Generalia; ergo &c.

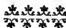
XXIX. Reſpondeo. Ad S. Gregor. Nazianzenum diſtinguendo: & loquebatur de Conciliis ſui temporis, concedo: de Conciliis generatim, nego. Incidit ergo Nazianzenus in tempora inter Concilium Nicenum primum, & ſecundum Concilium Generale, nimirùm Conſtantinopolitanum, quo tempore Ariana impietas graſsabatur. Paſſim ab illis Concilia celebrabantur, & aliqua etiam à Catholicis: cùmque ex talibus Conciliis nullum vidiſſet felicem exitum, & ad quoddam Concilium à Procopio vocaretur, deſperans, ex illo aliquid boni in tanta rerum turbatione eventurum, reſcripſit preallata verba. Non tamen proinde aſpernatus eſſet Concilium plenarium, ac pacificum, ſi tunc obtinere potuiſſet. Quomodo enim aſpernari poterat Concilia, qui *orat. 21.* Nicænos Patres dicit à Spiritu Sancto fuiſſe in unum coactos; & Conſtantinopolitane Synodi, in qua Macedoniani Spiritus Sancti hoſtes infenſiſſimi damnati fuerunt, pars magna fuit?

Ad Auguſtinum dico, eum in primo loco argumentari, non abſolutè, ſed ex ſuppoſitione Maximini, qui utpote Arianus, Concilii Nicæni auctoritati nihil deferebat, è contra autem Auguſtinus Ariminenſe, quod Maximinus probabat, execrabatur. Cùm ergo ex Conciliis, quæ alterutèr non admittebat, nihil concludi poſſet, prudenter ait: nec ego Nicenum, nec tu Ariminenſe proferas; eumque ad rem ex Scripturis conficiendam provocavit.

In ſecundo autem loco dico, vel Auguſtinum nomine plenarii Concilii

non intellexisse Concilium Generale, sed Nationale, aut Provinciale, vel etiam Generale, & maximè si illegitimum sit, hoc enim potest per subsequens emendari, sicut Concilium Ephesinum secundum fuit per subsequens Calcedonense legitimum emendatum. Vel loqui non in rebus, quæ ad fidem, aut mores pertinent, sed in rebus tantùm, quę sunt puri facti, aut ad meram disciplinam pertinent. Et ratio est, quia emendationem, de qua agit, docet, tunc per concilia posteriora fieri, quando experimento aliquo aperitur, quod clausum erat: Id verò locum habet solùm in rebus facti, aut meræ disciplinæ, non verò in rebus fidei, circa quas locum non habet experimentum. Cęterum quanti fecerit Augustinus Concilia Generalia, ex hoc colligere licet, quòd dum Cyprianum in suo errore de rebaptizandis hæreticis excusat, affert pro ratione, quòd Causa illa nondùm erat in plenario Concilio definita, cui absque dubio Cyprianus paruisset, ut videre est *lib. 1. de Baptismo cap. 18.*, *lib. 2. c. 3.*, *lib. 2. contr. Cresconium c. 33.*, & alibi.

Ad S. Leonem dico, cum in Concilio Chalcedonensi damnasse ambitionis, & inconsultæ temeritatis canonem 27., eò quia ambitione Anatolii Episcopi Constantinopolitani, subdolè, repugnantibus S. Leonis Legatis, promotus fuerat ille canon; & insuper continebat falsa, nimirùm Romano Pontifici collatum fuisse primatum à Synodo Nicæna, & non ratione dignitatis Sedis, sed ratione antiquitatis Urbis, quare in hac parte Concilium Calcedonense erravit, at in hac parte nec fuit OEcumenicum, quia à Romano Pontifice reprobatum.

§. V.

Solvuntur argumenta ex prætensis Conciliorum erratis.

XXX. Objiciunt primò. In Canonibus, qui dicuntur Apostolici, nonnulli sunt errores: reprobant enim tanquam irritum, & nullum datum ab hæreticis baptisma. *Can.* 45.

Item in Concilio Eliberitano reperiuntur errores; nam pluribus *Canonibus* vetat, ne quibusdam Reis, licèt ex animo pęnitentibus, detur etiam in ultimo vitę discrimine Sacramentalis absolutio: quod hęresim Novatianam sapit. Item *can.* 36. vetat, ne Imagines in parietibus pingantur, contrarium licèt usum probet Ecclesia Catholica. Pręfatos autem Canones, tanquam Concilii Generalis habuit antiqua Ecclesia; nam Canonibus Apostolicis usa est tota Ecclesia Orientalis, Eliberitanis verò plures Occidentales Ecclesiæ.

Respondeo primò, negando, pręcitatos Canones editos fuisse in aliquo Concilio Generali. Qui enim Apostolici dicuntur, nil aliud sunt, quàm collectio facta ex variis Synodis, quæ in Oriente per tria priora secula coacta sunt. Eliberitani verò sunt Concilii Provincialis in Hispania celebrati à XIX. Episcopis anno 313., vel potiùs Collectio Canonum ex Synodis illis seculis in Hispania celebratis.

Secundò respondeo, Canones dictos Apostolicos apud viros eruditos nullius esse auctoritatis, maximè ob Canonem 45. citatum, nisi fortè Canon ille intelligatur de baptismo dato non à quibuscumque Hęreticis, sed à Paulianistis, qui baptizabant non in nomine Trinitatis, quique iis seculis Ecclesiam Christi fędabant; hoc enim modo Canon ille nullum continet errorem.

Neque etiam errorem continent Canones Eliberitani. Negant enim primò

mò quibusdam reis, etiam in mortis articulo absolutionem: non tamen, quia Elliberitani Patres censuerint, Ecclesiam non posse à quibuslibet peccatis absolvere pœnitentes, ut contenderunt Montanistæ, & Novatiani: sed disciplinæ causâ sic statuerunt, ut à quibusdam gravissimis sceleribus committendis, pœnæ adeò gravis timore custodirentur. Negant secundò, Imagines in parietibus pingi: non quia pium earum cultum damnent: sed ne Christi, aut Sanctorum Imagines Idololatrarum ludibrio exponerentur, aut saltem, ne quibusdam fidelibus, ex gentilitate recenter conversis, essent offendiculo.

XXXI. Objiciunt secundò Concilium Ephesinum secundum, quod fuit auctoritate Romani Pontificis congregatum, fuitque generale, & tamen erravit subscribendo Eutichiano errori.

Rursùs Ariminense fuit Concilium Generale, tùm quia constans 600. Episcopis: Tum quia ejus veluti pars erat Concilium Seleuciense, quod eodem tempore, & eàdem causâ in Oriente celebrabatur. Atqui hoc erravit. Primò, erasit enim ex Symbolo vocem *consubstantialem*, quam Nicæna Synodus contra Arianos inseruerat. Secundò, quia Hieronymus *adversus Luciferianos* ait, per ipsum, Arianismum fuisse invectum in universum Orbem: *Tunc* [inquit] *Nicæna fidei damnatio conclamata est, ingemuit totus Orbis, & Arianum se esse miratus est*. Tertiò, quia Episcopi, qui subscripserunt decreto Ariminensis Synodi, præmissâ tamen facti pœnitentia, suis fuere sedibus restituti; quod signum est, eos subscribendo errasse.

Respondeo, de Concilio Ephesino II. jam supra §. 2. *conclusione secunda* dictum esse, quòd fuit quidem generale, & auctoritate Romani Pontificis convocatum, non ab eo tamen confirmatum, imò reprobatum; ideòque potuit errare, & de facto erravit, ut bene dicit arguens. Insuper, quæ in Ephesino II. acta sunt, contrà ordinem, & per vim fuere ab Episcopis extorta. Primò enim Dioscorus contra canones, à Theodosio Juniore præsidentiam extorserat. Item vetuit, ne Flavianus, qui Eutichen Constantinopoli damnaverat, suffragium ferret. Insuper Episcopi, qui eidem Concilio interfuere, asseruerunt postea in Concilio Chalcedonensi, se vim passos fuisse à militibus, qui Basilicam, in qua celebrabatur Concilium, occupaverant. Alia ibi contra ordinem gesta narrant Historici. Falli ergo poterat Concilium, in quo res non secundùm Canones agebantur, nec Episcoporum suffragia libera erant.

De Concilio autem Ariminensi mirum est, quòd hùc producatur tanquam Concilium Generale, & legitimum. Fuit enim à Liberio summo Pontifice reprobatum, ut legitur *in epist. ejusdem ad Episcopos Macedonianorum* apud Socrat. *lib. 4. hist. c. 12.*: ob quod exilium passus est, ex Socrate *lib. 2. hist. cap. 37*. Et coactum fuit dolo, & vi à Constantio Ariano; Episcopi Catholici, qui inviti illùc convenerant, fraudibus circumventi, minis adacti, subscribere coacti sunt. Uno verbo. Concilium Ariminense totius Orbis scandalum fuit. Quid ergo mirum si erravit?

Aliqui tamen in Concilio Ariminensi distinguunt, initium, quo Concilium liberum fuit; & tunc Patres pro Nicæna fide contra Arianos pugnarunt, ut *ex eorum epistola per viginti Episcopos ad Constantium missa*, quæ refertur ex integro apud Sozomen. *lib. 4. hist. cap. 18.*: & progressum. Et sanè tùm minis Constantii, tùm moræ tædio (Arimini enim detinebantur diutius, nec ad sua reverti permittebantur); tùm denique Arianorum fraudibus circumventi, quòd *æquum non esset, ut unius vocabuli, substantiæ videlicet gratia, omnes ubique Episcopi inter se dissiderent*, ut legitur apud Sozom. *laudatum cap. 19.*, formulæ sibi oblatæ, Episcopi aliàs Catholici,

con-

consenserunt. Qua in re sustinent aliqui, eos non errasse in fide, animo saltèm, sed solùm abstinendo à voce *Usia*, idest *substantia*, putasse tollere dissidiorum causam. Sed cùm reverà, ablato *Usia* nomine, filium non ampliùs *ejusdem*, sed *similis* substantiæ cum Patre se fateri cum Arianis ipsis, compertum esset, in tali consensu erarunt in fidei confessione, ideòque totus Orbis scandalo motus, ac miratus est. Sed de hoc satis.

XXXII. Objiciunt tertiò, sextam Synodum, nimirùm Concilium Constantinopolitanum III., *anno* 680. habitum adversùs Monothelitas, fuisse verè generale, & passim vocari sextum OEcumenicum. Illi enim præfuit Agatho Papa per suos Legatos, Leo II. illud confirmavit, ut *ex ejus epistola* ad calcem Concilii posita. Eique totius Orbis Ecclesiæ consenserunt. Atqui istud erravit: nam igne damnavit Honorii Papæ *epistolas ad Sergium*, & ipsi Honorio, ut hæretico anathema dixit; Cùm tamen Honorius, nec hæreticus Monothelita fuerit, nec ejus litteræ hanc hæresim sapiant, sed solùm dispensationem, vel œconomiam; prohibebat siquidem, ne una tantùm, ut volebant Monothelitæ, aut duplex, ut asserebant Catholici, diceretur in Christo voluntas: idque cavebat Honorius, ne Monothelitarum exasperarentur animi, quos ad fidem perducendos sperabat. Quare Catholici, tùm Honorii epistolas, tùm ipsum Honorium ab omni prorsùs hæresi liberant. Ergo &c.

In solutione hujus difficultatis divisos invenio Theologos, & Eruditos. Baronius putat, Acta sextæ Synodi fuisse corrupta, & loco Theodori Episcopi Constantinopolitani intrusum fuisse Honorii nomen, & omne id, quod contra Honorium in Actis, quæ nunc habemus, legitur.

Hæc tamen responsio voluntaria videtur. Oportuisset enim, quòd corrupta fuissent in decem locis, quia in totidem Honorii fit mentio. Insuper in omnibus omnino exemplaribus, etiam in iis, quæ missa sunt ad Leonem II. Romanum Pontificem, quæque ipse confirmavit, & etiam expressè cum damnatione Honorii. Quòd nec ipse, neque Legati Romanæ Sedis, qui huic Synodo interfuere, hanc fraudem detexerint, quæ omnia incredibilia sunt. Propterea alii

Respondent cum Bellarmino, sextam Synodum de facto errasse in condemnatione Honorii, neque hoc præjudicare infallibilitati Conciliorum Generalium, quia fuit error in re, quæ est *humani facti*, non in re, quæ sit *Juris Divini*: Hoc est, quæ ad fidem, aut mores pertineat. Supponit ergo hæc solutio, Concilia etiam Generalia errare posse in quæstionibus humani facti, non verò Juris, & maximè Divini. Nec mirum (ajunt) quæstiones enim Juris dirimuntur, aut Scripturâ, aut Traditione, quæ cum nitantur Divino Testimonio, infallibilia sunt; quæstiones autem facti ex humana relatione, & judicio, quæ fallibilia sunt. Ita Bellarminus *lib.* 4. *de Rom. Pont. cap.* 11. concludens. *Itaque tutè dicere possumus, hos Patres deceptos ex falsis rumoribus, & non intellectis Honorii epistolis, immeritò cum hæreticis connumerasse Honorium.*

Neque hoc est præferre judicium nostrum privatum judicio præfati Concilii, quasi melius intelligamus nos litteras Honorii, quàm illi. Nam hoc non ex nobis dicimus: sed jam dictum accepimus à Joanne IV. in Apologia pro Honorio ad Constantinum Imperatorem Heraclii filium: ubi conqueritur de injuria Honorio irrogata à Pyrrho, ipsum ad suum sensum trahente; à S. Maximo Martyre, primò in Dialogo cum Pyrrho; ubi Pyrrho objicienti: *Quid habes de Honorio dicere, qui ad Prædecessorem meum scribens, unam Domini nostri Iesu Christi voluntatem apertè dogmatizavit?* Respondet Sanctus Maximus: *Quis epistola illius fide dignus erit interpres? Qui eam ex persona Honorii composuit?...*

An

An Constantinopolitani de corde suo loquentes? Secundò *in ep. ad Marinum*, quæ inter Anastasii collectanea extat, ubi vindicat Honorium à labe Hæreseos. Ab Anastasio Bibliothecario præfatione in sua ad Joannem Diaconum collectanea, ubi & Apologiam Joannis IV. pro Honorio, & Honorium ipsum strenuè ab Hæresi defendit.

Hæc responsio probabilis est. Attamen, quia cogitur concedere, quòd erraverit etiam Leo secundus, qui dictam Synodum sextam, & Honorii damnationem expressè confirmavit, & in eodem fuerit etiam errore octava Synodus; & insuper quia præbere videtur arma Jansenii Defensoribus, nimirum dicendi, Summos Pontifices damnasse multas propositiones, ut Jansenii, errore facti, vel quia in Jansenio non sunt, vel si sunt, ad eas damnandas processisse, ex iis non benè intellectis, quod videtur trahere quæstionem facti ad quæstionem juris. Ideò ut ab hoc discurrendi more, quàm longè possumus, recedamus.

XXXIII. Tutiùs respondendum existimo, Synodum sextam justè damnasse Honorium, non tamen ut hæreticum electione, & formalem, sed vel tanquam hæreticorum nimiâ conniventiâ fautorem, vel quia indulgentiâ culpabili muneri suæ Sedis defuit, & nascentem hæresim non compressit. Hoc pacto, & ab omni errore etiam in facto liberamus Synodum sextam, & Honorium ipsum ab errore in fide. Pro hujus explicatione suppono, Hæreticum dici posse dupliciter. Primò propriè, nimirùm sententiâ, ac electione pravâ, & pertinaci, quæ ad formalem hæresim necessaria esse, nemo nescit. Alio modo latè, quo pacto præsumitur prudenter hæreticus, vel in hæresim propendens, qui cum hæreticis communicat, qui cum debeat comprimere, non comprimit, sed favere videtur, & in scriptis suis ità æquivocè, & obscurè loquitur, ut det ansam præsumendi, cum Hæreticis sentire. His fundamentis Synodus sexta prudenter judicavit, Honorium ad Monothelitarum partes accessisse. Ità probabiliter sentio, salvo tamen meliori judicio. Interim fundamenta hujus solutionis exponam. Quòd enim justum motivum dederit Honorius sextæ Synodi, eum Monothelitam præsumendi, indicant ejus epistolæ, quarum prima relecta fuit *act.* 12., & secunda *act.* 13. ejusdem Synodi; Ex quibus colligitur, Honorium sileri jussisse Sacras duarum operationum voces, atque in hoc morem gessisse Hæreticis; qui *nullum sermonem de cætero de una, vel duabus operationibus moveri* cupiebant; ut scribit Sergius ad Honorium. Porrò, qui voces illas usurpari vetat, quibus profligatur Hæresis, & Catholica Fides confirmatur, proculdubio Hæreticis favet. Enim verò habiti fuerunt à toto Orbe, ut supra dicebamus, Arianorum fautores Patres Ariminenses, quia Arianorum suasu à voce *Homousion*, & *Usia* abstinuere. Habitus etiam esset Nestorianorum fautor, qui vocem *Deiparæ* de B. Virgine vetuisset, sicut & Eutichianorum, qui ex duabus, & in duabus naturis Christum subsistentem dici noluisset, vel ab his vocibus abstinendum jussisset. Hinc Synodus Lateranensis sub Martino I. justè damnavit Ecthesim Heraclii, & Typum Constantis; quia hæc edicta unam, vel duas operationes silentio comprimebant, quamvis errorem Monothelitarum expressè non faterentur. Cùm ergo nihil minùs egerit Honorius, justè à Synodo sexta damnatus fuit. Eo pacto, quo justè damnaretur, qui licet errorem Calvinistarum circa præsentiam Christi in Eucharistia non assereret, vetaret tamen, de reali, vel solùm figurativâ Christi præsentiâ ampliùs loqui.

Neque simile dici debet de Sancto Basilio, qui Macedonianis indulsit, ut silentium de Spiritus Sancti divinitate servaretur, quò eos ad rectæ fidei confessionem revocaret. Nam ut scribit Sanctus Gregorius Nazianzenus

nus orat. 20. Ille *in aliis quidem vocibus è Scriptura petitis, testimoniisque minimè dubiis eandem vim habentibus, necessariisque argumentis, Adversarios ità comprimebat, ut nullo modo repugnare, aut contra niti possent*. Quare quòd per aliquod tempus eos dispensaret à confitenda etiam voce, prudentis œconomiæ fuit. Sicut prudentis æconomiæ fuit, ait Gregorius, quòd Judæis ad aliquod tempus pro Christo vox *Uncti* concederetur. At de Honorio hoc dici nequit, ut vidimus; nec enim Monothelitas aliquando compressit, aut impugnavit, nec pro geminæ operationis voce, æquivalentia vocabula substituit. Ideòque Hæreticis favere justè visus est.

XXXIV. Quòd verò Honorius ut formalis, & ex electione Hæreticus damnatus à Synodo sexta non fuerit, probant ea, quę supra adduximus, ex apologia *Joan.* 4., ex S. Maximo, & Anastasio Bibliothecario. Hanc autem fuisse de Honorio Concilii mentem, nullus poterit tutior interpres esse, quàm Leo II. Concilii confirmator. Is enim in litteris confirmatoriis de Honorii damnatione loquens, ait: *Nec non & Honorium, qui hanc Apostolicam Ecclesiam, non Apostolica traditionis doctrinâ lustravit, sed prophanâ proditione immaculatam maculari permisit*. Ubi non ait, *maculavit*, sed *maculari permisit*, conniventiâ scilicet, & favore hæreticorum; & clarius *Epistol.* ad Ervigium Regem Hispanię de eodem argumento scribens, post relatos alios formalis hæresis in Synodo sexta damnatos, subdit: *& una cum eis Honorius Romanus, qui immaculatam Apostolica traditionis regulam, quam à Prædecessoribus suis accepit, maculari consensit*. Et ad Episcopos Hispaniæ magis se explicans, nimirùm quomodo traditionem Honorius maculari consenserit, aut permiserit, ait: *Cum Honorio, qui flammam Hæretici dogmatis, non ut decuit Apostolicam auctoritatem, incipientem extinxit, sed negligendo confovit*. Non ergo cum Monothelitis annumeratus est à Concilio Honorius, quia talis judicaretur sententiâ, & electione; sed quia Monothelitam se exhibuerat conniventiâ, favore, & negligentiâ. Sed de hoc satis.

XXXV. Objiciunt quartò. Septimum Concilium Generale definit, pium esse cultum, qui Sacris Imaginibus exhibetur. E contra verò Concilium Francofordiense, quod anno 794. habitum est, & cui adfuerunt Legati Roman. Pontif., & 300. Occidentales Episcopi, damnavit decretum in Concilio Nicæno secundo, seù septima Synodo Generali latum de colendis Imaginibus; ergo erravit, aut Concilium Nicænum secundum, aut Francofordiense, utrumque Universale.

Respondeo, errasse errore facti Concilium Francofordiense (quod tamen Generale non fuit, cùm nullus Orientalium ad illud vocatus fuerit, seù interfuerit, sed solùm Nationale), non juris; non enim dogma in septima Synodo de Imaginum veneratione statutum impugnavit, sed solùm in facto, quia Patres Francofordienses putaverunt, Nicænos tribuisse Sacris Imaginibus eundem Latriæ cultum, qui soli Deificæ Trinitati tribuendus est, dicendo anathema ei, qui contrarium sentiret, ut patet apertè ex Canone secundo dicti Concilii Francofordiensis, in quo sic habetur: *Allata est in medium quæstio de nova Graecorum Synodo, in qua scriptum habebatur, ut, qui Imaginibus Sanctorum, ità ut deifica Trinitati servitium, aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur. Qui supra Sanctissimi Patres nostri omnimodis adorationem, & servitutem renuentes, contemserunt, atque consentientes condemnaverunt*. Hoc autem ex scripto mendoso Nicęni II.; quod habebant prę manibus, decepti pronunciarunt. Nicęnum enim II. nusquam Sacris Imaginibus eundem, quem Deificæ Trinitati, cultum, & adorationem decrevit. Quòd autem

ità

stà fuerit, ex eo colligitur, quòd detecto ab Occidentalibus germano Nicenæ II. Synodi sensu, omnes Occidentales Ecclesiæ pro OEcumenica illam receperunt, ejusque definitioni de cultu Sac. Imaginum subscripserunt.

Alia Conciliorum prætensa errata coacervant Hæretici, à quibus referendis, & solvendis supersedemus, ne prolixi simus; maximè cùm videri possint apud Canum *lib. 5. cap. 1. & ultimo*: Bellarminum *lib. 2. de Concil. auctoritate cap. 8.*: aliosque, qui hâc de re tractaverunt. Nos interim ad alia digrediamur.

§. VI.

Auctoritas Conciliorum non Generalium.

XXXVI. Dico quartò. Concilia non Generalia, non probata à Summo Romano Pontifice, certum argumentum pro fide, & moribus non faciunt, magnæ tamen auctoritatis sunt, adeo ut temerarium sit eis non acquiescere. Prima pars probatur, quia absolutè errare possunt, ideoque non sunt prorsùs infallibilia eorum judicia. Quòd si hoc diximus supra de Conciliis Generalibus à Romano Pontifice non confirmatis, multò magis de particularibus dici debebit. Hujus veritatis testis est Concilium Carthaginense sub Cypriano, quod fuit nationale celeberrimum, legitimum, Episcoporum lxxxv., quorum plerique Martyres, aut Confessores erant, ut ex *epistola Cypriani ad Jubajanum*: & tamen erravit. Secundò, testis est quinta Synodus Romana sub Symmacho, & refertur 17. *distinct. c. Concilia*, ubi dicitur, *Concilia Sacerdotum Ecclesiasticis Legibus quotannis decreta per Provincias, quia præsentiam Papæ non habent, valitudinem perdiderunt*. Quare cum Theodoricus Rex congregasset Synodum anno 501., ut de his, quæ contra Symmachum objiciebantur, judicaret; *Pontifices, quibus allegandi imminebat occasio, suggesserunt, ipsum, qui dicebatur impetitus, debuisse Synodum convocare: scientes, quia ejus Sedi primum Petri Apostoli meritum, vel Principatus, deinde secuta jussionem Domini Conciliorum venerandorum auctoritas ei singularem in Ecclesiis tradidit potestatem*, nec prius acquieverunt, quàm Theodoricus denunciasset, *ipsum quoque Papam in colligenda Synodo voluntatem suam litteris demonstrasse*, & litteræ exhibitæ, lectæque fuerunt. Hoc in Synodo quarta Romana dicta *Palmari*.

Quòd si *cap. ad abolendam extra de hæreticis* excommunicantur omnes illi, qui judicantur hæretici ab Ecclesia Romana, vel à Concilio Provinciali, aut Diœcesano: Ibi non est sermo de dogmate, sed de Persona. Quia licet Synodi particulares non possint constituere, vel declarare dogmata fidei, omnes obligando, ità ut qui eis refragetur, per hoc sit hæreticus, & excommunicandus (nisi fortè id faciat ex commissione Apostolicę Sedis, ut fecerunt Arausicana II., & Toletana I. Synodi tempore S. Leonis, & Complutenses tempore Sixti IV. Vel cum Sedis Apostolicæ approbatione, quomodo factum fuisse in Conciliis Milevitano, & Carthaginensi, testatur D. August. *epist. 90. 91. 92. 93.* modo 175. 181. 176. 182. Vel materia adeò sit facilis, & clara, ut in ea doctores conveniant, quomodo Concilium Antiochenum judicavit olim de hæresi Pauli Samosateni apud Eusebium *lib. 7. hist. cap. 27. &c.*: Cujus judicium à Dionysio Rom. Pont., & tota Ecclesia acceptatum fuit.) Possunt tamen judicare de Persona, nimirùm, an aliquis inciderit in hęresim manifestam, ipsumque declarare excommunicatum. Ad quem finem collectum fuisse creditur Concilium Aquileiense tempore Ambrosii, ubi nil aliud definitum fuit, nisi Palladium quendam verum esse Arii discipulum. Quod judicium, esto non sit prorsùs infallibile, suffi-

cit tamen ad excommunicandum.

XXXVII. Quòd verò Concilium particulare, non expresſè confirmatum, faciat argumentum adeò probabile, ut temerarium ſit ei non acquiefcere, planum eſt, tùm ex citato canone *ad abolendam*, ubi Lucius III. declarans eos, qui judicati fuerunt hæretici à Concilio particulari, eſſe excommunicandos, indicat, ex illo non leve argumentum pro fide ſumi poſſe. Tùm, quia Concilia particularia perrarò in fide falluntur (licèt falli poſſint) quare ex innumeris, quæ à ſecundo ſeculo celebrata ſunt, excepto Concilio Africano ſub Cypriano in materia rebaptizandi hæreticos, vix ullum invenitur legitimè coactum, quod erraverit in dogmate: at ex Judicio, quod rarò contingit falli, poteſt non leve duci argumentum: Si enim aliquot Sancti Patres caſu in aliquam ſententiam convenientes faciunt argumentum probabile, quantò magis plures Epiſcopi ſimul convenientes, & invocato Spiritu Sancto aliquid communi conſenſu ſtatuentes? Propterea plurima iſtiuſmodi Concilia ut Toletana, Bracarenſia, Arelatenſia, & alia videntur ipſo uſu Eccleſiæ quodammodo probata; & Concilia ipſa OEcumenica de Conciliis Localibus honorificè locuta ſunt. Unde Synodus ſeptima *act.* 3. in litteris ſynodicis Theodori Patriarchæ Hieroſolymitani, *Locales* (inquit) *autem Synodos non averſamur, ſed magis amamus, amplectimur, & recipimus, earum etiam divinitus inſpiratas Canonicas conſtitutiones, correctiones, & utiles earum legiſlationes ſummâ obſervantiâ colimus*. Synodus etiam octava *act.* 10. *canone* 1. Sanctiones Eccleſiæ ab Orthodoxis OEcumenicis, & Provincialibus Conciliis acceptas, ſervandas, & cuſtodiendas decernit.

XXXVIII. Dico quintò. Concilia Particularia à Romano Pontifice approbata certum præbere poſſunt Theologo argumentum: etenim in fide, & moribus errare non poſſunt. Hanc licet aliqui, nondùm declarati Hæretici, inficientur, tenendam tamen ſic exiſtimo, ut oppoſitum temerarium, erroneum, & hæreſi proximum judicem. Quod, dùm de auctoritate Romani Pontificis ſequenti dubio agam, conabor oſtendere. Si ergo Summus Pontifex in decernendis iis, quæ fidem, ac mores ſpectant, errare non poteſt, certè nec Concilium, quamvis exiguum, ab illo comprobatum. Secundò, ſi hæc concluſio eſſet incerta, multorum hæreticorum damnatio incerta eſſet, atque iterùm revocari poſſet in dubium hæreſis Pelagianorum, Priſcillianiſtarum, Joviniani, & aliorum, quæ à ſolis Conciliis particularibus damnatæ fuerunt. Nec enim factum eſt, nec fieri expedit, ut ſingulis Hæreticis condemnandis ſingula Generalia Concilia convocentur. Cùm ergo Deus Eccleſiæ ſuæ in neceſſariis proſpexerit, nimirùm de medio ad hæreſes in privatis Provinciis confutandas, Concilia Provincialia ſatis erunt, ſi erunt modò auctoritate Summi Pontificis roborata. Hinc Priſcillianus refutatus fuit in Concilio Toletano primo firmato à Leone II.; Helvidius in Concilio Thelenſi firmato à Siricio III.; & Pelagius in Conciliis Milevitano, & Carthaginenſi confirmatis ab Innocentio I., & tandem à Zoſimo. Unde D. Proſper in Chronico: *Concilio* [inquit] *apud Carthaginem habito* 214. *Epiſcoporum*, *ad Papam Zoſimum Synodi decreta perlata ſunt, quibus probatis, per totum Mundum hæreſis Pelagiana damnata eſt*. Imò D. Auguſtinus *lib.* 2. *de retract. cap.* 50., eam hæreſim ſcribit fuiſſe damnatam ab Innocentio, & Zoſimo, cooperantibus Africanis Conciliis. Verba ejus ſunt: *Poſteaquam Pelagiana hæreſis cum ſuis Auctoribus ab Epiſcopis Eccleſiæ Romanæ, priùs Innocentio, deinde Zoſimo, cooperantibus Conciliorum Africanorum litteris convicta, atque damnata eſt &c.*, videndus S. Doctor *epiſt.* 190., alias 157. *ad Optatum*, & *epiſt.* 194., alias 105. *ad Sixtum*,

tum, quàm honorificè de Sedis Apostolicæ judicio loquitur. Item *lib. 2. contr. duas epist. Pelagian. c. 3.* apertè dicit, quòd in causa contra Pelagium, *litteris beatæ memoriæ Papæ Innocentii de hac re dubitatio tota sublata est*, & serm. 2. de Verb. Apostoli, nunc serm. 131. cap. 10. *Jam enim de hac causa duo Concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam: inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est: utinam aliquando finiatur error*. Audiant ergo, qui ultra judicium Romani Pontificis, aliud judicium postulant. Sed hos pressiùs alloquemur sequenti Dubio.

§. VII.

De Concilio Generali per Legatos Rom. Pont. celebrato.

XXXIX. Quæres primò. An Concilium per Legatos Summi Pontificis celebratum firmam, certamque habeat auctoritatem, priusquàm accedat Romani Pontificis confirmatio?

Respondeo negativè. Superest enim adhuc ille, pro cujus fide Christus rogavit; ille nimirum, ad quem fidei summa tandem referenda est, ut dicebam nuper. Quare nisi definitiones Conciliorum, eorum etiam, quæ per Legatos Summi Pontificis celebrata sunt, probentur, confirmenturque, ut omnino certæ, ac indubiæ haberi non debent. Nam Legatus Pontificis aderat Concilio Basileensi, cùm in secunda, & tertia sessione vehementer erratum est, ac errori cæterorum Legatus ipse consensit, ac subscripsit. Ratio autem est: quia Summus Pontifex nec transfert, nec transferre potest in Legatos suæ fidei soliditatem, quam sibi soli privativè vindicat, eò quòd Christi Vicarius est, Pastor Ecclesiæ Universalis, soli enim Petro dictum fuit, dùm dicitur: *Ego rogavi pro te: tu autem confirma fratres tuos*. Sicut non potest in alium transferre, & alterum delegare, ut sit Christi Vicarius, Petri in fide, & Sede successor, Pastorque Universalis; ità nec, ut in fide habeat firmitatem.

XL. At dices. Concilium per Legatos Papæ celebratum repræsentat Ecclesiam Universalem, ut statutum est à Martino V. in fine Concilii Constantiensis; imò adest etiam per Legatos ipse Rom. Pont., qui est Ecclesiæ Caput. Quid ergo ei deest, ut habeat omnimodam firmitatem?

Ut respondeam huic instantiæ, suppono ex Mag. Cano *lib. 5. cap. 5.*, ex quo Bellarm. *l. 2. de auct. Conc. c. 11.*, Legatos aliquando mitti ad Concilium cum instructione Sedis Apostolicæ, ut factum legimus in Concilio IV. VI. & VII.; aliquando sine instructione, ut factum est in Concilio Tridentino. Cujus ratio est, quia in præfatis prioribus Conciliis una tantum quæstio tractanda, & definienda erat; & ideò facilè poterat Papa mentem suam, & S. Sedis suis Legatis aperire. At in Tridentino tot quæstiones agitandæ erant, & tam variæ, ut non posset instructio præmitti.

Suppono secundò, quatuor modis contingere posse, ut fiat Concilii Generalis definitio. Primò, ut Patres definiant, dissentientibus Apostolicæ Sedis Legatis.... & hoc modo constat, Concilia errare posse, sicut de facto errasse Concilium Ephesinum II., dum repugnantibus Sancti Leonis Legatis, definire voluit, superiùs vidimus.

Secundò, ut Patres definiant, consentientibus Legatis, sed contra instructionem Papæ agentibus: & hoc modo etiam Concilium potest errare, & de facto erravit Concilium Constantinopolitanum, sedente Nicolao I., cùm contrà Papæ instructionem egerint, ut ex epistolis ejusdem Nicolai ad omnes fideles, & ad Michaelem Imperatorem datis, quibus omnia ibi acta rescindit, eò quòd Legati ipsius instructionem illis datam examinandi, & referendi tantùm, decernendo excesserint. Ratio autem est, quia non possunt dici legitima Concilia, quæ

cum suo Capite pugnant, & quando consentiunt Legatis agentibus contra mandatum; tunc enim Legati non agunt ut Legati, & nomine, & auctoritate Pontificis. Dùm enim Legatos mittit, non intendit dare eis auctoritatem, nisi agant secundùm sibi præscriptas regulas, ut protestatur Agatho *in epist. ad Imperatorem*, quæ lecta fuit in sexta Synodo *act.* 4. *Licentiam* (inquit) *eis, sive auctoritatem dedimus..... simpliciter satisfaciendi, inquantum eis dùmtaxat injunctum est; ut nihil profectò præsumant augere, minuere, vel mutare; sed traditionem hujus Apostolicæ Sedis, ut à prædecessoribus Apostolicis Pontificibus instituta est, simpliciter enarrare.*

Tertiò, Concilii definitio potest fieri consentientibus Patribus, & etiam Legatis, sed qui certam instructionem de mente Sedis Apostolicæ non habuerunt, & talis definitio non habet certam auctoritatem, quousque per Summum Pontificem non fuerit approbata. In hoc ergo sensu, & casu procedit supra data responsio ob rationes ibi allatas, & insuper, quia firmitas omnimoda Concilii nascitur ex conjunctione Corporis Ecclesiæ cum Capite ipsius, quæ in casu nondùm habetur; non enim Legati sciunt, quænam sit Pontificis mens. Quare Concilium Basileense *sess.* 2. una cum Legato, communi consensu statuit, Concilium esse supra Papam, quod certè nunc judicatur erroneum à saniori, & majori Ecclesiæ parte. Eò vel maximè, quia si potest errare Concilium, quando aliquid definit contra instructionem Papæ; ergo potest etiam errare, quando nulla habetur instructio, cùm possit contingere, quòd ejus definitio repugnet menti Pontificis.

Quare ad instantiam ab initio propositam, distinguo antecedens: Concilium &c. repræsentat Ecclesiam Universalem imperfectè, conced. antec.: perfectè, nego antecedens: repræsentat quippe corpus, sed nondùm repræsentat perfectum, idest cum Capite. Etsi autem adsit aliquomodo Pontifex per Legatos, non tamen adest ut sententiam ferens; dùm enim mittit Legatos non instructos, mittit eos non ad nomine suo ultimatè decernendum, sed solùm ad referendum. Quare nisi accesserit ejus judicium, Concilium non censetur absolutum, nec perfectè repræsentans Ecclesiam Universalem.

XLI. Quòd si opponas, Concilium Generale, cui Legati præsunt, in Spiritu Sancto congregatum esse: insuper anathema pronunciare contrarium sentientibus, etiam ante Papæ confirmationem.

Respondeo, utique Concilium tale esse in Spiritu Sancto congregatum, non tamen constat illi adesse Spiritum Sanctum judicantem, nisi judicium corporis comprobetur à judicio capitis, cui Spiritus Sancti infallibilis adsistentia promissa est, dùm pro Petro Christus rogavit, ne fides ejus deficeret. Quare etsi major pars Concilii aliquid statuat, non erit credenda Spiritus Sancti sententia, nisi per Summum Pontificem confirmetur. Dùm verò Concilium dicit anathema, debet intelligi, si fuerit à Pontifice approbatum, vim suam habiturum; sicut quando Judex, à quo appellari potest, fert sententiam mortis in aliquem, intelligitur, illum debere mori, nisi Princeps sententiam retractet.

XLII. At dubium est, num, quando Concilium decernit, consentientibus omnibus cum Legatis habentibus, & sequentibus Papæ instructionem.

Cui respondeo, tunc tale Concilium fore indubiæ auctoritatis, quia tunc adest expressus consensus capitis, & membrorum, & consequenter totius Ecclesiæ. Dùm enim Concilium consentit cum Pontificis sententia, formaturque à Legatis nomine Pontificis, tunc incipit esse sententia definitiva, & ultima, non solum Concilii, sed etiam Pontificis, loquentis per suos Legatos in Concilio, neque potest illam retractare; Nam certò intelligit, sententiam suam esse à Deo, quando à

Con-

Concilio approbatur: undè B. Leo *epist.* 63. ad Theodoretum. *Qua* (inquit) *Dominus nostro priùs ministerio definierat, universæ fraternitatis irretractabili firmavit assensu, ut verè à se prodire ostenderet, quod priùs à prima omnium Sede formatum, totius Christiani Orbis judicium recepisset, ut in hoc quoque Capiti membra concordent &c.* Hinc in Concilio Chalcedonensi *act.* 3. cùm Patres judicio S. Leonis circa depositionem Dioscori consensissent, mox Legati ipsius Paschasinus, Lucentius Episcopi, & Bonifacius Presbyter pronunciaverunt sententiam his verbis: *Unde Sanctissimus, & Beatissimus Archiepiscopus magnæ, & senioris Romæ Leo, per nos, & per præsentem S. Synodum, unà cum ter Beatissimo, & omni laude digno Beato Petro Apostolo, qui est petra, & crepido Catholicæ Ecclesiæ, & rectæ fidei fundamentum, nudavit eum Episcopatus dignitate, quin etiam, & ab omni Sacerdotali alienavit ministerio.* Quòd si in epist. ad S. Leonem, quæ habetur 3. *p. c.*2. ejusdem, Concilium petit à S. Leone confirmationem, exprimit, se illam petere eorum, quæ definierat præter Pontificis sententiam. E contra verò S. Leo rescribens Concil. *part.* 3. *cap.* 14. indicat, non fuisse opus suâ confirmatione, in rebus Fidei à Concilio statutis, nisi quia maligni aliqui dubitabant, an reverà cum ejus consensu decretum Concilii factum fuisset. Quâ ratione Pontifices confirmarunt multa alia Concilia, & decreta per Legatos ex sui sententia facta; non quia errare potuissent, & egerent ad firmitatem suâ confirmatione, sed, ut omnibus certius constaret, quæ Legati egerant, ea verè ex mandato Pontificis egisse.

§. VIII.

De Patribus Concilii.

XLIII. Quæres secundò. An Patres Concilii verè Judices sint, an potiùs consiliarii?

Martinus Lutherus in *assert. articulorum art.* 28. & 29. Potestatem judicialem in definiendo adimit, non solùm à Pontifice, sed etiam à Conciliis, sed vult, solum Judicem scripturam esse, ità ut cuique liberum sit, à statuto Concilii iterùm ad Scripturam accedere: *Scripturam* (inquit) *volo judicem esse Conciliorum... Quòd si etiam dicerem cuilibet pro libidine licere Conciliis resistere, rectè dicerem.* Et adducit Panormitanum dicentem: *Plus esse credendum uni privato fideli, quàm toti Concilio, aut Papæ, si meliorem auctoritatem, vel rationem habeat.* Hunc secutus est Calvinus *l.* 4. *inst. c.*9. §.7. & 8., & hæc est doctrina Protestantium, ut evadant Conciliorum statuta contrà ipsos militantia, ac si privatus homo plùs saperet, ac meliùs Scripturam intelligeret, quàm tota Ecclesia in Concilio repræsentata. Ideòque in horum sententia Patres Concilii, nec Judices sunt, nec Consiliarii saltem tuti, sed eorum inquisitio cujuscumque criterio adhùc subjici poterit. Optima sane via ad excutiendum omne obedientiæ jugum, necnon effreni licentiâ omnia subvertendum.

Alii verò, quos suppresso nomine refert Canus *lib.* 5. *cap.* 5., sentiunt, Conciliorum auctoritatem, non in judicanda, & finienda causa fidei, sed in quærenda, & investiganda veritate sitam esse. Omnem quippe judicii vim ad unum Ecclesiæ Principem eundemque Christi Vicarium revocant, qui fidei causæ decernendæ, eò vel plures, vel pauciores in Concilium adhibet, quò causa, vel gravior, vel facilior est.

Con-

Contra primos ergo respondeo, consessum Episcoporum in Conciliis esse verum, & ultimum in caussis fidei judicem, nec eorum decreta esse ulteriùs examinanda, sed debitâ obedientiâ illis esse parendum, & probo. Si enim *Deuteron.* 17., qui dubia habebant, Deo jubente, recurrere debebant ad Sacerdotes, & ad Judicem, qui fuerit illo tempore, quærere ab eis, qui indicabunt judicii veritatem, facere quodcumque dixerint, & docuerint, sequi sententiam, non declinare ad dexteram, neque ad sinistram, indictâ pęnâ mortis ei, qui noluerit obedire, ut legitur ibi *v.* 9. 10. 11. & 12. Cur non idem facere debebit Christianus? maximè, quia Christus *Matth.* 18. confirmans legem præfatam Deuteronomii *Matth.* 18. *v.* 17. dicat, quòd *si non audierit, dic Ecclesiæ; & si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut Ethnicus, & Publicanus.* Non dicit, ut sententia Ecclesiæ privato judicio examinetur, num ad normam legis pronunciata sit, ut volunt Novatores.

Rursùs. Consideremus primum Concilium Apostolorum, quod cęterorum exemplum esse debet. Ibi non ex scripturis, sed ad suffragia Apostolorum quęstio definita fuit. Ibi Apostolorum sententia non fuit permissa examini discipulorum, sed simpliciter imperatum fuit, ut obedirent, ut *act.* 15. & 16. Ibi decretum Apostolicum fuit vera lex obligans in conscientia. Ibi sententia Concilii fuit sententia Spiritus Sancti: *Visum est Spiritui Sancto, & nobis.* Cur non idem dici debebit de subsequentibus Conciliis legitimè congregatis, & de quæstionibus in iis propositis, & definitis? cur novo examini reducendæ sunt, & à quibus? à quocumque privato, ac si privati sententia præferenda esset sententiæ Concilii, & Ecclesiæ, & Ecclesia in Concilio errare posset, privatus verò non posset?

XLIV. Sed inquies. Solus Paphnutius vir laicus liberè restitit, & prævaluit Concilio Nicęno Primo volenti prohibere usum uxorum Sacerdotibus; ut referunt Socrates *lib.* 1. *cap.* 8., & Sozomenus *lib.* 1. *cap.* 23. Cur ergo idem contingere nequit?

Respondetur variè à doctoribus. Primò, incertam esse hanc narrationem ex silentio Eusebii, Athanasii, Epiphanii, Ruffini, & aliorum. Secundò, Paphnutius erat unus ex Episcopis in Concilio sedens, restitit ante definitionem Concilii, non post eam factam. Solùm optavit, ne interdiceretur usus uxorum iis, qui eas habebant, Sacerdotibus, tamen hortatus est Synodum, ut severè interdiceret Sacerdotibus, ne post sacram ordinationem uxorem ducerent. Hæc testantur Socrates, & Sozomenus: cur ergo Lutherani, & Calvinistæ exemplum Paphnutii jactant, & ejus sententiam non sequuntur, dùm ipsi uxores ducunt, etsi Sacerdotes, & Monachi fuerint?

Addo, Concilium decrevisse planè oppositum ejus, quod isti ex Paphnutio referunt. Nam *can.* 3. statuit, ne in domibus Sacerdotum sint ullæ fęminæ præter matrem, sororem, & amitam; addere debuisset *uxorem*, si eam Sacerdotibus permittebat. Dicendum ergo cum Epiphanio *hæresi* 59., esse contrà canones, ut Sacerdos, aut Diaconus, aut Subdiaconus liberos gignat. Sed hoc alibi locuti sumus.

Contra secundos verò respondeo, Episcopos in Concilio sedentes, non merè Consiliarios esse, sed Judices. Eodem enim modo ibi sedent, sicut Apostoli in Concilio Hierosolymis habito; at isti fuerunt Judices, non puri Consiliarii, *Visum est* (inquiunt) *Spiritui Sancto, & nobis.* Sicut ergo Spiritus Sanctus consiliarius non est, ità nec fuerunt Apostoli, nec sunt Episcopi eorum successores. Hinc sententiæ Episcoporum in Conciliis non vocantur consultationes, sed decreta, statuta, sanctiones, definitiones, ut legenti Conciliorum acta constabit. Prætereà in Conciliis adhibentur etiam docti Theologi ad examinandas, & discutien-

tiendas quæstiones, & consiliandum; ergo si Episcopi nil aliud faciunt, pares erunt Theologi cum Episcopis in ferenda sententia, quod tamen est inauditum: soli enim Episcopi sententię Concilii subscribunt. Rursùs. Non solus Romanus Pontifex, verùm reliqui etiam Episcopi potestatem ligandi, & solvendi a Christo acceperunt; ergo in causa fidei omnes prçceptum imponunt, omnesque simul sententiæ Synodalis auctores sunt: *Visum est* (inquiunt) *Spiritui Sancto, & nobis nihil ultra imponere vobis oneris*. Non ergo solus Petrus, sed omnes Apostoli decretum Synodale formarunt.

XLV. Dices. Si ità est, nimirùm quòd omnes Episcopi in Concilio sint Judices, Summus Pontifex tenebitur in ferenda sententia majorem partem judicium sequi, eorumque doctrinam approbare. In omni enim recto tribunali, is qui præest plurium judicium confirmare debet. Quid ergo si major pars erraret, ut contingere potest? Contigit hoc in Concilio Ephesino II., ubi major pars errori Eutichetis subscripsit.

Respondeo negando sequelam. Esto enim Præses, qui non est supremus, teneatur majoris partis sententiam approbare, non tamen Prçses, qui supremus est. Is enim judicium majoris partis, si sibi videatur injustum, retractare potest, ut in comitiis alicujus Regni sçpè accidit, ubi Princeps rescindit aliquando acta, esto à majori parte statuta. Cùm ergo Summus Pontifex sit in Ecclesia Supremus, non tenetur majoris partis sententiam amplecti. Imò sive pauci, sive multi ad errorem deflexerint, munus est Apostolici Antistitis eos ad veram fidem revocare, juxta illud, quod Petro dixit Christus. *Ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua, & tu*, non unum, aut alterum, sed sive paucos, sive multos *confirma fratres tuos*. Hinc Damasus Papa scribens ad Episcopos per Illyricum constitutos, numerum Concilii Ariminensis magnâ libertate contemsit, eique tantæ multitudini unum Vincentium, aliosque paucos opposuit, qui contrà illius Concilii sententiam dixerunt. Et S. Leo *epist. 51. ad Anatolium*, qui decretum Concilii Chalcedonensis de Ecclesiæ Constantinopolitanę Primatu sexcentorum triginta Patrum consensione firmatum jactabat. *Quasi* (inquit) *refutari nequeat, quod illicitè voluerit multitudo..... nulla sibimet de multiplicatione congregationis concilia blandiantur &c.* Videndi in hac materia Turrecremata *summ. de Eccles. lib. 3. c. 63. 64.*, & Canus *lib. 5. c. 5. quæsito 2.*

§. IX.

Auctoritas Concilii relatè ad Sacram Scripturam.

XLVI. Alia quæstio ex hactenus dictis emergit. Si enim Concilium Summi Pontificis auctoritate firmatum Spiritu Sancto regitur in fidei causis judicandis, ejus ergo definitiones ad Sacram Scripturam pertinebunt, vel saltem paris erunt auctoritatis cum Sacra Scriptura; hæc enim talis dicitur, quia Spiritu Sancto afflante scripta est.

Respondeo, Sacrę Scripturæ majorem esse auctoritatem, quàm Conciliorum etiam Generalium. Pro cujus intelligentia observo, multiplex esse discrimen inter Scripturam Sacram, & Conciliorum decreta.

Primum, quòd Sacra Scriptura est Verbum Dei immediatè revelatum, & Deo inspirante, & quasi loquente scriptum, juxta illud 2. Petri 1. 21. *Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines*, & 2. *ad Timoth.* 3. v. 16. *Omnis Scriptura divinitus inspirata &c.*, quia Sacris Scriptoribus, vel nova quędam, & antea eis incognita revelabantur, vel Deus immediatè inspirabat ad scribenda ea, quæ viderant, vel audierant, eosque dirigebat, ne aliquomodo errarent. At Con-

Concilia non scribunt immediatas Dei loquentis revelationes, nec decreta Concilii sunt Verbum Dei: sed potiùs declarant, quodnam sit Verbum Dei, & ex Verbo Dei scripto, vel tradito suas conficiunt definitiones, quæ ex conformitate cum Verbo Dei suum pondus, & auctoritatem accipiunt. Ex quo formatur hîc discursus: id majoris auctoritatis est, propter quod, & ratione cujus Conciliorum decreta, & Pontificum definitiones firmitatem, & auctoritatem habent, juxta Philosophicum axioma: propter quod unumquodque tale, & illud magis; sed Conciliorum decreta, & definitiones Pontificum suam firmitatem, & auctoritatem habent ex Verbo Dei, quia nimirùm secundùm Verbum Dei pronunciant: ergo Sacra Scriptura majoris auctoritatis est, quàm decreta Conciliorum.

Secundum discrimen, quod ex hoc primo oritur est, quòd Scriptores Sacri non debuerunt multum laborare in suis libris edendis, sed tantùm sibi revelata scribere, vel revocare in memoriam, quæ viderant, vel audierant: Concilia verò debent rem ipsam disquirere, discutere disputando, legendo, inquirendo; unde in I. Concilio *act.* 15. magnam legimus factam fuisse conquisitionem. Quare cum dixerunt: *Visum est Spiritui Sancto, & nobis*, idem fuit ac dicere: Visum est Spiritui Sancto nostram industriam, & disquisitionem adjuvanti, & dirigenti. Porrò Scriptores Sacri soli Deo tribuunt ea, quæ scribunt, unde frequenter ajunt *dicit Dominus*, & de suo nihil ponunt, nisi fortè sermonem, non sensum.

Tertium discrimen est, quòd in Scriptura nullus potest esse error, sive agatur de fide, sive de moribus, sive affirmetur aliquod generale, & toti Ecclesiæ commune, sive aliquid particulare, & ad unum tantum hominem pertinens. Tam enim certum de fide est Christum fuisse passum sub Pontio Pilato, quam neminem sine gratia Christi posse salvari; Cùm utrumque eadem Scriptura verissima testetur. At Concilia in judiciis particularibus, & in quæstionibus facti errare possunt.

Quartum, quòd in Scriptura nedùm sententiæ, sed etiam verba omnia, & singula ad Fidem pertinent. At in Conciliis licèt de fide sint definitiones, non tamen disputationes, quę præmittuntur, aut rationes, quę adducuntur, neque ea, quæ ad explicandum, aut illustrandum adferuntur, sed sola decreta, & hæc non omnia, sed ea tantùm, quę tanquam de fide proponuntur.

Denique, quòd Scriptura non eget approbatione Pontificis, ut sit authentica, sed tantùm, ut innotescat ejus auctoritas. At Concilia etiam legitima, & generalia, non sunt certæ, ac indubiæ auctoritatis, nisi sint à Pontifice confirmata, ut vidimus.

XLVII. At dices. Gratianus Divi Augustini testimonio confirmatus 19. *distinct. cap. in Canonicis* Summorum Pontificum epistolas decretales, canonicas scripturas dicit; cur ergo non etiam Conciliorum decreta?

Resp. negando antecedens. Nec enim Gratianus, nec D. Augustinus hoc dixere, sed solum in judicando quænam Scripturę sint canonicæ, videndum esse, quid Catholicæ Ecclesiæ sentiant, atque eæ potissimum, quæ vel Sedes Apostolicæ fuerunt, vel ad quas Apostolicæ litteræ directę fuerunt. Videatur Gratianus *cit. loco*, & Augustinus *lib.* 2. *de Doctr. Christ. cap.* 8. Vel si hoc Gratianum dixisse credimus, ut refert arguens; vel ex codice depravato Augustini, quod habuit ad manus Gratianus, contigisse credendum est; vel nomine Scripturæ Sacræ, & Canonicæ non intellexisse Gratianum Scripturam Divinam, sed Scripturam Sacram, ut à prophana distinguitur, in quo sensu etiam Innocentius III. *de celebrat. Missæ c. Cum Martha*, ait, Scripturam Sacram afferere, quod injuriam facit

Mar-

Martyri, qui orat pro Martyre. Ubi Scripturam Sacram usurpat pro Scriptura alicujus Sacri Doctoris; tale enim dictum in nulla Scriptura Divina reperitur. Sic cùm D. Gregorius *lib. 1. epist.* 24. dixit, se venerari quatuor prima Concilia, sicut quatuor libros Evangeliorum, ly *sicut* sumendum est non secundùm æqualitatem, sed similitudinem, eo modo, quo dixit Christus *Matth.* 5. *vers.* 48. *Estote perfecti, sicut Pater vester Cœlestis perfectus est*, quia sicut Evangelia infallibilis veritatis sunt, ità & Concilia, licèt in inferiori gradu.

XLVIII. At instabis. Fides Catholica nihil credit, nisi quod est à Deo revelatum; sed Conciliorum decreta tenemur certa tenere secundùm fidem; ergo sunt à Deo revelata; ergo sunt Scriptura Canonica.

Secundò. Secundùm aliquos in Scripturis Sanctis non omnia verba sunt à Deo dictata, sed Scriptor Sacer aliqua interserit de suo, licèt Spiritu Sancto ipsum dirigente, ideòque Sacer Scriptor aliquando excusationem facit, si non disertè, & ornatè scripsit, ut patet in Auctore 2. libri Machab. c. 15. v. 39. Ergo cùm similiter decreta Conciliorum fiant ab homine de suo sententiam proferente, dirigente tamen Spiritu Sancto, dici poterunt paria cum Scripturis Canonicis, & Divinis.

Respondetur ad primam instantiam disting. min., tanquam novæ revelationes, nego min., tanquam explicationes eorum, quæ Apostolis revelata fuerunt, conc. min. Duplex genus definitionum considerari potest in Conciliis. Unum earum, quæ sunt Theologicæ Conclusiones, quoniam vel ex duabus præmissis de fide, vel ex una de fide, & altera naturali certò colliguntur: & istæ spectant ad fidem solùm mediatè, & qui eas negaverit hæreticus erit, quia ex consequenti censebitur negare principium, unde inferuntur. Alterum verò earum, quę concernunt res immediatè à Deo Apostolis, Evangelistis, aut Prophetis revelatas: & istæ immediatè de fide sunt, & ut tales habendæ; non quia novæ revelationes sint, sed quia sunt explicationes eorum, quæ Deus jam revelaverat, licèt non adeò clarè; nec quia Ecclesia sic definivit; sed quia Deus illas dixit.

Ad secundam instantiam dico, in illa opinione adhuc esse disparitatem inter definitiones Conciliorum, & Sacros Scriptores, quòd Sacris Scriptoribus, dùm facta historica narrabant, esto verba, & elocutionem Deus immediatè non dictaret, tamen eis sic adsistebat, eosque ità regebat, ut nil erroris, ac mendacii vel in minimo committere possent; at in Conciliis, esto Deus adsistat in rebus fidei decernendis, & in hoc error contingere non possit, in factis tamen, in rationibus, quę ibi adducuntur, Deus non adsistit, ideòque error accidere potest. Unico verbo. In Scripturis Sanctis, vel omnia verba sunt à Deo Sacro Scriptori dictata, vel omnia Spiritu Sancto suggerente, ac mentem dirigente à Sacro Scriptore conscripta. Non ità in Conciliis.

XLIX. Inquires. Cùm supra diximus, definitiones Conciliorum habere Spiritus Sancti adsistentiam, suppositâ tamen humanâ diligentiâ, ac disquisitione, quis nos certos reddit, à Concilio, aut Summo Pontifice adhibitam fuisse omnem necessariam diligentiam?

Respondeo. Ille idem, qui promisit, Ecclesiæ, Conciliis, & Petro semper adfuturum, ne in fidei negotio errarent, promisit etiam, se non defuturum, quin in tali negotio omnis necessaria diligentia adhiberetur. Quemadmodum enim si Christus dixisset Petro: ego rogavi pro te, ne deficiat caritas tua, certò certiùs intelligeretur promisisse, aut ei impetrasse diligentiam, curam, vigilias, preces, cęteraque auxilia opportuna, quæ ad caritatem conservandam sunt necessaria: ità, cùm dixit: ego rogavi pro te, ne

ne deficiat fides tua, procul dubio intelligimus, id eum à Patre suo consecutum, ut quæ ad rectum fidei judicium oporterent, ea adessent Petro omnia, quæ sive a Deo, sive ab Homine expectarentur; sicut si Deus in sequentem annum frugum abundantiam polliceretur, statim intelligeremus, homines, ut oportet, semina terræ mandaturos. Vide Canum *lib. 5. cap. 5.*

DUBIUM VI.

De Loco ab Auctoritate Summi Pontificis.

§. I.

Aliqua prænotantur.

I. Locum ab Auctoritate Ecclesiæ, & Conciliorum præmisimus. Nunc locum ab Auctoritate Summi Pontificis, in quem auctoritas Ecclesiæ, & Conciliorum, sicut corporis in suum caput resolvitur, & à quo accipit firmitatem, expendere aggredimur. Neque hìc intendimus advocare omnes quęstiones, quæ de Summo Pontifice agitari solent, de quibus egimus de *Vera Ecclesia tom. 1. part. 1. articul. 1.*, & *in Colloquiis Theologico-Dogmat. Class. 2. Colloquio 1. &c.*, & si Deus dederit speciali tractatu complectemur. Supponimus hìc, dari, & existere in Ecclesia Summum Pontificem, qui Christi vices gerat in Terris in gubernio totius Catholicæ Ecclesiæ, qui sit in auctoritate, sicut in Episcopatu D. Petri successor, & hunc esse Episcopum Romanum. De ejus auctoritate in fidei causis finiendis seorsim à Conciliis, & præviè ad consensum Ecclesiæ, esto non pro dignitate materiæ, (quod plures præstantissimi Theologi perfecerunt) saltem pro sufficienti tyronum instructione, ut sciant, quale ex ejus auctoritate trahere possint argumentum, disseremus.

Hìc nobis erit concertatio non solùm contra Lutheranos, Calvinistas, aliosque, qui Pontificum Romanorum decreta, constitutiones, definitiones nihili faciunt, imò probris, ac dicteriis insectantur, Primatum Episcopi Romani in Catholica Ecclesia audacter negantes; sed etiam cum aliquibus, qui se Catholicos profitentur, Primatum Romani Pontificis venerantur, auctoritatem ipsius summi faciendam prędicant; sed cùm ad infallibilitatem in judicandis etiam rebus fidei venitur, claudicant dicentes, esse quidem infallibilem, sed accedente consensu Ecclesiæ. Cui opinioni, ne dixerim errori, quidam adeò inhæserunt, ut cùm ad hanc infallibilitatem Pontificis prçviè ad Ecclesiæ consensum aliquando ventum fuit, ausi sint, vocare hanc Apostolicam infallibilitatem, chimeram infallibilitatis, Potestatis Apostolicę falsam prærogativam, illius propugnatores Monstra, Emissarios Curiæ Romanæ, Monasticam cabalam &c.: ut videre est apud Matthiam à Corona *tract. 2. de potest. spirituali &c. c. 16.*

Cæteri verò Theologi sanioris consilii, non adulandi animo, sed veritatis amore, sustinent, auctoritatem Romani Pontificis esse infallibilem, dùm definit circa res fidei, & dùm, ut Pastor Ecclesiam universalem ex Cathedra docet, etiam extra Concilium, nulloque expectato Ecclesię consensu, quibus subscribimus.

§. II.

Romani Pontificis infallibilitas asseritur.

II. Dico. Romanus Pontifex, dùm per Bullas toti Ecclesiæ aliquid fide divinâ credendum proponit, est ex se infallibilis, præviè ad Ecclesiæ consensum. Igitur in Romano Pontifice separo personam à dignitate Vicarii Christi, successoris Divi Petri in Cathedra Apostolica, & Pastoris univer-

versalis Ecclesiæ. Ut Persona, homo est, sicut cęteri, fallibilis. Ut verò Christi vices gerens est, ex Cathedra loquens, tanquam Pastor, & Doctor toti Ecclesiæ aliquid, ut credendum proponit; assero infallibilem in judicando, nec aliud judicium esse expectandum. In hac assertione probanda dicam primò, quod ait Christus *Joannis* 5. Judęis, qui sua oracula contemnebant v. 30. *Sicut audio, judico, & judicium meum justum est:* deinde *v.* 39. ipsos remisit ad Scripturas *scrutamini Scripturas*. Sic Apostolica Romana Sedes Judicii sui infallibilitatem detrectantibus respondere potest: non à me judico, sed sicut audio à Spiritu Sancto huic Cathedræ promisso judico, & judicium meum justum est; quod si non vultis credere, scrutamini Scripturas.

III. Sic igitur discurro. Quod à Christo fuit Divo Petro concessum in ordine ad regimen Ecclesiæ, credendum est continuari in eo, qui illi in eodem regimine, & in eadem Cathedra succedit: sed qui in regimine universalis Ecclesię Petro, sicut, & in Cathedra succedit, est Romanus Pontifex, ut modò suppono; ergo in hoc continuatur, quod pro Ecclesiæ regimine fuit Petro concessum. Atqui Petro fuit à Christo collata infallibilitas in judicandis quæstionibus fidei; ergo hęc perseverat in ejus Successoribus. Maj. videtur certa, nam esto Privilegium Personale corruat extinctâ Personâ, cui concessum est, Privilegium tamen reale concessum Personæ, non ratione Personæ, sed ratione officii, continuatur in omnibus in eodem officio illi succedentibus.

Tota difficultas est in minori subsumta, quam primò ostendo, ex illo *Matth.* 16. *v.* 18., ubi Petro, qui ipsum confessus fuerat Filium Dei vivi, Christus in præmium talis confessionis dixit, se ipsum destinasse, ut sit Petra, supra quam ipse ædificaturus esset Ecclesiam suam, contrà quam portæ Inferi non forent prævalituræ: *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ Inferi non prævalebunt adversus eam*. Neque hìc in Petro alloquitur totam Ecclesiam: quod indicant illa verba, *ego dico tibi*, nimirùm, qui me confessus es. Insuper statuit Christus, Petrum fore Petram, super quam ædificaturus erat Ecclesiam. Petra autem ista non est Ecclesia; nam si Petra esset Ecclesia, Christus ædificasset Ecclesiam super Ecclesiam. Petrus ergo fuit Petra, & Fundamentum Ecclesiæ perpetuò mansurę, atque ità firmæ, ut inferorum impetus non essent prævalituri contrà eam. Ergo hoc modo loquendi Petro promisit stabilitatem, firmitatem in doctrina, & judicio inconcussam, immobilem, quæ ex ipso derivaret in Ecclesiam, cùm firmitas fundamenti influat firmitatem in ędificium, non è contrà.

Secundò, eadem minor probatur ex verbis Christi *Lucæ* 22. *v.* 32. *Ego autem rogavi pro te* (Petro) *ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos*. Hìc Christus rogavit pro Petri indefectibilitate in fide, eique commisit officium confirmandi fratres suos: quæ verba ad Petrum, non ad Ecclesiam referenda sunt; Ecclesia enim non habet fratres, sed filios. Vel ergo Oratio Christi inanis fuit, & vacua, si Petro non impetravit indefectibilitatem in fide, & in ea confirmandis fratribus: quod nullus dixerit: vel Petrus, & consequenter ejus Successores in Officio, indefectibiles in fide sunt. Audiendus hìc est Jansenius Yprensis in Tetrateucho super hunc locum. Ego autem rogavi pro te, *peculiariter tanquam pro capite cæterorum, per quem reliquos ad salutem adducere decrevi:* ut non deficiat, *idest non penitùs eradicetur, & extinguatur* fides tua. *Nam quamvis cribrandus, & concutiendus esset usque ad negationem Christi, quam ore fecit, fidem tamen internam, quâ ad justitiam corde creditur, non amisit;*

sit; sicut arbor folia vi tempestatis abjicit, non tamen vitam in radice permanentem, ut sentit Ambrosius in vers. 12. *psalm.*43., *& explicat Theophylact. Et hoc quidem personale fuit Petri privilegium, de quo August. lib. de corrept., & gratia cap.* 8. *Quando, inquit, rogavit, ut fides ejus deficeret, quid aliud rogavit, nisi ut haberet in fide liberrimam, fortissimam, invictissimam, perseverantissimam voluntatem? Sed, quia confirmare fratres, quod sequitur, ad Officium Pastoris pertinet, & proinde perpetuum esse debet, hinc juxta sensum antiquorum impetravit ei & aliud privilegium, ad Successores propagandum, ut videlicet tanquam Caput Ecclesiæ nunquam nec ipse, nec Successores eius in docenda vera fide deficerent.*

Idem probatur ex verbis Christi *Joan.*21. *à v.* 15., ubi cum Petrum ter interrogasset, an plus cęteris eum diligeret: semel atque iterum dixit ei: *Pasce agnos meos*; tertiò autem: *Pasce oves meas*. Ubi ait Jansenius prefatus: Vel *per agnos bis repetitos significantur duo populi, Judaicus, & Gentilis*: per oves *verò Episcopi, & Pastores tanquam matres agnorum. Vel commodiùs* Agni *primo loco significant simplices fideles*: Agni *secundo loco* (vel Oviculæ, ut legitur in græco) *Presbyteros velut minores Pastores*: Oves *verò Episcopos*. Si ergo Petrus datur Pastor agnorum, ovicularum, ovium, idest fidelium simplicium, Presbyterorum, & Episcoporum; ergo omnes debet regere, omnes ab eo doceri debent fideles, Presbyteri, & Episcopi. Quis enim dicat, Pastorem doceri, vel ab agnis, vel ab oviculis, vel ab ovibus, aut expectandum totius gregis votum, ut judicium Pastoris firmum, ratumque habeatur? *Hoc autem officium cùm sit ordinarium, ac tamdiù necessarium, quandiù erit ovile, profectò iisdem istis verbis eandem potestatem omnibus Petri legitimis Successoribus tribuit*. Ità claudit Jansenius.

IV. Hâc potestate definiendi, & docendi, & interpretandi Scripturas, easque proponendi toti Ecclesiæ primò usus est Petrus *act.* 1. *v.* 15., ubi legitur, *& exurgens Petrus*, tanquam Princeps Apostolorum, tanquam Universalis Pastor gregis dominici sibi concrediti. *Quàm est fervidus? Quàm agnoscit creditum à Christo gregem? Quàm in hoc choro Princeps est? & ubique primus omnium incipit loqui?* ait Chrysost. *hom.* 3. *in act.* Deinde v. 16. *Viri fratres* (inquit) *oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus Sanctus per os David de Juda &c.*: ubi dictum Scripturæ interpretatur de Juda. Tandem communibus suffragiis duo fuerunt statuti, Barsabas, & Matthias, datisque sortibus, Matthias in locum Judæ suffectus est; ut legitur *vers.* 23. 24. 25. 26. Ubi observo, quòd licet in electione personæ Petrus vota singulorum requisivit, etsi (ut ait Chrysostomus *laudato loco*) solus ipse posset eligere, tamen in definiendo negotio, in Scriptura interpretanda, nullius expectat votum, nullum requirit consensum. *Oportet* (inquit) *impleri Scripturam* &c. *Oportet ex his viris* &c. *Fieri unum ex istis* &c. Quod iterum præstitit D. Petrus *act.* 15. *v.* 7., ubi dicitur: *Surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire gentes verbum Evangelii, & credere* &c. Petrum ergo (observat Canus *lib.* 6. *cap.* 3.) peculiariter inter cęteros elegit Christus, ut eum gentes in fidei controversia non audirent solum loquentem, sed etiam crederent. Ità enim cùm Petrus sententiam edixisset, tacuit omnis multitudo, Petro definienti consentiens, ut *actorum* 15.

Quòd si audire oportebat Petrum loquentem Evangelium, & credere; cur non oportebit audire Petri successorem, dum Evangelium, & Fidem loquitur Ecclesiæ, quæ ex gentibus collecta est, & nullo alio expectato eidem credere? Si Petro succeditur in Primatu, ut adversarii Catholici faten-

fatentur, cur non succeditur in infallibilitate judicii, cùm hoc Primatus dos, & prærogativa sit, quam Christus Petro, ut Capiti Ecclesiæ, impetravit in bonum fratrum, idest Ecclesiæ, non Personæ, ut suprà vidimus? Si Petri indefectibilitas ad posteros non est translata, nec cæterorum quidem Apostolorum potestatem, & firmitatem ad succedentes Episcopos transmissam agnoscemus; Ità nunc in Ecclesia, nec in Sacerdotibus, & Episcopis collectim, ulla indefectibilitas erit: sicque omni vento doctrinæ circumferemur.

V. Sanè hujus rei exemplum nobis exhibet Synagoga ipsa *Exodi* 18., in qua statutum erat, ut minores quidem causæ à Judicibus inferioribus terminarentur; at graviores, & maximè pertinentes ad Deum, ad Judicem Supremum referrentur. Cùm enim Jethro Moysen observasset leviorioribus causis judicandis nimiùm fatigari v. 19. *audi* (inquit) *verba mea, atque consilia, & erit Deus tecum. Esto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, ut referas, quæ dicuntur ad eum: ostendasque populo ceremonias, & ritum colendi, viamque, per quam ingredi debeant, & opus, quod facere debeant. Provide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas.... qui judicent populum omni tempore, quidquid autem majus fuerit, referant ad te* &c. Quibus auditis, Moyses fecit omnia, quę Jethro suggesserat. Quæ Moyses instituerat, apud Hebręos perdurarunt. Huc respicit illud *Deuteron.* 17., ubi præcipitur, *si quid ambiguum fuerit* &c. adeundos esse Sacerdotes, & Judices, & faciendum quidquid ipsi dixerint, & qui superbierit nolens obedire mandato Sacerdotis, qui pro eo tempore ministraverit Domino, morte moreretur. Hæc fuit forma apud Synagogam, ut omnes causæ graviores, & maximè legem spectantes ad unum Supremum Judicem Sacerdotem deferrentur, cujus judicio standum erat sub mortis pęna. Quem Judicem in suis judiciis indefectibilem fuisse, comprobatur exemplò Cayphæ, qui etsi impius, protulit tamen sententiam contra votum Concilii, quæ vera fuit; & hoc, quia cùm esset Pontifex, non à semetipso, sed spiritu prophetico locutus fuit. Si ergo hoc in Synagoga provisum fuit, ut omnes referrentur ad unum Supremum, qui non à seipso sententiam, sed Spiritu Divino afflante sententiam proferebat, cujus sententię standum erat: cur credemus, minori providentià cautum esse à Christo in Ecclesia sua, ut esset unus Supremus, ad quem omnes fidei causę ultimò deferrentur, cujusque judicio ab omnibus standum sit, cùm non minùs sit necessarium? audiatur igitur D. Bernardus *ep.* 188. scriptâ ad Episcopos, & Cardinales, qui sunt in Curia Romana, ostendens, ad ipsos pertinere, errores Petri Abailardi suffocare. *Sic enim* (inquit) *præcepit Moyses, cùm montem subjit* [Exod. 24. v. 14.] Habetis *inquiens* Aaron, & Hur vobiscum: si quid natum fuerit quæstionis, referetis ad ipsos... *& quoniam pro Hur, & Aaron stat zelus, & auctoritas Romanæ Ecclesiæ super populum Dei; ad ipsam meritò referimus, non quæstiones, sed læsiones fidei, & injurias Christi: Patrum probra, atque contemtus, præsentium scandala, pericula posterorum.*

VI. Quòd si dixeris, ex typo, & figura non sumi idoneum argumentum: memineris, omnia, quæ in veteri delineata reperies, ad speciem Ecclesiæ, cujus Synagoga fuit continua figura, referenda esse. Cæterum dico, nuperrimè non fuisse nos argumentatos ex typo, aut figura, sed à minori ad majus. Incredibile enim est, Synagogam pro componendis de fide, lege, & religione controversiis unum Judicem à Deo auctore habuisse, quę tamen minori pretio habebatur, atque in una tantùm gente restringebatur; & Ecclesiam majoris digni-

gnitatis, quæque ex tam variis nationibus, linguis, ingeniis, & institutis coalescit, talem Judicem, ad quem controversias deferat, cujusque judicium sequi teneatur, non habere.

Nec dicas, habere Concilia. Nam ista non ità facilè convocari possunt, obsistentibus sæpe Principibus, bellis, aliisque incommodis, quę nonnisi morâ temporis superari vix possunt. Prętcrea, ut supra ostendimus, Concilia, nisi sint Summi Pontificis judicio comprobata, nullam in rebus fidei firmitatem habent. Insuper Christus Ecclesiam voluit monarchicè regi. Eam unus ipse fundavit, super unum, idest supra Petrum, ędificavit, uni, idest Petro dixit, ut confirmaret fratres suos, uni, ut pasceret oves suas, & agnos; cur ergo eam ad Aristocratiam trahere conantur?

VII. Inquies primò contra dicta. Sicut Petro dicitur, *super te ædificabo Ecclesiam*, ità idem de aliis Apostolis dictum est, *Ephes.* 2. *v.* 20. Fideles dicuntur *superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum. Apoc.* 21. *v.* 14. Iidem dicuntur *fundamenta duodecim sunt nomina Apostolorum*. Imò ipsa Ecclesia 1. *ad Timoth.* 3. *v.* 15. vocatur *Columna, & Firmamentum veritatis*. Item Apostolis, & Episcopis dicitur *Act.* 20. *v.* 28. *Vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*.

Secundò, dum Christus Petrum alloquebatur, restat ostendere, Christum allocutum fuisse solum Petrum, & non potius in Petro totam Ecclesiam, cujus Personam gerebat Petrus, & consequenter infallibilitatem in judicando immediatè esse in Ecclesia, mediatè verò in Summo Pontifice. Vid. D. Aug. *ser.* 85., *aliàs* 13. *de Verb. Dom.*

Respondeo ad primam instantiam, aliter dici fundamentum ædificii Ecclesiastici Petrum, aliter Apostolos cęteros. Hi enim sunt fundamentum ratione doctrinæ, & prædicationis. Petrus autem est fundamentum nedùm ratione doctrinæ, quam sicut cæteri prædicavit, sed ratione jurisdictionis ordinarię, quam loco Christi lapidis angularis, & fundamenti primarii, exercet in Ecclesia, eam gubernando, & in doctrina Apostolorum, & Prophetarum fratres continendo, & confirmando. Et quidem, si non obstante, quòd cæteri Apostoli fundamenta vocentur non minùs, ac Petrus, adhuc subsistit in Petro singularis prærogativa Primatus, non solùm ordinis, sed jurisdictionis, ut auctores Catholici, cum quibus hìc agimus, admittunt; cur non subsistet etiam specialis prærogativa infallibilitatis? Ecclesia dicitur columna, & firmamentum veritatis. Fateor. Sed qui, insurgente in ea aliquo errore contra fidem, eam continet in veritate, Petrus est, & qui Petro succedit. Item Spiritus Sanctus posuit Apostolos regere Ecclesiam Dei: non singulis tribuendo auctoritatem Supremi Capitis in Ecclesiam Universalem, aliàs rueret in Petro dignitas Supremi Capitis, & Pastoris, quam adversarii supponunt: sed singulos posuit regere Ecclesias particulares, quas ut Episcopi fundabant; vel si sermo sit de tota Ecclesia: posuit eos regere auctoritate extraordinariâ, quam singuli ut Apostoli habebant ad effundendum Evangelium per Orbem universum, non ad eam gubernandam tanquam Caput jurisdictionis. Audiendus est Cyprianus lib. de unit. Eccl. *Super illum unum ædificat Ecclesiam suam, & illi pascendas mandat oves suas; & quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat: sicut misit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum Sanctum: si cui remiseritis peccata remittuntur illi: si cui tenueritis, tenebuntur: tamen, ut unitatem manifestaret, unam Cathedram constituit, & unitatis ejusmodi originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit: Hoc erant utique & cæteri Apostoli, quod fuit*

fuit Petrus, pari consortio præditi, & honoris, & potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur. Primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia, & Cathedra una monstretur: & Pastores sunt omnes, sed grex unus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus unanimi consensione pascatur. Audiendus etiam est D. Hieronymus *lib. 1. adversf. Jovin. At dicis* (inquit) *super Petrum fundatur Ecclesia, licèt idipsum in alio loco super Apostolos omnes fiat, & cuncti Claves Regni Cœlorum accipiant; & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur: tamen propterea inter duodecim unus eligitur: ut Capite constituto, schismatis tollatur occasio.* Testibus ergo istis Patribus apparet differentia inter Petrum, & cæteros Apostolos. Quamvis argumentum ex Apostolis nec contrariis faveat, nam si Episcopos cum Apostolis comparemus, cùm isti infallibiles essent in docendo, nedum simul congregati, sed etiam sigillatim sumti, dicere tenerentur, non solum Episcopos conciliariter congregatos esse infallibiles, sed unumquemque illorum. Dicendum igitur est, infallibilitatem in multitudine ab unitate proficisci, ut statuit Christus; non autem infallibilitatem in uno originem trahere à multitudine.

Ad secundam instantiam, dato, quod supponit arguens, & videtur esse mens D. August. loco citato, dist. antec.: cujus Personam gerebat tanquam Caput, quod designabatur ad eam regendam, conc. anteced., aliter nego. Erat ergo tunc Petrus gerens Personam Ecclesiæ, vel significans Ecclesiam, sive Populum Christianum, ut dicit D. August. loco citato; sed in Petro significabatur etiam unitas Ecclesiæ; unde D. Augustinus ibi *unus* (inquit) *pro multis dedit responsum, unitas in multis;* & infra, Petrus (inquit) *Ecclesiæ figuram portans, Apostolatus Principatum tenens &c.* Ergo Petrus significabat Ecclesiam, sicut Rex gerit figuram Regni, quod regit, sicut Princeps ditionis sibi commissæ, sicut unus, ad quem multitudo debet referri. Cùm ergo causæ Regni, Ditionis, Populi, multitudinis debeant referri ultimatè, non ad multitudinem, sed ad unitatem, non ad Comitia, sed ad Regem, ad Principem, cujus judicio standum sit; ideo causæ fidei, ad Petrum, ejusque Successores ultimatè referendæ sunt. Unde Sanctus Augustinus *Dub. præced. §. 5.* relatus *serm. 131. cap. 10.*, aliàs *serm. 2. de Verb. Apost.* de causa Pelagii agens: *Jam enim* [inquit] *de hac causa duo Concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam: inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est.* Si finita causa est ex rescripto Sedis Apostolicæ; ergo ejus judicium infallibile est. Recolantur jam dicta supra de Auctoritate Summi Pontificis confirmandi Concilia etiam OEcumenica. Nam si Pontifex acciperet infallibilitatem à Conciliis, & acceptatione Ecclesiæ, acta Concilii non deberent confirmari à Pontifice, sed potiùs definitiones Pontificis deberent à Concilio confirmari.

Supersedeo à referendis auctoritatibus PP., Pontificum, Conciliorum, in infallibilitatem Summi Pontificis conspirantium; has enim studiosus adire poterit apud Doctores, & nos earum multas referemus, agentes de Summi Pontificis Primatu.

VIII. Omnia hactenus dicta paucis comprehendit D. Thom. 2. 2. *qu. 1. ar. 10. in corp.* his verbis: *Ad illius ergo auctoritatem pertinet editio symboli, ad cujus auctoritatem pertinet finaliter determinare ea, quæ sunt fidei, ut ab omnibus inconcussâ fide teneantur. Hoc autem pertinet ad auctoritatem Summi Pontificis, ad quem majores, & difficiliores Ecclesiæ quæstiones referuntur, ut dicitur in decretalibus extra de Baptismo c. Majores. Unde & Dominus, Lucæ 22., Petro dixit, quem Summum Pontificem constituit:* Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos. *Et hujus ratio est, quia*

una

una fides debet esse totius Ecclesiæ, secundùm illud, 1. *Cor.* 1. Idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata. *Quod servari non posset, nisi quæstio fidei exorta determinetur per eum, qui toti Ecclesiæ præest, ut sic ejus sententia à tota Ecclesia firmiter teneatur. Et ideò ad solam auctoritatem Summi Pontificis pertinet nova editio symboli, sicut & omnia alia, quæ pertinent ad totam Ecclesiam, ut congregare Synodum generalem, & alia hujusmodi.*

Et ibidem ad secundum argumentum, quod intendebat probare, non esse sub alicujus hominis potestate novam symboli editionem condere, quia in Synodo Ephesina *p.* 2. *ar.* 6. *in decr. de fide*, nova editio symboli interdicitur sub anathemate, quod reiteratur in Synodo Chalcedonensi *part.* 2. *art.* 5. *sub fine*. Respondet: *dicendum, quòd prohibitio, & sententia Synodi se extendit ad privatas Personas, quarum non est determinare de fide. Non enim per hujusmodi sententiam Synodi Generalis ablata est potestas sequenti Synodo, novam editionem symboli facere, non quidem aliam fidem continentem, sed eandem magis expositam. Sic enim quælibet Synodus observavit, ut sequens Synodus aliquid exponeret supra id, quod præcedens Synodus exposuerat, propter necessitatem alicujus hæresis insurgentis. Unde pertinet ad Summum Pontificem, cujus auctoritate Synodus congregatur, & ejus sententiâ confirmatur.* Hæc D. Thomas. Videndi Porrecta, & Cajetanus *super hunc articul.*, & insuper Commentatores. Videndus quoque D. Thomas *qu.* 10. *de pot artic.* 4. *ad* 13., ubi ostendit, particulam *filioque* justè additam fuisse symbolo, quia id factum auctoritate Ecclesiæ, & maximè Romani Pontificis, cujus auctoritas sola sufficit; nec est necessarium, Universale Concilium ad symboli expositionem faciendam convocare.

IX. Tandem ex antiqua Ecclesiæ praxi constat, plures doctrinas, ut hæreses fuisse declaratas, & damnatas à solo Summo Pontifice, nullo coacto Generali Concilio, & tanquam hęreses à tota Ecclesia fuisse habitas. Quodnam enim Concilium Generale Pelagianos damnavit, ut pro Hęreticis haberentur? Quodnam condemnavit Novatianos, qui jam tempore Cypriani inter hæreticos censebantur? Concilium Nicænum omnium OEcumenicorum primum 125. annis præcesserunt Appellitę, Valentiniani, & Marcionitæ, qui ab Ecclesia, ut hæretiçi habiti sunt; quodnam quæso Generale Concilium celebratum fuit, ut tanquam hæretici à tota Ecclesia haberentur? Romanus Pontifex sine Concilio Generali hæreses Priscilliani, Joviniani, Vigilantii damnavit, & ut hęreticos Catholica Ecclesia statim rejecit. Si ergo priorum seculorum hæreses solus Romanus Pontifex judicavit, ejusque judicio tanquam infallibili tota Ecclesia absque ulla cunctatione paruit: Cur non modo? audiatur quàm magnificè de Cęlestino Romano Pontifice loquatur Sanct. Prosper *lib. contr. Collatorem* cap. 21. *Unde, & venerabilis memoriæ Pontifex Cęlestinus, cui ad Catholicæ Ecclesiæ præsidium multa Dominus gratiæ suæ dona elargitus est; sciens, damnatis non examen judicii, sed solùm pænitentię remedium esse præstandum; Cęlestium, quasi non discusso negotio, audientiam postulantem, totius Italiæ finibus jussit extrudi: adeò, & Præcessorum suorum statuta, & decreta Synodalia inviolabiliter servanda censebat, ut quod semel meruerat abscindi, nequaquam admitteret retractari. Nec verò segniore curâ ab hoc eodem morbo Britannias liberavit, quando quosdam inimicos gratiæ, solum suæ originis occupantes, etiam ab illo secreto exclusit Oceani, & ordinato Scotis Episcopo* (scilicet Palladio) *dùm Romanam insulam studet servare Catholicam, ferit etiam Barbaram Christianam. Per hunc virum etiam Orientales Ecclesiæ geminâ peste purgatę sunt, quando Cyrillo Alexandrinæ Urbis Antistiti, gloriosissimo Fidei Catho-*

licæ

tica Defensori, *ad exsecandam Nestorianam impietatem*, *Apostolico auxiliatus est gladio : quo etiam Pelagiani*, *dùm cognatis confœderantur erroribus*, *iterùm prosternerentur &c.* Ecce igitur Cœlestinum Romanum Pontificem proscribentem eos, qui damnati ab Apostolica Sede petebant, causam ab ipso judicatam iterùm in examen vocari; & hoc sequendo Prædecessorum suorum statuta, & rursùs damnantem hæreses etiam in Orientali Ecclesia. Et infra: cùm Pelagiana hæresis subdolè adhùc pullulare tentaret, ait: *Quod ne hypocritarum obtineatur insidiis*, *confidimus*, *Domini protectione præstandum*, *ut*, *quod operatus est in Innocentio*, *Zozimo*, *Bonifacio*, *Cœlestino*, *operetur in Xisto*, *& in custodia Dominici gregis*, *hæc sit pars gloriæ huic reservata Pastori*, *ut*, *sicut illi lupos abegere manifestos*, *ità hic depellat occultos*. Vides, qualis esset quarto seculo Ecclesiæ consuetudo? à Romanis Pontificibus judicio irretractabili hæreses damnabantur.

Meritò igitur Conventus *Episcoporum Galliæ* factus Parisiis 15. Julii anno 1653. in epistola (quam refert Dominicus à SS. Trinitate. Biblioth. Theol. *art.* 3. *sect.* 4. *c.* 16.) Innocentium X. sic affatur. *Hujus doctrinæ lucem....... pristino decori restituit*, *juxta veterem fidei regulam..... Prolatum à sanctitate vestra*, *postulantibus quampluribus Galliarum Episcopis*, *decretum*, *de quo in negotio illud observatione dignum accidit*, *ut quemadmodum ad Episcoporum Africæ relationem*, *Innocentius I. Pelagianam hæresim damnavit olim*, *sic ad Gallicanorum Episcoporum consultationem*, *hæresim ex adverso Pelagianæ oppositam Innocentius X. auctoritate suâ proscripserit*. *Enimverò vetusta illius ætatis Ecclesia Catholica*, *Cathedra Petri communione*, *& auctoritate fulta*, *quæ in decretali epistola Innocentii ad Africanos data elucebat*, *quamque dein Zozimi altera ad Universos Orbis Episcopos subsecuta est*, *Pelagianæ hæresis damnationi absque cunctatione subscripsit*. *Perspectum enim habebat*, *non solùm ex Christi Domini pollicitatione Petro facta*, *sed etiam ex actis priorum Pontificum*, *& ex anathematismis adversùs Appollinarium*, *& Macedonium*, *nondùm ab ulla Synodo OEcumenica damnatos*, *à Damaso paulò antea jactis*, *judicia pro sancienda regula fidei à Summis Pontificibus lata*, *super Episcoporum consultatione* (*sive suam in actis relationis sententiam ponant*, *sive omittant*, *pro ut illis collibuerit*) *divinâ æquè*, *ac summâ per universam Ecclesiam auctoritate niti*; *cui Christiani omnes ex officio ipsius quoque mentis obsequia præstare teneantur*. *Eâ nos quoque sententiâ*, *ac fide imbuti*, *Romanæ Ecclesiæ præsentem*, *quæ in Summo Pontifice Innocentio X. viget*, *auctoritatem debitâ observantiâ colentes*, *Constitutionem divini numinis instinctu à Beatitudine vestra conditam*, *nobisque traditam ab Illustrissimo Athenarum Archiepiscopo*, *Nuncio Apostolico*, *promulgandam curabimus in Ecclesiis*, *ac Diœcesibus nostris*, *atque illius executionem apud fideles populos urgebimus*. Hæc Gallicani Episcopi: quæ sigillatim ponderanda sunt.

Comparant ergo primò Innocentium X. Innocentio I., ajuntque, quòd sicut ad relationem Africanæ Ecclesiæ Episcoporum Innocentius I. hæresim Pelagianam auctoritate Apostolicâ damnavit; ità Innocentius X., postulantibus compluribus Galliarum Episcopis, hæresim oppositam, scilicet Jansenianam, auctoritate suâ proscripsit.

Secundò ajunt, utrique Innocentio Africanos respectivè, & Gallicanos paruisse, memores à vetusta ætate, idest semper, hoc Privilegium Romanam Sedem habuisse, ut suâ auctoritate, nullo expectato Concilio OEcumenico, hæreses profligaret, ejusque judicio mens omnium captivaretur fidelium: & hoc perspectum haberi, non solùm ex pollicitatione facta Petro à Christo *Lucæ* 22. *Ego rogavi pro te &c. confirma fratres tuos &c.*: sed etiam, quia priores Pontifices, nul-

lo prævio OEcumenico Concilio, suâ auctoritate hæreticos damnarunt, ut Damasus Apollinarium, & Macedonium.

Tertiò fatentur, judicium Summi Pontificis esse indeclinabile, quia divinâ æque, ac summâ per universam Ecclesiam auctoritate nititur.

Quartò asserunt, ejus auctoritati Christianos omnes ex officio ipsius quoque mentis obsequia præstare teneri. Quare Clerus Gallicanus non petit, Jansenianas propositiones auctoritate Concilii Generalis iterùm examinari, & condemnari, sed ex quo Pontificia damnatio *Divini*, ut ajunt, *Numinis* instinctu ad ipsos pervenit, pollicentur, se ejus decisionem apud fideles sibi commissos promulgaturos, executionem promoturos; & tandem concludunt, absque ulla conditione, violatores, & contumaces statis pœnis per Episcopos, Regis Christianissimi præsidio, fore puniendos. Hic placuit aliquantulum immorari, ut noverit studiosus, contrariam sententiam non à tota Gallicana Ecclesia esse adoptatam, ut quidam vel decepti, vel decipere volentes, in vulgus spargunt.

§. III.

Referuntur contraria motiva, & solvuntur.

X. Afferam ea præsertim, quę opponit Dupin in suis de antiqua Ecclesiæ disciplina dissertationibus, *dissertat.* 5. *cap.* 1.

Primò ergo sic arguit. *Galat.* 2. *v.* 14. Petrus à Paulo reprehensibilis fuisse perhibetur, & accusatur, quòd non rectè ad Evangelii veritatem ambularet, quòdque Gentes auctoritate suà ad judaizandum impelleret. Si potuit ergo Petrus adversùs veritatis regulam, quam Ecclesia postea secuta est, cogere Gentes ad judaizandum; Cur non poterunt Petri successores contrà veritatis regulam aliquid, aut docere, aut præscribere?

Hinc D. Augustin. *lib.* 2. *de Baptismo cap.* 1. ex hoc facto Petri infert: *quantò faciliùs, & fortiùs, quod per universæ Ecclesiæ statuta firmatum est, vel unius Episcopi auctoritati, vel unius Provinciæ Concilio præferendum est?*

Ante Augustinum verò Cyprianus idem ex hoc Pauli erga Petrum facto intulit *in epist. ad Quintum* concludens, quòd si Petrus, *super quem Christus ædificavit Ecclesiam, cùm secum Paulus de Circumcisione postmodum disceptaret, non sibi aliquid insolenter, aut arroganter adsumsit, ut diceret, se Primatum tenere, & obtemperari à novellis, & posteris sibi potiùs oportere, sed consilium veritatis admisit, & rationi legitimæ, quam Paulus vindicabat, facilè consensit, ut non pertinaciter nostra amemus, sed quæ aliquando à Fratribus, & Collegis nostris utiliter, & salubriter suggeruntur, si sint vera, & legitima, nostra potiùs ducamus.* Ex quibus conficitur, exemplo Petri doceri, Episcopos omnes in errorem prolabi posse, & ab aliis emendari.

Id verò ad Romanos etiam Pontifices pertinere, docet Pelagius secundus *in ep. ad Istriæ Episcopos*, ubi ex Petri facto excusandos dicit esse Vigilium, & Præcessores suos in causa trium Capitulorum, si affirmarunt postea, quod antea improbaverant.

Primò retorqueo argumentum: si ex facto Petri, ut exposito ab arguente, Romanus Pontifex ęque fallibilis est, ac quilibet alius Episcopus; Cur Gallicani Episcopi ad Innocentium X. recurrerunt, ut suum de propositionibus Jansenianis judicium definitivum pronunciaret, ad eum ità scribentes: *Majores causas ad Sedem Apostolicam referre solemnis Ecclesiæ mos est, quem fides Petri nunquàm deficiens perpetuò retineri pro jure suo postulat. Æquissimæ huic legi obsequentes &c.?* Cur rogant, *ut quid in hac re sentiendum sit, clarè, distinctèque definiat?* Cur subdunt: *Experta est nuper Beatitudo tua, quantum*

rum Apostolicæ Sedis in gemini Ecclesiæ Capitis errore profligando valuerit auctoritas: continuò sedata est tempestas, atque ad Christi vocem, & imperium venti, & mare obedierunt. Quamobrem flagitamus, Beatissime Pater, ut clarâ, firmâque de propositionum istarum prolatâ sententiâ, cui reverendus ipse Jansenius morti proximus opus suum subjecit, caliginem omnem discutias, animos fluctuantes componas, dissidia prohibeas, Ecclesiæ tranquillitatem, splendoremque restituas? Cur demùm prolatam ab Innocentio sententiam, tanquam Divino Numine inspiratam, latis ulnis suscipiunt, venerantur-que, ut in responsis ad Innocentium datis, ac supra relatis, clarè patet?

Rursùs. Si Petrus adeò turpiter in fide erravit, ut fingit arguens, ubinam in fide indefectibilitas, ubinam constantia illi à Christo impetrata ad confirmandos in fide fratres; & quare Gallicani Episcopi in litteris superiùs allatis hanc Christi pollicitationem Petro factam extollunt, si effectu suo frustrata fuit?

Tertiò. Jam ergo nedùm Generale Concilium, sed, & quilibet Episcopus poterit sententiam Papæ docentis Ecclesiam reprehendere, utpote non secundùm veritatem Evangelii prolatam, sicut Paulus reprehendit, & restitit Petro. Quid ad hæc Dupin?

Ad rem ergo veniens, mitto quorumdam opinionem volentium, Cæpham à D. Paulo reprehensum, non fuisse D. Petrum, sed alium diversum; quæ à Bellarmino Clementi Alexandrino tribuitur. Mitto etiam opinionem S. Hieronymi, & aliorum dicentium, S. Petrum non verè fuisse à Paulo reprehensum, sed tantùm simulatoriè, & ex condicto; de quo acerrima fuit disceptatio inter S. Augustinum, & Hieronymum. De hoc legitur Hieronymi *epistol. ad Augustinum*, inter Sancti Augustini *epist.* 75., aliàs 11., & *epistola* S. Augustini ad Hieron. 82., aliàs 19. Tandem S. Hieronymus in S. Augustini sententiam concessit, ut testatur S. Augustin. *ep.* 260., modò 180. *ad Oceanum*, & retractatio extat *lib.* 1. *Dialogorum adv. Pelagianos c.* 8.

Respondeo ergo, Cępham à Sancto Paulo reprehensum, fuisse reverà S. Petrum Apostolorum Principem; non fuisse reprehensum simulatoriè, sed verè; fraternâ tamen, non juridicâ reprehensione: non de errore capitis, & doctrinæ, sed personæ, & conversationis. Eadem enim Petri doctrina erat, & Pauli, Circumcisionem scilicet, aliasque cęremonias legis nullius esse momenti ad justificationem, & salutem. Quod Petrus ipse jam decreverat in Concilio Hierosolymitano *Actor.* 15. Verùm in conversatione errabat. Petrus enim apud Judæos Judaicè vivere poterat, & debebat, ne ipsi offenderentur; nondùm enim legalia esto mortua, evaserant mortifera; sed non ideo debebat subtrahere se à mensa Gentilium, quam prius frequentabat; hoc enim perturbationis, & scandali occasio erat ipsis Gentilibus, quibus posterius hoc factum Sancti Petri retractatio, & emendatio videbatur, ac animata quædam prædicatio, quâ docebatur, legem esse servandam. Judęi autem ex hoc, quòd Petrum vidissent cum Gentilibus edentem immeritò offensi fuissent, scandalumqne passivum dumtaxat ex illorum parte, non activum ex parte Petri fuisset, quia jugum legis non debere Gentibus imponi, & desinere legalium observantiarum umbras, affulgente veritatis Evangelicæ luce, palam Apostoli prædicabant; Imò Petrus ipse in Concilio Hierosolymitano decreverat, ut dictum est. Reprehensus ergo fuit, non errore doctrinæ, quasi doceret Ecclesiam doctrinam Evangelio contrariam, sed errore personæ, & conversationis, quia nimirùm imprudenter, & nimiùm condescendendo infirmitati Judæorum, scandalo fiebat Gentibus, quę exemplo suo inducebantur ad judaizandum, licèt ejus intentio talis non esset. Unde obser-

vo, D. Paulum citato loco, ubi ait, D. Petrum reprehensibilem fuisse, non dicere *quòd non rectè doceret* ad veritatem Evangelii, sed quòd non *rectè ambularet*, quod apertè indicat, fuisse errorem imprudentis conversationis, non verò doctrinæ, & prædicationis. Ità ex Natali Alexandr. tùm in *Comment. ad cap. 2. ad Galat.*, tùm *histor. Eccles. secul. 1. dissert. 11.*, qui támen unus est ex Academiæ Parisiensis Doctoribus.

XI. Ità respondet Tertullianus *lib. 5. contr. Marcionem cap. 3.*, ubi de S. Paulo hæc habet: *sed reprehendit Petrum, non recto pede incedentem ad Evangelii veritatem. Planè reprehendit; non ob aliud tamen, quàm ob inconstantiam victus, quem pro personarum qualitate variabat, timens eos, qui erant ex circumcisione; non ob aliquam divinitatis perversitatem, de qua & aliis in faciem restitisset, qui de minori causa conversationis ambigua Petro ipsi non pepercit*. Et *lib. de præscript. Hæreticorum* cap. 23. *Cæterum* [inquit] *si reprehensus est Petrus, quòd, cùm convixisset Ethnicis, postea se à contactu eorum separabat, personarum respectu; utique conversationis fuit vitium, non prædicationis.*

Ità respondet Sanctus Cyrillus Alexandrinus *lib. 9. in fine contra Julianum* similiter opponentem. *Ad hæc*, inquit, *audax ille, & confidens Petrum Apostolorum præcipuum cavillatur, & hypocritam esse dicit, atque à Paulo reprehensum, quòd modò Græcorum, modò Judæorum ritu vivere vellet, ignorans planè singularem in his consilii rationem. Non enim diversa sentiebat ille discipulus, sed congruâ moderatione tempestivè utens, omni ratione prodesse iis studebat, qui ad se venirent. Quùm autem unis ritibus addictus esset Beatus Paulus, aggressus commonefecit. Metuebat enim, ne propositum lateret, & ille dispensandi modus nonnullos offenderet.*

Ità respondet S. Thomas tùm *in c. 2. ad Galat. lect. 3.*, tùm 1. 2. *q.* 103. *art. 4. ad 2.*, ubi ait: *Non autem peccavit Petrus in hoc, quod ad tempus legalia observabat; quia hoc sibi licebat, tanquam ex Judæis converso: sed peccabat in hoc, quòd circa legalium observantiam nimiam diligentiam adhibebat, ne scandalizaret Judæos; ità, quòd ex hoc sequeretur Gentilium scandalum*. Concordant ergo omnes, quòd error D. Petri, de quo fuit à Divo Paulo reprehensus, fuit, non error in doctrina, & prædicatione, sed in conversatione. Ergo extra chorum canit Dupin; neque enim nos abnuimus, Papam esse defectibilem in conversatione, sed esse defectibilem in doctrina, seu posse Ecclesiam docere aliquid contra Verbum Dei, & sic errare.

XII. Neque contrarius est Sanctus Augustinus, cujus votum, pro Romani Pontificis infallibilitate in definiendo, supra retulimus. Comparat enim utriusque, scilicet Petri, & Cypriani modestiam, quòd sicut Petrus passus est, se corrigi à Paulo, ità Cyprianus paratus fuit, se corrigi ab iis, qui diversa sentirent; & hoc probat ex ipsismet Concilii Cyprianici verbis. Non tamen comparat in hoc, quòd sicut Cypriani error de rebaptizandis hæreticis fuit error in doctrina, ità in doctrina fuerit error Petri; non enim Petrus cogebat Gentiles circumcidi, docendo hoc fieri debere, sed quia cùm oppositum sentiret, sic tamen conversabatur cum Gentilibus abstinens ab eorum mensis, ut isti exemplo suo inducerentur ad judaizandum. Cum verò ait: quod per universæ Ecclesiæ statuta firmatum est, vel unius Episcopi auctoritati, vel unius Provinciæ Concilio præferendum est: alludit ad Episcopum Cyprianum, & ad Concilium Africanæ Provinciæ ab ipso coactum, quibus certè prævalet auctoritas universæ Ecclesiæ, quæ auctoritas tamen sine Romano Pontifice, qui universę Ecclesię Caput est, firmitatem habere non potest. Quod verò nomine *unius Episcopi*,

pi, nec Petrum, nec ejus Successores includat Augustinus, indicat ipse citato loco; postquam enim Cyprianum Petro comparavit, sese corrigens ait. *Caterum magis vereri debeo, ne in Petrum contumeliosus existam. Quis enim nescit, illum Apostolatus principatum cuilibet Episcopatui praeferendum? sed etsi distat cathedrarum gratia, una est tamen Martyrum gloria.* Hęc Augustinus.

Quoad Cyprianum autem, puto, Dupin ejus mentem non fuisse assecutum. Sanctus enim Martyr adducit ibi exemplum D. Petri, qui licèt primatum haberet, tamen à Paulo passus est corrigi, non ut hinc inferat, Episcopos omnes, nullo excepto, in errores prolabi posse; sed D. Petrum adducit in exemplum humilitatis, & moderationis, illius facto cæteros collegas suos ad concordiam invitans; ut quemadmodum ipse, quùm primus esset, non tamen primatum insolenter jactavit: sic, nec ipsi suam sententiam ità mordicùs tenerent, ut alios præ se contemnerent. Et certè (ut advertit Pamelius) de Stephano Papa illi non erat sermo, quia nondùm de rebaptizandis hæreticis ad illum scripserat, sed dùm res adhuc tractaretur in Africa inter suos. Addo, quòd si adhuc velit Dupin, D. Petrum hùc trahi in exemplum erroris, dicam, trahi in exemplum erroris, non doctrinæ, sed conversationis. Cæterum si meliùs perpendisset arguens, à Cypriano abstinuisset. Dùm enim & Cyprianus, & Concilium esset in errore rebaptizandi hæreticos, quis hunc errorem repressit, nisi Stephanus Papa? ergo hinc argumentum infallibilitatis potiùs, quàm fallibilitatis eruitur.

De Pelagio II., qui loquitur maximè de Vigilio ejus prædecessore, qui in causa trium capitulorum, nimirùm Theodori Mopsvesteni, Theodoreti, & Ibæ Edessenæ quondam Civitatis Episcopi, varium sese ostendit, cùm prius eos damnare recusasset, & postea in eorum damnationem consenserit; Respondeo primò, nihil esse ad rem: disceptatio enim illa erat, non de fide, sed de solis personis, & de facto, sicut ea, quæ inter D. Petrum, & D. Paulum versabatur; ideòque benè potuit cum Petro mutare sententiam Vigilius, absque præjudicio infallibilitatis suæ Sedis, quia hanc nos statuimus, non in rebus puri facti, sed in rebus fidei, & dogmatis. Sicut enim Petrus, & Paulus conveniebant in fide, nimirùm, circumcisionem, & cętera legalia non esse ampliùs necessaria ad salutem, & solùm diffidebant, an essent adhuc observanda, Petro affirmante, negante Paulo; ità Vigilius cum Orientalibus conveniebat ab initio in doctrina trium capitulorum rejicienda, solùmque ab iis diffidebat circa damnationem Auctorum trium Capitulorum, quod cùm ab initio obscurum, procedente autem tempore compertum evasisset: ideò Vigilius, & Occidentales, qui priùs repugnaverant, in damnationem postea consenserunt; & hoc est, quod dicit Pelagius: *aliud cùm veritas quæreretur, aliud autem inventâ veritate dictum est: cur mutatio sententiæ huic sedi in crimine objicitur, quæ à cunctâ Ecclesia in ejus auctore veneratur?* Neque enim Judici vitio verti debet, si variato rerum statu, magisque cognitâ veritate sententiam mutat. Hoc in casu præsenti ex hoc processisse scribit Pelagius, *Latini quippe homines, & græcitatis ignari, dùm linguam nesciunt, errorem tardè cognoverunt: & tantò eis celeriùs credi debuit, quantò eorum constantia, quousque verum cognoscerent, à certamine non quievit. Quorum consensum certè fraternitas vestra despiceret, si ausu præcipiti, priusquàm verum cognoscerent, consensissent.* Hæc Pelagius, & meritò. Cum enim scirent, Theodorum, Theodoretum, & Ibam, eorumque scripta fuisse in Concilio Chalcedonensi admissa, non debebat Vigilius statim in eorum damnationem consentire, nisi priùs explorâtâ veritate,

tate, ne videretur damnare ea, quæ in Concilio Chalcedonensi gesta fuerant. Videatur Epistola citata Pelagii II., quæ est tertia, & insuper prima, & secunda ad eosdem Istriæ Episcopos, ubi fidem Cathedræ Apostolicæ illibatam strenuè defendit.

XIII. Objicit secundò. Apud antiquam Ecclesiam ignotum fuit per decem, & ampliùs secula hoc non errandi Privilegium, quod Romano tribuitur Episcopo. Non pauca etiam de fide olim lata sunt Judicia, inconsulto Romano Pontifice, nec habitus ille fuit, ut Supremus controversiarum Judex. Sed sæpè sæpiùs judicia ab ipso lata, in Conciliis præsertim OEcumenicis, iterùm examinata, ac retractata sunt. Ex quibus sic discurrit. Si extra controversiam tunc fuisset Romani Pontificis infallibilitas, cæteri Episcopi nequaquam judicassent, absque illius consensu, & auctoritate, aut aliquid ab ipso judicatum retractassent; sed oppositum contigit; ergo &c.

Respondeo, debuisse probari à Dupin, per decem, & ampliùs secula ignotam fuisse Romani Pontificis infallibilitatem, sicut nostri probant oppositum, inter quos Dominicus à SS. Trinitate *Biblioth. Theologica lib.* 3. *sect.* 4. *c.* 16. percurrens per omnia secula, id ostendit; & quidem primo seculo id probat adventus S. Petri Romam, ad debellandum Simonem Magum, & hæresiarcham; unde refert Eusebius *lib.* 2. *hist.* c. 16. *benigna, & elementissima Dei Providentia fortissimum, & maximum inter Apostolos Petrum, & virtutis merito reliquorum omnium Principem, ac Patronum, Romam, adversùm illam generis humani labem, ac pestem perducit*. Primum ergo hæreticorum Simonem, jam in Judæa à Petro prædamnatum, tandem Romæ ab eodem Petro *primo Apostolorum* contundi decuit, ut in Petro, ejusque Romana Sede ad hæreses profligandas summum jus posteri agnoscerent. Hinc secundo seculo Irenęus *lib.* 3. *advers. hæreses* c. 3. *Ad hanc enim Ecclesiam* [Romanam] *propter potiorem principalitatem necesse est, omnem convenire Ecclesiam, hoc est eos, qui sunt undique fideles, in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea, quæ est ab Apostolis traditio*. Pergit insuper. Cum sub Clemente Petri successore exorta fuisset inter Corinthios dissensio non modica, *scripsit, quæ est Romæ, Ecclesia potentissimas litteras Corinthiis, ad pacem eos congregans, & reparans fidem eorum, & annuncians, quam in recenti ab Apostolis acceperat, traditionem*. Inde formato Catalogo Episcoporum Romæ, usque ad Eleutherium, *hac ordinatione* [inquit] *& successione, ea, quæ est ab Apostolis in Ecclesia traditio, & veritatis præconatio pervenit usque ad nos. Et est plenissima hæc ostensio, unam eamdem vivificatricem fidem esse, quæ in Ecclesia ab Apostolis usque nunc sit conservata, & tradita in veritate*. Quare, quia Asiatici Quartodecimani eodem seculo traditioni Ecclesiæ Romanæ contrarii erant, Victor tunc Episcopus Romanus voluit, eos excommunicare, & Sanctus Irenæus, esto eum deterruerit, ne pax rumperetur, auctoritatem tamen in Victore non negavit. Et Victoris sententia in Concilio Nicæno I. comprobata fuit.

Tertio quoque seculo Stephanus martyr Papa restitit Cypriano, aliisque rebaptizantibus hæreticos, & sententia Stephani fuit sententia Ecclesiæ. *Cùm ergo undique ad novitatem rei cuncti reclamarent* [ait Lirinensis *Commonitor.* 1. *c.*6.], *atque omnes quaquaversùm Sacerdotes, pro suo quisque studio reniterentur; Tunc beatæ memoriæ Papa Stephanus, Apostolicæ Sedis Antistes, cum cæteris quidem collegis suis, sed tamen præ cæteris restitit, dignum, ut opinor, existimans, si reliquos omnes tantum fidei devotione vinceret, quantum loci auctoritate superabat. Denique in epistola, quę tunc ad Africam missa est, his verbis sanxit: nihil innovandum, nisi quod traditum est &c.*;

expo-

exponens deinde, quid post Stephani sententiam evenerit: *Quid postremò*, inquit, *ipsius Africani Concilii, seù decreti, quæ vires? Donante Deo, nulla; sed universa tamquam somnia, tanquam fabulæ, tanquam superflua, abolita, antiquata, calcata sunt. Et ò rerum mira conversio! Auctores ejusdem opinionis, Catholici, consectatores verò, heretici judicantur.* Ità Vincentius.

XIV. Nimius essem, si vellem singula percurrere secula, infallibilitatem Romani Pontificis in docendo Ecclesiam adtestantia; de quo videri potest laudatus Domin. à SS. Trinitate. Unum, vel alterum ex Conciliis proferam testimonium. Primum fit ex Concilio Ephesino, anno 431., in quo acta est causa unius Personæ in Christo contra Nestorium: ibi enim lectis Cęlestini litteris *act.* 2. Patres publicâ acclamatione eum appellant novum Paulum, custodem fidei; & Firmus Cæsareæ Episcopus dixit, Cęlestinum sententiam, regulamque pręscripsisse, quam Synodus secuta est. Secundum fit ex Concilio Chalcedonensi, in quo duplex natura in Christo anno 451. contrà Eutichem statuta est; lectâ enim *act.* 2. epistolâ synodicâ S. Leonis, clamaverunt Patres. *Hæc Patrum fides: omnes ità credimus, orthodoxi ità credunt. Anathema ei, qui ità non credit. Petrus per Leonem ità locutus est. Apostoli ità docuerunt. Piè, & verè Leo docuit... hæc in Epheso cur lecta non sunt? hęc Dioscorus occultavit.* Et infra: *nos ità credimus, sicut Leo, ità credimus: nostrum nullus dubitat: nos jam subscripsimus.* Quare *act.* 3., petente Concilio, Legati S. Leonis sententiam contra Dioscorum pronunciaverunt his verbis: *Sanctissimus, & Beatissimus Archiepiscopus magnæ, & senioris Romæ Leo, per nos, & per præsentem Sanctam Synodum una cum ter beatissimo, & omni laude digno Beato Petro Apostolo, qui est petra, & crepido Catholicæ Ecclesiæ, & recta fidei fundamentum, nudavit eum tàm Episcopali dignitate, quàm & ab omni Sacerdotali alienavit ministerio &c.* Rursùs *act.* 4. Cùm Ægyptii Episcopi damnationi Eutichis subscribere detrectarent, Photius Episcopus Cyri, *consentitis* (inquit) *epistolæ beatissimi, & sanctissimi Archiepiscopi Romæ, Leonis, sicut & universalis Synodus consensit, & subscripsit?* & versâ in græcam linguam epistolâ, omnes Episcopi clamaverunt: *Qui non consentit epistolæ sanctissimi Archiepiscopi Leonis, hæreticus est*: & quia Episcopi Ægyptii dicebant, se dicere anathema Eutichi, se tamen subscribere non posse, iterùm *clamaverunt, & dixerunt: subscribant epistolæ Leonis. Qui ei non subscribit: anathema sit.* Tanti ergo fecere Chalcedonenses Patres S. Leonis sententiam, ut ejus subscriptioni fidem alligarent. Quare Petrus Ravennas (Chrisologus) *epist. ad Eutichen.* relatâ in Concilio Chalcedonensi parte primâ. *In omnibus* (inquit) *autem hortamur te, frater honorabilis, ut his, quæ à beatissimo Papa Romanæ Civitatis scripta sunt, obedienter attendas; quoniam Beatus Petrus, qui in propria Sede vivit, & præsidet, præstat quærentibus fidei veritatem.*

Quartò. Anno 680. scripsit Agatho Papa ad Imperatores, occasione sextę Synodi OEcumenicę, damnans errorem Monothelitarum, atque inter alia, hæc verba: *Cujus annuente præsidio, hæc Apostolica ejus Ecclesia nunquam à via veritatis in qualibet erroris parte deflexa est: cujus auctoritatem, utpote Apostolorum omnium Principis, semper omnis Catholica Christi Ecclesia, & universales Synodi, doctrinam, amplexi.* Et infra, *per quam, & probatissima Ecclesia Christi luminaria claruerunt, & sancti quidem Doctores orthodoxi venerati, atque secuti sunt. Hęretici autem falsis criminationibus, ac derogationum odiis insecuti &c.* Et infra post allegatam Christi promissionem Petro factam subdit: *Consideret itaque vestra tranquilla clementia, quoniam Dominus, & Salvator omnium,*

cujus

cujus fides est, qui fidem Petri non defecturam promisit, confirmare eum fratres suos admonuit; quod Apostolicos Pontifices meæ exiguitatis prædecessores confidenter fecisse semper, cunctis est agnitum. Ecce Agathonem, indefectibiles in fide, & doctrina tùm Ecclesiam, tùm Romanos Pontifices asserentem. Quid ergo huic epistolæ rescripsisset Dupin? Lectis hisce litteris *actione* 8. Patres omnes Synodi responderunt, ità esse, ut Agatho scripserat. Imò *act.* 18. sic Agathoni rescripserunt. *Itàque tibi, ut Primæ Sedis Antistiti Universalis Ecclesiæ, quid agendum sit relinquimus, stanti super firmam fidei petram, libenter acquiescentes vera confessionis litteris à vestra paterna beatitudine ad piissimum Imperatorem missis: quas, ut à summo Apostolorum vertice divinè perscriptas agnoscimus, per quas exortam nuper multiplicis erroris hæreticam sectam depulimus &c.* Hæc erat Veterum Conciliorum erga Romanos Pontifices observantia. Relinquebant istis quid agendum esset in causis fidei; eò quia notum ipsis erat, stare supra firmam Petram, sententias eorum, ut divinas agnoscebant, & consequenter ut infallibiles.

XV. Dicit Dupin. Si ità esset, nonnulli Episcopi, maximè Catholici, ab eo dissentire, nefas duxissent. Si enim judicium Victoris habitum fuisset, ut infallibile, ei non restitissent nedùm Asiatici, sed nec Irenæus, & cæteri Orbis Episcopi, qui non obstante Victoris sententiâ, in illorum communione permanserunt. Similiter Cyprianus, & Africani Præsules, nec non Dionysius, & alii Orientis Episcopi in Stephani sententiam pedibus ivissent, si eam judicassent infallibilem, nec disciplinam suam contrà ejus auctoritatem mordicùs retinuissent. Quare Sanctus Augustinus *lib.* 2. *de baptismo cap.* 5. dicit, eos illesâ fide, & caritate à Stephano dissensisse, quia nondùm veritas perspecta erat, necdum sublata quæstio; quod certè non dixisset, si judicium Stephani judicasset infallibile, & ultimum.

Retorqueo instantiam. Etsi Asiatici in causa celebrationis Paschatis non iverint in sententiam Victoris, in eam tamen ivit Concilium Nicænum, quod eos damnavit, tamquam hæreticos, sub nomine *Quartodecimanorum*. Etsi Cyprianus, aliique rebaptizantes non acquieverint sententiæ Stephani, illi tamen subscripsit Concilium Plenarium, sive Nicænum fuerit, sive Arelatense, & oppositum sentientes, ut hæretici proscripti sunt: ergo judicium Victoris, & Stephani fuit infallibile; & consequenter judicium Romani Pontificis à veritate non deviat.

Respondeo ergo, nec Asiaticos restituros fuisse Victori, nec Africanos Stephano, si, ut par erat, rem considerassent, tamquam ad fidem spectantem, & animum ab omni præjudicio liberum habuissent. Cæterum cùm quæstio utraque, sive de Paschate, sive de Baptismo eis videretur non ad fidem, sed ad puram disciplinam spectans, nec aliud illis objicerent Romani Pontifices, quàm disciplinam, & usum suę Ecclesię, unde Stephani decretum non aliud erat, nisi: *nihil novandum, nisi quod traditum est*; inde nimio servandę proprię consuetudinis, & traditionis amore ducti, quam (licèt falsò) putabant meliorem, crediderunt, se salvâ fide, & caritate posse resistere: & hoc, eò vel maximè, quia Stephanus decreto suo excommunicationem non junxerat contra oppositum tenentes, & facientes. Victor verò, etsi excommunicationem intentasset, hanc tamen suasu Irenęi suspendit. Ut probat Natalis Alexandre *hist. Eccles. secul.* 2. *dissert.* 5. *testim. Eusebii lib.* 3. *cap.* 24. *hist.*, *Nicephori lib.* 4. *hist. cap.* 38. & 39. Rebaptizantes verò Stephano resistentes, esto notâ hæreseos inurendi non sint, sicut neque Asiatici, quia res nondùm declarata erat, ad fidem spectans, erroris tamen labem effugere nequeunt. Videndus propterea S. Augusti-

guſtinus *lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 4. 5. 8.*, *& alibi* Cyprianum excuſans.

Non poſſum tamen, quin mirer, Dupin ex facto iſto Stephani cum Cypriano, & rebaptizantibus, Romani Pontificis infallibilitatem evertere conari, cùm è contrà Vincentius Lirinenſis hoc idem factum producat *commonit. 1. c.9.* ad eandem adſtruendam. Ut enim tenendæ antiquitatis, & fugiendæ novitatis exemplum adferat, conſtantiam Stephani, & ſuæ Sedis contra rebaptizantes laudat. *Unum aliquod* [inquit], *& hoc de Apoſtolica potiſſimum Sede ſumemus, ut omnes luce clariùs videant, Beatorum Apoſtolorum beata ſucceſſio, quantâ vi ſemper, quanto ſtudio, quantâ contentione defenderit ſuſcepta ſemel religionis integritatem*. Tùm recenſito Agrippini, & Cypriani de rebaptizandis hæreticis decreto, deinde reſiſtentiâ Stephani, ejuſque Epiſtolâ in Africam miſsâ, ſubdit. *Intelligebat enim vir ſanctus, & prudens, nihil aliud rationem pietatis admittere, niſi, ut omnia, quæ fide à Patribus ſuſcepta forent, eâdem fide filiis conſignarentur, noſque religionem, non quà vellemus ducere, ſed potiùs quà illa duceret, ſequi oportere...... Quis ergo tunc univerſi negotii exitus? Quis utique, niſi uſitatus, & ſolitus? retenta eſt ſcilicet antiquitas, exploſa novitas*. Infallibile ergo Stephani decretum, & decretum opponentium erroneum.

XVI. Pergit ulteriùs Dupin: Baſilius, cæterique Orientales nunquam tres Hypoſtaſes rejicere voluerunt, & eos probare, qui unam dicerent, quamvis id maximè urgeret Romanus Pontifex cum cæteris Occidentalibus, qui non aliâ conditione cum Meletio communionem habere vellent; ergo Baſilius judicium Romani Pontificis non exiſtimabat infallibile.

Reſpondeo, diſt. conſeq., infallibile in cauſis fidei, nego conſeq., in cauſa, de qua tunc agebatur, tranſeat conſequens. Cauſa enim, quæ controvertebatur inter Orientales, & Occidentales, non erat de fide, ſed de ſignificato hujus vocis *hypoſtaſis*. Orientales enim, quorum princeps erat Baſilius, adſerebant, *hypoſtaſis* nomine ſignificari Perſonam, ideòque tres hypoſtaſes in Deo fatebantur. Occidentales verò cum Romano Pontifice, quibus ſignificatio illius vocis grecæ videbatur ſuſpecta, atque idem exprimere, ac *uſiam*, ſeù *eſſentiam*, vel *ſubſtantiam*, ideòque trepidabant, ne fatentes tres hypoſtaſes, fateri viderentur in Deo tres ſubſtantias. Timebant ergo, ne hoc nomine hypoſtaſis ſibi fraus fieret ab Arianis; ideòque D. Hieronymus *epiſtol.* 57. ad Damaſum, *ſufficiat*, ajebat, *nobis dicere unam ſubſtantiam, tres Perſonas ſubſiſtentes, perfectas, æquales, coæternas. Taceantur tres hypoſtaſes, ſi placet, & una teneatur. Non bonæ ſuſpicionis eſt, cùm in eodem ſenſu verba diſſentiunt; aut ſi rectum putetis, tres hypoſtaſes cum ſuis interpretationibus debere nos dicere, non negamus. Sed mihi credite, venenum ſub melle latet*. Eodem timore laborabat Sanctus Auguſtinus *lib. 5. de Trinitate cap. 8.*, volens, *hypoſtaſis* nomine non aliud intelligi, quàm ſubſtantiam. Et prudenter quidem timebant, nam, ut refert Theodoretus *lib. 2. cap. 8.*, Ariani *hypoſtaſis* nomine ſubſtantiam intelligebant. Eò autem magis timor augebatur, quia Meletius trium hypoſtaſeon adſertor (licèt Catholicus) ab Arianis in Eccleſiam Antiochenam ſuffectus fuerat, excluſo Paulino legitimè in ea ſedente, qui tres hypoſtaſes fateri nolebat. Eadem ergo omnium Catholicorum, tùm Orientalium, tùm Occidentalium erat fides de Unitate eſſentiæ, & Trinitate Perſonarum, ſola concertatio erat de voce *hypoſtaſis*. Occidentales volebant, ſignificare ſubſtantiam abſolutè, Orientales aliqui, Perſonam. Hi reluctabantur illis. At in quo? in fide? non. In voce: quid ergo hìc contra infallibilitatem Romani Pontificis, quem dicimus quidem infallibilem in fide,

fide, sed non in grammatica, præsertim græca. Quamvis nec in hoc ejus oppositio error fuerit, sed prudentialis cautela. Videatur D. Thom. 1. *p. qu.* 29. *artic.* 2., ubi quærit, an sint idem *Persona*, *Hypostasis*, *subsistentia*, & *essentia*. In 1. *sent. dist.* 26. *quæst.* 1. *artic.* 1.

XVII. Objicit tertiò. Plures Romani Pontifices ad causas finiendas Synodos petierunt convocari. Sic Liberius ad Athanasii causam judicandam Synodum petiit à Constantio. Sic Damasus, & Occidentales Synodum Universalem petierunt ad res Orientis componendas. Siricius Bonosum ad Concilium remisit judicandum. Innocentius petiit Synodum ad causam Chrisostomi examinandam. S. Leo ad Eutychis causam retractandam, rescindendumque latrocinii Ephesini decretum, Synodum Universalem necessariam esse, duxit. Mitto alios innumeros. Si ergo Romani Pontifices judicium suum supremum, ac infallibile judicassent, illud solùm interposuissent, non Synodos cogi postulassent.

Confirmat hoc tali discursu. Posito, quòd infallibile sit aliquod judicium, absurdum est, causam in eo terminatam, iterùm examinare, & judicare. Quid ergo necesse erat, totius orbis Episcopos fatigari? Quid opus, Ecclesias Pastoribus orbari ad cogenda Concilia, quorum judicium non pluris fieri deberet, quàm unius Romani Episcopi? certè ex duobus infallibilibus judiciis, unum pluris altero fieri non potest, nec duo infallibilia judicia majorem auctoritatem habent, quàm unum; quod enim infallibile est, omnem omnino meretur fidem. Vel ergo prorsùs superflua sunt Concilia, vel Judicium Romani Pontificis infallibile non est. Ità Dupin.

Primò eàdem retorsione respondeo. Licèt Romani Pontifices aliquando Concilia petierint ob motiva, quę statim adducam, causas tamen sive fidei, sive facti priùs ipsi judicarunt, & eorum judicium fuit Concilii consensione probatum; ergo eorum judicium fuit infallibile.

Secundò respondeo ad singula. Liberius, ut refert Theodoretus *lib.* 2. *hist. cap.* 16. disputabat cum Constantio, in causa Athanasii, quę erat causa puri facti; agebatur enim, num vera essent crimina, quæ illi objicebantur, necne. Quid ergo agere poterat Liberius cum Imperatore Ariano, ejus judicium detrectante, eique dicente; *tu solus es, qui impii illius amicitiam retineas?* prudentissimè ergo respondit, quòd priùs revocentur ab exilio fratres, & Ariani subscribant veræ fidei, tunc *universi Alexandriam convenientes, ubi, & accusatus ipse, & accusatores sunt, & defensor eorum, examinato illorum negotio, concordem sententiam proferamus*. Quid ex hoc contra Romani Pontificis infallibilitatem? Quia eam negabant Ariani? At cur auctoritatem etiam Concilii, ad quod provocabat Liberius, recusarunt?

Damasus petiit, fieri Synodum Generalem, quæ fuit Constantinopolitana prima, anno 381., ad condemnandum Macedonium, quem tamen in Synodo Romana ipse priùs condemnarat, anno 379.; unde condemnatio Synodi Generalis fuit repetitio condemnationis factæ à Synodo Romana, ut ab utraque Ecclesia Orientali, & Occidentali condemnaretur. Apollinarem tamen, & Timotheum, instantibus Orientalibus, absque Synodo Generali damnavit, ut refert Theodoretus *lib.* 5. *hist. cap.* 10., recitans epistolam Damasi ad Orientales, qui Damasi damnationem venerati sunt.

Bonosus Sardicensis Episcopus, Christum purum hominem asserens, duas in eo personas agnoscens, Mariam à Christi partu mansisse Virginem negans, denunciatus ad Concilium Capuense, ab isto remittitur ad Anysium Episcopum Thessalonicensem, qui ejus causam cognovit, eumque con-

condemnavit. Non video, quomodo Siricius hunc Bonosum remiserit ad Concilium judicandum: nisi fortè ex quibusdam litteris, quæ ab aliquibus tribuuntur Siricio, & extant *tom.* 1. *Concil. Hard. col.* 85.; sed ex his litteris colligo, Anysium, priusquam de Bonoso sententiam ferret, judicium Siricii petiisse. *Accepi litteras vestras* (respondit Siricius) *de Bonoso Episcopo, quibus vel pro veritate, vel pro modestia nostram sententiam sciscitari voluistis*. Et licèt judicium non adsumat, cùm apud se non haberet Synodum congregatam, in qua judicare consueverat, sed judicium remittat ad Synodum ab Anysio congregatam, Bonosum tamen condemnat dicens: *sanè non possumus negare de Mariæ filiis* (Bonosum) *jure reprehensum*: adserens, qui hoc adstruit, nihil aliud, nisi perfidiam Judæorum adstruere. Nihil ergo conficit Dupin ex isto Siricii facto: si Concilium, ad quod remisit Bonosum, à Siricio sententiam petit; & quamvis adserat, nolle se formam judicii adsumere, sententiam tamen condemnationis, & ipse profert.

Porrò, quòd sententia Siricii expectanda jure esset ab Anysio ante condemnationem Bonosi, testatur Sanctus Ambrosius *epist.* 78. ad Theophilum Alexandrinum Episcopum, cui à Concilio Capuano commissa fuerat causa inter Evagrium, & Flavianum, quæ magnos in Oriente tumultus excitabat. Scribit enim: *Sanè referendum arbitramur ad Sanctum Fratrem nostrum Romanæ Sacerdotem Ecclesiæ, quoniam præsumimus ea te judicaturum, quæ etiam illi displicere nequeant. Ità enim utilè erit consultum sententiæ, ità pacis, & quietis securitas; si id vestro statuatur consilio, quod communioni nostræ dissensionem non adferat, ut nos quoque accepta nostrorum serie statutorum, cùm id gestum esse cognoverimus, quod Ecclesia Romana haud dubiè comprobaverit, læti fructum hujusmodi examinis adipiscamur*. Epistolam hanc per extensum videbis etiam apud Baron. ad *ann.* 389. *num.* 58. Si ergo judicium Patriarchæ Alexandrini cum sua Synodo referendum erat pro approbatione ad Romanum Pontificem: quid obstat ejus infallibilitati, quòd res examinentur, & judicentur in Conciliis, quandoquidem absque ejus approbatione ab universali Ecclesia acceptandum non erat?

Ad Innocentium I. appellavit S. Joannes Chrysostomus, ipsum suscepit; Acta Synodi ad Quercum, quâ injustè, ac illegitimè damnatus, & inconsultâ Sede Apostolicâ contrà Canones depositus fuerat, rescidit. Fateor, noluisse Innocentium causam Chrysostomi decretorio judicio per se ipsum terminare, sed Synodum Universalem convocari ad hunc finem optasse, imò, & procurasse; non quia pro dignitate Suæ Sedis id non posset, hoc enim fecerat Julius cum Athanasio, Paulo, Marcello, & Asclepa ab Arianis exauctoratis; sed summæ Innocentii prudentiæ fuit, considerato rerum statu, ut schisma imminens evitaret, ut benè advertit Natalis Alexandre *histor. Eccles. secul.* 5. *c.* 5. *ar.* 2. Cùm verò Synodi celebrandæ nullam spem superesse vidit (Chrysostomo jam defuncto) decretorio judicio usus est, compellens Orientales, ad memoriam Joannis Chrysostomi inter Constantinopolitanos Episcopos in Ecclesiæ Dypticha restituendum, nec priùs suspensam redintegrans cum Orientalibus communionem, quàm id executioni mandassent.

Acta Ephesini secundi, seù veriùs prædatoriæ Synodi, auctoritate suâ S. Leo rescidit, & Flaviani, ac Theodoreti iniquè depositorum appellationem suscepit. Concilium Chalcedonense equidem coegit, ibi iterùm rescissa Ephesini latrocinii acta, ibi retractata Eutichianæ hæresis condemnatio. Sed quare? quia res Orientis ità exigebant. Theodosius acta Ephesinæ Synodi firmaverat, hæc debebant rescindi, ut factum fuit à Marcia-

ciano Imperatore. Dioscorus depositione erat damnandus, hæresis Eutichiana in Ephesino Concilio probata, erat anathematizanda. Hæc omnia per se facere poterat Leo; sed consultius paci Orientis fuit ad hæc Synodum convocare. Sed in hac Synodo quantum emicuit Leonis, & S. Sedis dignitas! Auctoritate Leonis sententia in Dioscorum lata est. Epistolâ Leonis ad Flavianum, velut oraculo Sancti Petri per Leonem loquentis, hæresis Eutychiana confecta est; tandemque acta Concilii, pro ut ipsi libuit, à S. Leone confirmata. Hęc pro veritate, ac Tyronum notitia dicta sint.

Cæterum fallitur **Dupin**, dùm putat, ex convocatione Conciliorum optata, petita, facta per Romanos Pontifices, ad res fidei decernendas, enervari eorum infallibilitatem, quasi id factum fuerit ex conscientia propriæ fallibilitatis. Nunquid enim infallibiles erant Petrus, cæterique Apostoli, per Spiritum Sanctum in veritate firmati? Et tamen exortâ controversiâ de legalium observatione, opportunum judicarunt cogere Concilium Hierosolymitanum, ut communi voto firmaretur, quod à quolibet eâdem firmitate poterat decerni. Sed in hoc Concilio etiam emicuit auctoritas Petri: Is enim in Concilio sententiam tulit, ac sententia Petri Concilii pariter sententia fuit. *Tacuit omnis multitudo, & in sententiam ejus (* Petri *) Jacobus Apostolus, & omnes simul Presbyteri transierunt. Hæc non debent esse molesta lectori, sed & mihi, & illi utilia, ut probemus, ante Apostolum Paulum non ignorasse Petrum Principem esse hujus decreti, legem post Evangelium non esse servandam.* Hieronym. *epist.* 89., nunc 74. *ad Augustinum*. Sic Romani Pontifices Petri successores in Conciliis per epistolas, vel Legatos sententiam dixerunt, ac in eorum sententiam Patres transierunt.

XVIII. Ad confirmat. nego assumtum. Non enim congregantur Concilia, ut definitioni Pontificis dent infallibilitatem, sed aliis causis. Prima, quia licèt in Pontifice sit infallibilitas in decernendo, tamen debet hoc præstare per media humana, & ordinaria, nimirùm discussionem, & disquisitionem, ut fecerunt Apostoli in Concilio Hierosolymitano: hæc autem discussio non meliùs fieri potest, quàm in Concilio Generali, si res sit magni momenti, aut ad totam Ecclesiam pertinens; vel in Concilio Particulari, si res non sit tantæ magnitudinis. Secunda, quia definitiones de fide, in quibus agitur de sensu Scripturarum, pendent maximè ex traditione, & consensu Ecclesiarum; ad quod dignoscendum non est melior ratio, quàm ut conveniant Episcopi ex omnibus Provinciis, & unusquisque referat suæ Ecclesiæ traditionem, & consuetudinem. Tertia, utilissimè convocantur Concilia, ut finis imponatur controversiis sententiâ concordi, & ut definitiones de fide nedùm fiant, sed generaliter serventur; quod optimè evenit, cum illi omnes Episcopi subscribunt, & profitentur, eas se amplecti, & in suis Ecclesiis prædicaturos.

XIX. Objicit quartò, multa Divi Augustini testimonia. Primò, ex iis, quæ habet *in libris de Baptismo*, ubi observat, nec Stephani, nec Cypriani judicio quæstionem de hęreticis rebaptizandis fuisse terminatam, sed universalis Concilii, ac totius Ecclesię judicio. Hinc ibidem apertè pronunciat, omnes omnino Episcoporum litteras, & omnia omnino Concilia Provincialia, ne exceptis quidem Romanis, emendari posse à Conciliis majoribus. Secundò, *lib.* 2. *ad Bonifac. c.* 3. supponit possibile, Romanam Ecclesiam falsum judicasse in causa Cęlestii. Tandem adfert sententiam Concilii Gen. 5. *collatt.* 8., quod videtur sentire, veritatem alibi definiri non posse, quam in Conciliis Generalibus, nec ab ullo privato Episcopo (etiam Ro-

Romano) quicquam circa fidem statui posse, quod ità certum sit, ac ea, quæ in Conciliis definita sunt.

Respondeo. Quantum detulerit S. Augustinus judicio Romani Pontificis, suprà vidimus, ubi in causa Pelagianorum, post Africana Concilia, missa ad Sedem Apostolicam dixit, Romani Pontificis rescripto omnem dubitationem fuisse sublatam, & causam finitam. In *libris* autem *de Baptismo contr. Donatistas* verè dicit, causam rebaptizantium hæreticos non fuisse terminatam à Stephano, sed in Concilio, & Judicio totius Ecclesiæ; non quia Stephanus eam terminare non posset, sicut alii Pontifices alias causas sine Concilio terminarunt, ut Galliarum Episcopi supra laudati fatentur, sed quia noluit: præcepit quidem, nihil esse novandum, sed non definivit, & hoc prudenter: videbat enim Cyprianum, & Socios plus æquo suæ opinionis tenaces; qua in re non in totum à labe illos excusat S. Augustinus. Si ergo Sanctus Augustinus reprehensibilem aliquomodo judicat Cyprianum, quia Stephano præcipienti non cessit, judicat, Stephani decretum tale fuisse, ut quilibet ei parere teneretur, & consequenter infallibile.

Quando verò dicit S. Augustinus *lib. 2. de Bapt. c. 3.*, litteras Episcoporum, & Conciliorum priorum posse per Episcopos posteriores, & subsequentia Concilia emendari; Vel præscindit ab Episcopo Romano, de quo supra dixerat, esse cuilibet Episcopatui præferendum; Vel loquitur in causis facti, non fidei, ut suprà dictum fuit; Vel loquitur causâ nondum terminatâ, & decisâ, qualis causa Cypriani. Hoc autem dicendum censeo: nam cùm Augustinus ibidem dicat, etiam ipsa Concilia plenaria ex universo Orbe conflata emendari posse à posterioribus; videretur Sanct. Doctor, auferre ab Ecclesia omnem regulam infallibilem, & inemendabilem, & insuper sibi contradiceret, dùm post pauca subdit, Cyprianum cedere debuisse, si suo tempore veritas eliquata, declarata, & solidata fuisset per Concilium plenarium; ubi admittit Concilium plenarium firmum, infallibile, & irreformabile, aliàs Cyprianus ei cedere non debuisset.

Quod verò adfert ex *lib. 2. ad Bonifacium* Episcopum Romanum, non est ad rem. Primò, quia illa verba *sed si, quod absit*, indicant, Augustinum ibi proponere, & loqui de defectu à fide in Ecclesia Romana, tanquam de re impossibili; statim enim ostendit, quid egerint Romani Pontifices contrà Cælestium, & Pelagium, imò & Zozimus ipse, qui nimiæ lenitatis circa eos notabatur. Secundò, si benè observetur, ibi S. Doctor non loquitur de Romana Ecclesia includente Caput ipsius, sed de Romanis Clericis. Calumniabantur enim Pelagiani, Romanos Clericos sub Zozimo admisisse prævaricationis crimen contra priorem sententiam suam. Ab hac calumnia eos liberat Augustinus, ostendens primò, esse falsum, quod ipsis objiciebatur. Deinde dato (quod absit) ità tunc fuisse in Romana Ecclesia (non dicit, à Romana Ecclesia) judicatum, ex hoc potiùs esset nota prævaricationis Romanis Clericis (non dicit, Romano Episcopo, nec Romanæ Ecclesiæ) inurenda.

Quod demum producitur ex Synodo quinta Generali, nos potiùs juvat, sicut enim Apostoli, quamvis infallibiles Spiritus Sancti gratiâ, tamen voluerunt collatis consiliis rem in Concilio definire; Ità etiam, etsi Summus Pontifex sit absque Concilio infallibilis, tamen quando ipse judicat, rem exigere, vult rem in Concilio statuere. In hoc tamen stat discrimen inter Apostolos, & Romanos Pontifices, quòd illi, nec prævio aliorum consilio indigebant ad ea, quæ agenda erant; extraordinariâ enim viâ circa ipsos Deus agebat; at à Romano Pontifice ordinario Pastore, ordinaria, ac humana via premenda est, idéoque non

non veniendum ad decisionem, nisi re prius examinatâ, & discussâ.

§. IV.

Argumenta ex Pontificum erratis, & invicem pugnantibus definitionibus.

XX. PUtat Dupin, se ad oculum demonstrare Romanorum Pontificum fallibilitatem, ex facto aliquorum, qui in fide, vel moribus errarunt.

Primus est Eleutherius (seu quisvis alius Romanus Pontifex) qui, teste Tertulliano *lib. contr. Praxeam c. 1.*, litteras pacis dedit Montanistis hæreticis (quod idem fuit, ac eorum hæresim approbare), quas deinde revocare coactus est.

Secundus fuit Victor, qui in Asiaticos temerè excommunicationem tulit, cujus reprehensus fuit, quia, licèt in re disciplinam spectante, graviter erravit.

Tertius Stephanus, qui, ut sese Cypriano opponeret, in errorem extremum lapsus fuit, asserens, omnium omnino hæreticorum baptismata, sive in nomine Trinitatis, sive secùs collata, esse admittenda.

Quartus Liberius, qui non tantùm Athanasii damnationi subscripsit, sed & fidei formulæ hæreticæ, ut censuerunt Catholici Hilarius, & Hieronymus.

Quintus Zozimus, qui Cœlestii Pelagiani hæretici libellum, Catholicum esse, pronunciavit: ut apud S. Aug. *lib. 2. ad Bonifacium c. 3.*

Sextus Honorius, qui hæresi Monothelitarum favit, ac subscripsit, ideòque in Synodo sexta cum Monothelitis damnatus fuit.

Septimus Joannes XXII., qui erravit, docendo, animas SS. non visuras clarè Deum, nisi post universalem resurrectionem; & hunc suum errorem in totam Ecclesiam inducere conatus est. Hæc Dupin, quibus suo ordine respondendum est.

XXI. Ad primum de Eleutherio dico primò, non temerè suspicari posse, hanc fuisse calumniam impositam Romano Pontifici à Tertulliano, jam Montanista, & ut Praxeam carperet, ad quem scribebat, nimirùm quòd Romanum Pontificem benè affectum, & litteras pacis dare paratum Montanistis, Praxeas litteras revocare coegit. Quovis enim seculo hæreticis persuasum fuit, multum suæ causæ accessurum, si Romani Pontificis favorem, arte, vel dolo aucupari, vel tanquam fautorem describere liceret. Secundò dato, quòd Tertullianus verum dicat de Eleutherio, dicit tamen, quòd cognoverit, seu non improbaverit, non quidem Montani errorem circa fidem, sed Montani prophetias; ait enim: *agnoscentem jam prophetias Montani, Priscæ, & Maximillæ*, non verò eorum hæresim: quod in Eleutherio fuisset error circa Personam, & circa factum, putando veras eorum prophetias, non circa fidem. Videndus propterea Pamelius *in hunc Tertulliani locum*; quamquam & ipse concludat, etiam hoc falsum deprehendi ex historiis, maximè Eusebii, ubi hoc nævo, nec Eleutherius, nec Zephyrinus notatur. Quare dici debet, quòd sicut Artemon (ut refert Eusebius *lib. 5. histor. cap. 28.*) falsò jactaverat, Victorem Pontificem, & etiam Zephyrinum secum sentire, & Christum purum hominem fateri: Cùm tamen Victor Theodotum illius sectæ Principem excommunicasset; ità Tertullianus Montanista in Montani sententiam trahere conatur Eleutherium. Hinc videat Dupin (inquit Rhenanus) summam Romani Pontificis auctoritatem etiam illis temporibus, dùm illud, quod recipiebat ipse, aut damnabat, Ecclesiæ Catholicæ doctrina, vel error contra illam putabatur.

De Victore jam dictum est, sententiam excommunicationis contra Asiaticos intentasse quidem, sed deterritum ab Irenæo, aliisque Episcopis, pro bono pacis de facto non tulisse.

In

In hoc tamen Victor excessit ad summum in zelo, non tamen in dogmate, pro quo pugnabat, circa celebrationem Paschatis erravit, cùm tanquam dogma Catholicum in Concilio Niceno statutum postea fuerit.

De Stephano, nego assumtum. Falsum enim est, eum incidisse in errorem, nimirùm Baptismum sub quibuscumque verbis collatum validum esse, ut, dum agemus de Ministro Baptismi, fusè ostendemus. Neque enim concertatio inter Cyprianum, & Stephanum erat de verbis, quibus deberet conferri baptismus, sed de fide: an hæc foret in conferente sic necessaria, ut baptismus collatus ab hæretico fidem veram non habente, etsi consuetis verbis conferretur, repetendus esset tanquam invalidus. Quare Stephanus *in epistola sua*, quam refutat Cyprianus *epist. 74. ad Pompejum* dicit: *Si quis ergo à quacumque hæresi venerit ad nos, nihil innovetur, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur ad pęnitentiam*. Non dixit, *si quis ergo quibuscumque verbis baptizatus venerit, sed, à quacumque hæresi*, ut ostenderet, se solum velle hęresim in conferente non obstare validitati Baptismi; quod ex eo maximè colligitur, quòd in decreto subdit *nihil innovetur, nisi quod traditum est*; ubi verò traditio, Baptisma valere, etsi verbis Evangelicis non consecratum?

Neque dicat Dupin, omnes ferè Hæreticos, qui à temporibus Apostolorum, usque ad tempora Cypriani emerserunt, in Trinitatis nomine minimè baptizasse; ergo Stephanus baptisma hæreticorum admittens, admisit Baptismum non collatum in nomine Trinitatis.

Etenim hoc debuisset Dupin ostendere. Nam Concilium Nicænum primum, in quo causa hæc terminata fuit, solos Paulianistas rebaptizandos censens, cæterorum Baptisma comprobare videtur. Item Laodicenum *can.* 8 addit Cataphrygas, nil de aliis dicens. Alii ergo in nomine Trinitatis baptizasse credendi sunt.

De Liberio, dicam in *tractatu de Trinitate qu. 1. dub. 3. §. 4.* Bellarminus *lib. 4. de Rom. Pontif. c. 9.* censet, Liberium reverâ exilii tędio, ac ęrumnis fractum à fide exteriùs defecisse, subscribendo formulę Arianæ manu, non tamen mente, nec corde; sicut Petrus, qui timore victus, ore negavit Christum: quare hæreticus non fuit. Is tamen error fuit error personæ, qui nostrum assertum non destruit; quando enim dicimus, Romanum Pontificem esse indefectibilem in fide, non loquimur de eo, ut persona privata est, sed de eo, ut persona publica, seù ut Pastor docens gregem. Hùc enim respicit illud Christi dictum: *confirma fratres tuos*.

Natalis verò Alexandre *hist. Eccles. secul. 4. dissert. 32. art. 1.* sustinet, Liberium neque manu falsæ fidei subscripsisse. Ex tribus enim formulis Sirmii confectis subscripsit primæ, quæ licet vocem *consubstantialis* non exprimeret, Arianum tamen errorem non continebat. At, quia Ariani de hoc gloriantes spargere cęperunt, Episcopum Romanum suis Synodis tandem subscripsisse, ex hoc falso rumore, & Hilarius, & Hieronymus crediderunt, Liberium Arianæ perfidiæ subscripsisse: eò vel maximè, quòd videbatur, etiam damnationem Athanasii comprobasse, cum qua causa Arianorum conjuncta erat. Videatur Alexander prę-fatus, & Sozomenus *lib. 4. hist. c. 15.* secundùm editionem Valesii, factum hoc ex integro referens.

Miror, quomodo contra Zozimum adferatur Divus Augustinus, cùm *loco citato L. 2. ad Bonifacium c. 3.* ejus causam defendat. Audiatur ergo: *Nunc verò, cùm primitus Beatissimi Papa Innocentii litteræ Episcoporum litteris respondentis Afrorum, pariter hunc errorem, quem conantur illi persuadere damnaverit. Successorque ejus Sanctus Papa Zozimus hoc tenendum esse, quod isti de parvulis sentiunt, nunquam dixerit, nunquam scripserit*; *insuper etiam*

Cęle-

Cœlestium se purgare molientem, ad consentiendum supradictis Sedis Apostolicæ litteris, crebrâ interlocutione constrinxerit: profectò quidquid interea leniùs actum est eum Cœlestio, servatâ dumtaxat antiquissimæ, & robustissimæ fidei firmitate, correctionis fuit elementissima suasio, non adprobatio exitiosissimæ pravitatis. Et quòd ab eodem Sacerdote postea Cœlestius, & Pelagius repetitâ auctoritate damnati sunt paululùm intermissè, jam necessariò proferenda ratio securitatis fuit, non prævaricatio priùs cognita, vel nova cognitio veritatis. Quid pro fide Zozimi fortius?

De Honorio I., in quo putat, se triumphare Dupin, jam dixi dubio præcedenti, ipsum nimiâ indulgentiâ errorem fovisse, quem debebat pro debito sui officii coercere, ex quo fundavit prudentem præsumtionem, ipsum favisse Monothelitis, & cum Monothelitis damnandum. Videantur ibi dicta.

Pro defensione Joannis XXII. dicam *in tractatu de Visione Dei*, ubi statuam, quidquid Joannes locutus est de animabus Justorum post hanc vitam, non adferendo, sed opinando, & disputationis gratiâ fuisse locutum; quod firmis documentis ostendam. Interim videri potest Natalis Alexandre *hist. Eccl. secul.* 14.

XXII. Objicit ulteriùs, Romanos Pontifices in suis definitionibus secum invicem pugnasse, & consequenter alterutrum errasse.

Primò. *Cœlestinus III. decrevit, uno conjugum ad hæresim transeunte, alterum, qui manet in fide, posse ad secunda vota transire.* Cujus determinatio, ut dicit glossa *c. Quanto de divortiis*, olim extabat in corpore Juris. Innocentius verò III. *eodem cap.* determinat contrarium.

Secundò. Pelagius constitutionem fecit, quòd *omnes Subdiaconi Siciliæ à suis uxoribus abstinerent, quas in minoribus ordinibus duxerant, aut ab officio cessarent.* Hanc retractavit Gregorius I. ejus successor, ut patet 31. *distinct. c. Ante triennium* in textu, & glossa.

Tertiò. Innocentius IV. in *c. Presbyter* de Sacramentis non iterandis, ait, formas Sacramentorum post Apostolos esse inventas. Contrarium statuit Eugenius IV. cum universa Theologorum schola.

Quartò. Stephanus II. consultus, decretalem statuit c. 11. epist., *Si quis in vino, propterea quòd aquam non inveniebat, omnino periclitantem infantem baptizavit, nulla ei exinde adscribitur culpa. Infantes sic permaneant in ipso baptismo. Nam si aqua adfuit præsens, ille Presbyter excommunicetur* Hæc definitio est contraria responsis Nicolai I. ad consulta Bulgarorum.

Quintò. Septem Romani Pontifices, Gregorius IX., Innocentius IV., Alexander IV., Nicolaus III., Martinus IV., Nicolaus IV., & Clemens V., adprobarunt institutum eorum Franciscanorum, qui illorum, quibus utebantur, proprietatem abdicabant, eamque Pontifici ultrò largiebantur, qui in hoc Christum se imitari dicebant: & damnarunt eos, qui hoc improbarent. At Joannes XXII. totum hoc damnavit, abolevit, manifestè damnans doctrinam de expoliatione Christi, & Apostolorum uti pestiferam, erroneam, damnatam doctrinam, & hæresim, ac blasphemiam. Ità in sanctione: *Quia quorundam anno* 1324. promulgata. Quod ergo alii Pontifices, ut pium, Sanctum, & ad Christi imitationem factum laudant, & adprobant; Alter damnat, ut pestiferum, erroneum, damnatum ut hæresim, ut blasphemiam, & eos, qui imposterum dicturi, & defensuri sunt, hæreseos notâ inurit, & tanquam hæreticos contumaces, Romanæque Ecclesiæ rebelles ab omnibus haberi, mandat. Ubi ergo infallibilitas in Romanis Pontificibus?

Alias plures repugnantias, & contradictiones passim deprehendet, qui Decretales, ac Bullas Pontificum percurret. Bonifacius enim VIII., ut fidei articulum definit, reges suæ Sedi in temporalibus subesse. Sic in *extravag.*

pag. unam Sanctam. At Clemens V. hanc constitutionem revocavit in *cap. Meruit de Privilegiis*. Sixtus V. suam de Bibliis vulgatis editionem emendatissimam esse, pronunciat, *Bullâ editionis suæ præfixâ*. Clemens verò VIII., cùm multos in illa errores deprehendisset, illam suppressit, novæque editioni, & correctioni manum apposuit.

XXIII. Priùsquam ad hæc respondeam, aliqua prænotanda sunt. Primò, Romanum Pontificem posse considerari, vel ut Persona privata est, seù particularis Doctor, vel ut Persona publica, seù ut Pastor, & Doctor universalis fidelium, & ut loquens ex Cathedra. Sicut Regem possumus considerare, ut homo particularis est, & ut Rex loquens ex Throno, condens edicta in bonum totius Regni. Quando ergo dicimus, Romanum Pontificem esse infallibilem, etiam sine Concilio Generali, in decernendis rebus ad fidem, moresque ad universalem Ecclesiam spectantes, non loquimur de Pontifice, ut Personâ privatâ, sive ut Doctore particulari: ideòque infallibilis auctoritatis esse non dicimus responsa variorum Pontificum, in Jure Canonico contenta, ad casus quosdam particulares, quibus rogati opinionem suam aperuerunt, nec dogma sancire intenderunt; cùm ibi non exponerent mentem Sedis Apostolicę, sed suam particularem. Loquimur ergo de Pontifice docente ex Cathedra, & ut Doctore universali.

Et insuper loquimur de quæstionibus Juris concernentibus dogma tangens fidem, aut mores, & toti Ecclesiæ proponendum: nam in quæstionibus puri facti particularis connexionem non habentis cum dogmate, potiùs videtur gerere personam humani Judicis procedentis ex humana informatione, quàm Capitis, & Doctoris Ecclesiam docentis; nec videtur in hoc habere locum privilegium confirmandi fratres Petro concessum,

Tunc autem Pontifex loquitur, ut Pontifex, ex Cathedra, & ut Doctor Universalis, quando excitatâ, & ad eum delatâ controversiâ de aliquo dogmate, adhibitis consiliariis, & factâ debitâ materiæ disquisitione, Pontifex, imploratâ Spir. S. adsistentia, decernit, ac proponit universæ Ecclesię quid credendum sit, vel quid faciendum. In tali judicio dicimus, Pontificem prorsùs esse infallibilem, & per eum loqui Petrum, utpote, qui à semetipso non loquitur, sed ex adsistentia speciali Spiritus Christi ipsum gubernantis in decernendo.

XXIV. His suppositis ad objecta dissolvenda descendo. Ad primum. Cęlestinum III. fateor ità sensisse, ex illo Pauli 1. Cor. 7. v. 15. *Si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subjectus est frater, aut soror hujusmodi*, opinando tamen, non decernendo, ut Doctorem privatum, non ut Ecclesię universalis Magistrum. Hoc testatur Innocentius *c. Quanto de divortiis citato* his verbis: *Licèt quidam prædecessores nostri sensisse aliter videantur*, sensisse (ait), non definivisse. Sed nec Innocentius quidem definit quidquam, sed explicat sententiam, & opinionem suam inquiens. *Non credimus, quòd in hoc casu is, qui relinquitur, possit ad secundas nuptias transire*. Verum dixit Innocentius, falsum Cęlestinus, neuter tamen definiendo processit. Rem postea definivit Tridentinum *sess.* 24. *can.* 5. anathemate feriens, qui dixerit, *propter hæresim dissolvi posse matrimonii vinculum*. Nec enim statim, si aliquid in juris volumine continetur, fidei dogma esse, credendum est.

Ad secundum dico, Pelagium II., & Gregorium I. invicem non pugnare. Nam Pelagius decrevit, ut omnes Subdiaconi Siciliæ abstinerent à suis uxoribus, quas in minoribus ordinibus duxerant, quia supponebat, eos secundùm morem Ecclesiæ Romanæ in ordinatione ad Subdiaconatum, votum continentiæ emisisse. Verùm cùm ità non esset, ideòque propterea multi reclamarent, re à Sancto Gregorio comper-

pertâ, rescidit Pelagii decretum, permisitque eis, qui continentiam in susceptione Subdiaconatus non voverant, uxoribus antea ductis commisceri: facto tamen præcepto Episcopis, ut nullum Subdiaconum facere præsumerent, nisi, qui se victurum castè promiserit: Laudans deinde eos, qui constitutioni Pelagii parentes, continenter cum suis uxoribus vivere cœperant, exhortansque eos, ut in bono suo permaneant; ità *dist.* 31. *cap. Ante triennium*. Pelagium verò potuisse falso supposito laborare in materia facti, ut in re disciplinam concernente, non lædit Romani Pontificis adsertam infallibilitatem.

Ad tertium, si verum est, quod de Innocentio IV. refertur, dico, eum opinativè locutum, non adsertivè, ut doctorem privatum suam opinionem declarantem, non ut Pontificem decisivè loquentem. Quamvis (ut ex verbis Innocentii observo) non negat, Apostolos absque omni prorsùs forma, seu verbis Sacramenta contulisse: dicit enim, quòd *manus imponebant*, *& orationem fundebant*, sed solùm vult, Apostolos non fuisse usos, saltem in aliquibus Sacramentis, eâdem specie formâ, seù iisdem verbis, quibus modò utitur Ecclesia, & quòd, nisi Ecclesia formas postea adinvenisset, quibus utimur, sufficeret ordinatori sic dicere: *Sis Sacerdos*, *vel alia æquipollentia verba*; quod non contradicit Eugenii IV. definitioni, qui licèt statuerit, omnia Sacramenta debere perfici verbis, non dicit tamen, verba in omnibus Sacramentis esse in specie determinata à Christo: estque satis probabilis Theologorum sententia, in aliquibus Sacramentis (& præsertim Ordinis) Christum determinasse verba solùm in genere, relinquendo, ut Ecclesia determinaret, quæ in specie verba essent adhibenda.

Ad quartum, de Stephano II., vel dico, eum non pronunciasse validum Baptisma in vino collatum (hoc enim vel pueri sciunt) sed solùm dixisse, Præsbytero, qui, non existente aqua, sic baptizavit, non debere adscribi culpam puniendam pęnâ canonicâ. Illa autem verba *Infantes sic permaneant in ipso Baptismo*, censet Labbeus (ut notat Harduin. *to.* 3. *Concil. col.* 1987.) esse glossema in margine primò positum, & à margine in textum temerè intrusum. Vel, ut placet Natali Alexandre, mendosum esse textum, ut à Sirmondo refertur, & sic restituendam videri sinceram lectionem, *nulla ei exinde adscribitur culpa*, *si Infantes sic permaneant in ipso Baptismo*; ità laudatus Auctor *hist. Eccl. secul.* 8. *c.* 1. *art.* 6.

Ad quintum, in quo videtur facere magnam vim, multa dicit Natalis Alexandre *histor. Eccles. secul.* 13., *&* 14. *dissertat.* 11., ubi agit de controversia à Dupin allata, & ostendit, Constitutiones Joannis XXII. de paupertate Christi, & Apostolorum, dominioque, vel usu PP. Minorum, in dogmate fidei, non esse contrarias Nicolai III. Constitutioni *Exiit*, *qui seminat*.

Duas enim quæstiones tangunt illę Constitutiones. Prima est de paupertate Christi, & Apostolorum; altera de jure, ac dominio Fratrum Minorum. Prima Fidem spectat: secunda verò Philosophiam Moralem. Quoad primam Joannes XXII. à Nicolao non dissentit. Nam Nicolaus adserit, Christum abdicationem absolutissimam dominii rerum temporalium tàm in communi, quàm in particulari, verbo, & exemplo docuisse; quod sanè verissimum est. Verbo enim docuit *Matth.* 10.: exemplo autem *Matth.* 8., *& Luca* 8. Non negat tamen, Christum aliquando rerum aliquarum dominium habuisse, earum maximè, quibus utebatur, vel quas ad suos, & suorum usus accipiebat, & aliquanto tempore servabat tanquam ad victum necessarias, dicitur enim in Evangelio *Joan.* 13., loculos cum Apostolis possedisse, ex quibus emi jubebat necessaria ad communem sustentationem, & pauperi-

peribus etiam erogari; quod vitæ genus maximè imminente Passione amplexus fuit. Hoc est, quod Joannes XXII. adserit, & hæreseos damnat oppositum, & quia esset contra Scripturam, & quia, si Christus dominium propriè dictum in illas pecunias non habuisset, injustè illas possedisset, injustè expendisset; quia bona non sua, sed aliena, & ex bonis alienis, injustèque possessis eleemosynas elargitus fuisset. Nec in hoc dissentit à Nicolao, qui etiam docuit, Christum infirmorum personam suscepisse in loculis, & infirmorum imperfectionibus condescendisse, infirmitati scilicet naturæ, quam assumserat, cui sustentandæ multa necessaria sunt, sese accommodans. Ecce igitur, quomodo in fidei puncto non discordant Nicolaus III., & Joannes XXII., cujus sententiam ità exposuere Cardinales, Episcopi, & Doctores ab ipso consulti, quos refert præfatus Alexandre.

In altera verò quæstione, de Fr. Minorum arctissima paupertate, an scilicet simplicem usum facti, an verò etiam jus, & dominium habeant iis in rebus, quę usu consumuntur: Nec etiam invicem pugnant Nicolaus, & Joannes. Nam Nicolaus decrevit, apud Minoritas esse solum simplicem usum facti, loquendo de iis rebus, in quibus usus à dominio separabilis est, quod in rebus, quæ usu ipso consumuntur, contingere nequit. Quòd verò in hoc sensu locutus sit Nicolaus, ostendunt ipsius verba. Nam respondens legi dicenti, *non posse usumfructum à dominio perpetuo separari &c.*, respondet. *Quę quidem lex de rebus illis intelligitur, quarum penes unum usus rei, & penes alium dominium possit, licèt inutile, remanere, quod nequaquam in rebus usu consumtibilibus potest esse; cùm in illis per usum, vel abusum usuarii, substantia talis rei esse desinat, & per consequens proprietas etiam inutilis non subsistat.* En quomodo, nec in hoc discordes fuut hi duo Pontifices. Cæterùm etsi in hoc Joannes à Nicolao dissentiret, neuter illorum in fidei dogmate errasse dicendus est; hujusmodi enim quæstio fidei summam non spectat, sed tantùm Moralem Philosophiam. De hoc agemus fusiùs in *Tractatu de Justitia, & Jure.*

Ad id, quod addit de Bonifacio VIII., fallitur, dùm ait, ejus Constitutionem *Unam sanctam* fuisse à Clemente V. abrogatam. Eam quidem, sicut & aliam, *Rem non novam*, moderatus est Clemens, non abrogavit. Ità declaravit in c. *meruit*, ubi irritans omnes sententias, constitutiones &c., quæ in sexto decretalium libro non continentur, quatenus prejudicare possunt juribus Regum &c., *duabus* (inquit) *Constitutionibus, quæ non sunt in eodem libro inclusæ, quarum una incipit* Unam sanctam, *& alia* Rem non novam, *quas secundùm moderationes easdem aliàs per nos factas, & non aliter intelligi volumus in suo robore permanere, exceptis.* Consideratissimâ enim ratione perpendit Clemens V. in decretali *Unam sanctam*, duo esse distinguenda. Unum, definitionem, quâ Bonifacius pronunciat, de necessitate salutis esse Reges Romano subesse Pontifici, eique parendum esse, etiam in temporalibus; & hanc adprobat, ut de fide tenendam Clemens. Alterum, rationes, quibus Bonifacius hanc necessitatem adstruebat, & secundam hanc partem, quæ ad fidem non spectabat, & in qua doctrinam suam, non Ecclesiæ, Bonifacius effundebat, moderatus est. Ità concordat cum Bonifacio Clementem Alexandre *hist. Eccles. secul. 13. & 14. dissertat. 9.*, cui tamen non in omnibus, quæ ibi dicit adhærendum est. Alexandrum adduxi, ut Doctorem Sorbonicum Sorbonico contraponam, & ut, qui legerit, videat, doctrinam Dupin esse doctrinam suam, non (ut ipse venditat) Academiæ Parisiensis,

Falsitatis etiam evincitur contrarietas, quæ supponitur circa Bibliorum cor-

correctionem, inter Sixtum V., & Clementem VIII.; non enim Sixtus V. publicè toti Ecclesiæ editionem suam proposuerat, sed cùm opus *jam esset excusum, &, ut in lucem emitteretur, idem Pontifex operam daret, animadvertens, non pauca in Sacra Biblia prali vitio irrepsisse, quæ iteratâ diligentiâ indigere viderentur, totum opus sub incudem revocandum censuit, atque decrevit. Id verò cùm morte praventus praestare non potuisset..... tandem sub initium Pontificatus Clementis VIII.... opus, quod Sixtus intenderat, Deo bene juvante perfectum est*. Ità legitur in *Bibliorum præfatione*. Non ergo, quod Sixtus judicavit perfectum, Clemens emendatione dignum existimavit, sed quod Sixtus perfectum putaverat, idem Sixtus advertens in aliquibus emendandum, exemplaria jam impressa revocavit, & emendationem novam indixit, quam Clemens absolvit. Etsi autem deceptio aliqua fingeretur in Sixto, dùm putavit emendata Biblia, quæ adhuc erant mendosa, nihil tamen præjudicaretur infallibilitati Romani Pontificis, quia menda illa ex typographorum vitio irrepserant, & error facti erat: prǽterquamquod menda minoris momenti erant, quæ sensum & doctrinam Sacræ Scripturæ non corrumperent.

§. V.

Argumenta ex testimoniis Pontificum, & Conciliorum.

XXV. PRosequitur Dupin intendens, ex confessione eorundem Pontificum evincere eorum fallibilitatem in decernendo.

Primò opponit Paulum IV., qui in consessu satis frequenti, in quo agebatur de solvendo matrimonio, per verba de præsenti contracto, inter Franciscum Montmorantium, & Joannam Halluyriam Pienneam: *Ne quæso* (inquit) *vos teneant decessorum meorum facta, & exempla, quæ ratenus sequi volo, quatenus Scriptura auctoritas, & Theologorum rationes, vos ad illud agendum inducent.... non dubito, quin ego, & prædecessores mei errare aliquando potuerimus, non solùm in hoc, sed etiam in pluribus aliis rerum generibus, & tamen condemnandi planè non sumus: nam Deus suam ità regit Ecclesiam, ut illi certum ad tempus abscondat multa, quæ tùm inde patefacit.*

Si vera sunt hęc, quæ unius testis dicto refert Dupin, nimirùm Joannis Hagæ Parisiensis Theologi, quæ refert etiam Natalis Alexandre *hist. Eccles. secul. 15., & 16. cap. 1. artic. 18.* Respondeo, Pauli, ut Doctoris privati suisse specialem opinionem, Pontificem non posse solvere matrimonium, per verba de præsenti contractum, non tamen consummatum; cùm tamen opinio contraria communior sit: & ante ipsum aliqui Summi Pontifices dispensarint, & post ipsum Pius IV., Gregorius XIII., & S. Pius V., quorum judicio potiùs standum est. Id autem, quod subdit, *plures suos decessores errare potuisse*, vel privata ejus opinio fuit, vel locutus est de suis prædecessoribus in casibus particularibus, & meri facti, non de ipsis, ut ex Cathedra definientibus, & totam Ecclesiam docentibus; & proinde ejus dictum nil obesse infallibilitati, prout à nobis statuitur. *Fidei enim causas* (ait Natalis Alexandre citato loco scholio 2.) *sive dubia circa fidem emergentia ad Sedem Apostolicam referenda esse, censeo, & ad Ecclesiam Romanam, in qua semper fides intemerata servata est, & ea, quæ est ab Apostolis traditio; & illius decretis*, Judicio, & Constitutionibus, *ità esse parendum*, ut his obviare, planè sit hęreticę pravitatis notam incurrere. Hęreticum *enim esse* constat, qui Romanæ Ecclesię in fide non concordat, *ut scribit Ivo Carnotensis epist. 8. Hincmari etiam Remensis Archiepiscopi verba ex animo usurpo in opusculo de divortio Lotharii Regis*, de omnibus dubiis,

biis, vel obscuris, quę ad rectæ fidei tenorem, vel pietatis dogmata pertinent, Sancta Romana Ecclesia, ut omnium Ecclesiarum Mater, & Magistra, Nutrix, & Doctrix est consulenda, & ejus salubria monita sunt tenenda, maximè ab iis, qui in illis regionibus habitant, in quibus Divina Gratia per ejus prædicationem omnes in fide genuit, & Catholico lacte nutrivit, quos ad vitam præordinavit ęternam. Hęc Natalis Alexandre, & ità Galli antiqui sentiebant.

XXVI. Objicit secundò Adrianum VI., qui *in 4. sent.* de Ministro Confirmat. ait, *ad secundum principale de facto Gregorii I. dico, quòd si per Romanam Ecclesiam intelligatur Caput illius, puta Pontifex, certum est, quòd possit errare, etiam in iis, quæ tangunt fidem, hæresim per suam determinationem, aut decretalem docendo; Plures enim fuerunt Pontifices Romani haretici; item, & novissimè fertur de Joanne XXII., qui publicè docuit, declaravit, & ab omnibus teneri mandavit.* Hæc licèt scripserit adhuc Lovaniensis Theologus; factus tamen Pontifex non retractavit.

Respondeo, Adrianum, dùm ea conscripsit, errasse, sicut erravit, dùm ait, Joannem XXII. hęresim publicè docuisse, declarasse, & ab omnibus teneri mandasse; cujus oppositum firmis documentis ostendam, *in tractatu de Visione*. Nisi fortè dicatur, locutum fuisse de Pontifice, ut Persona privata est, non verò ut Doctor universalis ex Chatedra Ecclesiam instruens. Quare suspicor, Adrianum fuisse ità locutum, quia fortè erat in opinione quorundam Theologorum, qui distinguebant Romanam Ecclesiam à Romano Pontifice, & dicebant, hunc in fide errare posse, illum non posse: sicque sibi videbantur omnia argumenta solvere, quia pleraque non Romanæ Ecclesiæ, sed Summi Pontificis fidem impugnant. Porrò Adrianum in hac opinione fuisse, credibile reddunt illa verba, *si per Romanam Ecclesiam intelligatur Caput illius, puta Pontifex &c.*

Verùm placere non potest hæc distinctio. Isti enim ab errore vindicant quidem Romanam Ecclesiam, sed non Romanum Pontificem. Nullum ergo discrimen invenio inter Apostolicam Sedem, & Apostolicę Sedi insidentem, dùm ex ea loquitur, & in ea sedens judicat. Cùm enim Galliarum Episcopi accesserunt, fidei oracula postulaturi tempore Innocenii X., ut supra dictum est, interrogaruntne singulos Romanæ Ecclesiæ fideles, aut Ecclesiam ipsam Romanam? An potiùs Innocentii Summi Pontificis judicium quæsierunt? & meritò, nam non Romanus Populus, aut Clerus adhuc congregatus est qui Ecclesiam universalem docet ea, quæ fidei sunt, sed Romanus Episcopus. Nec potestas judicandi de causis fidei, ligandi, solvendi, pascendi, fratres confirmandi, in populo, aut Clero Romano est, sed in Romano Pastore. Nec Concilia exigunt Confirmationem, & robur ab ipsa Romana plebe, sed à plebis Romanæ Antistite. Meliùs ergo discurrimus, dùm in Romano Pontifice duplicem fingimus contingere posse errorem, unum Personalem, Judicialem alterum. Error itaque Personalis est privatus error Personæ. Judicialis verò est error Ministerii, & Publicus. Consultus Pontifex de aliquo casu, vel facto particulari respondet. Si in hoc aliquis error esset, hominis esset, & Personalis, non Pontificis, quamvis responsum illud à Pontifice datum sit. At si idem Pontifex, instituto judicio de fidei quęstione, judicando aliquid definiret, quod reverà falsum esset, tunc hic error à publico Ecclesiæ censore prodiret, essetque error Judicialis, error Sedis. De erroribus primi generis loquitur Adrianus, non de erroribus secundi generis.

Hoc errore, nimirùm Personali, fatetur, se potuisse labi Gregorius XI. in testamento suo, ut refert idem Dupin. De quo pariter loquitur Innocentius III., dum *serm. 2. (non 3.) de con-*

consecratione Pontificis, ait, *in tantum enim fides mihi necessaria est, ut, cùm de cæteris peccatis solum Deum Judicem habeam, propter solum peccatum, quod in fide committitur, possem ab Ecclesia judicari*. Hic enim eum loqui de errore Personali in fide, manifestum est: nam immediatè ante, ubi loquitur de se ipso ratione officii, sic ait. *Nisi enim ego solidatus essem in fide, quomodo possem alios in fide firmare? Quod ad officium meum noscitur pertinere, Domino protestante: Ego, inquit, pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua; & tu aliquando conversus, confirma fratres tuos. Rogavit, & impetravit... & ideò fides Apostolica Sedis in nulla unquam turbatione defecit, sed integra semper, & illibata permansit, ut Petri privilegium persisteret inconcussum*. Imò nec Romani Pontificis Personam unquam amissuram fidem, adserit, *serm. 3. de consecr. Sum. Pontif.* dicens, *Ego tamen facilè non crediderim, ut Deus permitteret, Romanum Pontificem contra fidem errare, pro quo spiritualiter oravit in Petro*, & *serm. 4. de eodem*, ut ostendat, quomodo posset ab Ecclesia judicari, si fortè laberetur in hæresim: *Verùm* (inquit) *non frustra sibi blandiatur de potestate, neque de sublimitate, vel honore temerè glorietur: quia quantò minùs judicatur ab Homine, tantò magis judicatur à Deo. Minùs dico; quia potest ab hominibus judicari, vel potiùs judicatus ostendi, si videlicet evanescat in hæresim*. Nihil ergo ex Adriano conficit pro sua causa Dupin.

XXVII. Objicit tertiò Eugenium IV., qui in tertia Bulla adversus Concilium Basileense, licèt se supra Concilium Generale efferret, ait, in quæstionibus, *quæ ad fidem respiciunt, vel statum universalis Ecclesiæ, potiùs attendendam esse Concilii, quàm Papæ sententiam*.

Sed quid dicet Dupin, si ipsi ostendero, præfatam tertiam Bullam non solùm fuisse cum aliis duabus prioribus revocatam, sed nunquam reverà ab Eugenio prodiisse? Quòd præfatas Bullas revocaverit Eugenius, evidenter ostendo, ex Bulla revocationis, quæ legitur *sess. 16. Concilii Basileensis tom. 8. Concilior. edit. Harduin. col. 1172.* Quòd verò dicta tertia Bulla Eugenii fœtus nunquam fuerit, præfata revocationis Bulla apertè loquitur. Ubi enim se revocare duas priores, protestatus est, de tertia subdit: *nam tertias, quarum tenor de verbo ad verbum inferiùs describitur, quæ dicuntur incipere* Deus novit, *cùm à nobis, aut de scitu nostro nunquam emanaverint, licèt superfluum videatur, quod non exstat, revocare, tamen, quia petitum est. & ad cautelam, si ullo unquam tempore apparerent..... cassamus &c.*

XXVIII. Objicit quartò. Adrianus II. *in epist.*, quæ Synodi sextæ *act. 7.* lecta, & adprobata est, ait, *licèt Honorio ab Orientalibus post mortem anathema sit dictum: sciendum tamen est, quia super hæresi fuerat accusatus, propter quam solùm licitum est minoribus majorum suorum moribus resistere, vel pravos sensus liberè respuere*.

Leo etiam II. *epistol. ad Constant.* confirmatoriâ Synodi sextæ de Honorio, ait, *ipsum Romanam Apostolicam Ecclesiam non Apostolica traditionis doctrinâ lustrasse, sed prophanâ traditione immaculatam fidem maculari permisisse, & in epist. ad Hervigium* accusat eum, *quòd immaculata traditionis regulam, quam à prædecessoribus acceperat, maculari consenserit*.

Respondetur de Honorio satis dictum fuisse dubio præcedente, nimirùm, ipsum non fuisse reverà animo hæreticum, licèt talis apparuerit, ac peccasse lenitate, ac indulgentiâ culpabili, non infidelitate. Hinc Adrianus citatus non ait, quòd fuerit hæreticus, sed *quòd super hæresi fuerat accusatus*. Et Leo II., quòd immaculatam fidem maculari *permisit*, *consensit*, non errore proprio maculavit. Dici etiam potest, epistolas Honorii ad Sergium, ob quas hæresis notâ inustus fuit,

fuit, fuisse litteras privatas consultivas, non decretorias; ideòque, si erravit, fuit error Personalis, non Judicialis.

XXIX. Objicit quintò epistolam Synodicam Concilii Basileensis, quę sic habet: *Si Ecclesia errare possit, cùm certum sit, Papam errare posse; tunc & Papa, & reliquo toto corpore errantibus, tota erraret Ecclesia, quod esse non posset. Experientia etiam demonstrat, qui sæpe experti sumus, & legimus, Papam, licèt caput, & principalem partem, errasse, reliquum autem corpus, Papâ errante, errasse nunquam legimus: propterea reliquum sæpe totum corpus condemnavit, aut deposuit Papam, tàm ratione fidei, quàm morum.* Hæc est definitio Concilii Generalis, & approbati à Pontifice: nam Basileense Concilium approbavit, & OEcumenicum esse, declaravit Eugenius IV. in Bulla, quæ lecta est sessione 14. *Decernimus*, inquit, *& declaramus, prefatum Concilium Generale Basileense à tempore prædictæ inchoationis suæ legitimè continuatum fuisse, & esse &c.* Cum ergo prædicta epistola Synodica à Synodo probata fuerit *sess.* 3., haud dubium, quin pro definitione Concilii Generalis habenda sit, & inter acta Concilii ab Eugenio approbata, numeranda. Adde, quòd Nicolaus V. Eugenii successor omnia facta, gesta, concessa, data indulta, disposita, & ordinata Concilii Basileensis approbavit.

Hoc Basileense Concilium est, vel Palladium, ad quod Pontificiæ infallibilitatis hostes confugiunt; Vel èquus Trojanus, ex quo armati prosiliunt. Sed reverâ potiùs, quàm Concilium Christianorum, Babelica confusio fuit. Convocatum quidem fuerat à Martino V., & ab Eugenio IV. confirmatum. Vix au em expletâ *sess.* 1. Eugenius justis, pluribusque de causis, quas refert August. Patrit. *tom. 9. Concil. col.* 1085. Concilium dissolvit, illudque Basileâ Bononiam transtulit, suumque Legatum revocavit. Hoc audito, pauci, qui Basileam convenerant, contra dissolutionem Concilii obstrepere cęperunt, contendentes, id ab Eugenio fieri non potuisse; ideòque *sess.* 2. decretum de superioritate Concilii, cæteraque contra Ecclesiæ Capitis dignitatem, pauca membra moliri ausa sunt; & ex tunc cępit à natura Concilii legitimi deviare, & in errores prolabi usque ad depositionem Eugenii, & electionem alterius Pontificis successivè procedens. Fateor, Basileenses ad tantum facinus non statim progressos fuisse. Multa interea contra Pontificem attentata sunt, quæ in apertum schisma eruptura, videns Eugenius, pacis studio, & Principum precibus permotus, maximè Sygismundi Cęsaris, Concilio Basileensi iterùm adhærere decrevit, revocatis hincinde litteris, & gestis tùm à Pontifice contra Concilium, tùm à Concilio contra Pontificem. Hoc habetur *sess.* 14. Forma adhæsionis sibi à Concilio præscripta, ideoque summæ Apostolicæ libertatis lęsiva; Litteræ Eugenii revocatoriæ dissolutionis, & adhęsionis Concilio, leguntur *sess.* 16. Verum Concilio in dies contra supremam ejus Auctoritatem moliente, & alia contrà Jus, fasque statuente, tandem Eugenius à Concilio recessit: Concilium alium Papam elegit Amedeum Sabaudiæ, Felicis nomine suscepto, aliaque subsecuta fuerunt, non sine piorum scandalo. Vicit tamen auctoritas Eugenii. Post ejus separationem, Concilium Basileense in Conventiculum versum est, & Synodus ei opposita Bononiæ, Ferratiæ, & tandem Florentiæ ab Eugenio convocata, pro legitima habita est non solum à Latinis, sed etiam à Græcis, qui illuc convenientes pacem cum Latinis inierunt.

Hæc puto apud omnes certa esse. Difficultas est, à quo tempore Concilium Basileense desierit esse legitimum, ejusque gesta nullius esse roboris cęperint. Volunt quidam, hoc tunc solum cępisse ab eo tempore, quo

quo Eugenius totaliter se à Concilio separavit, nimirùm *sess.* 19.; acta verò in prioribus sessionibus habenda esse tanquam à Concilio legitimo edita: inter quę sunt decreta de Concilii superioritate, & infallibilitate supra Papam. In hac sententia procedit argumentum contrarium Dupin.

Respondeo, negando epistolam illam Synodicam, & cętera acta Basileensis Concilii, maximè ea, quę sunt læsiva, & injuriosa auctoritati Pontificiæ, fuisse ab Eugenio, aut ab ullo alio Pontifice confirmata. At inquis. Hoc declaravit Eugenius in Bulla, quæ lecta fuit *sess.* 14., nimirùm Concilium illud à tempore suæ inceptionis legitimè continuatum fuisse, & OEcumenicum esse. Distinguo. Declaravit Eugenius, approbando progressum, & continuationem Basileensis Concilii, concedo, approbando decreta ejus, nego. Approbavit ergo Eugenius (ut schisma, quantùm fieri posset, declinaret) progressum, & continuationem Concilii, declarando illud incepisse, continuasse, & adhuc continuare, ut legitimum, idest habuisse, & habere progressum legitimâ auctoritate fulcitum: non enim fuerat Eugenii intentio, ut Concilium illud evacuaretur virtute suâ, si causę, ob quas illud transtulerat, aut non essent veræ, aut non tantæ gravitatis, sicut postea ipse agnovit. Non tamen declaravit, illud continuasse legitimum quoad materiam processus, ità, quòd omnis declaratio facta per tale Concilium fuerit vera: aut approbando omnia gesta, & decreta in illo. Primum summæ prudentiæ Eugenii fuit attendentis ad circumstantias temporum. Secundum verò summæ insipientiæ fuisset. Quis enim, nisi imprudentissimus, approbaret gesta, aut decreta aliqua, antequam illa videret, examinaret, atque plenè, & integrè ponderaret, si quid in eis minùs rectum, minùs verum, aut minùs expediens contineatur? Porrò, quod per approbationem processus, & continuationis Concilii, non intenderit Eugenius, approbare decreta in illo, vel ipsi Basileenses intellexerunt; Si enim aliter intellexissent: cur tanto studio, & tàm repetitis vicibus laborarunt per oratores suos, ut eorum decreta approbaret, & confirmaret Eugenius? Stante autem legitimatione in processu Concilii, sed non accedente confirmatione decretorum, stare potest error in decretis, ut apparet in secunda Synodo Ephesina: quæ, sicut fuit legitimâ auctoritate inchoata, ità etiam continuata, quæ tamen gravissimè erravit, ut dictum est supra. Hęc, & alia plura Turrecremata, *responsione ad secundum articulum in Concilio Florentino ad Basileenses anno* 1439., quæ extat *tom.* 9. *Concil. Harduin. col.* 1269., *&* *lib.* 2. *summa de Ecclesia cap.* 100.

XXX. Quòd autem Eugenius decreta Basileensia non confirmaverit, quin potiùs hoc detrectaverit, imò ea, quatenus lędentia summam Romani Pontificis auctoritatem, ejuraverit, manifestè evincit ejusdem Eugenii Bulla, quæ incipit *Moyses vir Dei*, edita in Concilio Florentino an. 1439., & ab eodem Concilio probata, existens 3. *p. ejusdem Concilii to.* 9. *Concil. col.* 1004., quâ Basileensium omnia acta, gesta, statuta, & decreta, maximè in duabus ultimis sessionibus circa veritatum suarum approbationem, & temerariam depositionem, cassavit, revocavit, & annullavit, ut perniciosa, & à nullam habentibus potestatem temerè condita; decernens, puniendos tanquam hęreticos cum suis fautoribus, ultra statutas pęnas, æterno Dei Judicio, ut qui confusionem, atque scissuram in Ecclesia Dei, & Principatu Ecclesiastici Ordinis ponere conarentur.

Neque ea confirmavit Nicolaus V. Eugenii successor. Is enim, ut videre est in eis, Bullâ positâ *to.* 8. *Concil.*, in Calce Concilii Basileensis, solùm pro bono pacis confirmavit, & approbavit omnia gesta in materia concessionum, dispositionum, benefi-

cio-

ciorum, aliarumve dignitatum collatarum, five à Concilio, five à Felice Papa nuncupato; quod totum tangit materiam facti. Non autem approbavit, aut tetigit decreta circa dogmata, aut materiam Juris.

Hactenùs dicta confirmat Concilium Lateranense quintum sub Leone X. *seff.* 11., ubi, Concilio approbante, Leo annullans pragmaticam sanctionem, sic ait: *Nec illud nos movere debet, quòd sanctio ipsa, & in ea contenta in Basileensi Concilio edita, & ipso Concilio instante, à Bituricensi congregatione recepta, & acceptata fuerunt; Cùm ea omnia post translationem ejusdem Basileensis Concilii per felicis memoriæ Eugenium Papam IV. etiam Prædecessorem nostrum factam, à Basileensi Conciliabulo, seù potiùs Conventicula, quæ præsertim post hujusmodi translationem Concilium ampliùs appellari non merebatur, facta extiterint, ac propterea nullum robur habere potuerint: cùm etiam solum Romanum Pontificem pro tempore existentem, tanquam auctoritatem super omnia Concilia habentem, tàm Conciliorum indicendorum, transferendorum, ac dissolvendorum plenum jus, & potestatem habere, nedùm ex Sacræ Scripturæ testimonio, dictis Sanctorum Patrum, ac aliorum Romanorum Pontificum etiam prædecessorum nostrorum, Sacrorumque Canonum decretis, sed propriâ etiam eorumdem Conciliorum confessione, manifestè constet* &c. Deinde refert aliqua Concilia id confitentia.

XXXI. Verùm, quia respondere quis posset, Leonem X. vocare Concilium Basileense Conciliabulum, conventiculam, nullius roboris in ipso gesta, post separationem Eugenii IV. ab ipso, non verò ante; ideoque nil tetigisse, sed reliquisse in suo robore decreta de superioritate, & infallibilitate Concilii supra Papam, sicut & præfatam epistolam Synodicam.

Propterea sic insto primò. Qui habet auctoritatem super omnia Concilia, est superior Conciliis; sed Leo dicit, Papam habere auctoritatem super omnia Concilia, ità, ut si ipse à Concilio recedat, Concilium transeat in conciliabulum; ergo Papa superior Concilio est; ergo firmitatem, & infallibilitatem habet Concilium ex adhæsione Papæ Concilio.

Secundò. Ille est ex se infallibilis, ex cujus approbatione, & subscriptione robur accipiunt acta Conciliorum; sed Leo X. inferiùs dicit, consueverunt antiquorum Conciliorum Patres, pro eorum, quæ in suis Conciliis gesta fuerunt, corroboratione, à Romano Pontifice subscriptionem, approbationemque humiliter petere, & obtinere; ergo Papa dat Concilio infallibilitatem, non Concilium Papæ.

Tertiò. Concilia à Romano Pontifice non approbata, nullius roboris sunt, errareque possunt, ut supra ostendimus; sed Concilium Basileense Romani Pontificis approbationem non obtinuit: subdit enim Leo. *Quam laudabilem consuetudinem* [nimirùm obtinendi approbationem] *si Bituricenses, & Basileenses secuti fuissent, hujusmodi molestiâ proculdubio careremus*, scilicet Pragmaticam sanctionem abolendi; Ergo &c.

XXXII. Objicit sextò, Parisiensem Academiam contra Romani Pontificis infallibilitatem semper pugnasse.

Respondeo. Veriùs dixisset, ex Parisiensi Academia aliquos, non omnes. Parisiensis enim facultatis Doctores, & Professores fuere D. Thomas, Thomas Waldensis, Thomas Bevxamis, Duvallius, Ludovicus Bail, Coeffettau Ordinis Prædicatorum Episcopus Massiliensis, Carolus Franciscus Abra Episcopus Vabrensis, Abelly Episcopus Ruthenensis, aliique: quorum dicta referunt Matthias à Corona *tract.* 2. *de potestate Spirituali circa res fidei cap.* 16. §. 7. 8., & Aloysius Andruzzi *de perpetua Ecclesiæ doctrina de infallibilitate Papæ lib.* 1. *cap.* 4. *&c.*; qui omnes pro infallibilitate Papæ steterunt; quibus adjungendus est Cornelius Iprensis supra relatus; Augustinus item Triumphus, qui seculo 13. floruit,

floruit, fuitque Parisiensis Academiæ sub D. Thoma, & Bonaventura alumnus *de Potestate Ecclesiastica quæst.* 10. *art.* 1., ubi quærit, utrum ad Pontificem spectet determinare, quæ sunt fidei, & sic resolvit. *Ad illum ergo pertinet determinare, quæ sunt fidei, qui est Caput totius Ecclesiæ, talis autem est Summus Pontifex successor Petri, pro cujus fide singulariter rogavit Salvator. Lucę* 22., *quando dixit*, ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua. Tu autem aliquando conversus confirma fratres tuos. *Istud autem satis figuratum est Exodi* 18., *ubi dictum est Moysi, qui fuit Rector Judæorum, sicut Papa est Rector omnium Christianorum*: esto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, ut ostendas ei cęremonias, & ritum colendi Deum. *Sicut ergo omnes quæstiones emergentes de Lege, & de Cultu Dei, reservabantur Moysi determinandæ; sic omnia, quę sunt fidei Christianæ, Papa est propriè determinare. Unde dicit Cyrillus in libro Thesauri*. Ut membra maneamus in Capite, in nostro Apostolico Throno Romanorum Pontifice maneamus: à quo nostrum est quærere, quid credere, quid tenere, & quid quærere debeamus. Et Maximus *in ep. Orientalibus missa* dicit, omnes fines Orbis terræ, qui Dominum sincerè receperunt, & ubique terrarum Chatholici veram fidem confitentes, in Pontificem Romanum tanquam in Solem respiciunt, & ex ipso lumine Catholicæ, & Apostolicæ fidei recipiunt veritatem. *Nec immeritò, quia Petrus legitur primò perfectam fidem esse confessus, Domino revelante, cùm dixit Matth.* 16. Tu es Christus filius Dei vivi. Hęc Triumphus. Quæ ideò describere statui, ut omnes videant, quàm subdolè Dupin ipsum in suam sententiam trahere conetur: Nam *quæst.* 5. *art.* 1. à Dupin citatâ Triumphus loquitur de Papa, ut quadam Persona est, dicens, quòd si laberetur in hęresim *ipso facto esset depositus*; Non de Papa, ut Caput Ecclesiæ, & ut ex Cathedra totam Ecclesiam docet: sic enim errare in fide non posse sustinet Triumphus citato loco.

Amplissimè etiam de Romani Pontificis auctoritate sensit Petrus de Marca in admonitione edita anno 1641. pręfixa suo Operi *de Concordia Sacerdotii, & Imperii*, ubi Romanæ Sedi integram vindicat auctoritatem, præsertim *in judiciis sine provocatione reddendis*, & *lib.* 1. *Concordiæ cap.* 2., inter alia multa dicit, *communi omnium Ecclesiarum consensu fuisse receptum, ut ad Cathedram Petri, tanquam in descriptione circulari lineæ ad centrum respicerent, non solùm nos docuit Leo I., sed omnes Africani Patres*: inde citans Cyprianum *epistol.* 55., *Optatum lib.* 2. *contr. Parmenianum*, D. Hieronymum *epistol. ad Damasum*, ad ostendendum Ecclesiam Romanam esse centrum unitatis, concludit ex Gelasio primo in *tractatu adversùs Græcos*, Ecclesiæ Romanæ Principatum ab unitate Ecclesię, quam Christus sermone directo ad Petrum instituit, esse petendum; Petrum enim solum Christus allocutus est, ut *Capite constituto, schismatis tolleretur occasio, & una monstraretur compago Corporis Christi, quæ ad unum Caput gloriosissimâ dilectionis Societate concurreret, & una esset Ecclesia, cui fideliter crederetur, unaque domus unius Domini, & unius Redemtoris, in qua de uno pane, & de uno calice nutriremur*. Hæc Gelasius.

XXXIII. Sed dato, facultatem Parisiensem, imò totam Ecclesiam Gallicanam non admittere infallibile prorsùs Romani Pontificis judicium, etiam in materia fidei, nisi accedat consensus Ecclesiæ: quid de aliis facultatibus, & Ecclesiis dicit Dupin, quæ judicium Papæ judicant ex se infallibile, etiam priùsquam accedat Ecclesiæ consensus? Quid enim de Lovaniensi Academia, quę in defendenda Romani Pontificis infallibilitate extra Concilium, & prævię, ac independenter à consensu Ecclesiæ tota semper fuit? Ejus enim est ista Thesis

tis *die* 9. *Octobris* 1638. expofita. *Tanta verò Pontificis hujus ex divina dignatione est auctoritas, ut in controversiis fidei, & morum determinatis ex Cathedra, Judex sit omnibus numeris absolutus, licèt OEcumenicum Concilium non accedat, quod infra Pontificem esse, non è converso, fidei proximum censemus*. Similes aliæ funt expofitæ anno 1638., & 1640., quibus abfoluta, & prorsùs independens Romani Pontificis in definitionibus fidei, & morum infallibilitas adferitur. Quid de Duacenfi, quæ anno 1714. 3. Augufti, dùm Conftitutionem *Unigenitus* acceptavit, declaravit, *illos hodie re ipsâ efficacissimè, & per cuniculos adversari Sedis Apostolicæ Principatui, qui quidem vacuum, & inane Primatus Pontificis vocabulum retinent, & prædicant, sed solemnibus fidei decretis ex Petri Cathedra manantibus pertinaciter obsistunt*. Deinde die 17. ejufdem menfis decretum edidit, *ut ex Scripturis, Summis Pontificibus, Conciliis, Patribus, aliisque auctoribus Ecclesiasticis testimonia proferantur... quibus demonstretur, necesse esse, ut fideles cum Petro, ejusque Successoribus Ecclesiam pascentibus, seù ex Cathedra docentibus, perpetuò consentiant, nisi ab ovili Christi, ut oves putrida sejungi velint*. Ex Harduin. *tom.* 11. *Concil. columnn.* 1670.

In hac eadem fe effe fententia teftata eft Facultas Conimbricenfis, quę occafione præfatæ Bullæ *Unigenitus* anno 1717. Summi Pontificis infallibilitatem prædicavit quatuor adfertis; quorum primum eft tale: *Romanum Pontificem etiam extra Concilium, supra quod est, de re dogmatica, sive de rebus ad fidem, & mores pertinentibus è Cathedra docentem universa Ecclesia fideles, habere adsistentiam infallibilem Spiritus Sancti, proindeque nec decipi, nec decipere posse*.

Idem confefsa eft Clementi XI. Ecclefia Hifpalenfis, fufis litteris ad ipfum datis, occafione Bullarum *Vineam Domini Sabaoth: & Unigenitus Dei filius*; de quibus fic loquitur: *Utramque cæcâ fidei obedientiâ amplexati sumus, tanquam Dei è Cęlo pronunciantis oracula, nullius examini obnoxia, nullius acceptationis indiga, non quasi assensu nostro aliquid illis auctoritatis, aut roboris adderemus &c.* Hoc idem teftantur cæteræ Hifpaniarum Ecclefiæ, ac Univerfitates. Pro Academia Salmanticenfi *integro tomo* infallibilitatem Summi Pontificis teftatus eft P. Aguirre poftea Cardinalis. In idem confpirant Catholicæ Germaniæ Academiæ, & quotquot in Italia funt in hoc jurant; adeò ut, exceptis Parifienfis Facultatis Profefforibus, hifque nec tamen omnibus, ficut, nec omnibus Gallicanis Ecclefiis, vix reperias Ecclefiam Catholicam particularem, aut Univerfitatem, quæ Pontificis Romani infallibilitati, etiam dùm definit extra Concilium, cęcâ obedientiâ non fubfcribat.

XXXIV. Dicam ergo fic. Dogma, in quo omnes Ecclefiæ, & Univerfitates Catholicæ confentiunt, quamvis ex aliqua particulari Ecclefia, & Univerfitate aliqui contradicant, ut dogma certum, & infallibile tenendum eft; In dogmate, quòd Romanus Pontifex ex Cathedra docens univerfam Ecclefiam aliquam veritatem fpectantem aut fidem, aut mores, etiamfi doceat extra Concilium, infallibilis fit, nec errare queat in docendo, independenter à quocumque confenfu fubfequuto, confentiunt omnes Ecclefiæ, & Univerfitates totius Orbis Catholici, & folùm aliqui ex Gallicana Ecclefia, aut Parifienfi facultate refragantur; ergo tenendum eft tanquam dogma infallibile. Major patet, quia ut aliquid dicatur, & fit ab univerfa Ecclefia acceptatum, non obeft, fi aliqui, iique pauci, acceptare recufent, dummodo cæteri acceptent.

Satis, fuperque hanc quæftionem evoluimus. Omittimus alia, quia five apud Canum *toto lib. 6. de Locis Theologicis*, five apud Bellarminum *de Romano Pontifice integro 4. libro*, five

apud Dominic. à SS. Trinitate *Bibliothec. Theologica lib. 3. sect. 4. c. 16. 17. 18. & 19.*, sive alios quamplures videri poterint.

DUBIUM VII.

Locus ab auctoritate SS. Patrum.

§. I.

Quædam præmittuntur.

I. SAnctorum, veterumque Patrum auctoritatem de gradu dejicere moliuntur recentiores hæretici, præeunte Luthero, qui in suis scriptis passim Patrum auctoritatem pessundat, & præsertim *lib. contr. Regem Angliæ* dicens: *Ità fit, ut ego clamem Evangelium, Evangelium, Christus, Christus: Ipsi respondent: Patres, Patres, usus, usus, statuta, statuta. Ubi verò dico, Patres, usum, statuta sæpius errasse, oportere ejusmodi firmiore, & certiore auctoritate munire, Christum verò non posse errare. Hic piscibus magis muti &c., ut Scriptura dicit: sicut aspides surdæ obturant aures, ne audiant vocem incantantis. Aut hoc demum, quod semper in summa natat saliva, mihi reddunt. Ambrosius sic dicit. Tu ne doctior es Ambrosio? &c.* Quod impudentiùs repetit *lib. de abroganda Missa privata.*

Idem dixisse visus est S. Augustin. pluribus in locis, quæ adfert Gratianus *9. dist.*, tùm ex prologo *lib. 3. de Trinit.*, tùm *lib. 4. de anima, & ejus origine contr. Vincentium Victorem c. 1.*, tùm ad *Hieronymum ep. 19.*, modò *82. c. 1.*, ubi ait: *Solis eis scripturarum libris, qui jam Canonici appellantur, didici, hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse, firmissimè credam. ... Alios autem ità lego, ut quantâlibet sanctitate, doctrinâque præpolleant, non ideò verum putem, quia ipsi ità senserunt: sed quia mihi, vel per illos Auctores Canonicos, vel probabili ratione, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt.* Idem ait *epistol. ad Vincentium 48.*, modò *93. cap. 10.*, & *lib. 2. de Baptismo contr. Donat. cap. 3.*, ubi ait, quemcumque Episcoporum, aut Doctorum (solâ exceptâ Scripturâ) *per concilia licere reprehendi, si quid in eis fortè à veritate deviatum est.* Ex his ergo D. Augustini repetitis testimoniis videtur sequi, nullum omnino à Sanctis Doctoribus firmum argumentum duci posse ad fidei, Theologiæve dogmata comprobanda.

Auctoritate D. Augustini roboratus hoc idem testari videtur ejus discipulus D. Tho. *1. p. quæst. 1. art. 8. ad 2.* his verbis. *Auctoritatibus autem canonicæ scripturæ* (Sacra Doctrina) *utitur propriè ex necessitate argumentando. Auctoritatibus autem aliorum Doctorum Ecclesiæ, quasi arguendo ex propriis, sed probabiliter. Innititur enim fides nostra revelationi Apostolis, & Prophetis factæ, qui canonicos libros scripserunt, non autem revelationi, si qua fuit, aliis doctoribus facta.* Ubi S. Doctor nedùm suam sententiam profert, sed etiam rationem adducit, quia nimirùm Theologia conclusiones suas necessarias trahere debet ex principiis infallibilibus, qualia sunt scripturæ canonicæ, secùs verò scripta SS. PP., in quibus, ut dicemus, unam, vel alteram falsitatem licet reperire, vel in his etiam, quæ ad fidem pertinent.

II. Ut ergo in hac re, quàm fieri poterit, veritatem indagemus, de auctoritate SS. PP. trifariam possumus disputare. Primò de unius, vel alterius proprio placito, quale fuisse videtur illud S. Augustini *lib. 4. super Genes. ad lit. c. 22.*, & *11. de Civ. Dei cap. 9.* (de quo D. Thom. *1. p. qu. 74. art. 2.*) de diebus creationis mundi, nimirùm *quòd omnes, qui dicuntur septem dies, sint unus dies septemplicitèr rebus præsentatus*; Et alia ejusdem S. Doctoris circa pœnam parvulorum sine Baptismo decedentium. Secundò de communi plurium Patrum consensu, à quo tamen unus, aut alter de-

scive-

sciverit. Tertiò de omnium omnino Patrum unanimi, concordique sententia, nemine dissentiente.

Rursùm id considerandum est; Patrum testimonia referri posse, vel ad Philosophiæ confirmanda dogmata, vel ad assertiones, aut fidei, aut Theologiæ comprobandas. Erant enim ex Sanctis Patribus quidam nedùm in Sacris Litteris, & Disciplina Christiana, sed etiam in Philosophicis eruditi.

Id etiam advertendum est, in quæstionibus etiam Ecclesiasticis duo esse disputationum genera. Alterum, quę ad fidem spectant, aut Doctrinam Catholicam, sive ex Doctrina Catholica necessariò inferuntur. Alterum, quæ citra jacturam pietatis, salvâque fide in utramque partem agitari possunt, quia nec revelata sunt, nec cum revelatis connexionem habent; ideòque nedùm ab imperitis, verùm & à doctis ignorari possunt, uti sunt illæ, quæ in scholis Theologorum Catholicorum hinc inde, salvâ fide, & pietate, etiam nunc disputantur.

III. Hìc quæret aliquis, quos nomine *Ecclesiæ Patrum* intelligamus?

Ad hoc dico, tria requiri ad hoc, ut aliquis inter Ecclesiæ Patres habeatur. Primò antiquitatem, ut scilicet sit de numero illorum, qui seculo Apostolorum, aut virorum Apostolicorum vicini, vel saltem non longè remoti fuerunt, quique propterea fidei plantandæ adlaboraverunt, vel pro ea saltem tuenda insudarunt. Juniores enim Doctores, esto in lata quadam significatione dici possint Patres, propriè tamen potiùs Pedagogi dicuntur, *Pater enim est, qui primò generat, Pedagogus verò, qui jam natum nutrit, & erudit:* ità D. Tho. *in c.4. 1. ad Cor. lect. 3.* super illa verba *Etsi decem millia pedagogorum habeatis in Christo, sed non multos Patres. Dicit ergo* (ait D. Tho.) *Apostolus se patrem eorum in Christo, quia eis primò Evangelium prædicavit. Unde adsignans rationem ejus, quod dixerat, subdit:* nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui. Id tamen non tollit, quin geniti ab Apostolis, quique relatè ad illos sunt filii, respectu subsequentium fidelium, quos in Christo genuerunt, Patres dici possint: unde D. Augustinus exponens illud Psalm. 44. *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos Principes super omnem terram*, dicit, hos esse Episcopos, qui filii Apostolorum Patres sunt succedentium populorum.

Secundò ad veram notionem Patris requiritur vera fides. Quare, qui ex præfatis priorum seculorum Doctoribus apertè, & pertinaciter, hoc est, post Ecclesiæ definitionem, hæretici fuere, & permansere, Ecclesię Patribus adnumerandi non sunt; neque ex eorum auctoritate petendum est argumentum, nisi fortè in dirimendis fidei controversiis adducantur, ut traditionis testes. Non loquor tamen de iis, qui in uno, vel altero errore versati sunt circa quæstiones fidei obscuras, & nondùm definitas, alioquin parati sententiam suam deponere, si Ecclesia in oppositum definiret. Quo pacto D. Cyprianus inter Patres summo loco habendus est; quia, esto in errore rebaptizantium hęreticos fuerit, paratus tamen erat retractare suam opinionem, si Ecclesia oppositum statuisset. Ità eum defendit S. August. *lib. 2. de Baptismo cap. 4.* Imò priusquam aliqua quęstio obscuritatem habens definiatur, necesse est, ut priùs in utramque partem disputationibus, & altercationibus ventiletur. *Quomodo enim* [inquit prælaudatus Doctor] *potuit ista res tantis altercationum nebulis involuta ad plenarii Concilii luculentam illustrationem, confirmationemque perduci, nisi primò diutiùs per orbis terrarum regiones, multis hinc, atque hinc disputationibus, & collationibus Episcoporum pertractata constaret?*

Tertiò requiritur ad verum Ecclesiæ Doctoris characterem fidei conjuncta doctrina, non qualiscumque, sed excel-

excellens, quæque sibi junctam referat vitę sanctitatem. Nam licèt fidem necessariò non comitetur sublimis doctrina, nec sublimis doctrina inferat vitæ sanctitatem, in Ecclesiæ tamen Doctore hæc omnia debent sociari. Patres enim Doctores in Ecclesia posuit Spiritus Sanctus, ut essent in ædificationem Corporis Christi, ac lumina, ad quę fideles respicerent, tùm in agnoscendis fidei mysteriis, tùm in moribus componendis: oportet ergo, ut præditi sint speciali, & eximiâ mysteriorum fidei cognitione, & rursùs eximiâ erga Deum pietate, & caritate, *qui* enim *fecerit, &c. docuerit, hic magnus vocabitur in Regno Cęlorum*: Matth. 5. *v.* 19.

Observandum denique est id, quod Patres scripserunt: An obiter tantùm scripserint, & quasi aliud agentes; an verò primò, principaliter, & ex proposito de tali materia tractantes; & hoc, an semel tantùm, vel sæpè, & constanter affirmarint; sive dogmaticè, & positivè docendo; sive disputativè, contentiosè contra hæreticos agendo: ut Athanasius contra Arianos, Basilius, Hilarius &c.: Augustinus contra Donatistas, Manichæos, Pelagianos, Arianos &c.: S. Leo contra Nestorianos, Eutichianos &c. Rursùs observandum, quid de eorum doctrina in rebus Theologicis Ecclesia sanxerit, num illam approbaverit, vel saltem in dubiis eos consuluerit &c. His omnibus prænotatis.

IV. Hæretici, licèt Patrum auctoritatem, quùm eis objicitur, flocci faciant: tamen, ut faciliùs fucum simplicibus faciant, suos errores auctoritate Patrum tegere aliquando studuerunt. Id maximè præstant moderni hæretici; Lutherus enim postquam omnes Patres damnavit erroris, ut diximus, non raró tamen eorum auctoritate se tueri conatur. Calvinus item *in præfat. ad suas Instit.*, licèt in Patribus suos nævos adesse adfirmet, & eorum scripta nobis servire quidem, sed non dominari debere dicat, conatur tamen ibidem, & alibi passim Patrum clypeo se munire. Imò *in syntagmate confessionum Protestantium*, post enumeratas varias in variis eorum Pseudo-Synodis Confessiones, adnectuntur etiam pro singulis articulis suæ doctrinæ testimonia veterum qui Patres dicuntur. Verùm hoc est Patribus reverà illudere, non honorem deferre. Catholici verò omnes summo in honore Patres habent, tanquam sanæ doctrinæ custodes, & traditionis testes, eo modo, quo infra dicemus.

§. II.

Adsertiones statuuntur.

V. Dico primò. Doctrina Philosophica, & purè humana nullam habens connexionem cum fidei dogmate, quæ in scriptis unius, vel plurium Patrum inveniatur, certum argumentum ex eorum auctoritate nobis non suppeditat, sed solùm tantum valet, quantum ratio allata persuaserit, ità, ut, si ratio allata sit tantùm probabilis, faciat argumentum probabile, si verò sit demonstrativa, demonstrativum.

Ratio est primò, quia Spiritus Sanctus non adsistit Ecclesiæ, aut ejus Doctoribus, ut Philosophi sint, sed ut doceant ea, quæ sunt ad *consummationem Sanctorum, in ædificationem Corporis Christi*, ut docet Divus Paulus *Ephes.* 4. 12., & ut vanam philosophiam, & seductivam vitare fideles instruant, ut jam *non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ &c.*, ut subdit idem Paulus *v.* 14.

Unde Patres non fuerunt solliciti in Philosophicis dogmatibus perscrutandis: quin Philosophorum libros, aut valere sinebant, aut etiam interdùm à limine salutabant, ut totos sese divinæ sapientiæ dederent. Gregorius quippe Nazianzenus, & Basilius tredecim annos, omnibus libris secularium remotis, solis divinæ scripturæ volu-

voluminibus operam dedisse, referuntur à Ruffino *lib.2. hist. Eccles. cap.* 9. Et Hieronym. *lib.3. comment. super ep.* ad Galat. *Plus* [inquit] *quàm quindecim anni sunt, ex quo in manus meas nunquam Tullius, nunquam Maro, nunquam Gentilium litterarum quilibet auctor ascendit : etsi quid fortè inde, dùm loquimur, obrepit, quasi antiqui per nebulam somnii recordamur*. Et infra de studio Fidelium sui temporis sic ait: *Quotus quisque nunc Aristotelem legit ? quanti Platonis, vel libros novere, vel nomen ? Vix in angulis otiosi eos senes recolunt. Rusticanos verò, & Piscatores nostros totus Orbis loquitur, universus mundus sonat*. Audiant hæc, qui in Aristotelis evolvendis Philosophicis, Metaphysicisque quęstionibus totâ vitâ occupati, sacrorum librorum nec titulum noverunt, eosque, si qui habent, vix unquam lectione dignantur.

Insuper ex antiquis Patribus nonnulli Physicen, aut Metaphysicen, vel non habuere, vel certè leviter attigerunt. Alii verò magna ex parte fuere Platonici priùs, quàm converterentur ad fidem. Ex quo fit, ut dùm in philosophicas quæstiones incidunt, aut vulgi, aut Rhetorum opiniones sequantur, aut etiam quas à Platonicis acceperant in Christianorum Scholas inducant; Unde viri docti errores fortè quosdam in Patrum scriptis notarunt, quod attinet ad humanam Philosophiam, quos persequi, nec vacat modò, nec expedit. Satis enim ex dictis apparet, in Philosophicis dicta Patrum facienda tanti esse, quanti valet naturalis ratio, quam adducunt.

VI. Dico secundò. In rebus, quæ nec fidei dogmata sunt, neque ex his certò derivantur, argumentum sumtum ex communi etiam consensu SS. PP., est quidem probabilissimum, non tamen per se loquendo certum de fide est. Prima pars constat: quo enim majori auctoritatis pondere firmari potest probabilitas alicujus opinionis, quàm consensu tot virorum, sanctitate, & doctrinâ illustrium? Certè, qui contrarium opinari vellet, temeritatis notam vix effugeret.

Secunda verò pars probatur: nam in hujuscemodi quęstionibus fidei summam nullatenùs tangentibus, ac proinde hincinde disputabilibus, Patres loquuntur, non ut custodes traditionis, neque ut testes doctrinæ Ecclesiæ (in quo casu posuit illos Spiritus Sanctus, ut Ecclesiæ Doctores) sed ut privati Doctores proprium sensum exprimentes; atqui Patres etiam communi consensu sic loquentes, esto faciant argumentum probabilissimum, non ità tamen certum, ut vel fide sit tenendum, vel excludat omnem formidinem de opposito, homines enim sunt, & possunt errare; ergo &c.

Noto tamen, nullum fortè problema inveniri posse, in cujus altera parte omnes Sancti Patres consentiant, quin illud ad fidem spectet. Si namque est doctrina omnium Sanctorum Patrum, etsi in scripturis expresse non habeatur, est tamen signum evidens, vel ex scripturis necessariò deduci, vel esse saltem doctrinam ab Apostolis per traditionem relictam.

VII. Dico tertiò. Auctoritas unius Patris, vel paucorum, etiam in rebus, quæ sacras litteras, vel doctrinam fidei concernant, non facit argumentum de fide, sed probabile tantùm. Imò nec etiamsi ex majori parte conveniant in aliqua ejusmodi re Patres, si tamen pauci alii, vel tantùm unus, summę tamen auctoritatis, dissentiant, nisi fortè singularis hujus, vel horum opinio sit ab Ecclesia reprobata.

Prima Pars est manifesta. Primò, quia multi Sanctorum Patrum aliqua dixerunt, quorum oppositum postea, ut de fide definitum fuit, vel quia eorum tempore veritas nondùm sufficienter erat comperta, aut Ecclesiæ auctoritate firmata, ut de S. Cypriano dicit S. Augustinus *lib. 1. de Baptismo cap.* 18. Vel etiam, quia putabant, emergentes illas quæstiones ad do-

doctrinam fidei minimè pertinere: unde D. Cyprianum volunt multi existimasse, doctrinam de repabtizandis hæreticis, non fidem, sed puram disciplinam concernere.

Secundò probatur: non enim plus auctoritatis tribuendum est Patribus, quàm ipsi sibi tribui voluerunt; sed noluerunt Patres sibi distributivè tantùm, aut seorsim sumtis irrefragabilem tribui auctoritatem, nec majorem sibi fidem haberi voluerunt, quàm hominibus, doctis quidem, sed qui docendo errare potuerunt; ergo &c. minor probatur eorumdem Patrum testimonio. Hieronymus *ep.* 83. aliàs 84. *ad Magnum*, recensitis Patribus, qui ante ipsum scripserunt, fatetur, se comparatione illorum *imperitissimum*. *Epist.* 43. *ad Ctesifontem* adversùs Pelagianos: *Si quid* [inquit] *in meo ingeniolo vitii repererint, proferant in medium. Aut enim bona erunt, & contradicam eorum calumnia: aut reprehensibilia, & confitebor errorem, malens emendari, quàm perseverare in pravitate sententiæ.* Idem fatetur *in Isaia cap.* 19. 22. *In Ezechiel. cap.* 18. probato proprio sensu. *Si quis autem* (inquit) *vel meliorem, vel alterum sensum potuerit reperire, qui contrariorum inter se testimoniorum scandalum tollat, illius magis acquiescendum sententiæ est;* quod repetit in *c.* 26. in *c.* 39., ubi sic concludit: *Hucusque in Ezechiel Prophetam, Deo, ut optamus, & credimus, auxiliante, & aperiente os nostrum, loquuti sumus: non aliorum, si qui scripserunt, vel deinceps scripturi sunt, sententiam destruentes; sed adserentes qualiacumque sunt nostra.*

Præ omnibus verò modestiam suam expressit S. Augustinus *in lib. retractationum*, ubi emendavit, quæ mendosè scripserat *in lib.* 4. *de anima cap.* 1. ad Vincentium Victorem, qui eum de doctrina laudaverat. Item *l.* 2. *de ordine*, ubi postquam *c.* 9. ostenderat, humanam auctoritatem plerumque falli, *cap.* 10. subdit, nolle sibi credi, nisi docenti, & rationem reddenti; & *lib.* 2. *de Baptismo contra Donat. cap.* 3. apertè dicit, omnia Episcoporum, & Doctorum scripta, solâ exceptâ Divinâ Scripturâ, *licere reprehendi*, non per quemlibet tamen privatum doctorem (ut hæretici putant) *sed per sermonem fortè sapientiorem cujuslibet in ea re peritioris, & per aliorum Episcoporum graviorem auctoritatem, doctioremque prudentiam, & per concilia.* De sua verò doctrina in *Proœmio lib.* 3. *de Trinitate* sic dicit; *Sanè cùm in omnibus litteris meis non solùm pium lectorem, sed etiam liberum correctorem desiderem, multò maximè in his, ubi ipsa magnitudo quæstionis utinam tàm multos inventores habere posset, quàm multos contradictores habet.* Ne autem ex hoc hæretici putent, datam sibi libertatem, ut à quocumque quælibet Patrum scripta carpi, & reprehendi possint, audiant quod sequitur: *Verumtamen, sicut lectorem meum nolo mihi esse deditum, ità correctorem nolo sibi. Ille me non amet ampliùs, quàm Catholicam Fidem; iste se non amet ampliùs, quàm Catholicam Veritatem. Sicut illi dico, noli meis litteris, quasi Scripturis canonicis inservire, sed in illis, & quod non credebas, cùm inveneris, incunctanter crede; in istis autem, quod certum non habebas, nisi certum intellexeris, noli firmiter retinere: ità illi dico, noli meas litteras ex tua opinione, vel contentione, sed ex divina lectione, vel inconcussa ratione corrigere.* Num hoc Augustini monitum servaverit Lutherus, serventque ejus, & Calvini Gregales, judicet pius, & catholicus Lector.

Tertiò probatur eadem prima pars ratione quasi à priori. Quilibet enim Sanctorum singulariter consideratus (his dumtaxat exceptis, qui libros canonicos ediderunt) spiritu, & scientiâ humanâ locutus est; ergo errare aliquando, etiam in his, quæ ad fidem spectant, potuit; ergo si considerentur singuli Patres, veluti distri-

distributivè, & seorsim, aut secundùm quòd aliqui eorum pauci in aliquo conveniunt, firmum ex eorum auctoritate sumi non potest argumentum, sed solùm probabile. Et in hoc sensu locuti sunt Sanctus Augustinus, & Thomas supra relati §. 1., dùm hic ultimus dicit *1. part. quæst. 1. art. 8. ad 2.* ex auctoritate SS. PP., nimirùm distributivè, & seorsim sumtorum, sumi argumentum solum probabile. Cùm tamen eorum multi insignem doctrinam cum admirabili sanctitate conjunxerint, eorum auctoritas ad tantum humanæ probabilitatis fastigium evasit, ut sicut imprudentis hominis esset, paucorum tantùm SS. Patrum auctoritatem pro regula assumere, ità illam despicere, impudentis omnino frontis esset. Quare Viri pietate, & doctrinâ celebres eorum dictis apertè contradicere, & adversari non audent; sed si quis ab eis minùs consonè dictum visum fuit, reverenter, ac benignè interpretari consueverunt.

VIII. Secunda verò pars, nimirùm quòd nec sumi possit certum argumentum ex auctoritate majoris partis Patrum, si aliqui dissentiant, intelligenda est de illis quæstionibus, quæ fidem non tangunt, quæque salvâ fide in alterutrum defendi possunt. De quibus D. Augustinus *lib. 1. contr. Julianum c. 6. Aliæ sunt* [inquit], *in quibus inter se aliquando etiam doctissimi, atque optimi regulæ Catholicæ defensores, salvâ fidei compage, non consonant, & alius alio de una re meliùs aliquid dicit, & veriùs*. Si enim quæstio fidem tangat, vix invenietur aliqua propositio, quæ ab omnibus Patribus fuerit asserta, cuique unus, vel alter repugnarit, quin horum doctrina ab Ecclesia fuerit reprobata.

Sic ergo explicata secunda pars probatur, quia dùm Patres, magnâ licèt consensione, aliquam doctrinam docent, & unus, aut alter (Ecclesiâ non contradicente) repugnat, signum est, eam ad fidem non pertinere, & consequenter ex illis, licèt pluribus, quia loquuntur ut homines, non potest firmum trahi argumentum. Unde Vincentius Lirinensis *commonit. c. 28. antiqua* (inquit) *Sanctorum Patrum consensio, non in omnibus divinæ legis quæstiunculis, sed solùm certè præcipuè in fidei regula magno nobis studio, & investiganda est, & sequenda*. Hinc licèt omnes ferè SS. Patres, tàm Græci, quàm Latini doceant, mundi hujus partes omnes non eodem simul die, sed multis potiùs succedentibus fuisse editas, ornatas, absolutas; communis tamen hic eorum consensus certitudinem fidei non facit, uno D. Augustino in contrarium opinante, nimirùm omnes, qui dicuntur septem dies, fuisse unum diem, septempliciter præsentatum cognitioni mentis Angelicæ, ac proinde omnia simul tempore fuisse edita, ornata, & absoluta. Quam opinionem adeò probabilem D. Thom. *1. part. quæst. 74. art. 2.* admittit, ut problematicè utramque sententiam defendat. Item major Patrum pars asserit, Moysen Dei naturam, dùm in hoc mortali corpore viveret, apertè, seù facie ad faciem non vidisse; & tamen hæc sententia non pertinet ad fidem, cùm oppositum teneat Divus Augustinus *lib. 12. de Genes. ad litteram cap. 27.*, & 28., quod & de Paulo in raptu asserit (D. Thom. dicente *quæst. 10. de veritate artic.* 11. ad 2., *ut in hoc Judæorum legifer, & doctor gentium æquarentur*) quamvis *lib. 2. contr. Maximinum cap. 26.*, & *tract. 53. in Joann.* oppositum dicere videatur Augustinus.

IX. Dico quartò. Unanimis SS. PP. consensus in explicatione Sacræ Scripturæ, & in re pertinente ad fidem, bonosque mores, est signum à posteriori, & infallibile testimonium divinæ revelationis, ideòque certum, & irrefragabile nobis suppeditat argumentum. Contra hanc assertionem obstrepunt Protestantes, ut videre est in Dallæo Calvinista *Lib. de usu Patrum*. Eam tamen omnes Theologi Ca-

Catholici invictè sustinent: Canus *lib. 7. de locis cap. 3. conclusione 5. & 6.*: Dominic. à SS. Trinit. *Bibl. Theolog. lib. 2. sect. 5. cap. 6. concl. 4.*: Natalis Alex. *histor. Eccles. secul. 2. dissertat. 16. §. 22., & 23.* Dallæum refellens: & quotquot de hac materia Catholicè scripsere, uno excepto Cajetano *Præfat. comment. in 5. libr. Moys.*, quem acriter perstringit Canus; quamvis non desint, qui Cajetanum benignè interpretentur, volentes, Cajetanum locutum fuisse, vel non de omnibus Doctoribus, vel in materia fidem non tangente, vel nondùm ab Ecclesia definita; quod indicare videntur ejus verba, dum ait: *nullus detestetur novum Sacræ Scripturæ sensum, ex hoc, quòd dissonat à priscis Doctoribus, sed scrutetur perspicaciùs textum, ac contextum Scripturæ; & si quadrare invenerit, laudet Deum, qui non alligavit expositionem Scripturarum Sacrarum priscorum doctorum sensibus: sed Scripturæ ipsi integræ, sub Catholicæ Ecclesiæ censura.* Verùm, quomodocumque sit, conclusio posita communis est, & Catholica, debetque intelligi de generali Patrum consensu, accepto, non *mathematicè*, adeò ut ne unus quidem desit, sed *moraliter*: Cùm enim non omnium omnino, qui fuerunt Patrum, scripta habeamus, imò nec nomina sciamus, imò aliqui eorum ab Ecclesia defecerint, impossibile esset omnium omnino consensum explorare, aut aliquando invenire.

Hujus assertionis testes habemus primò Patres ipsos, qui in rebus fidei provocare consueverunt ad veterum traditionem, & arguere eos, qui ab ea discesserunt. Primus est Irenæus *lib. 3. cap. 3.*, & alibi, probans, doctrinam Apostolorum per successiones Episcoporum pervenisse usque ad nos: Et *cap. 2.* hæreticos arguens, objurgat eos, quòd præsumant plus sapere, quàm Apostoli, eorumque Successores, quasi ipsi soli invenerint veritatem. Secundus est Clemens Alexandr. *lib. 7. stromat. pag. 752.*, ubi ait: *Gloriæ autem tenentur desiderio, qui ea, quæ ex sua natura conveniunt sermonibus divinitùs inspiratis, tradita à Beatis Apostolis, & Magistris, suâ sponte fallaci sapientiæ simulatione corrumpunt per alias traditiones, humanis doctrinis, resistentes divinæ traditioni, ut hæresim constituant.* Deinde ostendit, hoc fecisse hæreticos ambitione ductos, ut aliquid dicerent, non dictum ab aliis: *Nam inter eos viros, qui tanti erant in Ecclesiastica cognitione, quid restabat dicendum à Marcione, verbi gratia, aut Prodico, & similibus, qui non sunt ingressi rectâ viâ?* Hic delineavit Clemens vultum omnium hæreticorum, etiam recentium, quos omnes peperit humanæ gloriæ desiderium, & ad veteres aspernandos impulit. Quid enim restabat dicendum à Luthero, aut Calvino, & similibus, si id, quod dixerant veteres, dixissent & ipsi?

Tertius Origenes *in præfat. lib. 1. Periarchon*: *cùm* [inquit] *multi sint, qui se putent sentire, quæ Christi sunt, & nonnulli eorum diversa à prioribus sentiant, servetur Ecclesiastica prædicatio, per successionis ordinem ab Apostolis tradita, & usque ad præsens in Ecclesiis permanens: illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat traditione*; & homil. 29. in Matth. *Quoties autem* [inquit] *hæretici canonicas proferunt scripturas, in quibus omnis Christianus consentit, & credit, videntur dicere: Ecce in domibus Verbum est veritatis. Sed nos illis credere non debemus, nec exire à prima, & Ecclesiastica traditione, nec aliter credere, nisi quemadmodum per successionem Ecclesiæ Dei tradiderunt nobis.* Hæc Origenes.

Idem Tertull. *lib. de corona milit. c. 3. & 4.*, *lib. de carne Christi c. 2.*, *lib. de præscript. hæretic. cap. 17. 21. 28. 37.* Idem S. Athanasius *epistol. ad Afros*, ubi vocem *homousion*, quâ Arianam hæresim jugularunt, dicit, Nicænos Patres non invenisse sibimetipsis, sed à Patribus accepisse: *Episcopi non sibimetipsis adinvenientes verba, sed ha-*

ben-

bentes ea à Patribus, *testimonia conscripserunt*; quod repetit *libro de Synodi Nicenę decretis*. Idem S. Hieronymus *in cap.* 11. Daniel. *Imperitissimos* vocans, *qui Scriptura Sancta intelligentiam absque Dei gratia*, *& doctrina majorum sibi vel maximè vendicant*. S. Ambrosius *lib.* 3. *de fide ad Gratian.* cap.7. *Servamus igitur*, ait, *praecepta majorum*, *nec bareditaria signacula ausi rudi temeritate violemus*.. *Librum Sacerdotalem*, *quis nostrum resignare audeat*, *signatum à confessoribus*, *& multorum jam martyrio consecratum?*

Accedit S. Augustinus, qui toto *lib.* 2. *contr. Julianum*, & præsertim *c.* 9. *&* 10. argumenta Pelagianorum convellit, auctoritate Patrum Irenęi, Cypriani, Reticii, Hilarii, Olympii, Gregorii, Ambrosii, Innocentii, Joannis, Basilii, Hieronymi; quod non fecisset certè, si argumentum ab omnium auctoritate Patrum certum non existimasset. Dico ergo sic. Cùm omnes Patres audio unum idem profitentes, non existimo, totidem hominum, quidem & doctissimorum, & sanctissimorum (sed tamen hominum) me audire sententiam, sed Catholicæ Ecclesiæ, cujus illi fuere columnæ precipuę. Nec enim aliud viri illi omnes tanto consensu sensisse credendi sunt, quàm quod communiter Ecclesia Catholica sentiebat; ergo doctrinam omnium Patrum signum est, esse doctrinam Ecclesiæ Catholicæ; sed ex doctrina Ecclesię Catholicæ, utpotè infallibili, validissimum pro fide sumitur argumentum; ergo similiter ex doctrina omnium Patrum consensu probata.

X. Confirmo hoc. Certè majus privilegium concedendum non est multitudini fidelium, quàm multitudini, & collectioni Doctorum, & Pastorum: quia licèt fideles laici quantitate numericâ Pastores, & Doctores superent, ab his tamen quantitate virtutis, & scientiæ longè illi superantur, cùm ab his illi docendi sint, ac regendi; atqui fideles simplices toto orbe diffusi collectivè sumti errare nequeunt in credendo, aliàs tota erraret Ecclesia; ergo neque errare possunt omnes Doctores, & Pastores simul sumti, sive culpabiliter, sive etiam inculpabiliter, & per ignorantiam, docendo aliter, ac docendum esset: quia errantibus istis in docendo, errarent, & illi in credendo.

Urgeo hoc ex Apostolo 1. *Cor.* 12., & *ad Eph.* 4.11. *&* 14. dicente: *& ipse dedit quosdam quidem Apostolos*, *quosdam autem Prophetas*, *alios verò Evangelistas*, *alios autem Pastores*, *& Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii*, *in ædificationem Corporis Christi*.... *ut jam non simus parvuli fluctuantes*, *& circumferamur omni vento doctrinæ*, *in nequitia hominum*, *in astutia ad circumventionem erroris*; atqui si Sancti, ac Doctores simul omnes toto Orbe diffusi, in iis, quæ fidem tangunt, errare possent, docendo, ut credendum, quod credendum non est, aut non credendum, quod credendum est, non solùm non essent dati à Deo *in ædificationem Corporis Christi* (Ecclesiæ) ut non circumferrentur fideles *omni vento doctrinæ*, *ad circumventionem erroris*: sed potiùs ipsi errando causa essent fluctuationis, imò & erroris in populo Dei, quia populus tenetur sequi doctrinam suorum Pastorum, & Doctorum, dicente Christo *Matth.* 23. *v.* 3. *Omnia ergo quæcumque dixerint vobis*, *servate*, *& facite*; & *Luca* 10. *v.* 16. *Qui vos audit*, *me audit*. Ergo &c.

Item Pastores, & Doctores, quales fuere omnes Sancti Patres, dicuntur *Matth.* 5. *v.* 13. *sal terræ*, quia per eos condiendi sunt quodammodo populi, & *v.* 14. dicuntur *lux mundi*, quia eorum doctrinâ illuminanda est Ecclesia. Si ergo sal illud, ut ait Christus, *infatuatum fuerit*, *in quo salietur?* idest, ut ait Augustinus *lib.* 1. de serm. Domini in monte *c.* 6.: *qui erunt homines*, *per quos à vobis error auferatur*, *cùm vos elegerit Deus*, *per quos errorem auferat cæterorum?* Item

-si lux non fuerit lucida, sed potiùs erroribus obscurata, quomodo totum Ecclesię corpus non erit tenebrosum?

Pulchrè ergo, & ad rem aptissimè Vincentius Lirinensis *common. 1. c.28. Quorum* [inquit] *beatorum Patrum sanctum, Catholicumque consensum, ne quis sibi temerè contemnendum fortè arbitretur, ait in prima ad Corinthios Apostolus:* & quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos (*quorum ipse unus erat*) secundò Prophetas (*qualem in actibus Apostolorum legimus Agabum*) tertiò Doctores, *qui tractatores nunc appellantur, quos hic idem Apostolus etiam Prophetas interdum nuncupat, eò quòd per eos Prophetarum mysteria populis aperiantur. Hos ergo in Ecclesia Dei divinitùs per tempora, & loca dispensatos, quisquis in sensu Catholici dogmatis unum aliquid in Christo sentientes contempserit, non hominem contemnit, sed Deum &c.*

XI. Hanc veritatem exemplo suo testata sunt Concilia, & Pontifices ipsi: quotiès enim aliquid circa fidem occurrit determinandum, singulari diligentiâ præcedentium Patrum monumenta scrutari consueverunt, & ubi concordes illos invenerunt, secundùm eorum sententiam definitiones protulerunt. Concilium Nicænum primum, teste Athanasio *ep. ad Afros supra laudatâ* vocem *homousion* statuit, quia eam à Patribus accepit; atque Eusebius Cæsariensis testatur, ob eandem causam se eidem voci subscripsisse. Ità *epist.*, quam refert Theodoretus *histor. Eccles. lib. 1. c. 12. quandoquidem* [inquit] *nonnullos ex veteribus insignes Episcopos, & disertos scriptores in explicanda Patris, ac Filii divinitate, hoc vocabulo* consubstantialis *usos esse cognovimus.*

In Concilio Ephesino passim, & maximè *act. 1.*, ex relatis Patrum sententiis Nestorius damnatus est. Patres Concilii Chalcedonensis *act. 1. & 4.* profitentur, se regulam SS. Patrum amplecti, & maximè *in allocutione ad Marcianum Imperatorem*, quæ habetur *3. p. Conc. Chalc. c. 1.* Justinianus Imperator in Concilium Constantinopolitanum secundum *tom. 3. Concil. Harduin.* col. 58.: *sequimur autem* (inquit) *in omnibus SS. Patres, & Doctores Sanctæ Dei Ecclesiæ, idest Athanasium, Hilarium, Basilium, Gregorium Theologum, & Gregorium Nissenum, Ambrosium, Theophilum, Joannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Augustinum, Proculum, Leonem, & omnia, quę ab his de fide rectâ, & ad condemnationem hæreticorum conscripta, & exposita sunt, suscipimus.* Quod repetitur in eodem Concilio *collat. 3. colum. 71.* iisdem ferè verbis, addendo *alios sanctos, & orthodoxos Patres, qui in sancta Dei Ecclesia rectam fidem irreprehensibiliter usque ad finem vitæ suæ prędicaverunt.* Quibus relectis in Concilio Lateranensi anno 649., Martinus Papa dixit: *Manifestatur nobis ex his, quæ relecta sunt, sive definita à Sancto quinto Concilio, condemnatum esse, & alienum Sanctæ Dei Ecclesiæ unumquemque, qui non susceperit verbo, & mente omnes sanctas Synodos, & venerabiles Patres, cunctaque, quæ ab eis pro orthodoxa fide exposita sunt, in destructionem omnium hæresum.* Idem Constantinopolitana tertia, seù sexta Generalis Synodus *act. 18.* expressè profitetur; quod & septima Synodus, seù Nicęna secunda protestatur, dùm *act. 7.* decretum edidit pro cultu Imaginum contra Iconomachos his verbis: *sanctorum nostrorum, & divinorum Patrum doctrinæ insistentes &c.* Et infra: *hæc est fides Apostolorum: hæc est fides Patrum &c.* Opus erat percurrere omnia Concilia, quę in suis decretis formandis semper ad Patres, eorumque dicta respexere. Qui plura desiderat, adeat Magist. Canum *lib. 7. de locis cap. 3. conclus. 5.*, & integrum Vincentii Lirinensis *commonitorium* attentè perlegat.

Meritò igitur Concilium Tridentinum *sess. 4.* hisce verbis veterum Conciliorum mentem, ac suam exprimens,

Ad

Ad coercenda petulantia ingenia decernit, ut nemo sua prudentia innixus, in rebus fidei, & morum, ad ædificationem Doctrinæ Christianæ pertinentium, Sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia... aut etiam contra unanimem consensum Patrum, ipsam Scripturam Sacram interpretari audeat &c.

§. III.

Solvuntur argumenta contra ultimam conclusionem.

Patrum auctoritatem enervare totis viribus conantur Heterodoxi, inter quos Rivetus, & Dallæus, sperantes, Patrum auctoritate de medio sublatâ, se traditiones non scriptas funditùs evertisse.

XII. Primò ergo objiciunt Augustinum *lib. 11. contra Faustum cap. 5.*, & locis supra citatis *§. 1. hujus dubii*, quibus soli Scripturæ Canonicæ infallibilem tribuit auctoritatem; quæ autem ab aliis scripta sunt, *non cum credendi necessitate, sed cum judicandi libertate* legenda sunt*: liberum ibi habet lector, auditorve judicium, quo vel approbet, quod placuerit, vel improbet, quod offenderit &c.*; Ergo negat Augustinus tantam esse Patrum auctoritatem, ut illis dicentibus adhærere teneamur.

Respondeo disting. conseq., ut illis seorsim, ac distributivè dicentibus &c., conc. consequentiam, illis collectivè, & simul sumtis, nego consequentiam. Ponit ergo Augustinus differentiam inter Scriptores Sacros, seù Canonicos, & alios Doctores, quòd cuilibet Sacro Scriptori seorsim, & sigillatim sumto cum necessitate credendum est, etiamsi unus sit, ait enim*: In illa verò Canonica eminentia Sacrarum Litterarum, etiamsi unus Propheta, seù Apostolus, aut Evangelista aliquid in suis litteris posuisse, ipsâ Canonis confirmatione declaratur, non licet dubitare, quòd verum sit.* Cuilibet tamen Sancto Doctori, si unus, aut alter dicat, non ità credendum est, ut non liceat dubitare, quòd verum sit. Non tamen loquitur Sanctus Augustinus de Sanctis Doctoribus collectivè acceptis, seù prout summo consensu apertè, frequenter, perseveranter Scripturam Sacram exponunt, aut dogma aliquod proponunt, asseruntque, ut ab Ecclesia Catholica creditum, & prædicatum. Tunc enim traditionis testes sunt, & custodes, & vindices, & fides eorum est fides Ecclesiæ, cui credendum esse S. Augustinus testatur *lib. contr. ep. fundam. c. 5.*, & *lib. 1. contr. Cresconium cap. 33.*, ubi hæc habet loquens de baptismo hæreticorum*: Quamvis hujus rei certè de Scripturis Canonicis non proferatur exemplum, earumdem tamen scripturarum etiam hac in re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, quod universæ jam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum commendat auctoritas: ut quoniam Sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit hujus obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate Sancta Scriptura demonstrat.*

XIII. Secundò objiciunt, & replicant. Nullum testimonium humanum aptum est, facere ex se fidem indubitatam in rebus divinis; sed testimonium SS. PP., sive sigillatim, sive collectivè sumtorum, est merè humanum; ergo &c. Minor videtur certa: labi enim, & errare hominis est, quod non tantùm singulis accidit, sed hominum plurium collectioni. Minor verò probatur. Singula Patrum testimonia humana sunt; Ergo & singula in unum collecta: non enim possunt esse alterius generis in unum collecta, quàm cujus sunt per se singula; quia licèt fortassis crescat auctoritatis gradus ob multitudinem attestantium, non tamen mutatur auctoritatis species.

Confirmatur. Testimonium PP. non ideò verum est, quia ipsi dixerunt, sed

ſed quia, vel ratio ab illis adducta, vel ſcriptura, quam referunt, perſuadet, eſſe verum; ergo eorum teſtimonium non per ſe ſufficit ad fidem divinam ingenerandam. Antecedens patet, alioquin Teſtimonium Patrum à divino non diſtaret, ſi nullo rationis præſidio, vel auctoritatis indigeret. Et etiam probatur, cùm enim fides ſit certitudinis, & veritatis immotę, non poteſt referri ultimò, niſi ad teſtimonium per ſe verum, & immotum, quale unicè eſt divinum: unde D. Auguſtinus hoc inter Chriſtum, & Eccleſiam diſcrimen conſtituit *lib. 2. contr. Creſcon. cap. 21.*, nimirùm *Chriſtum ſemper veraciter judicare*, *Eccleſiaſticos autem judices*, *homines*, *plerumque falli*. Ità Rivetus.

Reſpondetur primò, diſting. minorem, teſtimonium Patrum eſt humanum, & doctrina, quam proponunt univerſi, & in qua conſentiunt omnes, aut ſaltem maxima pars, non eſt humana, conc. min., & doctrina, quam proponunt &c., eſt humana, nego min. Licèt ergo teſtimonium Patrum, etiam in dogmate fidei docendo, aut exponendo conſentientium, humanum ſit, dogma tamen, quod ſummo conſenſu docent, humanum non eſt, ſed Apoſtolicum, & Divinum; non enim illud ſemper docuiſſet Eccleſia, niſi ab Apoſtolis accepiſſet, nec Apoſtoli tradidiſſent, niſi à Chriſto, vel à Spiritu Sancto edocti fuiſſent.

Quare aliter ſecundò reſpondeo diſting. min., conſenſus PP. teſtimonium humanum eſt, quatenus Patrum eſt, conced. min., quatenus fides Eccleſiæ eſt, nego min. ſicut enim regia diplomata regiam auctoritatem non habent, prout à Miniſtris conſcripta ſunt, ſed ut mandata regia continent, & ut regio ſigillo ſunt obſignata: ità Patrum ſententiæ in ejuſdem dogmatis aſſertionem, diverſis locis, atque temporibus conſentientium, illudque, ut dogma fidei proponentium, per ſe ſpectatæ teſtimonii humani vires non excedunt; ſed ut continent doctrinam Eccleſiæ, & ut Eccleſiæ auctoritate receptæ, ac veluti ſigillo obſignatæ, credendæ ſunt, non Patrum, ſed Apoſtolorum, atque Chriſti doctrinam continere.

Ad confirmat., omiſſo anteced., diſting. conſeq., eorum teſtimonium ſolitariè acceptum non per ſe &c., co: conſeq., teſtimonium eorum conſentiens, ſubdiſt., non per ſe ſufficit à priori, & tanquam cauſa fidei divinę, concedo conſequentiam, non per ſe ſufficit à poſteriori, & per modum ſigni, nego conſeq., teſtimonium ergo univerſale, & conſentiens Patrum non eſt per ſe ſufficiens, ingenerare fidem divinam per modum cauſæ, & à priori; eſt tamen ſignum, & argumentum, quo à poſteriori colligimus, id, quod omnes SS. Patres, ut de fide proponunt, eſſe verè de fide, ſeù eſſe doctrinam ab Apoſtolis Eccleſiæ traditam, & à Chriſto acceptam. Rurſùs conſenſus Patrum traditionis index eſt, & argumentum certiſſimum: Scriptura verò Sacra docet, ineſſe traditioni divini teſtimonii pondus, & in rebus divinis eſſe ſupremæ auctoritatis, ac demùm non eſſe accipiendam, ut verbum hominum, ſed ut verè eſt, verbum Dei.

Ad id, quod addit ex S. Auguſt., dico, eum vel loqui de Judicibus Eccleſiaſticis, ſeorſim ſumtis, non collectivè, vel in quæſtionibus facti: quo pacto falli poſſunt, judicando aliquem hæreticum, qui hæreticus non ſit: quomodo Chriſtus ſolus falli nequit; non verò in quęſtionibus dogmatum; quo pacto Judices Eccleſiaſticos collectivè ſumtos errare non poſſe, idem Auguſtinus docet.

XIV. Tertiò objiciunt, & inſtant. Ut teſtimonio Patrum efficaciter uti poſſemus in rebus fidei, deberemus eſſe certi, illud verè eſſe teſtimonium Patrum, & non ſuppoſitum, & illorum ſenſus deberet eſſe nobis exploratus; atqui nec ſumus certi, ea, quę nomine Patrum circumferuntur, verè eſſe

esse illotum, quorum esse dicuntur: cùm multa, quæ alicujus Patris genuina opera putabantur, in dies, ut spuria, & supposititia ab Eruditis respuantur. Similiter vel tempore, vel imperitiâ, vel malitiâ, quæ ab illis scripta fuere, variis in locis immutata sunt, vel adulterata; quare in antiquitate nihil sanum, nihil incorruptum existere, prudenter timeri potest. Sensus pariter Patrum aliquando adeò implexi sunt, atque intricati, ut vix ullus extrahi sensus certus possit. Itá Dallæus.

Respondetur negando min. intellectam de scriptis omnium Patrum. Etsi enim sint aliqui Patrum loci, quorum de Auctore, vel sensu ambigi possit, ut sunt illi, qui vel ex supposititiis, vel dubijs veterum monumentis proferuntur, vel qui sunt itá obscuri, ut verus eorum sensus vix percipi queat: non tamen omnes, aut plerique tales sunt; &, si qui sunt, à nobis non adhibentur, cùm de summa fidei agimus. Rursùs etsi dubium esse possit, an iste, vel ille liber sit hujus Auctoris, cujus dicitur esse, hoc tamen dubium esse nequit de tota Patrum collectione, vel de majore parte eorum. Quis enim dicat, omnes Patrum libros, aut etiam majorem partem illorum esse suppositam, vel falsatam? hoc esset, omnibus veteribus monumentis in quacumque materia fidem derogare, & in summam antiquitatis obscuritatem homines deijcere. Cùm ergo testimonium sufficiens in rebus fidei non sit unus, vel alter ex Patribus, sed tota eorum collectio, aut saltem major pars, inde est, quòd de testimonio Patrum, pro ut eo in rebus fidei utimur, & ad probandam Ecclesiæ traditionem assumimus, nullus sanæ mentis dubitare potest.

XV. Quartò objiciunt, & urgent. Patres vel narrant, ut testes, ea, quę in sui seculi Ecclesia credebantur, aut gerebantur, vel, ut doctores, quod ipsi sentiant, exponunt; sed si quolibet ex his modis loquantur, eorum dictum falli potest; ergo &c. minor pro prima parte probatur. Scire, quæ singulis seculis fuerit Ecclesiæ sententia, est cognitio facti, non juris, historiæ, non fidei, & dogmatis: sed Patres in re facti, & historica falli potuerunt, imò de facto multi errarunt; ergo &c. Pro secunda etiam parte probatur. Esto enim Patres, sancti fuerint, & docti, homines tamen fuerunt; ergo in sua proferenda sententia decipi potuerunt: non enim habuerunt specialem Spiritus Sancti adsistentiam, qualem sortiti sunt librorum canonicorum Scriptores.

Respondeo, neg. minorem pro utraque parte, intellectam tamen de omnibus collectivè, vel de majori parte, & de rebus fidem spectantibus, & cùm ab Ecclesia probatæ fuerunt Patrum dicta. Ad prob. min. pro prima parte dist. min., possunt falli in re facti, si sit merum, & simplex factum, conc. min., si sit factum conjunctum cum Jure, & à Jure indivisum, nego min. Quæstio facti est, an libri, qui ab Ecclesia leguntur, ut canonici, sint verè canonici; quæstio tamen meri facti non est, sed quęstionem juris involvens, an scilicet in judicando de authenticitate Sacrorum Librorum judicium Ecclesiæ sit infallibile: unde qui negat, Libros, qui in Ecclesia leguntur, esse canonicos, negat in Ecclesia esse firmum judicium de Libris Sacris. Sic quæ singulis seculis fuerit Ecclesiæ sententia, quæstio facti est, conjuncti tamen cum jure, nempe cum ista quæstione, quæ fuerit illis seculis vera fides. Quare si Patres universi, quando ut testes occulati, & approbati ab Ecclesia retulerunt de fide Ecclesiæ sui temporis, errassent, sequeretur, & errare Ecclesiam, quæ illos ut testes sequitur.

Ad probat. secundæ partis respondeo ex dictis, probare quidem, singulos seorsim sumtos errare potuisse, non tamen omnes simul, cum docent fidei

fidei dogma: aliàs Ecclesia, qui illos sequitur, erraret; hæc satis sint. Qui plura velit, adeat inter cæteros Natalem Alexandre *hist. Eccles. secul.* 4. *totâ dissertat.* 16.

XVI. Pro coronide hucusque dictorum observandum censeo, quòd licèt auctoritas unius, vel alterius ex Patribus, etiam in rebus fidem spectantibus, se solâ non faciat argumentum infallibile, specialis tamen ratio habenda est illorum Patrum, quos Deus posuit quovis seculo in sua Ecclesia, ut errores, ac hæreses eo tempore nascentes eliderent, sicut Arianis opposuit Athanasium, Hilarium, & alios: Pelagianis, Donatistis, Manichæis S. Augustinum, aliisque hæreticis alios Doctores suâ providentiâ opposuit.

Quapropter, si pro divinitate Filii Dei contra Arianos agendum erit, consulendi erunt Athanasius, Hilarius, aliique, qui causam hanc ex professo tractaverunt, & quorum doctrinam Ecclesia Catholica amplexa est; atque horum auctoritati magis deferendum, quàm eorum, qui rem solùm obiter tetigerunt.

Eâdem ratione, quia S. Augustinus Gratiam Dei contra Pelagianos strenuè propugnavit, ejus auctoritas in causâ Gratiæ plurimi est facienda; quia quos Deus specialiter elegit ad alicujus erroris confutationem, speciali lumine illustravit ad Catholicam veritatem tuendam. Hinc S. Augustini doctrinam, maximè dùm de Gratia agitur, Sedes Apostolica summo pretio semper habuit. Eam à detractoribus tutatus est (Augustino vix mortali vitâ functo) Cœlestinus I. *in rescripto ad Episcopos Galliæ*, ubi ait, eum *sinistræ suspicionis* saltem rumore fuisse nunquam aspersum: *tanta scientiæ* fuisse, ut *inter magistros optimos etiam à suis prædecessoribus* semper haberetur. Causam Augustini non esse solùm Prosperi, & Hilarii, qui pro magistro suo agebant, sed *universalis Ecclesiæ*, quæ quâcumque *novitate pulsatur*. Demum jubet, ut *improbis imposito silentio*, cesset imposterum hujusmodi querela. Hoc Cœlestini rescriptum celebrat S. Prosper *lib. advers. Collatorem cap.* 21. Hormisdas etiam *epist. ad Possessorem Africanum Episcopum*, qui ipsum consuluerat, quid sentiret de Libro Fausti Galli Regiensis Civitatis Episcopi, in quo de Gratia Dei agebatur, multis pro eo contendentibus, aliis scandalum ab eo sumentibus. Respondit, Fausti librum non recipi. Fixa esse à Patribus, quæ fideles sectari debeant, instituta. Et tandem concludit. *De arbitrio tamen libero, & Gratia Dei, quid Romana (hoc est Catholica) sequatur, & asseveret Ecclesia, licèt in variis libris beati Augustini, & maximè ad Hilarium, & Prosperum, possit cognosci; tamen in scriniis Ecclesiasticis expressa capitula continentur &c.* Ex his apparet, sexto seculo doctrinam Sancti Augustini in materia de libero arbitrio, & Gratia Dei fuisse doctrinam Ecclesiæ Romanæ, idest Catholicæ. Quod comprobatur quoque ex epistola Synodica Episcoporum Africanorum in Sardinia exsulum, data eodem seculo, quæ reperitur *tom.* 2. *Concil. columm.* 1055., de Gratia Dei, & humano arbitrio scripta, in qua *nu.* 27. sic eos, ad quos scribunt, adhortantur. *Præ omnibus studium gerite, libros Sancti Augustini, quos ad Prosperum, & Hilarium scripsit, memoratis fratribus legendos ingerere. Quorum mentionem beatæ memoriæ Hormisda Sedis Apostolicæ gloriosus Antistes, in epistola, quam consulenti se sancto fratri, Consacerdotique nostro Possessori rescripsit, cum magno præconio Catholicæ laudis inseruit. Cujus hæc verba sunt.* Deinde verba Hormisdę mox laudata subjiciunt. *Sanctus Augustinus, cujus doctrinam secundùm prædecessorum meorum statuta, Romana sequitur, & servat Ecclesia* (inquit Joann. II. epist. 3. to. 2. Concil. col. 1150.) Unde Capitula à Sede Apostolica ad Concilium Arausicanum secundum transmissa, & ab hoc subscri-

ſcripta, & in Canones redacta, quæ gratiæ neceſſitatem concernunt, ferè omnia ex libris D. Auguſtini deſumta ſunt.

Meritò igitur Clemens XI., ſuo Brevi dato Romę 28. *Jun.* 1704., Joannis Launoii libellum *traditionem* nuncupatum, quo S. Auguſtini nomen, & auctoritatem obſcurare, ac elevare in iis, quę gratiam ſpectant, conatus eſt, diris devovit, repertumque flammis aboleri, mandavit. Quem ſecutus Benedictus XIII. feliciter, & ſanctè regnans contra calumniantes doctrinam SS. Auguſtini, & Thomę, ac ſi hæc in Queſnellianis propoſitionibus à Clemente XI. in Bulla *Unigenitus* proſcriptis damnata fuiſſet, in ſolamen utriuſque Magiſtri Diſcipulorum, ſuis litteris in forma Brevis ſub die *ſexta Novembris* 1724. declaravit, SS. Auguſtini, & Thomæ inconcuſsa, & tutiſſima dogmata *de gratia per ſe, & ab intrinſeco efficaci, & de gratuita Prædeſtinatione ad gloriam ſine ulla prævisione meritorum*, nedùm præfatâ Conſtitutione non eſſe damnata, ſed eorumdem Diſcipulos jure meritò gloriari, eſſe & Verbo Dei, Summorumque Pontificum, & Conciliorum decretis, & Patrum dictis conſona, diſtrictè inhibens, *ne quis impoſterum hoc nomine calumnias ſtruere, & diſſenſiones ſerere audeat*.

DUBIUM VIII.

Locus ab auctoritate Theologorum Scholaſticorum.

§. I.

Aliqua præmittuntur.

I. SCholaſticæ Theologiæ ortum, ac progreſſum, ejuſque utilitatem ſupra expoſuimus. Modò inveſtigamus, quantæ auctoritatis ſit argumentum ab ea petitum, ſeù quanti facienda ſit Theologorum Scholaſticorum in re fidei, ac morum ſententia.

Hìc tamen, memento Lector, me, ſicut & ſupra, Theologi ſcholaſtici nomine, ſeù ſcholę doctrinæ intelligere eam, quę ex ſacrarum litterarum fundamentis deducta ſit. Non enim Theologos illos (quos Theologi nomine vix dignos reputo) hìc intelligo, qui univerſas quæſtiones Theologicas frivolis argumentis abſolvunt, in quibus Sacrorum Bibliorum teſtimonia rariſſima ſunt, Conciliorum mentio nulla, nihil ex antiquis Patribus olent, nihilque ex gravi Philoſophia quidem. Imò, quęſtionibus verè Theologicis omiſſis, toti ſunt in metaphyſicis, vaniſque aliis ſummâ animi contentione agitandis, implentes hujuſmodi commentariis codices; & tamen, ſi Diis placet (ut ait Cano *lib.* 8. *de locis cap.* 1.) Theologi Scholaſtici vocantur, nec Theologi, nec Scholaſtici, ſed Theologiæ, & Scholę corruptores. Quòd ſi hos ſolos damnaſſent Lutherus, Melanchthon, Calvinus, culpandi propterea non eſſent. Theologum ergo ſcholaſticum illum nuncupo, qui de Deo, rebuſque divinis aptè, prudenter, doctè è litteris, inſtitutiſque ſacris ratiocinatur.

Porrò Theologos ſcholaſticos ità uſurpatos, eſſe in pretio habendos, jam ſupra oſtendi; quod adeò certum eſt, ut ex eorum contemtu inferat Canus laudato loco, Lutherum, alioſque ejus gregales in omnes errores ruiſſe præcipites. *Principio namque* (ait ille) *quod erat facile, ſchola auctoribus contemtis, ſcholæ quoque judicia contemſerunt. His neglectis, mox neceſſe erat, Hieronymus, Auguſtinus, Gregorius, Ambroſius, Baſilius negligerentur, quos Theologi recentes dogmatum ſuorum auctores habebant. At antiquis Sanctis poſthabitis, deſpectui quoque habita ſunt eorum concilia. Unde conſecutum eſt, ut & libros quoſdam Canonicos, & Eccleſiaſticam auctoritatem Lutherani contemnerent. Adeò verum illud eſt, qui minima negligit, paulatim defluit. Abſit invidia verbo. Nec enim minima ſchola auctoritas eſſe*

potest, quam parvi facere nemo sine fidei discrimine potest. Ità Canus, attentè hac in re audiendus.

Possunt Scholastici Doctores, ut de Patribus diximus, sumi vel sigillatim, & seorsim; vel collectivè, & simul; seù de eorum doctrinis, in quibus inter se discordes sunt; vel de iis, in quas omnes concordi sententiâ conspirant. His ergo præhabitis.

§. II.

Statuuntur assertiones.

II. Dico primò. Theologorum Scholasticorum etiam multorum testimonium, si alii viri docti contrarium asserunt, neque Ecclesia quidquam statuit, non plus valet ad faciendam fidem, quàm vel ratio ipsorum, vel gravior auctoritas comprobarit. Ità Canus laudatus c. 4. qui addit: *In scholastica disputatione plurium auctoritas obruere Theologum non debet: sed si paucos viros modò graves secum habet, poterit sanè adversùm plurimos stare, non enim numero hæc judicantur, sed pondere*. Et post pauca. *Quo loco sanè arguendi sunt scholastici nonnulli, qui ex opinionum, quas in schola acceperunt, præjudiciis, viros aliàs Catholicos notis gravioribus inurunt, idque tantâ facilitate, ut meritò rideantur... nec enim si quid, aut Scoticis, aut Thomisticis pronunciatis contrarium est, error illicò est*. Cùm enim admittantur ab Ecclesia utriusque partis, seù scholæ placita propria, tanquam probabilia, censurâ dignus posset existimari, qui alterius scholæ dictis aliquam censuræ notam inurere vellet, nisi quid contra illam ab Ecclesia definitum fuisset.

III. Dico secundò. Ubi Theologi Scholastici summo consensu docent, aliquam doctrinam ex principiis fidei deduci, usque adeò probabile, imò & firmum fundant argumentum, ut illi doctrinæ refragari, temerarium, imò hæresi proximum sit. Hoc probo primò. Nam in quacumque arte Peritis credendum esse, ratio demonstrat: nec enim sanus crederetur, qui omnibus nautis in navigandi ratione non crederet; sed judicare, aliquam doctrinam deduci, & esse connexam cum principiis fidei, Theologorum scholasticorum ars est; ergo, qui omnibus Theologis asserentibus aliquam doctrinam necessariò connecti, & deduci ex principiis fidei refragaretur, vel non sanus, vel temerarius esset. Ac insuper, quia qui negat doctrinam deductam ex principio fidei, videtur virtualiter negare principium fidei, ex quo deducitur; ideò etiam hęresi proximus esset.

Secundò probatur. Quotiescumque Theologi Scholastici cujuscumque scholæ, qui magnâ ferè ubique dissensione concertant, in una asserenda conclusione concordant, argumento est, illam adeò clarè ex suis principiis deduci, ut negari non possit; Non enim Doctores in factiones dissecti in unam veritatem conspirarent, nisi suâ claritate illos captivaret; ergo, qui vellet contrarium sentire, temerè, & sine ullo fundamento procederet, hęresisque suspicionem non effugeret. Eò vel maximè, quòd tanta concordia inter Doctores, qui ordinariè, & naturaliter in contraria studia feruntur, potiùs, quàm humanum, divinum opus par est credere. Non absimili modo, quo mirabile fuit, ac divinum, quod septuaginta duo senes (ut aliqui autumant) diversis cellulis inclusi unanimes conspirarint in eadem adornanda Sacrę Scripturæ Versione.

Huic assertioni pondus accedit ex *Clement. unica de summa Trinit.*, ubi Patres Concilii Viennensis statuunt, opinionem illam, quę dicit, tàm parvulis, quàm adultis conferri in Baptismo informantem gratiam, & virtutes, tanquam probabiliorem, & Doctorum modernorum Theologię magis consonam, & concordem, fore à Catholicis eligendam. Si ergo in re, quæ olim

olim inter ipsos etiam Theologos Scholasticos controversa fuerat, opinio concors juniorum tanti apud Patres in Concilio fuit: quantò magis nos res omni tempore à schola praescriptas tenere, ac revereri debemus. Dùm enim omnes consentiunt, veritatem aliquam eum principiis fidei connecti, non datur ampliùs fundamentum prudens contrarium opinandi, quia certò constat oppositum; opinio autem de uno essentialiter supponit, non esse certum oppositum.

IV. Dico Tertiò. Concors omnium Theologorum Scholasticorum toto Orbe diffusorum sententia in re fidei, aut morum, ità firmum praebet argumentum, ut ei contradicere haereticum sit, vel saltem haeresi proximum. Probatur primò. Nullum dogma reperietur, quod eâdem mente, & ore Scholastici omnes certò, ac firmiter asseruerint, quin idem in universum Ecclesia teneat, eorum auctoritate mota; & quod apertè ex Sacris Litteris, vel ex Apostolorum traditione, vel ex Conciliorum, aut Pontificum definitionibus non habeat certam originem. Quòd si aliquid in contrarium invenire possunt Heretici, proferant, & tacebimus. Ergo qui ejusmodi omnium Scholasticorum asserto refragatur, contradicit Ecclesiae universae, & vel repugnat Sacris Litteris, vel Apostolorum traditioni, vel Conciliorum, Pontificumve decretis.

Secundò prob. Si qua in quaestione universi Theologi idem omnino concinunt, profectò, si in eo errant, Ecclesiam item errandi periculo exponunt, quia sive qui confessiones excipiunt, sive qui conciones spargunt, sive qui ut Pastores fideles sibi commissos docent, omnes instruunt in rebus fidei, & morum, prout à schola accepere; ergo si tota schola erraret, totus populus erraret, & Ecclesia communem errorem dissimulans, omnes Christi fideles suo silentio deciperet. *Error* enim *cui non resistitur, approbatur: & veritas, cùm non defenditur, opprimitur*: ut ait Innocentius 83. *dist. cap. Error*, & Felix III. ad Acacium. Quòd si ità esset, Deus Ecclesiae suae deficeret in necessariis. Quid enim facturus esset populus imperitus, nisi eos sequi, quos pro illo tempore Ecclesiasticae Doctrinae Magistros accepit? Erraret ergo populus, erraret, vel saltem errori consentiret Ecclesia; quomodo ergo staret Christi promissio?

Confirmatur. Cùm Dominus dixit, *qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit*, Lucae 10. *v.* 16. Item eùm Paulus *ad Ephes.* 4. dixit, quòd Deus posuit in Ecclesia alios *Pastores*, *& Doctores in opus ministerii, in aedificationem Corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei in virum perfectum, ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris*, non modò ad primos Theologos, & Doctores, hoc est Apostolos, verba illa referebat, sed ad Doctores etiam in Ecclesia futuros, quandiù pascendę essent oves in scientia, & doctrina; ergo sicut qui communem Theologorum Christo immediatè succedentium vocem audiebat, Christum audiebat, qui eam contemnebat, Christum contemnebat; ità qui Theologos juniores antiquis succedentes audit, Christum audit, qui spernit, Christum spernit. Similiter sicut primi Doctores, & Pastores positi fuerunt in ędificationem Ecclesię, ne simus, ut parvuli fluctuantes omni vento doctrinae, ne circumveniamur errore; ità positos fuisse doctores, illis per secula sequentia prioribus succedentes, credendum est. Quamdiù enim Christi Corpus, hoc est Ecclesia fuerit, ad divinam procurationem pertinebit, ut ii, qui in Ecclesia Sacrę Doctrinae Doctores habentur, tanquam à Deo positi veritatem in fidem teneant, ne populus parvulorum more circumferatur, & ab errore circumveniatur. Sed qui antiquis successerunt, & qui modò in

Ecclesia, ut Doctores habentur, sunt Theologi Scholastici; ergo horum concors sententia in fide firma esse debet, sicut firma esse debet fides totius Ecclesiæ.

V. Dices, magnam esse differentiam inter veteres Doctores, & modernos Theologos. Illi enim docti erant, & simul sancti; isti non ità. Illi, ideft Apostoli, habebant adsistentiam Spiritus, qui eos docebat, ità, ut neque omnes, neque singuli errare possent; istis nec sigillatim, nec simul sumtis adsistentiam Spiritus promissam legimus. Latum ergo discrimen est inter hos, & illos, ut illis credere teneamur, istis non.

Respondeo primò, me non intendisse, Juniores Theologos priscis illis æquare. Scio, quantum antiquitati deferendum sit, quantum sanctitati. Scio, Apostolos accepisse Spiritum Sanctum, & quidem singulos. Hoc de scholasticis non audeo dicere. Post Apostolos veteres Patres habeo, & veneror, ut traditionis testes, ut Patres fidei, ut Proceres, & Doctores primarios Ecclesiæ. Posteriores verò, & Juniores agnosco, ut discipulos; qui tamen dùm eadem docent, quæ à suis Patribus acceperunt, sunt in eorum virtute, & loco subrogati, *quia & cùm annosa arbusta succiduntur, in eorum robore tenera virgulta succrescunt*, ait D. Gregor. *lib. 36. moral. cap. 17.* Sicut ergo Sanctorum veterum consensio, ut dubio præcedente dictum est, non in omnibus quęstionibus sequenda nobis, & tenenda est, sed solùm in fidei regula; ità Juniorum Theologorum concors sententia non in omnibus quęstionibus, sed in iis solùm, in quibus concorditer docent ex scripturis, vel traditione, & Patribus, vel ex Conciliorum, aut Pontificum auctoritate, quænam sit fides Patrum, Ecclesiæ, Christi. Esto enim non asseram, Scholasticis Theologis, dùm concorditer loquuntur, immediatè adesse pręsentiam Sancti Spiritus, eam adesse toti Ecclesiæ fatendum est; quę cùm in his rebus audire soleat, & consulere Theologos, eorumque concordi sententiâ veluti manuduci, & disponi ad definiendum, ut in Florentino, & Tridentino Conciliis factum est; sequitur consequenter, saltem mediatè, concordiam omnium Theologorum non esse opus prorsus humanum. Eò vel maximè, quia ordinariè, & naturaliter in contraria studia ferri solent.

Ecclesia ergo quâvis ætate, & tempore, quasi corpus quoddam spirituale, & mysticum, perfectum, & absolutum fuit, & erit usque ad consummationem seculi. In eo debent esse omni tempore oculi, ac cætera membra, Spiritusque veritatis instar animæ, omnia pro cujusque conditione vegetans; oculi nimirùm, ut manus, pedesque regant, & ducant, ne fluctuent, circumferantur, circumveniantur errore. Cum ergo hujus mystici corporis oculi, & lumina, Doctores sint, qui in Ecclesia, quovis tempore fuerunt, ad providentiam Spiritus, cujus est hoc corpus servare, pertinebit nunquam permittere, ut concordi sententiâ omnia membra in errorem inducant.

Respondeo secundò, Instantiam hanc, quæ ex hæreticorum officina prodit, spiritum Pharisaicum sapere, qui, teste Christo *Matth. 23. v. 30.* dicebant, *si fuissemus in diebus Patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum.* Sic dicunt moderni Protestantes (ait Canus laudatus) *Si essent Scholastici Doctores, quales erant Hilarius, Hieronymus, Basilius, sequeremur eos. Si in diebus Augustini, Ambrosii, Hieronymi fuissemus, non essemus socii Manichęi, Novati, Vigilantii, Pelagii, Joviniani.* Ipsis tamen optimè aptatur Christi responsum v. 31. *Testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum*, qui Sanctos antiquos contemserunt, quorum errores ab inferis excitastis, ut fusè ostendi in *Vera Ecclesia tom. 1. cap. 9. §. 3.* Qui ergo Juniores Theologos contemnitis, eàdem

eâdem audaciâ veteres Patres contemneretis, ficut eos de facto contemfit Lutherus, ut §. 1. *dubii præcedentis* oftendi. Benè ergo, ait Chryfoftomus, feù quifquis alius auctor *operis imperfecti fuper Matth.* hom. 42. *Cùm audieris aliquem beatificantem antiquos doctores, proba, qualis eft circa fuos doctores. Si enim illos, cum quibus vivit, fuftinet, & honorat, fine dubio illos, fi cum illis vixiffet, honoraffet; Si autem fuos contemnit, fi cum illis vixiffet, illos contemfiffet.* Tandem contra Proteftantes urget hæc inftantia. Si juxta vos cuique fideli adeft Spiritus privatus, ne in re fidei erret, difcernendo verum à falfo: Quare ifte idem Spiritus non aderit omnibus Ecclefiæ Catholicæ Doctoribus, dum concorditer aliquid ad fidem pertinens docent, cùm Chriftus dicat *Matth.* 18. v. 19. 20. *Si duo ex vobis confenferint fuper terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in Cælis eft. Ubi enim funt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi fum in medio eorum? Si ergo adeffe dignatur, ubi duo, vel tres fuerint: quantò magis non deerit, ubi plures convenerint Sacerdotes?* Ità Sanctus Gregorius *lib.* 7. *epift.* 111., modò *lib.* 9. *epiftol.* 105.

Quæ hactenus dicta funt de Scholafticis Theologis, applicanda funt Academiis, five Univerfitatibus ex præfatis Doctoribus congregatis. Quod enim omnes Univerfitates, vel Academiæ toto Orbe diffufæ unanimiter docent, vel tanquàm quid certò ad fidem pertinens, vel ex fidei principiis confequens, ità certum debet haberi, ut hæreticum fit primum negare, hærefi verò proximum negare fecundum. At fi illud doceant tanquàm probabile tantum; vel fi una, vel altera Academia illud doceat, alterâ, vel aliis contradicentibus, tunc, ut merè probabile haberi debet: Una enim Academia, præfertim fi fit clara, & illuftris (in re tamen, cui Sedes Apoftolica non contradicat) fufficit ad faciendam opinionem probabilem. Unde Caramuel *lib.* 1. *Theologiæ fundamentalis, fundam.* 5. *per totum, & præfertim* §. 24. hanc materiam fusè pertractans, ftatuit fequentem regulam. *Modò nec in fidem, nec in Catholicam, totoque Orbe receptam morum doctrinam impingat in materia Politica; quidquid exteri Ecclefiaftici, aut feculares fentiant, dicantve, unufquifque tenetur defendere jura fua patriæ.*

DUBIUM IX.

Locus ab auctoritate Juris Pontificii Doctorum.

§. I.

Theologi, & Canoniftæ invicem comparantur.

I. Sacra Theologia, & Canonum fcientia comparantur invicem, ficut quafi fuperior, feù fubalternans, & inferior, feù fubalternata; quatenus principia, & fontes, unde Ecclefia decreta fua, & canonicas fanctiones eruit, funt vel principia, vel conclufiones Theologicæ facultatis, cujus eft cognofcere, & judicare, quæ à Deo funt revelata, vel quæ his funt vel confequentia, vel repugnantia. Quamobrem utraque fæpè in idem objectum materiale concurrit, quamvis diverfo modo. Quia Theologia illud magis infpicit propter veritatis cognitionem, & dùm actiones humanas dirigit, eas refpicit potiùs in communi, tradendo regulas generales pro foro confcientiæ, & dùm de iis etiam in particulari judicat, de iis judicium profert relatè ad forum internum, & prout caufa inter Deum verfatur, & hominem. Canonum verò fcientia principaliter practica, & de actionibus, non tàm in communi, quàm in particulari, applicando eas ad hìc, & nunc, & ut pertinent ad judicia, refpicit actiones humanas, ut forum exterius præcipuè concernunt, ac inter homines, & homines exercen-

centur. His stantibus. Quæri solet, quænam præferenda sit auctoritas in aliquo negotio, num Theologorum, num Canonistarum? Qua in re est opinio Alvari Pelagii *lib. 2. de planctu Ecclesiæ cap. 20.*, & Hostiensis *c. Penultimo de ætate, & qualitate ordinandorum*, docentium in materia simoniæ, usurarum, & ubi de peccato agitur, standum esse decisioni potiùs Canonistarum, quàm Theologorum: & Joannis Rojæ *1. p. de hæreticis* volentis, materiam dogmaticam, si nondùm decisa sit, spectare quidem ad Theologos, at si decisa sit, ejus cognitionem spectare ad Canonistas; quia tales definitiones Ecclesiæ in corpore Juris Canonici continentur. Hoc tamen non obstante.

II. Dico primò. In rebus ad fidem pertinentibus præferenda est auctoritati Canonistarum auctoritas Theologorum. Probatur, quia Summi Pontifices, & Concilia, quorum decreta, & sanctiones Jus Pontificium concludit, nihil, quod ad fidem spectare videatur, unquam ex sensu suo definierunt, sed ex Sacris Litteris, & Apostolorum traditionibus, quæ sunt propria Theologiæ principia; ergo ejusmodi rerum perfecta, & tuta intelligentia à Theologis, non à Canonistis petenda est, & à Theologis instrui debent Canonistæ: cujus defectu sæpissimè hallucinati sunt Juristæ, ut satis apparet ex illius expurgatione tempore Gregorii XIII. factâ.

III. Dico secundò. Etiam in iis, quæ concernunt Jus naturale, & divinum, sive quæ ad mores per dicta Jura regendos pertinent, Theologorum auctoritas Canonistarum placitis præferenda est. Constat eàdem ratione: Nam ea, quæ spectant ad Jus naturale, & divinum, complectens veterem, & novam legem, originaliter determinari debent ex principiis, & fontibus Theologicis; sed agnoscere, ac interpretari propria principia, & judicare de iis, quæ illa consequuntur, potiùs, ac rectiùs potest facultas illa, cujus sunt propria, quàm quæ ea accipit solùm, & à scientia superiori supponit judicata, & probata; ergo de iis, quæ legem naturalem, & divinam concernunt, determinare, potiùs ad Theologum spectat, ejusque judicio, ut tutiori standum est, quàm Canonistæ.

Propterea D. Thomas *quodlib. 11. art. 9. ad 1.* cùm sibi objecisset auctoritatem plurium, & magnorum Juristarum docentium, comedentem, vel stantem cum excommunicato peccare mortaliter, respondit: *Opinio Decretistarum non est vera, quia ipsi plùs assentiunt in his, & sequuntur jus humanum, quàm divinum, cùm plùs sit assentiendum Juri Divino, quàm Humano; & ideò melior est opinio aliorum, qui dicunt contrarium.* Dominicus etiam Sotus *in 4. dist. 13. quæst. 1. art. 8.* referens errorem Joannis, qui super Canonem *Accidens dist. 50.* asserit, Clericum degradatum non retinere ordinem, nec conficere Sacramentum, respondet: *Glossatores isti, quoties in Jus divinum falcem mittunt, cruentantur.* Adeò vèrum est, quòd in iis, quæ pertinent ad Jus Divinum, magis Theologis, quàm Canonistis deferendum est.

IV. Dico tertiò. Ubi agitur de Legibus purè Ecclesiasticis, per quas nimirùm determinantur circumstantiæ Juris naturalis, & divini, ut de Ministrorum officiis, de decimis persolvendis, de pœnis, & censuris, aliisque sexcentis hujus generis, ut iis, quæ ad Forum Ecclesiasticum, causasque, & lites illius pertinent; Canonistarum sententia præferenda est. Probatur. In quacumque enim materia, seu facultate à Peritis illius facultatis judicium desumendum est; sed omnia prædicta in Jure Canonico tractantur, & discutiuntur; ergo quoad illa Canonistis potiùs, quàm Theologis adhibenda est fides. Quare D. Thom. *quodlib. 9. art. 15.* tractans illam quæstionem, an liceat alicui plures præbendas habere simul:

& exor-

& exortâ controversiâ, an lex abrogetur per consuetudinem contrariam, vel non, subjungit S. Doctor: *Hac controversia Juristis est relinquenda.*

Porrò, quia Theologia pro ea parte, quâ practica est, maximam habet connexionem cum Jure Canonico, infert Canus, Theologo, prǽsertim ei, qui ad animarum curam est destinatus, maximè utilem fore, & quasi necessariam Canonum notitiam. Nam quemadmodum (ait Canus *lib.8. c. 6.*) non est in Abbatem eligendus, nisi qui ante fuerit in regula competenter instructus, ut *c. Officii de electione* Innocentius tradit: Ità nec cura quidem Ecclesiam gubernandi est ei committenda, qui Ecclesiasticas regulas nescit. Theologus igitur, qui vel Episcopus, vel Parochus futurus est, nisi Canones ante didicerit, quibus fideles debent in Christiana Religione, & Ecclesiæ cæremoniis institui, non habebit profectò ad rem hanc publicam gerendam Theologiæ officinam satis instructam. Atque ideò Sacerdotibus ex Cęlestino, Leone, Augustino, septima Synodo, Concilio Carthaginensi tertio, Toletano quarto, ut refert Gratianus *dist.* 38. *&* 61., Canonum Ecclesiasticorum notitia inculcatur.

Theologi insuper à Summo Pontifice, & Episcopis adsciscuntur, non solùm ad prædicationis officium, sed etiam ad confessiones audiendas, ad pœnitentias injungendas; quod vix benè præstari potest sine canonum notitia, pro solvendis casibus circa excommunicationes, suspensiones, irregularitates, circa matrimonium, ejusque impedimenta, circa simoniam, vota, perjuria, usuras, furta: quę si Theologus ignoret, quomodo officii sui partes implebit, quomodo judicare poterit? ignorabit autem, falsumque judicium proferet, nisi Canones Ecclesiasticos in talibus materiis evolverit. Alia plura videri possunt apud Canum laudatum.

§. II.

Resolutiones dubii.

V. JUs Pontificium, seù Canonicum vocamus Jus illud, quod in decreto Gratiani, & Decretalibus continetur; de cujus origine, ac divisione *in tract. de Justitia, & Jure* (si Deus dabit) dicemus. Nunc autem tantùm ea degustabimus, quę ejus auctoritatem concernunt, quantam scilicet certitudinem habeat probatio Theologica ab illo desumta. Pro cujus explanatione.

Adverto, in decreto (cujus auctor est Gratianus) quatuor species auctoritatum reperiri. Prima est Sanctorum Patrum, Conciliorum tàm Generalium, quàm Particularium, & Summorum Pontificum. Secunda ipsius Gratiani compilatoris hujus voluminis. Tertia cujusdam *Paleæ*, de quo variè sentiunt Doctores. Multi ea capita, in quibus res inanes, tenues, & modicæ utilitatis continentur, paleę nomine vocitari crediderunt. Alii Paleam volunt fuisse quendam Protopaleam Cardinalem, & Collectioni Gratiani capita hæc adjunxisse. Nonnulli sentiunt Paleam fuisse Gratiani discipulum, & suâ auctoritate inseruisse huic Volumini capita aliqua, nec authentica, nec ullam fidem facientia. Alii tandem, ut Barbosa, in proęmio decreti Gratiani putant, Paleas nil aliud esse, quàm additiones marginales primò notatas, & fortè ab ipso Gratiano nonnullas, ut in relegendo à se composita fieri solet, quas deinde librariorum quidam omiserint, alii in corpore, & contextu conjunctìm cum prioribus capitulis interdum, interdum verò cum aliquo discrimine posuerint. Quarta species est auctoritas Juris Civilis, vel secularium Principum, quorum multę leges huic volumini insertę reperiuntur. His suppositis.

VI. Dico primò. Argumentum sumtum

tum ex auctoritatibus SS. PP., Conciliorum, Summorumque Pontificum in decreto contentis, si concernat materiam, & definitiones fidei, eam habet firmitatem, quam supra diximus, habere argumenta sumta ex Patribus, Conciliis, ac Summis Pontificibus. Conclusio hæc regulanda est, & probanda ex supradictis.

VII. Dico secundò. Si præfatæ auctoritates pertineant solùm ad Ecclesiastica decreta respicientia disciplinam, ac mores, quæ propriè dicuntur, & sunt leges humanæ, certam quidem facere possunt probationem Theologicam, non tamen certitudine fidei: mutari enim possunt; & maximè, si fuerint rerum dumtaxat particularium, merique facti nullum jus involventis. Esto autem Summus Pontifex in condendis legibus ad statum Universalis Ecclesiæ spectantibus errare non possit, non tamen hujusmodi leges æquiparari possunt fidei definitionibus, quæ firmæ prorsùs, ac immutabiles sunt.

VIII. Dico tertiò. Tres aliæ auctoritatis species, nimirùm ipsius Gratiani compilatoris, Paleæ, & Juris Civilis, vel secularium Principum non possunt facere ex se certam probationem, ad alicujus controversiæ Theologicæ decisionem. Primò, quia Gratianus, & Palea non aliam habent auctoritatem, quàm Doctoris privati. Secundò, quia leges civiles insertæ in decreto, ne quidem Juris Canonici vim habent, aut auctoritatem: Gratianus enim, qui eas inseruit, talem non habuit potestatem. Et hoc verum est, etiamsi tales leges civiles sint Clericis, & Ecclesiis favorabiles; talis enim favor nihil suffragatur ad supplendum in concedente facultatis defectum *cap. Ecclesia S. Mariæ de Constitutionib.* Intellige tamen, ut dixi, *per se*, & nisi prædictæ leges essent per aliquem Canonem à Summis Pontificibus receptæ, & approbatæ, quia eo ipso suscipiunt vim legis canonicę, ut optimè advertit glossa capite mox citato. *Quod aliàs est infirmum, confirmatio Papæ facit firmum.*

IX. Dico quartò. Quod de volumine Decreti, idem proportionaliter asserendum est de altera Juris Pontificii parte, sex Decretalium libros, Clementinas, & Extravagantes complectente, quibus addi potest Bullarium; in quibus omnibus, ut sunt multæ Constitutiones spectantes ad particulares etiam communitates, imò & casus ad Personas: ità aliæ sunt spectantes ad regimen Civile, ac Politicum status Ecclesiastici, aliæ ad fidei dogmata, aliæ tandem ad universalis Ecclesię regimen in moribus. Pro hujusmodi ergo diversitate materiæ argumenta ab earum auctoritate desumta majorem, vel minorem in probationibus Theologicis certitudinem efficiunt. Si enim pertineant ad fidem, & mores, totam Ecclesiam dirigendo, faciunt certitudinem omnimodam: quia in his Papa, & Concilia Generalia infallibilitatem habent, ut supra dictum est. Si tantùm Politiam externam, & Ecclesiæ, seù Ecclesiasticorum gubernationem respiciant, non efficiunt certitudinem prorsus indubitatam: sicut si respiciant solam materiam facti particularis cum Jure non connexi; quia etsi facta, tùm Pontificum, tùm Conciliorum Generalium universim approbanda sint, cùm sine maturo judicio nihil statuant, in his tamen omnimodâ infallibilitate non gaudent.

Rursùs circa decreta Pontificia spectantia ad fidem, & bonos mores, attendendum, an illa à Pontifice, tanquàm à publico totius Ecclesiæ Magistro emanarint, an verò, ut à privato Doctore; quia si emanarint à Pontifice primo modo, certitudinem omnimodam faciunt, & de fide; secùs verò, si procedant à Pontifice secundo modo, nimirùm ut docente, quid ipse, vel alii sentiant, ut fecit Nicolaus I., cùm dixit, Baptismum collatum in nomine solius Christi valere, ubi cum Ambrosio sensit.

Obser-

Observandum etiam est, an Pontifex aliquid jubeat, an verò tenendum, vel credendum statuat; qui enim solùm jubet, non facit esse de fide, & qui contra jussum facit, peccare quidem potest, sed non errabit in fide. Hinc ab hæresi excusatur S. Cyprianus, cùm Stephano Papę in materia de rebaptizandis hæreticis restitit, quia Pontifex in sua epistola nihil definivit, sed pręcepit solùm, quid, donec res definiretur, agi oporteret. Imò etiam à peccato excusari potest, quia probabili ignorantiâ id fecit.

In probationibus Theologicis ex Jure Canonico solent aliquando afferri regulæ Juris, quæ in fine 6. decretalium collocantur, quarum auctor fuit Bonifacius VIII., quæ quidem non sunt, nec faciunt jus, sed ex jure sumuntur, tanquàm notæ brevissimæ eorum, quæ sparsim traduntur in jure; & ab aliquibus definiuntur *generale axioma, seu pronunciatum, ex cujus notitia, & veritate multas facti species definire licet*, v. g. cùm alibi traditum esset: Perjurum ad dicendum testimonium non esse admittendum ob suspicionem perjurii: item marito sęvienti non esse facilè restituendam uxorem ab eo digressam ob timorem sævitiæ: sumta est occasio condendi hanc regulam: *Semel malus semper præsumitur esse malus*. Hinc etiam in Jure Civili cùm statutum esset, ut pisces maris, vel fluminis publici occupantibus concederentur, item lapilli in littore maris inventi, sicut & aves, cùm ista in nullius bonis sint, generalis orta est regula: *Quod nullius est, naturali ratione conceditur occupanti*. Si ergo una ex his regulis in Jure Canonico contentis assumatur ad probationem Theologicam, quæritur cujus sit habenda auctoritatis.

X. Dico quintò. Regulæ Juris magnæ esse auctoritatis in rebus pręsertim moralibus, si rectè, & cum suis limitationibus intelligantur. Sunt enim veluti penus quædam, in qua totius ferè Juris Canonici doctrina delitescit; adeòque viam aperiunt, de quavis causa confestim, & ex tempore respondendi; Ac insuper tàm firmum suppeditant argumentum, ut nisi ostendatur, contra eas jus militare, vel rationem contrarium suadere, vel non benè applicari materię, de qua agitur, eis contradici non possit. Hinc ait glossa, potiorem esse ejus causam, pro quo militat regula: debet enim adversarius ostendere rationem, quare in illo casu regula non loquatur.

XI. Præter hactenus dicta, ad Jus Canonicum reducuntur, & à Theologo in suis disputationibus assumuntur aliquando decreta Sacrar. Congregat. D. D. Cardinalium, & decisiones Sac. Rotæ: de his etiam quærendum est quanti ponderis sint, & auctoritatis.

Observo, quòd ante annos octingentos Romani Pontifices ad graviora negotia consultanda cogere solebant Concilia, quæ Nationalia vocabant, iisque Italiæ Episcopi intererant, & insuper etiam Pręsbyteri Cardinales. Verùm talia Concilia, quòd vel bellorum incursionibus, vel aliis de causis tàm sæpè fortè convocari non possent, omitti cęperunt, totaque res ad Cardinalium cætum redacta est, qui, partito munere variis in Congregationibus, res primùm discutit, deinde ad Summum Pontificem defert. Hinc talium Congregationum decreta possunt considerari, & quatenùs pręcisè ab ipsis Congregationibus prodeunt, & quatenus illis accedit approbatio, & confirmatio Summi Pontificis; & insuper quatenus sunt in materia fidei, vel in alia materia purè Ecclesiastica. De his ergo quæstio est, quantæ sint auctoritatis, ubi ad probationem Theologicam assumuntur.

XII. Dico sextò. Decreta Congregationum in materia fidei, & morum ex se, & ut à Congregatione ipsa prodeunt, multi quidem sunt facienda, sed non præbent Theologo firmum, idest infallibile argumentum. Explicandum est hoc assertum. Dixi *ex se*, quia ubi talia decreta in materia fi-

dei, aut morum à S. Congregatione edita, adhibitis præcisè omnibus necessariis discussionibus, semel à Summo Pontifice approbarentur, & proponerentur universali Ecclesiæ, si essent in materia fidei, ut credenda, & si essent in materia morum universalem Ecclesiæ statum respiciente, ut tenenda proculdubio certa omnino essent.

Dixi insuper *multi esse facienda*, & jure. Nam præterquamquod multi ex Cardinalibus doctissimi sunt, habent insuper singuli suos consiliarios viros omni scientiarum genere clarissimos: sicut enim in Conciliis, præter Episcopos, Theologi sunt, qui materias examinant; ità in Congregationibus, præter Cardinales, sunt Consultores. Igitur earum declarationes non possunt non esse magni ponderis, & probabiliores contrariis aliorum Doctorum opinionibus: imò forte tantæ auctoritatis, quantæ sunt decreta Concilii Nationalis, in cujus vices sunt subrogatæ, ut dicebam. Quare omnes saltem in foro externo obedire tenentur, non obstante quàcumque opinionum probabilitate.

Tertia verò, & principalis pars, nimirum, quòd non præbeant Theologo argumentum infallibile, probatur. Nam Cardinalium Congregationes neque ex se, nec virtute à Summo Pontifice acceptâ, gaudent privilegio infallibilitatis; ergo earum decreta &c. Anteced. pro prima parte est certum. Privilegium namque infallibilitatis in rebus fidei, & morum desiniendis soli Summo Pontifici convenit, & Conciliis Generalibus ejus auctoritate congregatis, ut dictum est. Altera etiam pars prob. *ex Bulla Sixti V. de institutione earumdem Congregationum* anno 1588. edita, quæ incipit, *Immensa*, ubi agitur de Congregatione octava pro executione, & interpretatione Concilii Trid. §. 8., habenturque hæc verba: *Cùm ad singularem Romani Pontificis auctoritatem tantummodo spectet, Generalia Concilia indicere, confirmare, interpretari, & ut ubique locorum serventur, curare, ac præcipere. Eorumquidem decretorum, quæ ad fidei dogmata pertinent, interpretationem nobis ipsis reservamus. Cardinalibus verò Præfectis interpretationi, & executioni Concilii Tridentini, si quando in his, quæ de morum reformatione, disciplinæ, ac moderatione, & Ecclesiasticis Judiciis, aliisque hujusmodi statuta sunt, dubietas, aut difficultas emerserit, interpretandi facultatem, nobis tamen consultis, impartimur.* Ex quibus constat, Sixtum non dedisse facultatem Cardinalibus decidendi dubia in materia fidei, sed solum in concernentibus reformationem morum, disciplinam, in judiciis circa casus particulares, ipso tamen semper consulto.

Ratio autem est, quia potestas judicandi, & definiendi in materia fidei, & proponendi articulos ejus, qui totam Ecclesiam ad credendum obligent, alligata est dignitati Supremi Capitis, Pastoris, & Doctoris Ecclesiæ, cui soli à Christo promissa est specialis adsistentia Spiritus Sancti, ne in rebus fidem, & mores totius Ecclesiæ concernentibus, errare possit; ergo sicut non potest delegare alterum, ut sit Ecclesiæ Supremum Caput, Pastor, & Doctor, nec Spiritus Sancti adsistentiam in alterum transferre: ita nec potest facultatem formandi decreta fidei alteri delegare, aut communicare.

Hinc Congregatio S. Inquisitionis, auctoritate sibi à Summo Pontifice commissâ, potest quidem, quos Ecclesia hæreticos dixit, sive articulos, sive homines ultimâ sententiâ condemnare: ab ea tamen controversia aliqua fidei decidi non potest, ità, ut transeat in articulum fidei, & qui dissentiant, immediatè sint hæretici, ex vi præcisè judicii S. Congregationis. Similiter Congregatio pro Indice librorum prohibitorum habet quidem à Summo Pontifice auctoritatem practicam interdicendi libros, non autem illos condemnandi, nisi contineant do-

ctri-

ctrinam jam ab Ecclesia proscriptam. Quo casu Congregatio non facit, quòd aliqua propositio, aut Liber sit hæreticus, sed tantùm præstat, quòd Liber, qui aliundè erat hæreticus, pro tali ab omnibus cognoscatur, & vitetur. Hæc enim est differentia inter Librum interdicere, & condemnare, loquendo de condemnatione infallibili: quòd hæc, ut dixi, fundatur in Privilegio infallibilitatis, ità Summi Pontificis proprii, ut illud alteri prorsùs communicare non possit; secùs verò de potestate, vel auctoritate interdictorum. Videri potest Dominic. à SS. Trinitate *Biblioth. Theolog. lib. 3. sect. 6. cap. 14.* rem hanc abundè pertractans.

XIII. Jam ad auctoritatem Rotæ Romanæ fiat transitus. Per Rotæ Romanæ auditorium intelligitur toto Orbe celeberrimum, ac notum Tribunal, seù Collegium, quod Romæ ex duodecim diversarum Nationum, ac Provinciarum Auditoribus, juxta Bullam Sixti IV., pro dicendo jure, & justitia administranda quibuscumque Personis ad Sedem Apostolicam undique confluentibus, coalescit. Olim enim istarum causas Summus Pontifex in Capella audiebat, adhibitis tamen in earum expeditionibus Jurisperitis, qui à loco audientiæ dicti fuerunt Capellani, vel etiam simpliciter, & absolutè Auditores, quòd ad audiendum, & referendum dumtaxat essent deputati, ac deinde secundùm eorum relationem Summus Pontifex respondebat. Hinc emanaverunt decretales epistolę, & magna Juris Canonici pars. Gravioribus postea negotiis haud permittentibus, ut Summi Pontifices omnes causas per se ipsos audirent, aut etiam relatas cognoscerent, ac terminare possent, cęperunt deinceps plenam, ac definitivam illarum discussionem præfatis Capellanis, & Auditoribus committere, qui jam communi vocabulo *Auditores Rotæ* dicuntur; quia in orbem sedentes controversias ad ipsos delatas rotant, discutiunt, & decidunt. Ità ex Gregorio Tholosano *lib. 15. syntagm. Juris univ. cap. 42.* Modò, quantæ sint auctoritatis in Theologica probatione hujus Tribunalis decisiones, quærimus ad rem nostram.

XIV. Dico septimò. Sacræ Rotę decisiones non excedere ex se terminos probabilitatis. Probatur primò, quia hæ solùm sunt doctrinales, ut ex communi sententia docet Nicolaus Garsias *in præfat. ad tract. de Beneficiis*, ideòque non sunt necessariæ, nec infallibiles in jure dicendo, neque constituunt jus, nisi quoad partes, inter quas judicatur. Unde Cardinalis Alexander, qui fuit Auditor Rotæ *decisiones* (inquit) *nostræ non sunt jura, & ideò possunt reprobari*. Et Barbosa *in cap. 1. de litis contestatione* asserit, communem opinionem esse majoris auctoritatis, quàm sit Rota, contra Imolam contrarium asserentem. Secundò, quia hujusmodi decisiones quandoque inveniuntur oppositæ, & contrariæ, vel pro diversitate Auditorum Sacram Rotam componentium successivè, & diversas sententias à præcessoribus tenentium; Vel etiam, quia iidem, cęteroquin sapientes, & docti, facti tamen in dies sapientiores, ac majori adhibitâ diligentiâ doctiores, primam in melius sæpe mutant sententiam.

Nunquam tamen propterea contemnendę sunt, imò multi semper faciendæ hujusmodi Rotæ decisiones, cùm exeant magnâ semper pręhabitâ causę ventilatione, & discussione, adhibitis etiam, ubi opus est, viris omni scientiarum genere clarissimis. Unde in eo saltem, in quo declaratio, aut decisio fieri debet, esto infallibilis non habeatur, haberi tamen debet per modum Juris, ac legis directivæ ad alicujus controversiæ in simili materia definitionem; & in probationem potest adduci, ut medium magis, vel minus probabile.

XV. Tandem de communi Juris Canonici Doctorum auctoritate agendum est. Hi enim ex Jure Canonico, ut ex fon-

fonte, multas conclusiones intulerunt, illud commentariis, & notis ad perfectam intelligentiam illustrarunt. Et quidem in his, quæ ad fidem pertinent, vel etiam ad mores, quatenus vel ratio naturalis, vel Lex Evangelica de hujusmodi præscribit, Jurisconsultorum auctoritas parum, & ferè nihil Theologo conferre potest. In aliis tamen nemini dubium est, quin prodesse valeat; maximè quoad confectionem, ministrationem Sacramentorum, eorum ritus, circumstantias loci, temporis, modi; hæc enim per Sacros Canones explicatiùs traduntur. Sicut etiam de moribus Ecclesiæ, & aliis legibus, de pœnis contra transgressores earum, de concernentibus Episcopos, Archidiaconos, Primicerios, Episcoporum Vicarios, Sedis Apostolicæ Legatos &c.

XVI. Dico ergo ultimò, Concordem omnium Juristarum, seù Canonistarum sententiam in Legum Ecclesiasticarum interpretatione, adeò firmum præbere argumentum, ut illi refragari temerarium sit. Ità Canus *lib.* 8. *cap.* 7. *concl.* 3. Et probatur primò, quia doctissimis quibusque in arte sua fidem habere opus est. Secundò, quia cùm Ecclesiæ Judices, & Ministri concordem omnium Canonistarum sententiam amplectuntur, & Ecclesia talem usum approbet, videtur quoque eorum intelligentiam approbare. Tertiò, quia alienum à conjectura non est, Christum Dominum Juris hujus Peritis quodammodo etiam adesse in legum Ecclesiasticarum interpretatione, ne omnes errent. Cùm enim Sacri Canones, instigante Spiritu Sancto, ad Ecclesiæ sint utilitatem editi, ut Damasus Papa definit, consentaneum est, ut Ecclesia, cui Canones illi sunt necessarii, quibus in religione, & moribus contineatur, Interpretes sanos à Deo receperit. Quid enim prodessent leges mortuæ, nisi Respublica vivos Interpretes haberet, qui rectum earum sensum assequerentur?

In iis verò, in quibus non omnes concordes sunt, quinam, ut magistri probabiliores, præferendi sint, dicam: cæteris paribus, majori in pretio videri habendos esse illos, qui Ecclesiasticâ aliquâ dignitate insigniti fuere: ut sunt Innocentius IV., Guido Grassus, seù Guido Papa, qui Clemens IV., aliique Summi Pontifices. Hos excipiunt è Cardinalibus Hostiensis, Cameracensis, Turrecremata, Cusanus, Jacobatius, ac similes. Ex Archiepiscopis Panormitanus, seù Nicolaus de Tudeschis. Ex Episcopis Durantes, qui fuit Episcopus Mimatensis. Quisquis enim prudens existimabit, per se loquendo, in iis, quæ ad Ecclesiasticos Canones spectant, ob peritiam majorem, & experientiam, plus deferendum esse iis, qui in dignitate Ecclesiastica constituti fuerunt. Eâdem ratione plus deferendum esse Clericis per se, quàm secularibus, & maximè quoad praxim; plus etiam Canonistis, quàm Theologis purè speculativis. Omnibus tamen præferendos censerem illos, qui simul Canonistæ, & Theologi fuerunt, ut è Cardinalibus Hostiensis, Turrecremata, Cusanus, & alii.

DUBIUM X.

Locus à rationis naturalis, & scientiarum naturalium, & Philosophorum auctoritate.

§. I.

Resolutio prima partis.

I. Locus iste (ait Canus lib. 9. c. 1.) *quamquam non est Theologiæ proprius, sed alienus, magnus tamen est, & cùm ab scholasticis reliquis, tùm à D. Thoma familia excultus uberrimè.*

Principio autem in hujus loci tractatione duos errores contrarios fugere debemus. Unum eorum, qui nimium rationi naturali tribuentes, ab ea semper sua ducunt argumenta, ut Scriptura-

pturam Sanctam, & Sanctos Patres ne legisse quidem videantur. Alterum eorum, qui solis Sacrarum Litterarum testimoniis, aut interdum etiam Scriptorum veterum, omnia definiunt, ab argumentis naturę haud aliter abhorrentes, quàm si essent Theologię adversa, & inimica. De his diximus *sup. qu.* 1. *dub.* 2. *&* 3., ubi antiquitatem, & utilitatem Theologiæ Scholasticæ demonstrantes, ad usus Theologicos utilem esse rationem naturalem, si certis limitibus contineatur, ostendimus. Ne igitur eadem repetamus, ad ibi dicta tyronem remittimus. In præsens ergo solùm examinabimus, quanti pro argumento Theologico ratio naturalis facienda sit.

Suppono ut certum, naturæ argumentationes alias esse certas, incertas alias. Certæ sunt, quas dialectici *demonstrationes* vocant, hoc est, quę ex perspicuis, & exploratis principiis aliquid certò, ac evidenter conficiunt. Incertæ verò, quæ licèt probabiles sint, nullam tamen habent suadendi necessitatem.

II. Dico. Estò aliquando ex ratione naturali conjuncta cum fide certum Theologus sumere possit argumentum, plerumque tamen argumentum ex ratione naturali desumtum, Theologo infirmum est. Hic tamen non inficior, rationem naturalem firmum posse prębere argumentum ad probandum de Deo aliqua naturali lumine cognoscibilia; ut enim optimè observat Magister Canus *lib.*9. *c.* 8. firmum argumentum est illud, quod *act.* 17. inducitur à Divo Paulo: In Deo vivimus, movemur, & sumus: ergo Deus non longè est ab unoquoque nostrum. Firmum etiam est illud, quo ad probandam in Deo scientiam, & providentiam *Psalm.* 93. dixit David: *Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat?* ac si dicat; Deus plantavit aurem: ergo audit; finxit oculum: ergo considerat. Et Apostolus *Roman.* 1. cùm rationes à natura profectas manifestas esse dixisset, tunc demùm ad Deum Auctorem eas revocavit. *Quod notum est Dei* (inquit) *manifestum est illis*, idest Deus illis manifestavit. At quomodo? Num per Angelos? Num per Prophetas? Num per Apostolos? Minimè id quidem. Sed *invisibilia ipsius* (ait) *à creatura mundi, per ea, quę facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas, ità, ut sint inexcusabiles, quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt*. Ex creaturis ergo naturaliter cognitis certum sumitur argumentum ad probandum Deum esse, ac sempiternam habere virtutem, nec non divinitatem, ità, ut inexcusabilis sit, qui eum cùm sic cognoverit, ut Deum non glorificat. Hinc si Philosophi gentiles circa ea, quæ de Deo ratione naturali investigabilia sunt, erraverunt, id non insufficientię rationis naturalis, sed eorum vitio, ac menti depravatæ tribuendum est. His pro declaratione suppositis.

Prima pars conclusionis probatur in discursu, cujus altera pręmissa est revelata, altera naturaliter evidens. Talis enim discursus verè, & propriè est demonstratio Theologica: id enim docet D. Thom. 1. *p. quæst.* 1. *art.*8. *ad* 2. dicens: *Utitur tamen S. Doctrina etiam ratione humanâ, non quidem ad probandum fidem (quia per hoc tolleretur meritum fidei) sed ad manifestandum aliqua alia, quæ traduntur in hac doctrina*. Et 2. contragent. c. 4. dicit, quòd Theologiæ *quasi principali Philosophia humana deservit: & ideò interdum ex principiis Philosophia humana sapientia divina procedit*. Rursùs: quia talis discursus, & illata per illum conclusio ad nullam aliam pertinet disciplinam. Tertiò, quia conclusio deducta ex una præmissa de fide, & altera naturaliter evidente semper est virtualiter revelata; ergo semper est verè, & propriè Conclusio Theologica. Antecedens probatur in hoc discursu: omnis homo est redemtus à Christo:

sto;

fto: Petrus est homo: ergo Petrus est redemtus à Christo; in quo hæc conclusio, cùm virtualiter contineatur in ista revalata, *omnis homo est redemtus à Christo*, dicitur virtualiter revelata.

Secunda verò pars probatur. Nam, exceptis paucis principiis evidentibus, scientiæ naturales probabilia tantùm docent; sed propositiones probabiles, etiamsi conjungantur cum propositione divinitùs revelata, non possunt assensum certum parere (qui solus Theologicus est) sed tantùm probabilem; ergo &c. Min. videtur certa: talis enim est assensus conclusionis, qualis est connexio medii termini cum extremis propositionum; sed in discursu habente unam aliquam præmissam probabilem tantùm, & alteram revelatam, earum extrema solùm probabiliter, & opinativè conjunguntur cum medio termino; ergo non potest concludi, nisi conclusio probabiliter certa: quia conclusio sequitur debiliorem partem, & bonum ex integra causa, malum verò ex quocumque defectu.

Major verò principalis suadetur ex tanta in Philosophicis opinionum, imò & systematum varietate, quâ fit, ut scientiarum naturalium effata, pro majori parte, sint tantum probabilia, & opinabilia; quod discurrendo per singulas scientias naturales ostendit Dominicus à SS. Trinitate *Biblioth. Theologica lib. 2. sect. 5. cap. 9.* Inter Philosophos enim modò sunt, qui Platonis placita sequuntur, alii, qui adhĕrent Democrito circa atomorum positionem, & Aristotelem à scholis exulare totis nisibus conantur. Horum alii Cartesium laudant, alii Gassendum ad sydera extollunt, gloriantes, se suis atomis de rebus naturalibus meliùs philosophari. Alii sunt adhærentes Chymicis, qui se solos veros Philosophos venditant, veraque rerum principia ex rerum dissolutione se invenisse existimant. Inter Peripateticos etiam quanta scholarum, ac placitorum diversitas! adeò, ut verum esse experimento comprobemus dictum *Ecclesiastis cap. 3. v. 11.* Deus *mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio usque ad finem.* Hinc discursus iste *omnis homo habet tantùm unam formam substantialem; Christus est homo; ergo Christus habet tantùm unam formam substantialem* est merè opinativus, nec verè Theologicus: quia prima præmissa naturalis est merè probabilis, cùm Scotus opinetur oppositum.

Objectiones, quæ contra hunc locum facere possent, ex parte à nobis propositæ sunt, & solutæ *supra qu. 1. dubio 2. & 3.*, ex parte videri possunt expugnatæ à Magist. Cano *lib. 9. c. 9.*

§. II.

Locus ab auctoritate Philosophorum.

III. Quanti auctoritas Philosophorum à Theologo facienda sit, ex dictis §. præcedenti apparet. Si namque naturalis ratio, & scientiæ naturales locus Theologiæ extraneus sunt, nec ipsi firmum per se præbere possunt argumentum; multò magis hanc sortientur conditionem talium scientiarum Professores. Quare ad rem hanc D. Th. opusc. 10. *mihi* [inquit] *videtur tutius esse, ut hæc, quæ Philosophi communes senserunt, & nostræ fidei non repugnant, neque sic esse asserenda, ut dogmata fidei... neque sic esse neganda, tanquàm fidei contraria.*

Quomodo autem in rebus fidei Philosophis fidere possemus, quos gravissimis erroribus scimus fuisse implicatos, ut ostendit S. Augustinus *epistol. 56. modò 118. ad Dioscorum*: qui insuper ingenuè confessi sunt, se probabiliter tantùm fuisse philosophatos? Democritus, & Empedocles nihil verè à nobis sciri, testati sunt. Socrates, se tantùm ajebat scire, quod nihil sciret. Imò ne id quidem sciri posse, docuit Arcesilaus. Anaxagoras

tas cum suis putat, omnem, quam vocamus scientiam, puram esse opinionem. Et Plato sub nomine Socratis determinatum, ac certum circa Philosophica effata suspendi assensum, jubebat. Quia in re licèt modum excesserint, omnem prorsùs scientiam de medio tollentes, nos tamen docuerunt, quantam eorum dictis tribuere debeamus auctoritatem. Imò ipsemet Aristoteles, cæteroquin contra præfatos Philosophos acerrimus scientiarum defensor, sæpè etiam fatetur, se probabiliter duntaxat philosophari, *ut 3. Phys. text. 52., 8. Physic. text. 70., lib. 2. de Cœlo text. 17. & 60.* Et nullam, quæ sit vera, & rigorosa demonstratio, in omnibus libris ejus reperiri, scribit Possevinus *lib. 13. Bibliotheca selecta c. 20.* Et licèt aliquæ afferrentur, non concluderent, doctrinam Aristotelis simpliciter esse scienrificam. Dari ergo scientiam, certum esse debet; at dari scientem, rarissimum.

IV. Neque tamen quis putet, hoc discursu me tendere ad omnem Philosophis auctoritatem eripiendam. Fallitur enim. Imò si quid habent boni, ac veri, ab illis ut injustis possessoribus tanquam nostrum repetendum est, & in usum nostrum vindicandum. Hoc enim monet nos Augustinus *lib. 2. de Doctr. Christ.* cap. 40. *Philosophi autem* [inquit] *qui vocantur, si qua fortè vera, & fidei nostra accommodata dixerunt, maximè Platonici, non solùm formidanda non sunt, sed ab eis etiam tanquàm injustis possessoribus in usum nostrum vindicanda. Sicut enim Ægyptii non solùm Idola habebant, & onera gravia, quæ populus Israel detestaretur, & fugeret; sed etiam vasa, atque ornamenta de auro, & argento, & vestem, quæ illa populus exiens de Ægypto, sibi potiùs tanquàm ad usum meliorem clanculò vindicavit, non auctoritate propriâ, sed præcepto Dei... sic doctrinæ omnes gentilium, non solùm simulata, & superstitiosa figmenta, gravesque sarcinas supervacanei laboris habent, quæ unusquisque nostrum duce Christo de societate gentilium exiens debet abominari, atque devitare: sed etiam liberales disciplinas usui veritatis aptiores, & quædam morum præcepta utilissima continent, deque ipso uno Deo colendo nonnulla vera inveniuntur apud eos: quod eorum tanquam aurum, & argentum, quod non ipsi instituerunt, sed de quibusdam quasi metallis divinæ providentiæ, quæ ubique infusa est, eruerunt, & quo perversè, atque injuriosè ad obsequia dæmonum abutuntur, cùm ab eorum misera societate sese animo separat, debet ab eis acceptare Christianus ad usum justum prædicandi Evangelii. Vestem quòque illorum, idest hominum quadam instituta, sed tamen accommodata humanæ societati, quâ in hac vita carere non possumus, accipere, atque habere licuerit, in usum convertenda Christianum: Nam quid aliud fecerunt multi boni fideles nostri? Nonne adspicimus, quanto auro, & argento, & veste suffarcinatus exierit de Ægypto Cyprianus doctor suavissimus, & martyr beatissimus? Quanto Lactantius, quanto Victorinus, Optatus, Hilarius, ut de vivis taceam; quanto innumerabiles Græci? Quod prior ipse fidelissimus Dei famulus Moyses fecerat, de quo scriptum est, quòd eruditus fuerit omni sapientiâ Ægyptiorum.* Hucusque acutè, & eleganter S. Augustinus.

Insuper Philosophi græciæ, si quid rectè scripserunt, hoc à Moyse, & Prophetis hauserunt, ideòque dùm ea, quæ nostra sunt, venditabant tanquàm sua, vocantur fures à Clemente Alexandrino *lib. 5. stromat. pag. 550.* Pytagoram non solùm fuisse discipulum cujusdam Nazarati, quem aliqui putant fuisse Ezechielem, scribit idem Clemens *lib. 1. stromat. pag. 304.* Sed ex Moyse ipsum, & qui ab eo sunt cognominati, multa suffuratos esse, testatur *lib. 5. pag. 560.* Imò Divus Ambrosius, Pytagoram censet genere fuisse Hebræum. Certè fuisse circumcisum tradit Clemens *lib. 1. pag. 302.* De Aristotele Clearcus peripateticus testatur, se nosse quemdam Judæum,

cum

cum quo versatus est Aristoteles. Ità Clemens *lib.* 1. *pag.* 304., & Josephus *lib.* 1. *contr. Appionem*. Platonem verò non solùm à Pytagora, sed à nostris etiam doctrinam accepisse, asserunt Clemens *Admonit. ad gentes pag.* 46., ex Moyse *lib.* 5. *strom. pag.* 560., August. *lib.* 2. *de Doctr. Christ. cap.* 28., *& lib.* 8. *de Civit. Dei c.* 11., quamvis concludat, Platonem nec Jeremiam audire, nec libros sacros legere potuisse; contendit tamen multa ab hebręis hausisse: quod Ambrosius multis argumentis suadet; & Plato ipse in Timęo ingenuè fatetur. Cùm ergo, inquit Canus *lib.* 10. *cap.* 6., ea, quę à Philosophis rectè, & sapienter dicta sunt, nostris nos disputationibus inseruerimus, repetemus nostra, non aliena mutuabimur.

V. Sobriè tamen Philosophorum dicta in quæstiones Theologicas sunt transferenda, & ex necessitate potiùs, quàm voluntate: ut si nobis opponantur, possimus de iis judicare, & eos convincere; quâ ratione dicit Hieronymus *in cap.* 1. *Daniel.* relatus *dist.* 37. *c. Qui de mensa*, tres Pueros sapientiam Babyloniorum discere: *non ut sequantur, sed ut convincant: quomodo, si quispiam adversùs Mathematicos velit scribere imperitus mathematis, risui pateat: & adversùs Philosophos disputans, si ignoret dogmata Philosophorum.*

Eorum etiam auctoritatibus uti possumus, ut eos (ut ajunt) *ad hominem* convincamus, & eorum principia in causam nostram vertamus. Sic Divus Paulus *act.* 17. *v.* 28. Arati Poetæ dicto usus est ad probandum, Deum, nedùm nobis esse intimè conjunctum tanquàm omnium opificem, sed insuper tanquàm nostrum parentem: & hoc, quia Apostolus non fidelibus loquebatur, sed Ethnicis, & quidem litteratis, apud quos suorum auctorum testimonia valere debebant. Quod exemplum non favet Concionatori, aut Theologo, si fideles alloquens prophanum dictum usurparet.

Dicta etiam Philosophorum usurpanda sunt, ut veritas Christiana etiam testimoniis adversariorum congruere appareat. Sic Magos syderum adoratores per sydus ad sui adorationem Christus traxit. Hoc enim ait Chrysostomus homil. 6. in Matth. *Ad majorem Dei gloriam pertinebat, si virtus ejus, etiam inimicorum testimonio panderetur: & si ipsi quoque gentilitatis magistri consonam proferrent de veri Dei potestate sententiam*. Gentilium tamen testimonium servit quidem ad eorum falsitates evidentiùs improbandas, cùm non solùm à nobis, sed ab ipsismet, velint, nolint, ut mendacia improbentur, non tamen ad auctoritatem eorum amplectendam, ut ait D. Augustinus *lib.* 13. *contra Faustum cap.* 15. *Sybilla porrò, vel Sybilla, & Orpheus, & nescio quis Hermes, & si qui alii vates, vel Theologi, vel Sapientes, vel Philosophi gentium de Filio Dei, aut de Patre Deo vera pradixisse, seu dixisse perhibentur: valet quidem aliquid ad paganorum veritatem revincendam, non tamen ad illorum auctoritatem amplectendam, cùm illum Deum nos colere ostendimus, de quo nec illi tacere potuerunt*. Cæterum si dicta Philosophorum nullo modo juvent Catholicam Veritatem, nec revincant paganorum falsitatem, nec fidem impugnent, eorum studio vacare vero Theologo supervacaneum est; illudque reprehendit D. Augustinus *epist.* 56. nunc 118. in Dioscoro, qui, obstrepentibus undique Arianis, Eunomianis, Macedonianis, Cataphrygibus, Donatistis, Manichæis, Anaximenis, Anaxagoræ, aliorumque Philosophorum studio vacabat. *Vide*, inquit, *atque ausculta, utrum aliquis adversùs nos de Anaximene, & Anaxagora proferat aliquid: quando jam ne ipsorum quidem multò recentiorum, multùmque loquacium Stoicorum, aut Epicureorum cineres caleant, unde aliqua contra fidem Christianam scintilla excitetur; sed circuli, atque conventicula partim fugacia, partim etiam audacter promta, vel Donatistarum,*

rum , *vel Maximianensium* , *vel Manichaeorum* , *vel etiam ad quorum greges* , *turbamque venturus es* , *Arianorum* , *Eunomianorum* , *Macedonianorum* , *Cataphrygarum* , *caeterarumque pestium innumerabiliter perstrepant* : *quorum omnium errores* , *si cognoscere piget* , *quid nobis est propter defensionem Christianae Religionis quaerere* , *quid senserit Anaximenes* , *& olim sopitas lites inani curiositate recoquere* , *cum quorumdam etiam haereticorum* , *qui nomine Christiano gloriari voluerunt* , *ut Marcionistarum* , *& Sabellianorum* , *multorumque praeterea* , *jam dissensiones* , *quaestionesque sileantur?* Num hujusmodi increpatio aptari possit nostri aevi Theologis non paucis, qui unicè intenti quid senserit Aristoteles, quid Scotus, quid D. Thomas, in rebus merè opinabilibus, ac nullius ponderis, impunè perstrepere sinunt, & Christi Ecclesiam lacerare Lutheranos, Calvinistas, Anabaptistas, judica prudens lector. Cum Augustino istis dicam. *Tamen si opus est veritati adversantes pranoscere aliquas* , *& pertractatas habere sententias* , *de haereticis potiùs* , *qui se Christianos vocant* , *quàm de Anaxagora* , *& Democrito* , *nobis cogitandum fuit* . Utinam hoc Augustini monitum studiosę juventutis animis altè infigatur! Ad rem ergo veniens.

VI. Dico. Philosophorum omnium una eademque consensio certam fidem facit philosophici dogmatis. Quod enim in aliis artibus valet, ut auctores probati tantùm apud eos, qui eam artem sequuntur, auctoritatis habeant, ut inde nisi temerè discedi queat: id cur in Philosophia non valebit, ne habentes quos sequantur in rerum naturalium cognitione, vario Discipuli versentur errore? Si in omni disciplina, & arte oportet addiscentem credere, ut & Aristoteles idem prudenter admonuit, & Theodoretus *lib.* 1. *de curand. Grae. affectionibus* magnâ exemplorum vi patefecit: in philosophica certè scientia perdiscenda, scientiae ejusdem Professoribus, in eandem praesertim sententiam conspirantibus, fidem habeamus oportet. Deus ergo in quocumque rerum ordine, ut summus Provisor, dedit leges, & qui leges interpretarentur. Apud Judaeos, ubi erexit quasi divinae scientiae gymnasium, dedit Rabbinos, qui legem interpretarentur; apud Christianos Evangelicae Doctrinae Academias esse voluit, ideòque dedit Apostolos, Evangelistas, Pastores, Doctores; ergo, cùm universis gentibus edocendis naturae leges, ac disciplinas ediderit, ejusmodi legum, ac disciplinarum Magistros instituit: quare Clemens Alexandr. *lib.* 6. *strom.*, ait, Graecis à Deo Philosophiam velut proprium testamentum esse datam. Si ergo ad ejus summam providentiam pertinuit, non permittere, ut omnes in Lege sive Mosaica, sive Evangelica interpretanda errarent; ità verosimile est, eum non permittere, ut in exponendis naturae legibus, aut in Dei cognitione, aut in vitae, ac morum regula, omnes Magistri, idest Philosophi hallucinarentur; quae res effecit, ut juxta Pauli sententiam *Roman.* 1. Gręci fuerint inexcusabiles: excusabiles autem fuissent, si eorum Praeceptores omnes à veritate deviassent.

VII. Dico secundò. Si de unius, vel alterius Philosophi secta sermo sit, quò quisque doctior, & gravior est, eò illius est probabilior auctoritas, & fide dignius testimonium: Nulli tamen Theologus ità se se adjudicare debet, ut ab eo ne latum quidem unquem putet discedendum. Non enim aequum est, ut apud Christi discipulos tantùm unius Ethnici auctoritas possit, ut etiam sine ratione vincat. Refert certè in quacumque arte plurimum, unum in illa excellentem auctorem legere, quem sequaris; nullus tamen quamvis eruditus, ut olim Pytagoras suis discipulis, sentiendi sibi, aut dissentiendi auctor futurus est. Nemo illorum fuit, qui non ut homo hallucinaretur. In multis erravit Plato, erravit Aristoteles, erravit eorum

rum quilibet. Præterea quis primatum inter Philoſophos habere debeat, quiſve proinde ille ſit, cui tutius adhærere debeas, adhuc incertum eſt. Auguſtinus, cęterique veteres Platoni detulere multum. D. Thomas ſummum, & cum eo univerſa Theologorum ſchola, putat Ariſtotelem. Nullos eſſe Chriſtianæ Theologiæ magis concordes, quàm Platonicos, putat Auguſtinus. Plato ſiquidem fuit ex Hebræis Philoſophus, ut ſupra dictum eſt. Imò verò, inquit D. Tho., Peripateticorum doctrina Chriſtiano dogmati conſentit plurimùm. Clemens enim Alexandr. *lib. 5. ſtromat. pag. 595.* refert, Ariſtobolum multis libris probaſſe *Philoſophiam Peripateticam ex lege Moſaica, & aliis dependiſſe Propheticis.*

Verùm D. Thomæ ſententia (eſto à recentioribus quibuſdam impetita) omnium penè gentium multorum ſeculorum uſu probata eſt. Platonem enim jam à multis annis vix in angulis homines otioſi legunt. Ariſtotelem verò magno conſenſu Orbis Academię reſonant per antonomaſiam Philoſophum, hoc eſt inter Philoſophos Principem. Jure igitur illum amplectimur, cujus de laude omnium eſt fama conſentiens, Divo etiam Thomæ in hoc cum omnibus ferè ſcholaſticis adhæremus: in illis tamen, in quibus non diſcordat à Religione Chriſtiana: ſicut nec improbabimus Platonis Philoſophiam, quando fidei diſſonantia non docet; magis tamen Ariſtotelem ſequimur, tùm quia de naturalibus melius diſſerit, tùm quia modus ejus philoſophandi meliùs ſervit explicandis Fidei noſtræ Myſteriis.

VIII. At dices, Ariſtotelem his ſolis noviſſimis, ac miſeris ſeculis Theologos adoptaſſe; Platonem verò melioribus ſeculis principem locum obtinuiſſe: cùm Patres priorum ſeculorum Platonici fuerint, non Peripatici.

Reſpondeo, falli ſic opponentem. Refert enim Euſebius *lib. 7. hiſt. cap. 32.*, Diocletiano imperante, rogantibus Alexandrinis, ab Anatolio egregio Philoſopho inſtitutam fuiſſe in ea urbe celeberrimam Peripateticam Academiam ad normam Platonicæ, quæ Athenis florebat. Tunc autem ibi, ac eo ſeculo viri Apoſtolici vigebant plurimum; non ergo omnes erant Platonici, ſed alii Peripatetici. Sed ut ut res ſit, certum eſt, ex quo Theologi etiam philoſophari cœperunt, atque Philoſophiam in famulatum Theologię advocare, meliorem, & aptiorem, fideique obedientiorem invenerunt Peripateticum philoſophandi modum, quàm Platonicum, alioſve, ut Carteſianum, & ſimiles.

§. III.

Locus à Juris Civilis auctoritate.

IX. Juris Civilis facultatem in multis viro Theologo commodam eſſe, certum judico. Ei enim, ut vidimus, Canonica ſcientia eſt neceſſaria; ſed huic peritia legum etiam Civilium adeò conjuncta, & colligata eſt, ut vix altera ab altera poſſit ſeparari; ergo à Theologo, cui Jus Pontificium familiare eſſe debet, non erit Juris Civilis cognitio aliena. Hinc S. Auguſtinus non improbat, ſi terreni Imperii leges in ſuum adjutorium hæretici aſſumant. Multò ergo magis probandus erit Theologus, ſi ad hæreticos undequaque vincendos, adverſùs eos legum etiam Civilium auctoritatem adſciſcit. Quare S. Auguſtinus contra Donatiſtas, qui nolebant legibus imperialibus corrigi, ſcripſit inter alia librum ad Bonifacium, ſeu *epiſt. 185.*, ubi *cap. 7.* exemplo Pauli oſtendit, ad tuendam Eccleſiam, bonum eſſe auxilium petere ab Imperatore; & priùs laudaverat Theodoſii legem hæreticis mulctam decem librarum auri ſtatuentem.

Nedum autem ad hæreticos revincendos, ſed & ad fidelium animas dirigendas Juris Civilis cognitio neceſſaria

ria est. Quomodo enim Theologus sive confessiones excipiens, sive aliunde consultus satisfacere poterit casibus, & quæstionibus de Justitia & Jure, de pactis, de stipulationibus, ceterisque contractibus, de rerum dominio, de præscriptione, donationibus, testibus, aliisque similibus, nisi ea, quæ in talibus rebus à viris in utroque Jure clarissimis dicta sunt, aliqualiter noverit? esto enim justum inter & injustum dignoscere, Philosophorum, ac D. Thomæ libris Theologus adjutus possit: at id solùm faciet in genere, in specie autem, & in praxi sine juris aliqua peritia non faciet.

X. Dico ergo. Argumentum, quod à jure Civili ducitur, quamvis nec certum, nec exploratum sit, probabilissimum tamen est, maximè illud, quod à legibus Christianæ Reipublicę usu probatis Theologus accipit. Ità „ Canus *lib.* 10. *cap.* 9. dicens, non „ enim sine divino nutu hujusmodi le„ges Romanis esse datas, credendum „ est. Quin divinitùs per ora Princi„pum promulgatas fuisse Joann. VIII. „ prædicat: & Augustinus inquit, „ humana jura per Imperatores, ac „ Rectores seculi Deum humano generi „ distribuisse. Hæc Canus. Hinc Salomon Prov. 16. v. 10. *divinatio*, inquit, *in labiis Regis*, *in judicio non errabit os ejus*. Ad Dei ergo procurationem pertinuit, ut numine quodam Legum latores afflarentur,& quoad reipublicæ moderationem ea scita præscriberent, quæ essent justa, atque legitima. Quamobrem si Theologus ex illis argumentum sumat, nihil abhorrebit à professionis suę instituto, & si non certò, probabiliter argumentabitur.

Hìc tamen de Jure Civili loquor, non de in tali jure peritis, & interpretibus, maximè recentioribus, qui ad lites non finiendas, sed protrahendas in immensum creverunt. Jus Civile, ac leges sub eo contentas, quas in republica benè instituta longus usus probatas reddidit, scitu utiles Theologo judico. Jus enim Civile à pluribus Philosophis graviter, prudenterque editum fuit, illud etiam non nisi graves, prudentesque Philosophi olim interpretabantur. Postea verò quàm facultas hæc in eorum manu esse cœpit, qui nullâ Philosophiâ, nullâ gravi disciplinâ prȩviè instructi, & ornati ad eam accesserunt, soli captando lucro intenti, illius potiùs splendorem obscurarunt, ac fidei detraxerunt. Novitios ergo Jure Consultos in usum Theologiæ non vendico. Sed id dico, civiles leges, eas maximè, quæ Christiani populi usu, & more consecratæ sunt, Theologo ad argumentandum esse utiles.

DUBIUM XI.

Locus ab Historiæ humanæ auctoritate.

§. I.

Historia humana Theologo utilitas.

I. Tanta est viro Theologo Historiæ percurrendæ utilitas, imò dixerim necessitas, ut rudes omnino Theologos esse, in quorum lucubrationibus historia muta est, omnes verè docti consentiant: & insuper neminem in quacumque materia verè eruditum fore, cui res olim gestę, notæ non sint. Multa enim nobis è thesauris suis historia suppeditat, quibus si careamus, & in Theologia, & in qualibet alia fermè facultate, inopes sæpe numero, & indocti reperiemur; quod sanè indicant hi, qui ex ejus ignoratione in turpes errores lapsi fuerunt.

Nec Sacrę solùm, aut Christianæ cognitio, verùm & prophanę, & ethnicæ, Theologo utilis est. S. Augustinus *lib.* 2. *de Doctr. Christiana cap.* 28. Ethnicorum etiam historias ad intelligentiam Scripturæ Sacræ plurimùm conferre tradit; ostenditque, ex earum

rum varia intelligentia quosdam circa Scripturas de ætate Christi variè opinatos fuisse, ut Irenæum, qui Christum passum fuisse asserit quadragenario majorem, & propè quinquagenarium *lib. 2. advers. hæres. cap. 39. & 40.* nunc *cap. 22.*, Tertullianum, qui *lib. advers. Judæos c. 8.* scribit, Christum habuisse annum quasi 30., cùm pateretur, secutus Clement. Alexandr. *lib. 1. strom. pag. 340.*, cui adhæsit Lactantius *lib. 4. divin. Instit. cap. 10.*, cuique favit Augustinus ipse *lib. 18. de Civit. Dei cap. ultimo*, omnesque alii, qui Christum passum fuisse volunt, duobus Geminis Consulibus. Ex ignoratione historiæ ethnicæ Erasmus tenebras, quas Evangelista scribit in morte Christi effusas super universam terram, eas super Judæam tantùm fusas intelligit, eò quòd nullus Latinus, aut Græcus Scriptor ejus meminerit: Si namque Historiam Ethnicam legisset, aliter tenebras illas interpretatus fuisset; Phlegon enim Olympiadum supputator egregius, *in tertiodecimo libro* ità scribit: *Quarto autem anno 202. Olympiadis magna, & excellens inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio solis facta est. Dies horâ sextâ ità in tenebrosam noctem versus, ut stella in Cœlo visæ sint, terraque motus in Bithinia Niceanæ urbis multas ædes subverterit.* Quod referunt Chronicon Alexandrinum *ad ann. Tiberii 19.*, S. Hieronymus *in Chronico*, & ante omnes Eusebius *in Chronico*, ubi annum illum cum Passione Dominica concurrisse ostendit. Quod præstitit Origenes *lib. 2. contr. Celsum*, dicens *de defectu solis sub Tiberio Cæsare, quo imperante Jesum constat Crucifixum, deque magnis ejus temporis motibus Terræ scripsit etiam Phlegon in 13., ut opinor, Chronicor.* Hoc argumento Lucianus Presbyter Antiochenus, vir moribus, & eruditione præcipuus, cum gentibus de Fide Christiana disputans usus est, ut refert Baron. *ad ann. 34. num. 110. Requirite* [inquit] *in annalibus vestris, & invenietis, temporibus Pilati, Christo patiente, fugato sole, interruptum tenebris diem.* Et Tertullianus in apologet. *c. 21. eodem* [inquit] *momento dies, medium Orbem signante Sole, subducta est. Deliquium utique putaverunt, qui id quoque super Christo prædicatum non sciverunt: & tamen cum mundi casum relatum in archivis vestris habetis.* Quod etiam fuisse à Sybilla prædictum, testis est Lactantius *lib. 4. Divin. Instit. cap. 19.* Quomodo ergo negasset Erasmus, nullum latinum, aut græcum Scriptorem hujus rei meminisse, si hæc legisset.

Sapienter ergo S. Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana c. 28. laudato. *Quidquid igitur* [inquit] *de ordine temporum transactorum indicat ea, quæ appellatur historia, plurimum nos adjuvat ad sanctos libros intelligendos, etiamsi præter Ecclesiam puerili eruditione discatur. Nam & per Olympiadas, & Consulum nomine multa sæpè quæruntur à nobis, & ignorantia Consulatus, quo natus est Dominus, & quo passus est, nonnullos coegit errare, ut putarent quadraginta sex annorum ætate passum esse Dominum &c.*, & infra *de utilitate autem historiæ, ut omittam Græcos, quantam noster Ambrosius quæstionem solvit calumniantibus Platonis lectoribus, & dilectoribus, qui dicere ausi sunt, omnes Domini nostri Jesu Christi sententias, quas mirari, & prædicare coguntur, de Platonis libris eum didicisse, quoniam longè ante humanum adventum Domini Platonem fuisse, negari non potest. Nonne memoratus Episcopus consideratâ historiâ gentium, cùm reperisset, Platonem Jeremiæ temporibus profectum fuisse in Ægyptum, ubi Propheta ille tunc erat, probabilius esse ostendit, quòd Plato potiùs nostris litteris per Jeremiam fuerit imbutus, ut illa posset docere, vel scribere, quæ jure laudantur? ... Ità consideratis temporibus, fit multò credibilius, istos potiùs de litteris nostris habuisse quæcumque bona, & vera dixerunt, quàm de Platonis Dominum nostrum Jesum Christum, quod dementissimum est, credere.*

II. Uti-

II. Utilis etiam valdè est ad disputandum contra inimicos Fidei rerum gestarum historia. Tertullianus *in apologetico capite* 5. ex ipsis Romanorum historiis probat, persecutores Christianorum sævos, crudeles, pessimos fuisse: *consulite* [inquit] *commentarios vestros. Illic reperietis primum Neronem in hanc sectam, maximè Romæ orientem, Cæsariano gladio ferocisse, sed tali dedicatore, damnationis nostræ etiam gloriamur. Qui enim scit illum, intelligere potest, nonnisi grande aliquod bonum à Nerone damnatum.* Quasi diceret; hoc ipsum, quòd primus Christianæ Religionis damnator fuit Nero, probat, eam esse bonam, ac sanctam: homo impius, ac in sola scelera pronus, nec nisi malum approbans, non damnasset eam, nisi esset bona.

Pergit Tertullianus, ex eadem historia probando, è contra Principes, qui apud Romanos fuere sapientes, Christianis pepercisse, imò verò eis patrocinium dedisse: *Cæterum de tot exinde Principibus usque ad hodiernum, divinum, humanumque sapientibus edite aliquem debellatorem Christianorum. At nos è contrario edimus protectorem.* Ponitque exemplum in M. Aurelio, qui ob acceptum precibus Christianorum beneficium, eos omni metu liberavit, eorum delatores damnavit, voluitque, ut omnes palam, liberèque ferrentur, ac disseminarentur ubique, ac si diceret: Viri apud vos sapientes Religionem Christianam probant; ergo bona est: id enim ut bonum probandum est, quod viri sapientes probant.

Tertiò exinde probat, leges, quas contra Christianos Imperatores tulere, esse impias, quia à viris impiis latas. *Quales ergo leges istæ, quas adversùs nos soli exercent impii, injusti, turpes, truces, vani, dementes? Quas Trajanus ex parte frustratus est, vetando inquiri Christianos &c.*, ac si diceret: si virtus vitio contraria est, boni Imperatores, quales Vespasianus, Trajanus, Hadrianus, Pius, Ælius verus sustinere placita Christianorum nequivissent, si quid in eis turpe, ac noxium comperissent. En quomodo ex ipsis Ethnicorum factis probat Tertullianus veritatem Religionis Christianæ. Quo argumento etiam uti possumus ad probandam contra hæreticos veritatem Religionis Catholicæ, quam soli viri impii, & in moribus pravi persecuti sunt.

Quartò *in lib. ad Scapulam cap.* 3. multarum rerum gestarum exemplis utitur, ut persuadeat, ob vexatos Christianos, multos Gentilium Præsides tristes exitus habuisse. Quo argumento Tertullianus intendit, Scapulam Africanæ Provinciæ Præsidem à persequendis Christianis deterrere, & sic agere potiùs causam Ethnicorum, qui persequentes destruebantur, quàm Christianorum, qui in persecutione ædificabantur: *Parce ergo* [inquit] *tibi, si non nobis. Parce Carthagini, si non tibi .... nec tamen deficiet hæc secta; quam tunc magis ædificari scias, cùm cædi videtur.*

Nec Tertullianus solus. Cyprianus *libro de Idolorum vanitate* Idolorum omnium vanitatem historiarum commemoratione coarguit. Hieronymus *lib.* 1. *advers. Jovinianum* quot, quàmque varias, etiam prophanas, historias in commendationem virginitatis, & castitatis commemorat? Eusebius *lib.* 1. *hist. cap.* 6., *lib.* 2. *cap.* 2., *lib.* 3. *cap.* 7., & alibi ex historiis humanis Judæos, Paganosque confutat. Ergo historia nedùm Ecclesiastica, sed Ethnica etiam ad fidei hostes revincendos utilissima est.

§. II.

Historia humana in Theologicis auctoritas.

III. UT historię humanæ auctoritatem conciliemus, illud à principio statuendum est, necessarium esse, homines hominibus credere, nisi vita pecudum more degenda sit. Hanc

Hanc rem (ait Canus *lib. 11. cap. 4.*) Theodoretus *lib. 1. de curandis grae. affect.*, & Augustinus *lib. de fide rerum quæ non videntur*, & *lib. de utilitate credendi* latè prosequuti sunt, ubi *cap. 12.* S. Augustinus sic arguit. *Quare enim, si quod nescitur, credendum non est, quomodo serviant parentibus liberi, eosque mutuâ pietate diligant, quos parentes suos esse non credant: non enim ratione ullo pacto sciri potest: sed interpositâ matris auctoritate de patre creditur, de ipsa verò matre plerumque nec matri, sed obstetricibus, nutricibus, famulis*; & concludit, *nihil omnino humanæ societatis incolume remanere, si nihil credere statuamus*. Pergit verò ostendens, si credendum est, magis credendum esse sapientibus, & qui sapientiâ caret, non quærere sapientem, nisi sapientem esse credat; quæ consonant cum vulgari Aristotelis effato: in omni facultate, & doctrina oportere addiscentes credere; fides enim præcedit scientiam, scientia autem fidem subsequitur. Unde qui fidem ex humanis animis evellere conaretur, nedùm stultus esset, sed omni intelligentiæ clauderet viam; quid enim cognoscere possemus, si ea, quę viderunt alii, negaremus esse, quia ipsi non videmus? Videndum est, quomodo sit credendum maximè à Theologo Historicis referentibus, & quantę auctoritatis sit eorum dictum.

IV. Dico primò. Nullus Historicus, pręter Auctores sacros, idoneus est per se ad faciendam certam in Theologicis fidem. Assertio hęc cuique est manifesta, omnis enim historicus, præter Auctores sacros, homo est, loquitur ut homo, & spiritu proprio, seu humano; ergo potest falli, & fallere. Insuper nec omnia, quæ scribit, propriis oculis vidit, sed ex aliorum dicto, à quibus facilè poterat decipi, multa accepit. Quare non procul à vero Flavius Vopiscus *in Aureliano* ait, *neminem scriptorum, quantùm ad historiam pertinet, non aliquid esse mentitum*; eique à Julio Tiberiano porrectâ manu responsum fuit, *scribe ut libet, securus quod velis dicas, habiturus mendaciorum comites*.

V. Dico secundò. Historici graves, & fide digni, quales nonnulli sine dubio, & in Ecclesiasticis, & in secularibus fuere, probabile argumentum suppeditant Theologo, cùm ad ea, quæ sua sunt corroboranda, tùm ad falsas adversariorum opiniones revincendas. Hæc assertio non minùs est explorata. Non enim est hominis benè instituti, & ad vitam humanam rectè compositi, viro gravi rem credibilem asserenti non credere. *Rem credibilem* dixi, quoniam quædam interdum ab Historicis, cæteroquin gravissimis (ut fortè à Plinio) referuntur, quæ, cùm vix credibilia sint, si ea fuisse negemus, non ideò historiæ auctoritatem lędimus. Uterque igitur, & *qui credit citò, levis corde est* Ecclesiastici 19. v. 4., & qui nimiùm tardus est ad credendum, jure reprehenditur. Nam *& est qui emittit verbum certum enarrans veritatem: est qui nequiter humiliat se, & interiora ejus plena sunt dolo* Ecclesiastici c. 19. v. 23. Multò verò magis reprehensione dignus est eo, qui citò credit, ille, qui pertinaciâ quâdam refugit credere, maximè Auctoribus probatis, & gravibus. Si namque in *ore duorum, vel trium testium stat omne verbum* Matth. 18. v. 16., & hoc sufficit ad convincendum in judicio reum; cur adversùs rem, pluribus testibus, ut olim gestam, comprobatam contestantibus, Theologus, vel quivis alius consurget? Eò vel maximè, quòd testimonia ex vetustate sumta potentiora ad probandum sunt, quia ea sola, ut ait Fabius, criminibus odii, gratiæque vacant. Quare Innocent. I. 20. distinct. c. *de quibus* statuit, quòd si neque in libris canonicis invenias veritatem, *Canones Apostolicæ Sedis intuere. Si nec in illis, ad Catholicæ Ecclesiæ historias Catholicas à Doctoribus Catholicis scriptas manum mitte*.

Hinc non possum non improbare quo-

quorumdam audaciam, ne dicam impudentiam, qui criticam, plusquàm par est, profitentes hâc nostrâ ætate, res, quas esse gestas gravissimi auctores testati sunt, in dubium vocant, & etiam negant. Quòd si idoneas causas, probabilesque redderent, audiendi fortasse essent. Cùm verò aut reddant nullas, aut nullius, vel parvi momenti, contemnendi sunt, ut qui communem omnium sensum exuerint, humanorum judiciorum potissima instrumenta, hoc est, hominum gravium testimonia rejecerint, & historiam, lucem veritatis, neglexerint.

VI. Dico Tertiò. Si omnes probati, & graves Historici in eandem rem gestam concurrant; tunc ex horum auctoritate certum ducitur argumentum, ut Theologica dogmata firmâ ratione constituantur. Sic Petrum Romæ & fuisse, & collocasse Sedem, & pro Christo martyrio coronatum fuisse, omnes graves historici tradunt, tota credidit antiquitas, & ex hoc certò probamus, Romanum Episcopum Petro in Episcopatu, & in Supremi totius Ecclesiæ Pastoris dignitate succedere. Sic Concilium Nicænum tempore Constantini coactum, & à Silvestro I. Ecclesiæ Pontifice comprobatum, historici quique gravissimi prodidere. Ex hoc arguimus certò, Concilii Nicæni statuta certa esse, quia certum est, Synodum Ecclesiæ Generalem, Romano Pontifice probante, errare non posse. Generalem verò fuisse, nos docet historia, quâ habemus, ei universitatem Pastorum non defuisse. Plurima ejusmodi sunt, quę communi historicorum consensione firmata, certa nobis dant argumenta ad Theologicos discursus.

Quis enim, nisi stultus, non modò negare, sed etiam in dubium vertere, quæ omnes asserunt contigisse, audebit? Quid enim stultius, quàm si crocodilos, qui in Nilo sunt, aut alia genera monstruosa belluarum, quę in mari giguntur, quæque esse omnes testantur, nulla esse dicamus, quia nunquam vidimus? Si de medio tollimus id, quod nobis historiæ omnes, & testes graves afferunt, negabimus etiam Indias esse; & qui Mediterranei sunt, nec unquam mare, aut navès viderunt, mare, & naves esse, negare poterunt, dari Leones, Pantheras, Elephantes, ut fabulas deridere. Ità planè hæc omnia sequentur, si quod omnes historici afferunt, ad nos revincendos non sufficiat. Benè ergo scripsit Josephus lib. 1. contra Appionem: *Vera historia indicium est, si de eisdem rebus omnes eadem dicant, atque conscribant*. Et Sanctus Augustinus *lib. 1. de moribus Ecclesiæ Catholicæ c. 29.* Si falsum dicatur, quod omnes narrant historiæ, *consequetur*, inquit, *omnium litterarum summa perversio, & omnium, qui memoriæ mandati sunt, librorum abolitio, si quod tantâ populorum religione roboratum est, tantâ hominum, & temporum consensione firmatum, in hanc dubitationem adducitur, ut ne historia quidem vulgaris fidem possit, gravitatemque obtinere*.

§. III.

Regulæ discernendi inter Historicos.

VII. Prima regula sumitur ex hominum honestate, atque integritate, quæ omnino locum habet, cùm, quæ narrant historici, ea, vel ipsi viderunt, & se vidisse testantur, vel ab his, qui viderunt, accepisse. Pleraque hujusmodi invenies *in epistolis* Cypriani, Ambrosii, Hieronymi, Augustini, *in libris* quoque hujus *de Civit. Dei*, *in Dialogis* Gregorii, & in omnibus ferè *Doctorum Ecclesię scriptis*: in iis enim, quæ isti aut ex visu proprio, aut ex dicto eorum, qui viderunt, viri alioquin integerrimi, & sancti, mendacium aliquod suspicari, grande piaculum est. Quia in re Erasmus, & Heterodoxi recentiores sępe errarunt; quid enim licentiùs, ac immoderatiùs dici potuit, quàm Hieronymum asserentem Matthęi Evangelium Hebraicum se vidisse, imò illud describendi co-

copiam habuisse, in hoc virum sanctissimum, ac doctissimum mentiri?

Regula hæc in prophanis quoque historicis locum habet. Quædam enim Julius Cęsar, quędam Svetonius, quędam Cornelius Tacitus, quædam Plutarchus narrant, quæ auctores ipsi partim oculis conspexerunt, partim acceperunt ab his, qui ea præsentes adspexerant. In hisce verò auctoribus, tametsi pietatem, veraque virtutum officia spectare non licet, licet tamen probitatem quandam, bonitatemque naturæ conjicere. Quidam enim aut veritatis amore inducti, aut ingenui pudoris verecundiâ, usque adeò à mendacio abhorruerunt, ut jam pudendum fortasse sit, historicos gentium quosdam veraciores fuisse, quàm nostros; qui sæpe studio partium nimiùm addicti, aut vera ex odio tacuerunt, & tacent, aut ex nimio amore aliqua non vera, & aliquando inepta, & puerilia iis, de quibus scribunt, affingunt. Et hoc, non de prophanis solùm, sed etiam de aliquibus sacris historicis dico. *Dolenter* (inquit Canus lib. 11. c. 5. non longè à fine) *hoc dico potiùs, quàm contumeliosè, multò à Laertio securiùs vitas Philosophorum scriptas, quàm à Christianis vitas Sanctorum; longèque incorruptiùs, & integriùs Svetonium res Cæsarum exposuisse, quàm exposuerint Catholici, non res dico Imperatorum, sed Martyrum, Virginum, & Confessorum.* Quò factum est, ut dùm falsis, mendacibus, & plerùmque vanis, ac ineptis præsertim revelationibus, & miraculis, mentes mortalium ad Sanctorum cultum accendere voluere, nil aliud egerint, quàm ut veris propter falsa adimatur fides, vera æquè, ac falsa ab hæreticis rideantur, & quæ severè ab auctoribus planè veracibus edita sunt, ea etiam revocentur in dubium.

Nec novum est, nostrisque solis temporibus cęptum est, veras Sanctorum narrationes fabulis intermixtis contaminari; multa Sanctorum acta ità interpolata reperit Gelasius I., quæ proinde in Concilio septuaginta Episcoporum reprobavit, atque spuria, vel suspecta à legitimis, & genuinis separavit. Hoc ideò monitum volui Lectorem, ut à quorumdam falsa imaginatione caveat, qui res Sanctorum præclarè gestas non se putant egregiè exposituros, nisi eas fictis revelationibus, ac miraculis adornarint: dumque studio erga sanctum plus æquo abrepti, illum extollere supra cęteros putant, Ecclesiæ Christi vehementer incommodant, impiis non levem subsannandi occasionem prębent, piis verò lacrymandi.

Hinc secunda regula pro historiæ judicio erit, ut eos historicos reliquis anteferamus, quos ingenii severitati quandam prudentiam adjunxisse, & ad eligendum, & ad judicandum cognoverimus; quos insuper ad scribendum excitatos fuisse amore veritatis, non complacendi, aut adulandi genio. Et hoc locum habet nedùm in rebus, quas nec Scriptores viderunt, nec ab iis qui viderant accepere; sed etiam in iis, quas ipsi videre potuerunt, vel dùm viverent, contigerunt.

Unde colliges primò, minorem fidem per se sibi meritò conciliare historicos illos, qui stipendia à Principibus, vel aliis accipiunt, ut eorum facta enarrent, vel in eorum obsequio commorantur. Dixi *per se*, nam esto illa, quę pertinent ad talem Principem possint esse illis magis nota; prudenter timere possumus, ne potiùs adulationis, quàm veritatis amore conscripserint. Cautè ergo legendi sunt: & observandum, quomodo se gerant in scribendo. Si enim, quæ aliquis minùs rectè gessit, recenseat latè historicus, omissis, vel leviter pertractatis illis, quæ honorificè gessit, ac laudabiliter, licèt hæc fuerint multa, & insignia, illa verò pauca, & levia: vel viceversâ narret solùm laudabilia, quamvis pauca, eaque extollat ut magna, prętermissis minùs laudabilibus, quamvis hæc nec pauca fuerint, nec occulta; Hic meritò in suspicionem venit, ne

ne simultatē, & passione odii, aut amoris, aut adulandi animo potiùs, quàm amore veritatis conscripserit. Cautè propterea legendi sunt, qui de aliquo errore, vel hæresi suspecti, illius heresis, vel illius auctorum historias narrant, diminuti enim esse solent in iis, quæ contra se militant, effusi autem in iis, quæ sibi favent: & plerumque sibi solum favorabilia plùs nimio extollunt, & aliqua falsa comminiscuntur.

Secundò. Minor quoque fides habenda est illis historicis, qui quæcumque à quolibet fermè ad se delata, nullo habitu delectu, in annales suos congerere soliti sunt.

Tertiò. Tandem minorem certitudinem, ac probabilitatem per se habent scribentes illa, quæ suo non contigerunt tempore, nam sic ex fama, audituque multa necesse est ut proferant. Hæc indicavit Card. Baronius ad an. 34. num. 177. his verbis. *Non parum certè interest in veritate historica disquirenda, auctorum, qui res gestas scripserunt, quo vixerint tempore, cujusque fuerint eruditionis, atque existimationis, habere rationem: potissimumque, si hujusmodi scriptores rerum perspectarum, ac eorum ætate editarum, pietatem, ac virtutem cum doctrina, & veritate conjunxerint, ut planè digni sint, quibus fides integra adhibeatur: soli sint, quibus cæteri assentiantur: soli denique sint, quibus reliqui quæ sciverint, vel scripserint, tanquam ab iis accepta referant.* Licèt autem historici, qui scripserunt ea, quæ suo contigerunt tempore, regulariter majorem fidem mereantur; Interdum tamen potest esse veracior historia scripta ab illis, qui postea scripserunt, eò quòd cogi aliquando possunt historici ad reticenda multa, licèt publica, vel semipublica, viventibus Principibus, ac aliis, quorum facta præsentia scribuntur. Insuper dùm scribunt ea, quæ suo quidem tempore contigerunt, in remotissimis tamen locis acciderunt, ideòque fieri potuit, ut mendacissima ad eos delata fuerint, quæ detecta, à posterioribus fuerint scriptori bus emendata. Vel tandem quòd qui res præsentes scripserunt, eas, ut supra dicebamus, non ex veritatis amore, sed prout eos animi affectio ferebat, exaraverint.

Tertia regula est. Si cui historico auctoritatem Ecclesia tribuit, hic procul dubio dignus est, cui nos etiam auctoritatem adjungamus. Contra verò, cui Ecclesia derogavit fidem, ei quoque nos meritò fidem derogabimus. Porrò, cùm Gelasius Papa historiam de vitis Antonii, Pauli, Hilarionis, à S. Hieronymo conscriptis, cum omni honore susceperit, & collaudaverit Orosium, & Silvestri Acta, sicut & Eusebii Chronicon non repudiaverit, ea & nos suscipere, nec repudiare debemus; & si quas alias historias reperimus, ab Ecclesia vel collaudatas, vel non repudiatas. E contra verò cùm idem Gelasius inter Apocrypha amandaverit Clementis libros octo, Acta Andreæ, Philippi, Petri, Thomę nominibus falsò edita, librum de infantia Salvatoris, alterum de ejus Nativitate, librum Pastoris, Acta Theclæ, & Pauli, aliaque ejusmodi, ideò hæc omnia tanquam nullius auctoritatis à Theologo habenda sunt.

VIII. Dices. Gelasius inter Apocrypha rejecit etiam Eusebii historiam, & tamen ex ea Theologus sæpe sumit argumenta.

Respondeo, Eusebii historiam à Gelasio partìm approbari, partìm improbari; approbatur ob rerum notitiam singularem; improbatur ob Jesu ad Abgarum epistolam ab eo relatam, quam ibi Gelasius rèjicit, ut Apocrypham; ob nimias Origenis laudes; & ob Ariani dogmatis fuliginem, quà aliquando historiam suam maculat, & Arianorum patrocinium. Unde Sanctus Hieronymus ep. ad Pammachium, & Oceanum: *Ecclesiasticam* (inquit) *pulchrè Eusebius historiam texuit, sed impietatis Arii apertissimus propugnator est*, & epist. *ad Ctesiphontem* de Eusebio,

bio, *quem* (inquit) *fuisse Arianum nemo est, qui nesciat*. Quare cum Synodo VII. actione 6. testimonium Eusebii esset prolatum, Epiphanius respondens, *Eusebius* (inquit) *Pamphili in testimonium ducitur, qui ab omni Ecclesia Catholica noscitur Patronus esse Arii hæreseos, quemadmodum in omnibus conscriptis suis, expositionibusque continetur &c.* Ex hac ergo parte Eusebius jure, ejusque historia improbatur, dùm ait, *Historia Eusebii Pamphili Apocrypha*. Ex alia verò eam probaverat dicens, *Chronicum Eusebii Cæsariensis, atque ejusdem Historiæ Ecclesiasticæ libros, quamvis in primo narrationis suæ libro tepuerit* (errorem Arianum scilicet ferendo) *& postea in laudibus, & excusatione Origenis unum composuerit librum: propter rerum tamen notitiam singularem, quæ ad instructionem pertinent, usquequaque non dicimus renuendos*. Ejus propterea usus est testimonio Vigilius in constituto. Et Pelagius II. *epist. 3. ad Eliam Aquilejensem, & alios Episcopos Istriæ* Eusebii historiam impensè commendavit his verbis: *Quid namque in Hæresiarchis Origene deterius, & quid in Historiographis inveniri Eusebio honorabilius potest? Et quis nostrum nescit, in libris suis quantùm Origenem præconiis Eusebius attollat? sed quia Sancta Ecclesia suorum fidelium corda benigniùs, quàm verba districtiùs pensat, nec in hæreticis sensum proprium testatio Eusebii absolvere potuit: nec rursùm Eusebium laudati Origenis culpa damnavit*. Ecce quomodo absque ulla contrarietate unus Pontificum Eusebii historiam laudat, quam alter condemnarat. Imò uterque, quæ sana sunt laudat, quæ verò suspecta uterque damnat. Plura hìc laudatus Canus de historia, ac historicis congerit, Criterium eorum faciens, & semper eruditè. Nos in locis his Theologicis satis, superque Studiosum detinuimus. Qui plura optarit, Canum adeat: Nos interim è vestibulo ad interiora Theologiæ transibimus.

Tomi Primi I. Partis finis.

INDEX

INDEX

Eorum, quæ in hoc Primo Tomo I. Partis visa sunt notatu digna.

A

B

C

 gumen-

Græca

Scho-

